

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**MİLLİ SARAYLAR TEKSTİL KOLEKSİYONUNDAKİ
19. YÜZYIL İŞLEMELİ ESERLERİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

**DOKTORA TEZİ
Ayça ÖZER DEMİRLİ**

Anabilim Dalı : Sanat Tarihi

Programı : Sanat Tarihi

ŞUBAT 2011

**MİLLİ SARAYLAR TEKSTİL KOLEKSİYONUNDAKİ
19. YÜZYIL İŞLEMELİ ESERLERİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

**DOKTORA TEZİ
Ayça ÖZER DEMİRLİ
(402032001)**

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 10 Şubat 2011
Tezin Savunulduğu Tarih : 17 Şubat 2011**

**Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ayla ÖDEKAN (İTÜ)
Diğer Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Banu MAHİR (MSGSÜ)
Doç. Dr. Hülya TEZCAN (İBÜ)
Doç. Dr. Zeynep KUBAN (İTÜ)
Dr. Selin İPEK (Topkapı Sarayı)**

ŞUBAT 2011

ÖNSÖZ

Osmanlı İmparatorluğu için gelenekselden modernliğe geçişi temsil eden 19. yüzyılın başı, ekonomik ve toplumsal reformların da yaşandığı bir dönem olmuştur. Osmanlı modernleşmesinin sembolü olan Dolmabahçe Sarayı'nda geleneksel ile Batılı formların kendi içerisinde yorumlanarak yeni bir senteze varıldığı, gerek mimarisi gerekse kullanım eşyaları ve yeni tefriş düzeniyle de açıkça görülür.

19. yüzyıl Osmanlı Saray Kültürünün ve Saray yaşantısının adet, gelenek ve göreneklerini bizlere anlatan ve birer belge niteliği taşıyan tekstil eserlerinin ve işlemlerinin araştırılması ile eserlerin Osmanlı Saray yaşantısındaki ve işleme sanatı tarihi içerisindeki yeri yeniden yorumlanabilmiş, saray yaşantısı ile ilgili dipnotlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

İlk kez konu başlığı olarak ele alınan ve daha önce araştırılmamış ve bakir kalmış bu konu ile ilgili, koleksiyonun bir bölümünü günışığına çıkararak bir sergi ve katalog bu çalışma sayesinde tarafımızca gerçekleştirilmiştir. Koleksiyonun diğer bölümlerinin de ele alındığı bu çalışma ile Osmanlı Sarayı için yapılmış özgün tasarımların da yorumlanabilmesi amaçlanmıştır.

Saray yaşantısının zarif ve ışıltılı şahitlerini günışığına çıkararak, 19. yüzyıl Osmanlı Saray İşlemlerinin yorumlanmasına ve İşleme Sanatı tarihine katkı sağlayacağını düşündüğümüz bu çalışmaya beni yönlendiren, destekleyen, çok kıymetli bilgi ve alakalarını benden esirgemeyen Danışmanım Sayın Prof. Dr. Ayla Ödekan ile Prof. Dr. Banu Mahir ve Doç. Dr. Hülya Tezcan'a en derin şükran ve teşekkürlerimi arz etmeyi bir borç bilirim. Ayrıca Doç. Dr. Zeynep Kuban ve Dr. Selin İpek'e de teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmam sırasında yardımlarını esirgemeyen Milli Saraylar Daire Başkanlığı'ndan, arşiv belgelerinin okunmasında Üzeyir Karataş'a, depo çalışmalarında ayniyat birimine ve ayniyat biriminden Selçuk Oral'a, Dolmabahçe Sarayı Harem bölümü korumaları'na, kütüphane birimine ve kütüphane biriminden Şehnaz Küçükkılınç'a, fotoğraf çekimlerinde Suat Alkan'a ve desteklerini esirgemeyen Milli Saraylar Müze Araştırmacısı Demet Coşansel, Nurten Öztürk, Ceylan Aydın, Sinem Vural, Gökçe Demiray, Gökşen Birincioğlu'na ve Selin Uslu başta olmak üzere tüm arkadaşlarıma pek çok teşekkür borçluyum.

Bilimsel araştırmaların gerçekleşmesinde, aile bireylerine de büyük özveriler düşmektedir. Bu nedenle bu çalışmanın her aşamasında bana koşulsuz destek veren aileme şükran borçluyum. Büyük bir sevgi ile beni destekleyen annem Nuray Özer, babam Ekrem Özer, teyzem Tülay Arıca ve eşim Mahmut Demirli'ye teşekkürlerimi sunarım.

Hayatıma kattığı müthiş dinamizm ve sevginin renkleri adına oğlum Ekrem Sergen Demirli'ye bu çalışmayı ithaf ediyor ve burada anmak istiyorum.

Istanbul 2011

Ayça ÖZER DEMİRLİ
Sanat Tarihçisi

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR.....	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	ix
ÇİZELGE LİSTESİ.....	ix
ÖZET.....	xv
SUMMARY	xvii
1. GİRİŞ	1
2. OSMANLI DÖNEMİ İŞLEME SANATI VE SARAY YAŞAMINDAKİ YERİ.....	5
2.1. Osmanlı Dönemi İşleme Sanatı.....	5
2.2. Saray Yaşamında İşleme Sanatının Yeri.....	11
2.3. 19. Yüzyıl Sanat Üsluplarının İşleme Eserlere Yansıması	12
3. MİLLİ SARAYLAR TEKSTİL KOLEKSİYONUNDAKİ İŞLEMELİ ESERLER	17
3.1. Eserlerin Koleksiyona Girişi	17
3.2. Koleksiyon	28
3.2.1. Gündelik Yaşamda Kullanılan Eserler	32
3.2.1.1. Sital ve Sofra Puşideleri (Katalog. No. 1-22).....	32
3.2.1.2. Mahramalar (Katalog. No. 23-25).....	40
3.2.1.3. Peçeteler (Katalog. No. 26-28).....	42
3.2.1.4. Havlular (Katalog. No. 29-31)	42
3.2.1.5. Seccadeler (Katalog. No. 32-46).....	45
3.2.2. Saray Tefrişinde Kullanılan İşlemeli Mefruşat.....	51
3.2.2.1. Perdeler (Katalog. No. 47-51).....	51
3.2.2.2. Şemsiyeler (Storlar) (Katalog. No. 52-55).....	52
3.2.2.3. Minderler (Katalog. No. 56-61)	53
3.2.2.4. Yorganlar (Katalog. No. 62-71).....	54
3.2.2.5. İşleme tablolar (Katalog. No. 72-79)	64
3.2.3. Saray Yaşamında Kullanılan İşlemeli Bohça ve Giysiler	67
3.2.3.1. Bohça (Katalog. No. 80)	67
3.2.3.2. Giysiler (Katalog. No. 81-85)	68
3.2.4. Dini Amaçlı İşlemeli Eserler	71
3.2.4.1. Surre Kesesi, Ferâset çantası (Katalog. No. 86-87)	71
3.2.4.2. İşlemeli Kâbe örtü parçası (Katalog. No. 88)	73
4. SONUÇLAR	77
KAYNAKLAR.....	89
EKLER.....	101

KISALTMALAR

BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
BOA.Y.EE	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yıldız Esas Evrakı
DS	: Dolmabahçe Sarayı
İ.TAL	: İradeler, Taltifat
MSDB	: Milli Saraylar Daire Başkanlığı
MSHHA	: Milli Saraylar Hazine-i Hassa Arşivi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
Y.PRK.HH	: Yıldız Tasnifi Perakende Evrakı, Hazine-i Hassa Nezareti Maruzatı
a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m	: adı geçen makale
bkz.	: bakınız
cm	: santimetre
d	: defter
e	: evrak
env	: envanter
s	: sayfa
yay	: yayınları
yy	: yüzyıl

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1:	MSHHA.D.3126.....	10
Şekil 2.2:	54/2389 Envanter No'lu İşlemeli Tablo.....	12
Şekil 2.3:	39/155 Envanter No'lu Dival İşli Sital Puşidesi.....	14
Şekil 3.1:	12/2578 Envanter No'lu İşleme Tablo.....	17
Şekil 3.2:	12/2626 Envanter No'lu İşlemeli Tablo.....	18
Şekil 3.3:	39/167 Envanter No'lu Seccade detayı.....	29
Şekil 3.4:	64/1970 Envanter No'lu bindallı entari dival işi detayı.....	30
Şekil 3.5:	İşlemelerde kullanılan pulların ayar tespiti.....	31
Şekil 3.6:	“Kahve sunumu yapan Çerkez Kızı”, tablosu.....	34
Şekil 3.7:	Sital, sital puşidesi ve kahve tepsisini taşıyan erkek görevliler.....	35
Şekil 3.8:	37/1051 Envanter No'lu sital puşidesi'nde kullanılan Bahreyn İncileri.....	37
Şekil 3.9:	37/1052 Envanter No'lu sital puşide detayı.....	38
Şekil 3.10:	37/1051 Envanter No'lu sital puşidesi altın tırtıl saçak detayı.....	38
Şekil 3.11:	48/3920 Envanter No'lu tamamlanmamış sital puşidesi.....	39
Şekil 3.12:	14/1886 Envanter No'luLübnankâri seccade detayı.....	49
Şekil 3.13:	64/284.2 Envanter No'lu Lübnankâri örtü.....	49
Şekil 3.14:	64/284.2 Envanter No'lu Lübnankâri örtü detayı.....	50
Şekil 3.15:	Veliahd Abdülmecid Efendi.....	50
Şekil 3.16:	Yorgancılar, Sûrnâme-i Hümayun.....	55
Şekil 3.17:	Yazma yorgan, özel koleksiyon yazma yorgan örneği.....	58
Şekil 3.18 :	48/3869 Envanter No'lu yorgandan detay.....	59
Şekil 3.19:	48/3870 Envanter No'lu yorgandan detay.....	60
Şekil 3.20:	48/3872 Envanter No'lu yorgandan detay.....	61
Şekil 3.21:	48/3874 Envanter No'lu yorgan desen çizim detayı.....	62
Şekil 3.22:	Kapalıçarşı esnafı, dükkanda asılı duran hayat ağacı motifli tekstiller..	63
Şekil 3.23:	Kapalıçarşı esnafı fotoğraf detayı.....	64
Şekil 3.24:	2/2780 Envanter No'lu tablo.....	66
Şekil 3.25:	12/2578 Envanter No'lu tablo yazı kuşağı detayı.....	66
Şekil 3.26:	Dürrüşehvar Sultan. Env. No. K. 129.....	70
Şekil 3.27:	64/1968 Envanter No'lu Surre kesesi.....	72
Şekil 3.28:	11/246 Envanter No'lu Surre Alayı adlı tablo.....	74
Şekil 3.29:	Yazılı Kumaş, Env.No, 37/1048, En: 83 cm, Boy: 134 cm.....	74
Şekil A.1:	Sital Puşidesi, Env.No, 37/1051, çap 122,5 cm.....	191
Şekil A.2:	Sital Puşidesi, Env.No,3 7/1052, çap 102 cm.....	191
Şekil A.3:	Sital Örtüsü, Env.No, 37/800, çap 100 cm.....	192
Şekil A.4:	Sital Puşidesi, Env. No, 39/155, çap 103 cm.....	192
Şekil A.5 :	Sital Puşidesi, Env.No,39/156, çap 103 cm.....	193
Şekil A.6:	Sital Puşidesi, Env.No, 39/150, çap 130 cm.....	193
Şekil A.7 :	Sital Puşidesi, Env.No, 39/152, çap 134 cm.....	194

Şekil A.8:	Sitil Puşidesi, Env.No, 39/142, çap 105 cm	194
Şekil A.9:	Sitil Puşidesi, Env.No, 39/153, çap 116 cm	195
Şekil A.10:	Sitil Puşidesi, Env.No, 37/801, çap 95 cm	195
Şekil A.11:	Sitil Puşidesi, Env.No, 64/2071, çap 80 cm	196
Şekil A.12:	Sitil Puşidesi, Env.No, 39/165, çap 92 cm	196
Şekil A.13:	Sitil Puşidesi, Env.No, 37/802, çap 118 cm	197
Şekil A.14:	Sitil Puşidesi, Env.No, 39/154, çap 107 cm	197
Şekil A.15:	Sofra Puşidesi, Env.No, 39/140, çap 140 cm	198
Şekil A.16:	Sofra Puşidesi, Env.No, 39/146, çap 165 cm	198
Şekil A.17:	Sofra Puşidesi, Env.No, 39/147, çap 190 cm	199
Şekil A.18 :	Sofra Puşidesi, Env.No, 39/148, çap 190 cm	199
Şekil A.19:	Sofra Puşidesi, Env.No, 39/149, çap 190 cm	200
Şekil A.20:	Sofra Puşidesi, Env.No, 39/151, çap 177 cm	200
Şekil A.21:	Sofra Puşidesi, Env.No, 39/143, çap 144 cm	201
Şekil A.22:	Sofra Puşidesi, Env.No, 39/144, çap 144 cm	201
Şekil A.23:	Şerbet Mahraması, Env.No, 40/113, En: 45 cm, Boy: 260 cm	202
Şekil A.24:	Şerbet Mahraması, Env.No, 40/117, En: 58 cm, Boy: 140 cm	202
Şekil A.25:	Şerbet Mahraması, Env.No, 39/157, En: 71 cm, Boy: 147 cm	203
Şekil A.26:	Şerbet Peçetesi, Env.No, 39/158, En: 36 cm, Boy: 36 cm	203
Şekil A.27:	Şerbet Peçetesi, Env.No, 40/124, En: 62 cm, Boy: 62 cm	204
Şekil A.28:	Peçete, Env.No, 48/4920, En: 50 cm, Boy: 50 cm	204
Şekil A.29:	Havlu, Env.No, 39/163, En: 73 cm, Boy: 164 cm	205
Şekil A.30:	Abdest Havlusu, Env.No, 40/70, En: 69 cm, Boy: 152 cm	205
Şekil A.31:	Abdest Havlusu, Env.No, 40/68, En: 70 cm, Boy: 154 cm	206
Şekil A.32:	Arakiye Seccade, Env.No, 39/167, En: 114 cm, Boy: 194 cm	206
Şekil A.33:	Arakiye Seccade, Env.No, 40/381, En: 137cm, Boy: 198 cm	207
Şekil A.34:	Arakiye Seccade, Env.No, 39/511, En: 102 cm, Boy: 170.5 cm	207
Şekil A.35:	Arakiye Seccade, Env.No, 40/408, En: 96.5 cm, Boy: 165 cm	208
Şekil A.36:	Arakiye Seccade, Env.No, 40/406, En: 100 cm, Boy: 106 cm	208
Şekil A.37:	Arakiye Seccade, Env.No, 40/401, En: 98 cm, Boy: 157 cm	209
Şekil A.38:	Seccade, Env.No, 39/169, En: 126 cm, Boy:178 cm	209
Şekil A.39:	Seccade, Env.No, 39/514, En: 114cm,Boy: 173 cm	210
Şekil A.40:	Seccade, Env.No, 39/172, En: 120 cm, Boy: 179 cm	210
Şekil A.41:	Seccade, Env.No, 40/380, En: 133 cm, Boy: 190 cm	211
Şekil A.42:	Seccade, Env.No, 39/173, En: 30 cm, Boy: 170 cm	211
Şekil A.43:	Seccade, Env.No, 39/170, En: 101 cm, Boy: 167 cm	212
Şekil A.44:	Lübnankâri Seccade, Env.No, 14/1887, En: 115 cm, Boy: 163 cm ..	212
Şekil A.45:	Lübnankâri Seccade, Env.No, 14/1886, En: 96 cm, Boy: 157 cm	213
Şekil A.46:	Lübnankâri Seccade, Env.No, 39/168, En: 129 cm, Boy: 220 cm	213
Şekil A.47:	Perde, Env.No, 52/657, En: 88 cm	214
Şekil A.48:	Perde, Env.No, 52/763, En: 120 cm, Boy: 470 cm	214
Şekil A.49:	Perde, Env.No, 4/168, En: 100 cm, Boy: 470 cm	215
Şekil A.50:	Farbela Perde, Env. No. 60/516, En: 185 cm, Boy: 140 cm	215
Şekil A.51:	Farbela, Env.No, 92/2517, En: 190 cm	216
Şekil A.52:	Şemsiye (Stor), Env.No, 14/3342, Eni: 186 cm	216
Şekil A.53:	Şemsiye (Stor), Env.No, 12/3630, En: 140 cm	217
Şekil A.54:	Şemsiye (Stor), Env.No, 12/3022, En: 170 cm, Boy: 350 cm	217
Şekil A.55:	Şemsiye (Stor), Env.No, 64/509, En: 140 cm	218
Şekil A.56:	Yastık, Env.No, 52/2387, En: 66 cm, Boy: 123 cm	218
Şekil A.57:	Yastık, Env.No, 52/2390, En: 66 cm, Boy: 120 cm	219

Şekil A.58:	Yastık, Env.No, 52/2393, En: 64cm, Boy: 117cm	219
Şekil A.59:	Yastık, Env.No, 64/628, En: 66cm, Boy: 118 cm	220
Şekil A.60:	Yastık, Env.No, 64/637, En: 56 cm, Boy: 114 cm	220
Şekil A.61:	Yastık, Env.No, 64/631, En: 68 cm, Boy: 121 cm	221
Şekil A.62:	Yorgan, Env.No, 48/3864, En: 204 cm, Boy: 237 cm.....	221
Şekil A.63:	Yorgan, Env.No, 48/3865, En: 245 cm, Boy: 200 cm.....	222
Şekil A.64:	Yorgan, Env.No, 48/3839, En: 152 cm, Boy: 211 cm.....	222
Şekil A.65:	Yorgan, Env.No, 48/3870, En: 163 cm; Boy: 215 cm	223
Şekil A.66:	Yorgan, Env.No, 48/3873, En: 186 cm, Boy: 220 cm.....	223
Şekil A.67:	Yorgan, Env.No, 48/3872, En: 179 cm, Boy: 222 cm.....	224
Şekil A.68:	Yorgan, Env.No, 48/3874, En: 179 cm, Boy: 217 cm.....	224
Şekil A.69:	Yorgan, Env.No, 48/3869, En: 197 cm, Boy: 227 cm.....	225
Şekil A.70:	Yorgan, Env.No, 48/3871, En: 172 cm, Boy: 232 cm.....	225
Şekil A.71:	Yorgan, Env.No, 48/3875, En: 195 cm, Boy: 215 cm.....	226
Şekil A.72:	İşleme Tablo, Env.No, 12/2588, En: 63 cm, Boy: 78 cm.....	226
Şekil A.73:	İşleme Tablo, Env.No: 12/2780, En: 46 cm, Boy: 44 cm	227
Şekil A.74:	İşleme Tablo, Env. No: 12/2693, En: 63 cm, Boy: 75 cm	227
Şekil A.75:	İşleme Tablo, Env.No, 12/2578, En: 89 cm, Boy: 57 cm.....	228
Şekil A.76:	İşleme Tablo, Env. No, 56/478, En: 89cm, Boy: 91 cm.....	228
Şekil A.77:	İşleme Tablo, Env.No, 12/2603, En: 68 cm, Boy: 78 cm.....	229
Şekil A.78:	İşleme Tablo, Env.No: 12/2821, En: 84cm, Boy: 75cm	229
Şekil A.79:	İşleme Tablo, Env.No: 12/2626, En: 82 cm, Boy: 70 cm	230
Şekil A.80:	Bohça, Env.No, 37/1053, En: 120 cm, Boy: 134 cm, Harç En: 2 cm	230
Şekil A.81:	Üçetek Entari, Env.No, 64/1973, Beden:34, Bel: 90, Göğüs: 92 cm, Boy: 155 cm, Kol Boyu: 75 cm	231
Şekil A.82:	Bindallı, Env.No, 64/1970, Beden:48, Bel: Evaze Göğüs: 124 cm, Boy: 142 cm	231
Şekil A.83:	Üçetek Entari, Env.No, 64/1971, Beden:44, Bel: 106, Göğüs: 112 cm, Boy: 150 cm	232
Şekil A.84:	Cepken, Env.No, 64/1976, Beden: 38	232
Şekil A.85:	Şalvar, Env.No, 64/1985, En: 181 cm, Boy: 80 cm	233
Şekil A.86:	Surre Kesesi, Env.No, 64/1968, En: 30 cm, Boy: 58 cm	233
Şekil A.87:	Feraset Çantası, Env.No, 64/9524, En: 26 cm, Boy: 27 cm	234
Şekil A.88:	İşleme, Env.No, 64/1966, En: 28 cm, Boy: 28 cm.....	234
Şekil A.89:	HH.d.6486-s.1	235
Şekil A.90:	HH.d.6486.s.2.....	236
Şekil A.91:	HH.d.6486.s.3.....	237
Şekil A.92:	HH.d.6486.s.4.....	238
Şekil A.93:	HH.d.6486.s.5.....	239
Şekil A.94:	HH.d.6486.s.6.....	240
Şekil A.95:	HH.d.6486.s.7.....	241
Şekil A.96:	HH.d.6486.s.8.....	242
Şekil A.97:	HH.d.6486.s.9.....	243
Şekil A.98:	HH.d.6486.s.10.....	244
Şekil A.99:	HH.d.6486.s.11.....	245
Şekil A.100:	HH.d.6486.s.12.....	246
Şekil A.101:	HH.d.6486.s.13.....	247
Şekil A.102:	HH.d.6486.s.14.....	248
Şekil A.103:	HH.d.6486.s.15.....	249
Şekil A.104:	HH.d.6486.s.16.....	250

Şekil A.105:	HH.d.6486.s.17	251
Şekil A.106:	HH.d.6486.s.18	252
Şekil A.107:	HH.d.6486.s.19	253
Şekil A.108:	HH.d.6486.s.20	254
Şekil A.109:	HH.d.6486.s.21	255
Şekil A.110:	HH.d.6486.s.22	256
Şekil A.111:	HH.d.6486.s.23	257
Şekil A.112:	BOA. Y.PRK.HH. 25/57 Tarih 1310	258
Şekil A.113:	BOA. Y.PRK.HH. 18/67 Tarih 1304	259
Şekil A.114:	Y.PRK.HH. 18/67	260
Şekil A.115:	Y.PRK.HH.18/67	261
Şekil A.116:	Y.PRK.HH.18/67	262
Şekil A.117:	Y.PRK.HH.18/67	263
Şekil A.118:	BOA. Y.PRK.HH. 23/18 Tarih 1307	264
Şekil A.119:	Y.PRK.HH.23/18	265
Şekil A.120:	Y.PRK.HH.23/18	266
Şekil A.121:	Y.PRK.HH.23/18	267
Şekil A.122:	Y.PRK.HH.23/18	268
Şekil A.123:	Y.PRK.HH.27/64	269
Şekil A.124:	Y.PRK.HH.27/64	270
Şekil A.125:	İ.TAL1323/S-İ6	271
Şekil A.126:	Y.EE 149/57	272

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge 3.1:	Y.PRK.HH 27/64 Sırma ve inci işlemeli seccâde, absdest ve hamam takımlarının müfredat defteri	43
Çizelge 3.2:	Y.PRK.HH 23/18, Sultan Abdülmecid'in kızı, Fatma Sultan'ın 24 Temmuz 1890 tarihli muhallefat defteri	47
Çizelge C.1:	HH.d.6486 İşlemeci Madam Efijeni'ye teslim olunan eşyanın daraları.....	274
Çizelge C.2:	HH.d.6486 İşlemeci Madam Efijeni'ye teslim olunan eşyanın daraları.....	275
Çizelge C.3:	Mahmudpaşa başında iğneciler çarşısında 19 numarada mukîm Sırmacı Sipon Civanyan Efendi'den emâneten alınan sırma hesabı	275
Çizelge C.4:	HH.d 6486, 9	276
Çizelge C.5:	HH.d 6486, 10	276
Çizelge C.6:	HH.d 6486, 11	276
Çizelge C.7:	HH.d 6486, 12	277
Çizelge C.8:	HH.d 6486, Madam Efijeni'ye teslim edilen sırmalar hesabı,14,15	277
Çizelge C.9:	HH.d 6486, 16-17	278
Çizelge C.10:	HH.d 6486, 18	278
Çizelge C.11:	HH.d 6486, 20	279
Çizelge C.12:	HH.d 6486, 21	279
Çizelge C.13:	HH.d 6486, 22	279
Çizelge C.14:	BOA Y.PRK.HH 18/67, Döşemecibaşı Mösyö Leon tarafından Leyli Kız Sanâyi Mektebi'ne sipâriş olunan eşyanın defteri, 1	281
Çizelge C.15:	BOA Y.PRK.HH 18/67, 2	282
Çizelge C.16:	BOA Y.PRK.HH 18/67, 3	283
Çizelge C.17:	BOA Y.PRK.HH 18/67, 4	284
Çizelge C.18:	BOA Y.PRK.HH 18/67, 5	285
Çizelge C.19:	BOA Y.PRK.HH 23/18, 1	286
Çizelge C.20:	BOA Y.PRK.HH 23/18, 2	286
Çizelge C.21:	BOA Y.PRK.HH 23/18, 3	286
Çizelge C.22:	BOA Y.PRK.HH 23/18, 4	287
Çizelge C.23:	BOA Y.PRK.HH 23/18, 5	288
Çizelge C.24:	BOA Y.PRK.HH 27/64, Naîme Sultan'ın çeyiz defteri, 1	289
Çizelge C.25:	BOA Y.PRK.HH 27/64, Bınla ve inci işlemeli seccâde, abdest ve hamam takımlarının müfredat defteri, 2.....	290

MİLLİ SARAYLAR TEKSTİL KOLEKSİYONUNDAKİ 19. YÜZYIL İŞLEMELİ ESERLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖZET

Osmanlı Saray İşlemeleri ile ilgili birer belge niteliği taşıyan Milli Saraylar Tekstil Koleksiyonu'nda bulunan işlemeli eserler, 19. yüzyıl ile 20. yüzyılın başına tarihlenen özgün örneklerden oluşmaktadır. Batılılaşmanın etkisi ile Saray yaşamındaki değişimlere paralel olarak Saray'a giren yeni eşya gruplarında, geleneksel yaşantının devamına dayalı eşyalarda ve Saray yaşamının vazgeçilmez ritüellerinde kullanılmak üzere birçok farklı eser grubunda işleme kullanılmıştır.

Bunlar arasında sitil ve sofrta puşideleri, seccadeler, havlular, perdeler, yorganlar, tablolar, giysi ve ferâşet çantaları başta olmak üzere çok çeşitli malzemeden oluşan işlemeli eserleri saymak mümkündür. Motifler bazen stilize edilerek, bazende son derece natüralist biçimde bir merkezden dağılan ya da birden fazla motifin tekrarlanması ile oluşturulan bordürler biçimindeki kompozisyonlarda; dival işi, sarma, tohum işi, zincir işi, pul işi, kordon tutturma gibi çok çeşitli işleme tekniklerinin tek ya da kombine edilerek kullanılması ile işlenmişlerdir.

Koleksiyondaki işleme fon olarak atlas kumaşlar başta olmak üzere kadife, ipek, arakiye, tafta, lahuraki, mermerşahi gibi çeşitli kumaşlar; işleme malzemesi olarak da Saray'ın prestiji ve zenginliğinin göstergesi olarak altın ve gümüş düz kesme tel, bükme tel, tırtıl tel, titrek teller, pul ve incilerle daha da zenginleştirilerek kullanılmıştır.

İmparatorluğun son döneminde çarşı ustalarınınca, harem halkı ve banisi tarafından sipariş verilerek desteklenen Kız Sanayi Mektepleri'nde yapılmış işleme malzeme, teknik ve sanat akımlarıyla yeni malzeme, teknik ve sanat akımları Sarayın ve dönemin genel yapısına uygun bir üslupla harmanlanarak yeniden yorumlanmıştır.

Anahtar Sözcükler : Saray İşlemeleri, Milli Saraylar, İşleme teknikleri, Kız Sanayi Mektepleri

THE EVALUATION OF 19th CENTURY EMBROIDERY WORKS IN NATIONAL PALACES TEXTILE COLLECTION

SUMMARY

The embroideries in The National Palaces Textile Collection, equiting with the documents of the Ottoman Palace Embroidery, consists of original samples dating back to the 19th century and the beginning of the 20th century. These embroideries were used both in the modern textile items, brought to the Palace by the influence of Westernization process, and in traditional textile items which were also used during the rituals at the Palace life. Among these examples there are many different kinds of embroidered works such as tray and table cloths, prayer rugs, towels, curtains, quilts, paintings, dresses and *ferâset* bags (the bag in which gifts were sent to holly land by *Surre*). Motifs were embroidered sometimes as stilized or in the compositions where they were repeated as borders or spread from a center in a naturalistic way, by using the techniques of *dival*, embossing, seed work, chain work, spangle work.

Embroideries were applied on atlas, silk velvet, silk, arakiye, tafetta by using materials like gold and silver as a symbol of royal prestige and prosperty, different kinds of thread works, spangle and pearls to enhance the embroidery. In the last period of the Ottoman Empire, in the embroideries made by masters in the bazaar, the household in the Harem and the girls in training schools (*Kız Sanayi Mektepleri*); new embroidery techniques, materials and new art trends and the traditional ones were reinterprated in a composition suitable for the structure of the Ottoman Palace life and 19th century period.

Keywords : Palace Embroidery, National Palaces, Embroidery Techniques, Girls training Schools.

1. GİRİŞ

Çalışmanın ana konusunu Milli Saraylar Tekstil Koleksiyonunda bulunan 19. yüzyıl işlemeli eserleri oluşturmaktadır. Koleksiyonda bulunan 19. yüzyıla ait işlemeli eserler, Saray yaşantısının içerisinde kullanıldıkları farklı işlevleriyle değerlendirilmektedir. Ayrıca, incelenen işlemeli eserlerin işleme teknikleri, malzeme kaliteleri ve motif düzenlemeleri hakkında da bir değerlendirilme yapılmaya çalışılmaktadır.

19. yüzyıl işlemlerini, Saray yaşantısı içerisinde farklı işlevleri barındıran birçok başlık altında toplamak mümkündür. Genel olarak gündelik yaşamda, tefrişte, kişiye özel eşyalarda ve dini konulu eserlerin birçoğunda dönemin işlemleri kullanılmıştır. Bu tezde de işlemeli eserler, dönemin işleme sanatı hakkında yeni bir değerlendirme yapılabilmesi için dört ana başlık altında toplanmıştır.

Milli Saraylar Tekstil Koleksiyonundaki sivil ve sofra puşideleri, mahramalar, havlular, arakiye seccadeler, atlas seccadeler, Lübnankâri seccadeler, gündelik yaşamda kullanılan işlemeli eserler başlığı altında; perdeler, şemsiyeler (storlar), minderler, yorganlar ve işlemeli tablolar ise Saray tefrişinde kullanılan işlemeli mefruşat başlığı altında incelenmiştir. Kişiyeye özel bohça ve giysiler, Saray yaşamında kullanılan işlemeli giysiler konusu içerisinde ele alınmıştır. Bu başlıklar içerisinde bir bakıma yeme, içme, giyinme, temizlik ve ibadet gibi Saray yaşantısının içerisinde var olan ritüellere ait eserler ve mekânların tefrişi ile ilgili eserler değerlendirilmiştir. Bunların dışında, koleksiyonda kutsal mekânlarda kullanılan ve bu mekânlara gönderilen işlemeli eserlerin varlığı dini konulu işlemeli eserler başlığının açılmasını gerekli kılmıştır.

Yapılan çalışmanın merkezini oluşturan ve dönemin işleme sanatı içerisinde değerlendirilmeye çalışılan, Milli Saraylar Koleksiyonunda bulunan 19. yüzyıla ait işlemler, tekstil koleksiyonu üst başlığı altında bulunmakta ve büyük çoğunluğu tefriş dışında depolanan eserlerden oluşmaktadır. Milli Saraylar depo eserlerinin bir kısmı 2006 yılında, Dolmabahçe Sarayı'nın eski mutfakları Matbah-ı Amire'nin düzenlenmesi ile oluşturulan, yeni teknik ve depolama ünitelerinde eserlerin koruma

altına alındığı Depo Müze'ye nakledilmiş olup, diğer depo eserleri Dolmabahçe Sarayı tekstil depolarında bulunmaktadır. 2009 yılından beri Depo Müze ile ilgili yeni depolama alanları projesi üzerinde çalışılmakta, diğer eserlerin Şubat 2011'de açılan "Sarayı Koleksiyonları Müzesi" adını alarak sergileme ve depolama alanları çoğaltılarak yenilenen Depo Müze'ye taşınması hedeflenmektedir. Tüm bu çalışmalar doğrultusunda, Dolmabahçe Sarayı depolarında bulunan eserler değiştirilmiş atmosfer ortamı adı verilen bir sistemle ilaçlanmış ve bir depoda toplanmaya başlanarak, yeni depo koşullarına hazır hale getirilmiştir. Esasen depolama çalışmaları doğrultusunda yapılan bu işlemler sırasında, tezin katalog bölümünde yer alan eserlerin birçoğu yeniden incelenmiş ve çalışmanın bir bakıma kontrolü gerçekleştirilmiştir. Sarayı tefrişinde kullanılan perdeler, şemsiyeler (storlar), işleme tablolar dışında kalan diğer eserler söz konusu çalışma içerisinde yer almıştır. Ancak söylemek gerekir ki, depo çalışmaları uzun ve meşakkatli bir süreçte gerçekleştirilmiş, özellikle eserlerin fotoğraflanması sırasında birçok zorlukla karşılaşmıştır. Büyük boyutlu eserlerin çekimi sırasında perspektif oluşumunu engellemek için bir iskele kurulmuş ve iskelenin üzerinden fotoğraf çekimleri gerçekleştirilmiştir. Bununla beraber depo çalışmalarının rutin işlerin dışında tutularak belirli zaman aralıkları ile yapılmasına çalışılsa da depo çalışmaları birkaç birimin ortak çalışması ile yapıldığından zaman zaman işleyişin aksamasına sebep olmuştur. Ayrıca tüm bu çalışmaların içerisinde altı ayda bir envanter sayımı ile ilaçlama çadırlarına konulan eserlerin tekrar envanter sayımı yapılarak boşaltılması ve aynı şekilde çadırların doldurulması işlemleri de beraber yürütülmüştür.

Günümüze kadar sadece sayım amaçlı açılabilen, Dolmabahçe Sarayı 33 no'lu gümüş odada depolanan ve kültürel envanteri yapılamamış olan sitil puşideleri de bu çalışma ile incelenmiştir. Koleksiyonda bulunan sitil ve sofra puşideleri başlığı altındaki tüm puşideler, tez çalışmasının içerisine dahil edilmiştir. Söz konusu eserler, 65 Taş Oda olarak kayıtlarda bulunan Padişah'a ait hazine eşyalarının depolandığı odaya nakledilmiş ve inceleme çalışmaları bu mekanda gerçekleştirilmiştir.

"Eserlerin Koleksiyona Girişi" başlığı altında koleksiyon eserlerinin kimler tarafından yapıldığı ve nasıl koleksiyona dahil olduğu sorularına cevap aranmıştır. 19. yüzyıl işlemlerinde övgü beyitleri, yer tasvirleri ile başlayan ve işleme yapan kişinin veya grupların isimlerini de içeren yazı kuşakları kullanılmaya başlanmıştır.

Koleksiyonda da son dönem örnekleri arasında bulunan az sayıdaki işleme tabloların altındaki yazı kuşaklarında yer alan isimler eserin kim ya da kimler tarafından yapıldığını tespit etmeyi mümkün kılmıştır. Bununla beraber, Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nde ve Milli Saraylar Hazine-i Hassa Arşivi'nde yapılan arşiv çalışmaları ile Saray için sipariş edilen işlemler, hanedan üyesi hanımlar için işleme yapan esnaf, Saray tefrişi için çalışılan mağazalar, dönemin işlemecilerine verilen nişanlar tespit edilerek, bu çalışmalar doğrultusunda Saray İşleme Koleksiyonu'nun oluşumu ile ilgili genel yargılara varılmıştır.

“Koleksiyon” bölümünde Saray yaşantısında var olan eserlerin işleme teknik ve malzeme bilgileri ile kullanım alanlarına gönderme yapılarak eserlerin işleme sanatı içerisindeki yerleri sorgulanmıştır. Ayrıca, kataloglanması yapılan eserlerin her birinin kendi maddesi içerisinde tarihsel süreçleri ve koleksiyonda bulunan eserler üzerinden değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu bölümde literatür çalışmalarına ağırlık verilmiş, işleme ve dokuma sanatı başta olmak üzere saray yaşamı ve Osmanlı kültürü ile ilgili çalışmaların taraması gerçekleştirilmiştir. Tezle ilgili eser, yayın, belge ve görsel belge araştırmaları Milli Saraylar Hazine-i Hassa Arşivi, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Dolmabahçe Sarayı Halife Abdülmecid Efendi Kütüphanesi, Milli Saraylar Daire Başkanlığı Kütüphanesi, IRCICA, İSAM (İslam Araştırmaları Merkezi), İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Mimar Sinan Üniversitesi Kütüphanesi ve Atatürk Kitaplığı'nda sürdürülmüştür. Bu süre zarfında Topkapı Sarayı Müzesi başta olmak üzere Sadberk Hanım Müzesi, Türk ve İslam Eserleri Müzesi, İMA (İstanbul Moda Akademisi), Askeri Müze ve Sabancı Müzelerinde yapılan kumaş ile işleme konulu sergiler ve yayınları takip edilmiştir.

Ayrıca tezin araştırma çalışmaları kapsamında, Osmanlı kumaş sanatı ve işleme sanatı ile ilgili yayınları bulunan uzmanlarla kişisel görüşmeler yapılmıştır.

Milli Saraylar Tekstil Koleksiyonunda yer alan İşlemler grubu; Dolmabahçe Sarayı tefrişinde bulunan işlemlerin bir kısmının yer aldığı 1996 yılında yayımlanmış bir makale (Barışta, 1996, 78-91), 2006 yılında depoda koruma altında bulunan Saray Tekstil ve İşlemlerinden örneklerin yer aldığı “Sandıklarda Saklı Saray Yaşamı” adlı serginin katalogu (Özer Demirli, 2006) ve 2006 yılında Dolmabahçe Sarayı Uluslararası Sempozyumu'nda sunulan Saray işlemlerinin ele alındığı bir bildiri (Özer Demirli, 2007) ile yayınlara konu olmuştur.

“Milli Saraylar Tekstil Koleksiyonundaki 19. yüzyıl İşlemeli Eserlerin Değerlendirilmesi” başlıklı doktora tez çalışması ile tefrişte ve depoda koruma altında bulunan eserler arasından farklı işlevlerdeki gruplara ayrılan seksen sekiz adet eser kataloglanmıştır. Katalog bölümünde eserlerin katalog numarası, envanter numarası, eser adı, malzemesi, boyutu, bulunduğu yer, dönemi, tekniği, tanımı, yer aldığı yayın ve üslup özellikleri ile fotoğrafları yer almaktadır. Eserler bu bölümde konu, üslup ve malzeme açısından incelenmiş ve Saray yaşamındaki yerleri belirtmeye çalışılmıştır. Bu eserler arasında elli üç adet eser günümüze kadar hiçbir yayın ve sergide yer almamıştır.

Değerlendirme bölümünde, birçoğu daha önce yayınlarda yer almamış Milli Saraylar Koleksiyonundaki 19. yüzyıl işlemeli eserlerin malzeme, teknik ve üslupları açısından dönemdeki işlemeli eserlerle ne denli örtüştüğü ve koleksiyonun nasıl oluştuğu sorusuna cevap bulunmaya çalışılmıştır.

Sonuç bölümünden sonra konu ile ilgili terimlerin yer aldığı bir sözlük de teze eklenmiştir. Sözlükte literatürde olmayan veya Saray kayıtlarında ve arşivinde anlam karşılıkları farklı kullanılan terimlere de yer verilmiştir.

Sabrın ve göz nurunun emeği olan 19. yüzyıl Osmanlı Saray işlemelerini konu alan bu tez çalışması ile eserlerin işleme sanatında ulaştığı nokta ve Osmanlı saray yaşamındaki yerleri belirlenmeye çalışılmıştır.

2.OSMANLI DÖNEMİ İŞLEME SANATI VE SARAY YAŞAMINDAKİ YERİ

2.1 Osmanlı Dönemi İşleme Sanatı

İnsanoğlu, var oluşundan beri avlanma, yiyecek, giyecek, barınma gibi ihtiyaçlarını el ürünleri ve el sanatlarından yararlanarak karşılamıştır. İşleme sanatının doğuşunun temelinde insanın, süslenme ve güzelleşme isteği ile gündelik yaşamda kullandığı eşyaları bezeme arzusu bulunur. İşleme yapımında gerekli olan ilk şey keçe, deri, dokuma gibi işlemenin yapılacağı yüzey malzemesi; ipek, yün, pamuk veya metal malzemeden oluşan iplik; işleme yapılacak yüzeyin gerileceği kasnak ya da gergef ve iğne ile işleme tekniğine göre uygulamadır.

Sanatların en eskilerinden biri olan işleme sanatının ne zaman ve nerede ortaya çıktığını kesin olarak söylemek mümkün olmasa da Anadolu'da yapılan kazılarda bulunan kemik dikiş iğneleri, (M.Ö. 7250-5500) neolitik çağdan beri Anadolu'da iğne ile yapılan işlerin varlığını gösterir (Sinemoğlu, 1984, 46). Mitolojide ve efsanelerde sözü geçen işlemenin Hitit, Mısır, Mezopotamya, Asur, İran, Yunan ve Anadolu uygarlıklarındaki varlığını; yapılan kazılarda bulunan çeşitli iğneler, kenevir parçaları, kumaş parçaları, duvar frizleri ile heykeller bizlere kanıtlamaktadır.

Türklerin anavatanı Orta Asya'da, hayvan figürleri ile süslü göçebe hayatın özelliklerini barındıran eşyaları kullandıkları bilinmektedir. Altay dağlarında bulunan Hunların M.Ö III. yüzyıla tarihlendirilen Pazırık, Noin-Ula ve öteki kurganların içerisine kar sularının dolarak donması ve yüzyıllar boyu erimemesi sonucunda işleme, kumaş, keçe ve halıların günümüze ulaşabilmesi mümkün olmuştur (Sürür, 1976, 10-11). Açılan kurganlarda bulunan yün üzerine yapılmış işlemlerde hayvan kavgaları, su içerisinde kaplumbağa ve balıklar, kaplan başı ve pençeleri stilize olarak işlenmiş, Hun süvarileri ve insan başı işlemleri ise gerçekçi bir yaklaşımla ele alınmıştır. Noin-Ula'da açılan 212 kurganda mezar odasının tavanı, duvarları ve yerinin ipek, keçe ve örtülerle kaplı olduğu görülmektedir (Ödekan, 1987, 483). Hun İmparatorluğu'nun yıkılmasından Selçukluların Anadolu'ya gelmesine kadar kurulan Türk devletlerinde de işlemlerin giderek zenginleştiği görülür. İşleme sanatında en

çok kullanılan malzemelerden ipek bu dönemde çok başarılı bir şekilde üretilmiştir. Gürsu, 13. yüzyılda Çin'den dönerken Anadolu'dan geçen Marco Polo'nun, gördüğü çoğunlukla kırmızı ve diğer renklerle dokunmuş Selçuklu ipekli kumaşlarının güzelliğinden ve altın tellerle dokunan kumaşların, Bizans kumaşları kadar güzel olduğundan bahsettiğini, *Türk Dokumacılık Sanatı Çağlar Boyu Desenler* adlı kitabında ele alır. (Gürsu, 1988, 29)

Minyatürlerde ise Selçuklularda var olan dokuma ve işleme sanatının çok başarılı örneklerinin mevcudiyeti tespit edilebilmekte, 1072'de yazılan, bütün Türk boylarının kullandığı kelimelerden oluşan *Divânü Lûgat-it-Türk* kitabında işlemede kullanılan araç ve gereçler ile dikiş ve işleme iğnelerine dair birçok kelimenin yanı sıra tekniklerle ilgili bilgilere de ulaşılabilmektedir (Barışta, 1985, 11).

Osmanlı beyleri ve padişahları, kendilerini halktan ayırmak ve güçlü olduklarını yönettikleri topluma göstermek için işlemelerle zenginleştirilmiş giysiler kullanmışlardır. "Osmanlı padişahlarının Fatih'e kadar işlemeli tennure giydikleri bilinmektedir. 1359-1389 yılları arasında devleti yöneten ve *Hünernâme*'nin ilk cildinde de başında altın işlemeli başlıkla görülen, Sultan I. Murad'ın elbiseleri, o dönemde süslemeye ne kadar önem verildiğini göstermesi bakımından ilgi çekicidir." (Sürür, 1976, 13).

Türk işleme sanatının en sevilen işleme tekniklerinden dival işinin; Osmanlı sarayına Çelebi Mehmed'e 1403 yılında gelin giden Dulkadir Prensesi Emine Hatun'un çeyizleri ve Fatih Sultan Mehmed'e 1449 yılında gelin giden ve çeyizleri arasında 40 katır yükü kadar dival işi bulunan Dulkadirli prenseslerinden Sitti Hatun'un çok beğenilen çeyizi sayesinde ünlendiği bilinmektedir (Meriç, 1991, 23-24). Önceleri saraçlar tarafından yapılan bu teknik daha sonra başlı başına bir sanat dalı olarak kabul görmüştür.

16. yüzyıl, Osmanlı Devleti'nin gücünün her alanda en üst düzeyde olduğu bir dönemdir. El sanatlarında da bu dönemde üst düzeyde eserler verilmiş yüzyılın ilk yarısında tüm sanat dallarında uygulanan Saray nakkaşhanesinde tasarlanan desenler ile klasik Osmanlı üslubu gelişmeye başlamıştır. Delibaş, Topkapı Sarayı Müzesi İşlemelerini konu alan, *Topkapı Sarayı Müzesi Döşemelikler* adlı kitapta, Osmanlı Saray Koleksiyonları'nda bulunan işleme sanatının en eski örneklerinin saray atölyelerinin en ileri düzeye ulaştığı Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) dönemi

işlemeleri olduğuna dikkat çeker. Saray işlemleri ile ilgili en eski belgenin 905/1505 tarihli Enderun hazinesi defteri olduğu ve Saray hazinesindeki eserlerin kaydedildiği defterden, işlemeli nihali, yastık ve minderlerin bu dönemde kullanıldığı anlaşılmaktadır. (Delibaş, 2007, 114). Ayrıca Osmanlı Arşivi'nde bulunan, Kanuni dönemine ait 932/1525 tarihli ehl-i hiref defterinde, altın iplikli işleme yapan *cemaat-ı zer-dûzân* denilen ustaların saray atölyelerinde çalışan aylıklı saray sanatçıları arasında isimleri ve aldıkları ücretler yazılıdır. Tüm bu belgelerden 16. yüzyılda işlemin Saray yaşamındaki varlığı ve üretimin niteliği hakkında bilgi edinmemiz olasıdır.

Hükümdarın ekonomik desteği ile işletilen imparatorluk atölyeleri en başta Topkapı Sarayı Birinci Avlusu'nda yer almaktadır. Ehl-i Hiref teşkilatında yer alan simkeşlerin ürettiği altın ve gümüş sırmaları kullanarak işlemlerini yapan *cemaat-i zer-dûzân-ı hassa*, sarayın birinci avlusundaki, cebehane olarak kullanılan Aya İrini Kilisesi'nin arkasındaki hasır ışıkların bitişiğindeki bölgeyi çalışma mekânı olarak kullanmışlardır. 16. ve 17. yüzyılın ilk yarısında faaliyette bulunan bu işlemeci ustaların 18. yüzyıldan itibaren faaliyetlerinin durduğu ehl-i hiref defterlerinden anlaşılmaktadır (Yaman, 2008, 49-50).

Evliya Çelebi, 17. yüzyılda İstanbul esnafında anlattığı Seyahatnamesi'nde, yağlıkçı esnafını tanımladığı bölüme, evvela yağlık işleyen, Hazret-i Süleyman'ın hatunu Belkis anadır diyerek başlar (Evliya Çelebi, 1969, 278). Yağlıkçı esnafı bu Seyahatnamede “Yağlıkçı nakkaşlar esnafı, 20 dükkan, 30 neferdirler. Pirleri Seracüddin'dir. Selmanlıdır. Bunlar da çeşitli bezler üzerine siyah kalemle işlerler. Sırma işleyici nakkaşlar: 20 dükkan, 25 neferdir. Ama nicesi evlerinde işlerler. Pirleri Ebi Serh'dir. İşleri, vezirlere, devlet büyüklerine sırma işlemeli yastıklar, örtüler ve perdeler şukkâbendler, eğerler, atlas üzerine cibinlikler işler ki görenin aklı gider” şeklinde tanımlanır (Karatepe, 2008, 40-41).

Saray ve halk yaşamının vazgeçilmezi işleme; evlilik, sünnet, doğum ve ölümle ilgili her özel durumda yerini almış, çeyiz geleneği ile de gelecek kuşaklara aktarılmıştır. Evde gündelik yaşamında çeyiz hazırlamak amacıyla işleme yapan genç kız bu sanatın gelişmesine katkı sağlamış, çeyizini görkemli işlemlerle donatarak ne kadar nitelikli olduğunu gelin gideceği aileye göstermek istemiştir. Bunun için bir gelenek olarak evden eve giderek nakış öğreten aşına kadınlar ya da evinde çırak yetiştiren hanım ustalar işleme sanatının gelişmesini sağlamışlardır.

Saray ihtiyacını karşılayan Saray atölyelerinin dışında, devlet denetiminde bulunan çarşıda da işleme yapan atölyeler kurulmuş ve hatta Osmanlı saraylarından sipariş alınmıştır. Ayrıca daha 17. yüzyılda, Bursa’da kadınların kendi yaptıkları elişlerini sattıkları ve bunun için vergi de ödemedikleri bir çarşının olduğu bilinmektedir (Faroqhi, 2002, 135).

İstanbul’da Kapalıçarşı’da 17. yüzyılda 65 erkek işlemeci vardır. Charles White, 1844 yılında, İstanbul Kapalıçarşısı’nın “Yağlık Çarşısı” adıyla anılan koca bir bölümünün olduğunu ve bu bölümün uzun ana çarşı girişinde yer aldığını anılarında anlatır (Ther, 1993, 22). Günümüzde de Kapalıçarşı’da sokak ve cadde adları meslek gruplarına ithafen verilmiş eski isimleri ile anılmaktadır, örneğin Kalpakçılar Caddesi, Fesçiler Caddesi, Yağlıkçılar caddesi.¹ O dönemde burada bulunan dükkânlarda satılan işlemleri sipariş üzerine işleme yapan Fener, Beyoğlu ve Boğaziçi köylerinde ikamet eden özellikle Katolik, Ermeni ve Rum kadınlar yapmaktadır (Ther, 1993, 22).

18. yüzyılda altın ve gümüş alaşımli telin işlemlerde kullanımı hızlı bir yükselişe geçmiş, ayrıca metal telle işlemeli Hüseyini kumaşlar yüzyılın sonundan itibaren sıklıkla kullanılmıştır.

19. yüzyılda ise düz kesme tel, tırtıl tel, bükme tel gibi çeşitli teller ile pul ve boncuklarla zenginleştirilmiş kasnaklarda işlenen ve yapıldıkları semtlerin adını alan Tepebaşı ve Galata isimli işlemler önemli bir iş kolu oluşturmuştur.

Osmanlı Sultanlarının yabancı ülkelere elçilerle gönderdikleri hediyeler arasında bulunan işlemler, 1851 yılında I. Uluslararası Londra Sergisi’nde de büyük beğeni kazanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu’nun çeşitli bölgelerinden gelen geleneksel ürünler içinde işlemler, en çok ödül alan dallar arasındadır. 1855 yılının nisan ayında İmparator M. Napolyon tarafından Paris’te açılan Uluslararası Sergi’de ise Osmanlı ürünleri 27 madalya ve 20 mansiyon almıştır. Bunlar arasında işleme ve danteller için İstanbul’dan Gülmezoğlu’na, işlemler için bayan Murad Marie’ye verilen madalyalar dikkat çekicidir (Küçükerman, Mortan, 2007, 183-185).

19. yüzyılda görülen siyasi gelişmeler Osmanlı yaşamını birçok yönden etkilemiş, geleneksel beğeniler doğrultusunda vazgeçilmeyen eşyalar ile Osmanlı hayatında

¹ Yağlıkçılar Caddesi; Kapalıçarşı’dan Mercan’a çıkan ana sokaklardan biridir. Günümüzde de halen bu cadde de dokuma ürünleri satılmaktadır.

yeni yer edinmiş masa örtüleri, yatak örtüleri, peçeteler gibi mobilyalar ile kullanılan örtüler bir bakıma işleme sanatının gelişmesine katkı sağlamıştır.

İşlemelerde genel olarak renk, desen, teknik ve malzeme yönünden bir artış görülmektedir. Bu dönemde sıkça kullanılan dival işi, zincir işi ve sarmanın yanı sıra doğayı gerçekçi bir üslupla yansıtmaya uygun tohum işi ve çin iğnesi teknikleri de sıkça kullanılmıştır. Sarma, çiğerdeldi, dival işi, pul işi, boncuk işi gibi iğne çeşitleri bir ve birçok gruplar halinde tercih edilmiştir. Süslemede motif olarak bitkisel bezemeler başta olmak üzere nesneli ve figürlü bezemeler ile manzaraların yanı sıra yazı şeritlerinde işlemecinin ya da işlemeci grubun adı yer almaktadır. Ay-yıldız, tuğra, bir merkezden çıkan şualar, fiyonklarla bağlanmış çiçek demetleri, vazoda çiçekler ve bereket boynuzları da bu dönemde sıkça görülen işleme motifleri arasındadır. Sarı ve beyaz sim, altın ve gümüş tel, altın ve gümüş pul kullanılarak uygulanan tek renkli işlemlerin yanı sıra işleme renk kartelasına özellikle mor, bordo, yeşil ve sarının neredeyse her tonu girmiş aynı rengin tonları ile derinlik ve gölge verilerek işlemlerde gerçeğe yaklaşılmaya çalışılmıştır.

19. yüzyıla kadar geleneksel eğitim sistemi içerisinde yerini alan ve usta çırak ilişkisi ile öğrenilen işleme; Kız Sanayi Mektepleri'nin açılması ile artık ders olarak okutulmaya başlanmıştır. 1859 yılında açılan ders programında nakışla ilgili ders bulunan Rüşdiye ile 1864 yılında Tuna valisi Midhat Paşa tarafından İstanbul'da öksüz kızlar için açılan, Osmanlı'da kız mesleki ve teknik eğitimine öncülük eden ıslahhânenin, açılış tarihi daha eski olmasına karşın, Kız Sanayi Mektepleri daha kapsamlı ders programları ile bu sanatın gelişmesini sağlamışlardır.

İstanbul'da açılan ilk kız mesleki ve teknik eğitim kurumu olan Kız Sanayi Mektebi 1869 yılında kurulmuştur (Öztürk, 2005, 238). Kız Sanayi Mektepleri, hanımların el becerilerini geliştirmeyi ve bunlardan ekonomik kazanç sağlamayı amaçlayan okullardır. Bu okullarda el hüneleri dersi altında nakış, biçki, dikiş, kanaviçe, dival, bez dokuma gibi dersler okutulduğu bilinmektedir.

Kız öğrencilerden, 8. yıla gelindiğinde oyayla çiçek imali, okul tarafından gerekli görülecek her şeyin nakşedilmesi ve usulüne uygun olarak bez dokuma, modelden biçme ve dikme becerilerine sahip olunması istenmektedir (Öztürk, 2005, 246).

Alman İmparatoru Kaiser II.Wilhelm'in İstanbul'a Kasım 1889'da ilk ve Ekim 1898'de ikinci gelişlerine ait belgeler arasında, Milli Saraylar Hazine-i Hassa Arşivi

1305 tarihli 3126 numaralı defterin, 7. ve 8. sayfalarında aşağıdaki bilgi bulunmaktadır:

“Haşmetlü İmparator ve İmparatoriçe Hazretu için hediye olarak melfuf defterde muharrer eşya dan münasip miktarının tedarik edilerek taraf-ı zîşerefi mülükaneden intihab buyurulmak üzere Hak-i payu şevket ihtivayı Hazreti tacidariye arz ve takdimi Muktezayı irade-i Seniye-i Cenab-ı padişahiden bulunmağla ol bab-da emru ferman Hazreti men lehül emrindir.

Tabla

Kumaş Cebel-i Lübnan işleri Keyfe Masa Örtüsü

Buhurdan Gülabdan

İnci ve Sırma işlenmiş terlik

Sadefli çekmece iskemle vesaire

El işi kasnak vesaire bulunmadığı halde İnas Sanayi Mektebine yaptırılması

Teşrifatı Umumiye Nazırı

5 Teşrinievvel 1305

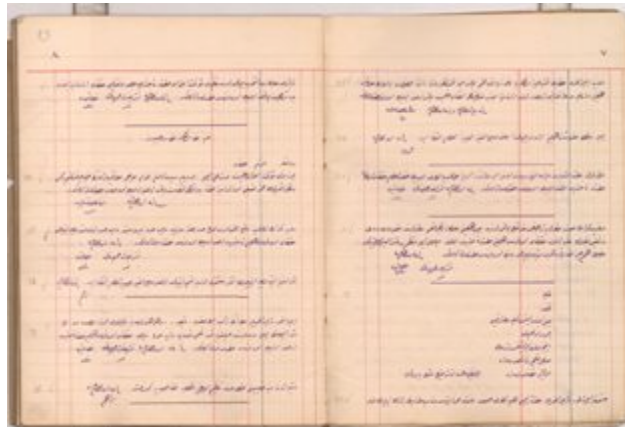
Münir

Hassa Müş'iri

Rauf

(17 Kasım 1889) Perşembe”

Bu belgeden, Saray’ın ambarında bulunmadığı takdirde el işi kasnak vesaire gibi ürünlerin, Kız Sanayi Mektebi’ne yaptırılmak istendiği anlaşılmaktadır (Özer Demirli, 2007, 250-251). (Şekil 2.1) Belge ayrıca, İmparatorlukta kızların eğitim aldığı, bir bakıma mesleki bilgi ve beceri kazanarak üretime katıldıkları, bu okulları açtıran Saray’ın sipariş vererek de okulları her açıdan desteklediğini göstermektedir.

Şekil 2.1: MSHHA.D.3126.

2.2 Saray Yaşamında İşleme Sanatının Yeri

Haremde dikiş dikmek, nakış işlemek bir tür eğlence, güzel bir uğraş olarak kabul görmüş ve hareme cariye alınırken becerikli olmasının yanı sıra, nakışa yatkın olmasına dikkat edilmiştir. Harem hayatını anlatan birçok gravür ve resimde, gergef işleyen kadınlar tasvir edilmiştir. 16. yüzyılda Menavino, eski saraydaki genç kızları eğitmek üzere her sabah 15 nakış hocasının geldiğini bildirir (Tezcan, 2006, 216).

Fransız seyyah Nicolas de Nicolay, 1550'lerde padişahın sarayında 200 genç kızın iğne işi öğrenmekte olduğunu yazar. İngiliz elçisinin eşi olarak 18. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'na gelen Lady Montegue ise I.Mustafa'nın dul hasekisine ait yetişkin cariyelerin yaptıkları işlemlere ilişkin bilgiler verir: "Adet olduğu üzere hasekinin çevresi çocuk yaşta cariyelerle çevrilidir ve yaşı büyük olanların görevi daha küçüklere nakış işlemeyi öğretmektir." (Faroqhi, 2002, 134). Saray'da sadece cariyeler değil hanım Sultanlar da iş işlemişler, örneğin IV.Murad'ın kızı Kaya Sultan'ın işlediği mendiller işlemleriyle devrinde ün yapmıştır (Tezcan, 2006, 217).

Dolmabahçe Sarayı 217 no'lu mefruşat deposu ile diğer tekstil depolarında bulunan ve Tekstil Koleksiyonuna kayıtlı çeşitli işlemeli dantel parçaları, düğmeler ile dikiş, nakış malzemeleri ve Dürrüşehvar Sultan'a ait eğitim ve oyuncak koleksiyonuna kayıtlı iğne, iplik ile işleme bezi, Saray harem yaşamında bizlere işlemenin varlığını kanıtlayan önemli kaynaklardır.

Dolmabahçe Sarayı Harem tefrişinde yer alan 54/2389 envanter no'lu işlemeli tabloya, kırmızı atlas kumaş üzerine metal bükümlü ipek iplikle kordon tutturma tekniğinde celi sülüs hat'la "Ya Ali", yazısı, sağ alt köşesine "Souvenir a ma grande maman" ve sol alt köşesine "Esmâ Cherin" yazıları işlenmiştir. Ya Ali yazısı, Hz. Ali'nin kılıcı olan zülfikar şeklinde sonlandırılmıştır. Uğuruna ve gücüne inanılan "Ya Ali" yazılı levhaları konak ve kahvehanelere asmak adettendi. Tablonun altında yazılı olan "Benim büyükanneme bir hatıra" ibaresi ile muhtemelen "Sevgili Esman" anlamında kullanılan yazılar, eserin eğitim düzeyi yüksek ve dil bilen bir hanım tarafından işlendiğini göstermektedir (Barışta, 1996, 88). Ayrıca tablo haremde nakışın bir hatıra hediye olarak verilebilecek düzeyde rağbet gördüğünü de göstermesi açısından önemlidir. Büyük bir olasılıkla Sultan Abdülaziz'in Baş İkbali Gevheri Hanım'dan doğan kızı Esmâ Sultan'a ait olan tablo, bir yandan sultanların da işleme öğrenimi gördüğüne işaret etmektedir (Şekil 2.2)

Saray dokuma ve işleme geleneğinin halka ulaşmasında resmi törenler ve hediyelerin etkisi olduğu gibi, yüksek rütbeli bir devlet memuru ile evlenip taşraya giderken yanlarında kendi çeyizlerini götüren Saraylı hanımların da bu işlemlerin yaygınlaşmasına katkı sağladığı düşünülebilir.

Şekil 2.2: 54/2389 envanter no'lu İşlemeli Tablo.

Saray işlemleri her dönemde, kullanılan kumaş, malzeme ve tekniği ile çarşı ve halk işlemlerinden ayrılmış, kıymetli malzemeler ile yapılan gösterişli örnekler öncelikle sarayda var olmuştur. Osmanlılarda Saray her sanat dalında olduğu gibi, işleme sanatının da öncülüğünü üstlenmiştir.

2.3 19. yüzyıl Sanat Üsluplarının İşleme Eserlere Yansıması

Osmanlı Devleti, 1683 Viyana bozgunu ve 1699 Karlofça Antlaşması'ndan sonra Batı ile yeni ilişkilere girmiş ve teknik üstünlüğü kabul edilen Avrupa ülkelerine daha uzun süreli elçi heyetleri göndermeye başlamıştır. Batının siyasi ve kültürel lokomotif konumundaki Fransa'ya, 1720-21 yıllarında Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi, kalabalık bir heyetle gider. Osmanlı heyeti bezemede Rokoko dönemini yaşayan eğlence, sanat ve lüks yaşamın doruğa ulaştığı bir ülkeyi gözlemleyerek bu seyahatten döner. Osmanlı elçisi, döndükten sonra kaleme aldığı takrirnâmede, Fransa krallık çevresinin yaşayış biçimini ve gördüğü imar işlerini anlatmıştır. (Arel, 1975, 21) Ayrıca Versailles ve Fontainebleu Sarayı ve bahçelerinin resimleri de İstanbul'a getirilir. Bu gezinin etkileri Osmanlı sanatında ilk olarak mimari ve süsleme alanında görülür. III. Selim döneminde (1789-1807) ise Batılılaşma daha

bilinçli bir biçimde kendini gösterir. Fransa'ya ve İngiltere'ye gönderilen elçiler bu ülkelerin yaşam biçimlerini inceler ayrıca İstanbul'daki elçilikler ve yabancıların yaşam biçimleri de yakından takip edilerek Batılıların giyim ve kuşamları, yaşadıkları yerlerin nasıl döşendiği öğrenilir (Topuz, 2006, s.84). Bu dönemde Batı kültürünü yabancı ülkelere tanıtırken, bu ülkelere ait özellikler de onlar tarafından benimsenmiştir. Fransızların, Doğu ve Orta Doğu ülkelerinin yaşam biçimlerine olan ilgisi dikkat çekmektedir. Bir bakıma Batının da Osmanlı'yı tanıma arzusu karşılıklı ilişkileri güçlendirmiş ve Osmanlı devlet adamları, Batı bilgi ve tekniğini öğrenmeye başlamış, ilk olarak mimaride de bu bilgilerden yararlanılmıştır. Yeni yapılan kışla binaları gibi yapıların yanı sıra köşk, yalı gibi sivil mimari yapılar da İstanbul'un mimari panoramasına zenginlik katmıştır.

Sultan Abdülmecid tarafından yaptırılan ve 1856 yılında tamamlanarak kullanılmaya başlanan dönemin kültürel, sosyal ve sanatsal etkilenmelerini önemli ölçüde yansıtan Dolmabahçe Sarayı, Batı ile ilişkilerin yoğunlaştığı 19. yüzyılda bir prestij yapısı olarak inşa edilmiştir. Kentin silüetini değiştiren Sarayın planında, geleneksel Osmanlı mimarlığına ve yaşam tarzına bağlı düzenlemelerin yanı sıra Batılı öğelerden de yararlanılmıştır. Sarayın dış ve iç süslemelerinde ise Batı ağırlıklı yoğun bir bezeme tercih edilmiştir. Cephelerde barok, rokoko, ampir özellikler gösteren motifleri aynı kompozisyon içerisinde görmek mümkündür. Sarayın dış süslemesinde olduğu gibi iç süslemesinde de farklı motifler bir arada kullanılarak eklektik bir anlayışa gidilmiştir (*Dolmabahçe Sarayı*, 2005, 21) .

Avrupa sanatında 17. yüzyıldan 18. yüzyılın ortalarına kadar süren ve uzun bir dönemi kapsayan Barok üslup, 18. yüzyılın ortalarında Türk sanatına girmiştir. Son derece detaylı bir anlatımı olan Barok üslup ile yapıların içleri ve dışları hareketli ve gösterişli öğelerle süslenmiştir. Abartılı hareketli çiçek ve yapraklardan oluşan kompozisyonlarda gölgeli renklendirmeler uygulanmış, "S ve C" kıvrımlarla yapraklara boyut kazandırılmıştır (Sipahioğlu, Yılmaz, 2007, 209). Barok üslupla beraber işleme sanatına gölge, ışık, derinlik ve gösteriş hakim olmuştur. Bu üslubu en iyi yansıtan teknik, dival işi tekniğidir. Dival işinin yapımında kullanılan farklı malzemelerden kalıplar, desenin zeminden yükselmesini sağlayarak, bir bakıma dival işi tekniğinin uygulandığı eserleri barok üsluba yaklaştırmıştır. Özellikle 19. yüzyıl saray işlemlerinde, dival tekniğinde kullanılan ahşap kalıplar, kavisli formları ile gölge etkisini arttırmıştır. Dönemin saray yapılarında perdelik ve döşemelik olarak

kullanılan kumaşlarda desen şemasında gözlemlenen barok üslup, saray işlemlerinde de tercih edilmiştir.

Milli Saraylar Tekstil Koleksiyonunda bulunan 39/155 envanter no'lu dival işli Sital Puşidesi'nin kompozisyon şemasında, abartılı kavislerle vurgulanan C ve S kıvrımlı dallarla hareketlendirilen vazodan çıkan çiçek buketleri ile kartuşlar yüksek barok üslupta işlenmiştir. (Şekil 2.3)

Şekil 2.3 : 39/155 Envanter no'lu Dival İşli Sital Puşidesi.

18. yüzyılın başlarında Paris'te ortaya çıkarak hızla bütün Fransa'ya, daha sonra Avrupa ülkelerine yayılan rokoko üslup, XIV. Louis'nin yaptırdığı Versailles Sarayı'nın ağır ve ezici görkemine ve dönemin o doğrultudaki resim sanat anlayışına tepki olarak doğmuştur. Rokoko üslupta bitkisel düzenlemeler daha zarif, oranlar daha uzundur. Zarif inceliklerle işlenmiş buketler, C ve S kıvrımlı sarmallar, vazolar, drapeler, zarif çiçek ve yaprak motifleri bu dönemin başlıca süsleme unsurları olmuştur (Sipahioğlu, Yılmaz, 2007, 213-214).

19. yüzyıldan itibaren Osmanlı işleme sanatında giderek artan Batı etkisi ile mimari süslemelerdeki Rokoko üslubu, işleme sanatında da görülür. Girlandlar, vazoda çiçekler, üçüncü boyut verilmiş güller, büyük akanthus yaprakları işlemlere konu olmuştur (Delibaş, 2007, 117). Bu dönemde, vazoda ve sepette çiçekler başta olmak üzere içleri zarif çiçekler ve kurdeleli çiçek buketleri ile bezeli oval madalyonlardan oluşan kompozisyonlar da işlemlerde kullanılmıştır. Milli Saraylar Tekstil Koleksiyonu'nda bulunan 40/381 envanter no'lu Arakiye Seccade de Rokoko üslubu ile yoğun bir kompozisyon şeması gözlemlenir.

Fransa'da, 18. yüzyılın başlarında ortaya çıkan, saygın ve yalın bir üslup olan ampir üslupta kılıçlar, bayrak demetleri, müzik aletleri, vazo içerisinde çiçek demetleri ve stilize olmuş akantus yapraklarının yanı sıra figürlü kompozisyonlar da süsleme

unsurları olarak kullanılmıştır (Delibaş, 2007, 215). Osmanlı Dönemi sanatlarında geleneksel olarak figürlü anlatımlardan kaçınılmıştır. İşleme sanatında ise daha geç bir dönem olan 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın ilk çeyreğinde figürlü anlatımlar çoğalmış, işlemlerde bazen bir ve birden fazla figür ve nesnenin tekrarı ile kompozisyonlar oluşturulmuştur.

19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başında sözlük anlamı yeni sanat olan Art Nouveau, sanata hakim olmuştur. Artık, herkes için sanat ve her şeyde sanat aranmalı fikri bu üslupla ortaya çıkmıştır. Üslup, biçim özellikleri açısından asimetriye, bezemede ve resimde coşkun bir eğrisellik ve çizgiselliğe, kıvrım ve bükümlere, nakış esprisine, uçuculuğa, doğaya ve doğanın akıcılığına eğilimli bir tasarım anlayışı geliştirmiştir. Art Nouveau, İstanbul'un büyük mağazalarında satılan ithal gündelik eşyalar ve kadın dergileri ile de varlıklı kesim tarafından hemen tanınmıştır. Mimari örnekler ise ilk olarak 20. yüzyıl başında, İmparatorluğun ticari ve sanayisi gelişmiş merkezlerinde ve bazı kıyı kentlerinde görülmüştür (Batur, 2005, 141-155).

Saray dekorasyonunda Art Nouveau bezemeli mobilya, avize, lamba, çini soba, vazo gibi eşyaların yanı sıra Art Nouveau desenli perdelik ve döşemelik kumaşlar da kullanılmıştır. Saray işlemlerinde bu dönemde doğa, en çok tercih edilen konu olmuş ve natüralist bir üslupta ele alınmıştır. Art Nouveau üslubun kendi dil anlatımına, renkli iplikler ile Çin iğnesi ve zincir işi ile işlenmiş geç dönem işlemler uygundur.

19. yüzyılın başından başlayarak 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar giden zaman aralığında pek çok alanda görülen barok, rokoko, ampir ve art nouveau üsluplara ait öğeler işleme sanatında da görülmektedir. Dolmabahçe Sarayı'nın mimarisinde barok, rokoko ve ampir üsluplara ait öğeler hem tekil olarak hem de bir arada kullanılarak eklektik bir üslup geliştirilmiştir. Saray tefrişinde de hakim olan eklektik üslup, Saray işlemlerinin kompozisyon şemalarında, işleme tekniklerinde ve malzeme seçimlerinde de görülmektedir. Bir bakıma Saray bu eklektik anlayışla halkın kullandığı işlemlerden malzeme, teknik ve üslup olarak üstünlüğü ile fark yaratan kendi tarzını ortaya çıkartmıştır.

3. MİLLİ SARAYLAR TEKSTİL KOLEKSİYONUNDAKİ İŞLEMELİ ESERLER

3.1 Eserlerin Koleksiyona Girişİ

Milli Saraylar Tekstil Koleksiyonu; işlevleri bakımından genel olarak Saray tefrişinde kullanılmış, gündelik yaşam ve özel törenlerde yer almış ayrıca dini özellikler taşıyan ve kutsal kabul edilen, işlemeli eserlerin bir araya gelmesinden oluşmaktadır.

Eserlerin nereden ve nasıl alındığı, hangi yollarla Saray'a geldiği sorusunun cevabına arşiv kayıtlarının incelenmesi ile ulaşılmaya çalışılmış, birebir eserlerin kim ya da kimler tarafından yapıldığı sorusunun cevabına ulaşılamasa da genel olarak Saray'ın hangi yollarla işlemeli eserlere sahip olduğu sorusu cevaplanmaya çalışılmıştır.

19. yüzyılda işlemlerde sıkça kullanılan yazı kuşaklarının koleksiyondaki bazı eserlerde bulunması ile bir kısım işlemin kimler tarafından yapıldığı tespit edilebilmiştir. Özellikle işlemeli tablolarla karşımıza çıkan bu yazı kuşakları ile Saray'a hediye olarak sunulan eserler tespit edilenlerdir. Koleksiyonda bulunan 12/2578 envanter no'lu işleme tablodaki yazı kuşağında işlemeci grubun adı bulunmaktadır. "İnas-Mekteb-i Talibat-ı Cariyeleri" tarafından yapılmış olan bu tablo Dolmabahçe Sarayı Harem 162 no'lu odada tefriştedir. (Şekil 3.1)

Şekil 3.1 : 12/2578 Envanter No'lu İşleme Tablo.

Padişahların tahta çıktığı gün olan cülus, törenlerle kutlanmış ve onlara diğer imparatorluklardan, yabancı temsilciliklerden, şehzadelerden, sultanlardan, haremlerinden ve halktan çok sayıda hediye sunulmuş ve bu hediyeler adet üzerine aileye gösterilmiştir.

II. Abdülhamid'in 25. cülusu nedeniyle 1901 yılında hediye edilen tabloda ise, "Hamidiye Etfal hastanesinin başhekim yardımcısının eşi Emine Hanım'ın" ismi yazılıdır. Padişaha hediye olarak sunulan bu tablo Dolmabahçe Sarayı 152 no'lu koridorda tefriştedir. Ayrıca 12/2626 envanter numaralı işlemeli tabloda da "Darü'l – muallimat'tan Zahide cariyeleri" yazmaktadır. Darü'l-muallimat, Osmanlı Devleti'nde, ilk ve orta öğretim kız okullarına öğretmen yetiştirmek için açılmış kız öğretmen okullarıdır. İstanbul Sultanahmet'te 1870 yılında ilk Darü'l-muallimat, açılmıştır. 19. yüzyıla tarihlendirilebilecek işlemeli tablo, Dolmabahçe Sarayı 75 no'lu Hamam dinlenme odasında tefriştedir. (Şekil 3.2)

Şekil 3.2: 12/2626 Envanter No'lu İşlemeli Tablo.

1859 yılında açılan rüştiyenin ders programında, nakışla ilgili dersler bulunması hanımlara teknik eğitim verilmesinin başlangıcı olarak görülse de Tuna valisi Midhat Paşa tarafından 1864 yılında İstanbul'da öksüz kızlar için açılan ıslahhâne, Osmanlı'da kız mesleki ve teknik eğitimine öncülük eden okul olarak kabul görmektedir.

İstanbul'da Tophane Nezareti tarafından Yedikule'de "dikimhane" niteliğindeki ilk kız mesleki ve teknik eğitim kurumu olan Kız Sanayi Mektebi 1869 yılında kurulmuştur (Öztürk, 2005, 238). Kız Sanayi Mektepleri, hanımların el becerilerini geliştirmeyi ve bunlardan ekonomik kazanç sağlamayı amaçlayan okullardır. Bu okullarda el hüneleri dersi adı altında nakış, biçki, dikiş, kanaviçe, dival, bez dokuma gibi dersler okutulduğu bilinmektedir. Kız öğrencilerden, sekizinci yıla gelindiğinde oyayla çiçek imali, okul tarafından gerekli görülecek her şeyin nakşedilmesi, usulüne uygun olarak bez dokuma, modelinden biçmek dikmek becerilerine sahip olması istenmektedir (Öztürk, 2005, 246).

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde muhafaza edilen bir Sultan Abdülaziz dönemi belgesinde,

"Çırağan Sarayı mefruşatı için lazım olacak eşya dan bazılarının Yedikule de kain kız sanayi mektebinde imali hakkında tophane-i amire müşiriyetinden taraf-ı eşref-i hazret-i nezaretpenahiye vürud eden tezkereye cevap-ı ali tastir olmak üzere"²

konu başlıklı bir belge bulunmaktadır.

Yedikule'de açılan söz konusu Kız Sanayi Mektebi sonradan Ticaret Nezâreti'ne bağlanmış ve 1884 yılında kapanmıştır.

Ayrıca, Alman İmparatoru II. Wilhelm'in İstanbul'a ilk ve ikinci gelişlerine ait belgeler arasında bulunan bir defterden de Saray'ın mefruşat ambarında bulunamayan el işi kasnak gibi ürünlerin İnas Sanayi Mektebi'ne yaptırılmak istendiği anlaşılmaktadır.³

1884 yılında kapanan bu okulun 1875 (1292) ve 1876 (1293) tarihli devlet salnamelerinde, İnas Sanayi Mektebi adıyla kayıtlı Yedikule'deki Kız Sanayi Mektebi olduğu araştırmacılar tarafından kabul görmektedir (Kurnaz, 2008).

Meşrutiyet'in ilan edildiği tarihte, ders programında sabahları genel bilgiler öğleden sonraları ise el işlerini içeren nakış, piyano, modistre, dikiş, kanaviçe, dival ve resim gibi dersler okutulan Kız Sanayi Mektepleri'nin üç adet olduğu bilinmektedir. Bunlar; Leyli ve Nehari Kız Sanayi Mektebi, Dersaadet Nehari Sanayi Mektebi ve Üsküdar Kız Sanayi Mektebi'dir.

² BOA.HH.MH. No.990/60

³ Milli Saraylar Hazine-i Hassa Arşivi 1889 (1305) tarihli 3126 numaralı defter. Belge için.bkz. bölüm.2, s.10.

Saray'ın dekorasyonunda ve gündelik yaşamında kullanılan birçok eşyanın Kız Sanayi Mekteplerine sipariş edilmesi ile Saray kurduğu okulların da bir nevi himayesini üzerine almıştır. Bununla birlikte Saray'ın her konuda modanın öncüsü olduğu da düşünüldüğünde, okulların aldığı siparişler ve satışlar arasında padişaha yakın olan ve olmak isteyen üst düzey devlet görevlilerinin olduğu da düşünülmektedir. Saray'ın açtığı okul, Saray bürokrasisinin önemli isimleri tarafından da rağbet görmüş olmalıdır.

Bu okullara yaptırılan işlemler ile ilgili belgeler üzerinde çalışılırken konuya başka bir açıdan bakılmasını sağlayacak bir belgeye ulaşılmıştır. Dönemin batıya dönük yaşam biçimi, İstanbul'un kozmopolit yapısı gereği kendine ait özel bir yeri olan Pera'da hayat bulmuş; giyim, kuşam, yeme içme, kişisel bakım, eğlence hatta sağlık alanında yenilikler burada bulunan firmalar tarafından Avrupa'dan getirilerek hanedan ve İstanbul elitine sunulmuştur. Öyle ki bölgede bulunan tüccarlar, sezon başında Batı Avrupa başkentlerine giderek sezon mallarını bizzat getirmekte veya ithalatını yapmaktaydılar (Akın, 1998, 68-81).

Pera da bulunan söz konusu firmalar hanedandan hanımlarına da hizmet veriyor ve yüklü miktarda lüks eşyalar Sultanların Sarayları'na buradan alınıyordu. Giyecek, ayakkabı, tuhafiyeye malzemesinden saate kadar birçok eşya Pera'dan karşılanıyordu (Akyıldız, 2000, 51-57). Padişah tarafından da alışveriş yapılan Pera mağazaları arasında L. Rosenthal, Mecidiye Nişanı hamili olarak dekorasyon alanında hizmet vermekte idi (Kocabaşoğlu, 1986, 313-316). Firma ile ilgili olarak Tezcan, *Saray'ın Terzisi M. Palma-D. Lena-P. Parma kitabında*, "...1881 yılındaki ticari yıllıkta halıcılar listesinde kayıtlı olan L. Rosenthal'in Rosenthal et fils firması olup olmadığı konusu açık olmasa da yanında 'de S.M.I le Sultan' açıklaması ile II. Abdülhamid zamanında sarayla iş yaptığını gösterir. 1885 tarihli ticari yıllıkta ki kaydının yanında da 'sultanın halıcısı ve dekoratörü' yazısı, firmanın yaptığı işi açıklamaktadır " demektedir. (Tezcan, 2008, 45).

II. Abdülhamid'in 7 Nisan 1877 yılında, Yıldız Sarayı'na taşınması ile devletin resmi ikametgahı olan Saray'ın tefrişinde kullanılan mefruşat ürünleri için söz konusu firma ile çalışılmış; 12 Nisan 1887 (31 Mart 1303) tarihli belgelerden⁴ firma tarafından Döşemecibaşı Mösyö Leon ismi ile Leyli (yatılı) Kız Sanayi Mektebi'ne siparişler verilmiş, hazırlanan defter ile çeşitli tarihlerde Yıldız Saray-ı Hümayûnu

⁴ BOA, Y.PRK.HH 18/67

için ihtiyaç duyulan ve Saray dekorasyonunun önemli unsurlarından biri olan perde tefrişi ve mobilya tefrişi için gerekli birçok malzeme Kız Sanayi Mektebi'ne yaptırılmıştır.

Belgelerin geneline bakıldığında Saray perdelerinde kullanılan tırtıllar, kordonlar, püsküllü saçaklar, ibrişim saçaklar, püsküller, şeritler, perde kolu; braçollar, korniş saçakları, düğmeler, nakışlı şeridler ve güllerin sipariş verildiği görülmektedir. Kalın boy perdelerinin altında mahremiyeti daha fazla sağlayan ve Saray'da birçok çeşidi bulunan şemsiye (stor) perdeler için gerekli saçak, şerit ve püskülün de ayrıca mobilya döşemesinde de kullanılan ince ve kalın kordonların, şeritlerin, püsküllü saçakların da siparişlerini görmek mümkündür.

12 Nisan 1887 (31 Mart 1303) tarihli, Yıldız Saray-ı Hümâyûnu mefruşatı için Döşemecibaşı Mösyö Leon tarafından Leyli Kız Sanayi Mektebi'ne sipariş verilip imal ettirilen on kalem eşyanın 13450 kuruş olduğuna dair ilk belgenin belirttiğine göre: “Yıldız Sarayı-ı Hümâyûnu'nun Şale Köşkü civarında yapılan salon için yün ve ipekten püsküllü saçak, nakışlı şerid, farbela için püskül, gül, kordondan büyük gül, perde kolu, tırtıllı kalın kordon, sandalye için kordon ve ince kordon” gibi dönemin perdelerinde kullanılan ve tefrişi tamamlayıcı unsurlar olarak görülen aksesuarlar ile mobilya döşemesinde kullanılan aksesuarların sipariş verildiği görülmektedir.

Dönemin Mektepler Müdürü Salim tarafından da 4 Mayıs 1887 (22 Nisan 1303) tarihinde, Hazine-i Hassa'ya Döşemecibaşı Mösyö Leon tarafından verilen bu siparişler ile ilgili bilgi yazısı yazılmıştır: “2673 kuruşluk diğer sipariş; kordon, ipekli sırmalı ensiz saçak, püskül, kafesli saçak, nakışlı saçak, kanepeler için düğme, nakışlı şerid, nakışlı düğme, güllü yassı düğme gibi malzemeler ile yastık takımını” içermektedir. Sanayi-i Mektebi Müdürü Nazif tarafından 12 Nisan 1887 (31 Mart 1303) tarihinde Mektepler Müdürü Salim Bey'e bu sipariş bildirilmiş, Mektepler Müdürü Salim tarafından da 4 Mayıs 1887 (22 Nisan 1303) tarihinde, Hazine-i Hassa'ya Döşemecibaşı Mösyö Leon tarafından verilen siparişler ile ilgili bilgi yazısı yazılmıştır.

1032 kuruşluk, büyük sedir için tırtıllı kalın kordon, tırtıllı orta kordon, nakışlı düğme, tırtıllı düğme ve gülden oluşan 6 kalemlik siparişin başında Yıldız Saray-ı Hümâyûnu için Mihal tarafından sipariş verildiği not düşülmüştür. Kız Sanayi

Mektebi Müdürü Nazif, 12 Nisan 1887 (31 Mart 1303) tarihli yazı ile Mektepler Müdürü'nü konu ile ilgili bilgilendirmiştir. Mektepler Müdürü Salim tarafından Hazine-i Hassa'ya yazılan siparişler ile ilgili yazıda, Mihal tarafından siparişlerin dört ayaklı büyük sedir için kullanıldığı bildirilmiştir.

4195 kuruşluk Yıldız Saray-ı Hümâyûnu hazinedarının bitişik odası için verilen siparişlerde kordonlu saçak, ipekli inci kordon, duvarların etrafı için ipekli kalın kordon, nakışlı şerid, farbela için ipekli püskül, enli şerid, perde kolu, braçol, kanepeler için kordonlu saçak, sandalye için şerit, ipekli düğme ve yastık takımı 11 kalemde sipariş verilmiş, Sanayi-i Mektebi Müdürü Nazif tarafından 12 Nisan 1887 (31 Mart 1303) tarihinde, Mektepler Müdürü Salim Bey'e konu bildirilmiş, Mektepler Müdürü Salim tarafından da 4 Mayıs 1887 (22 Nisan 1303) tarihinde, Hazine-i Hassa'ya Döşemecibaşı Mösyö Leon tarafından verilen siparişler ile ilgili bilgi yazısı yazılmıştır.

7191 kuruşluk Çit Kasrı Hümâyûnu'nda bulunan hatab⁵sandığı için yapılan siparişte ise çiçekli püsküllü saçak, tırtıllı kalın kordon, tırtıllı orta kordon; Zülvecheyn Dairesi'nde, Hanımefendi Dairesi için, tırtıllı sandalye saçağı, güllü büyük püskül, tırtıllı orta kordon, tırtıllı ince ve kalın kordon, düğme, büyük perde kolu, Çit Kasrı'nın camekânı için beyaz korniş saçağı, nöbet yerinin sandalyeleri için çiçekli şerit, ipekli püsküllü saçak, perde kolu ve Padişah'ın yatak odası şemsiyeleri⁶ için çiçekli ibrişimli saçak, şerit ve püskülden oluşan 18 kalemlik, Mösyö Leon tarafından Kız Sanayi Mektebi'ne sipariş verilen malzemelerin yapıldıklarına dair miktarları ve evsaflarını gösteren listeler, Sanayi Mektebi Müdürü Nazif tarafından bir üst amiri olan ve dönemin Mektepler Müdürü Salim Bey'e bildirilmiştir. Salim Bey tarafından da sarayın tamiri, tadili ve tefrişi gibi işlerden sorumlu olan Hazine-i Hassa Nezareti'ne 16 Eylül 1887 (4 Eylül 1303) tarihinde bilgi verilmiştir.

Firmanın elimizde bulunan son listesinde, 4180 kuruşluk, nöbet yerindeki paravanalar için kafesli şerit, sandalyeler için ipekli, yünlü bir malzeme ile Sultan Abdülhamid'in ikinci ikbali Sâzkâr Hanım'ın odası için ipekli kafesli perde kolu siparişi verildiği tespit edilmiştir (Uluçay, 1992, 175). Kız Sanayi Mektebi Müdürü

⁵ Hatab: odun, Ferit Develioğlu, *Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara, 1982, s.403.

⁶ Şemsiye: Saray'da güneşi kesmek için farbela, boy perdesi ve tülün altında kullanılan stor perdelerle şemsiye denilmiştir, ağır boy perdelerinin kornişlere montajından ötürü hareket kabiliyetinin olmaması ve çok daha maliyetli boy perdeleri ile tülleri güneşten korumak, bulunulan mekâna daha fazla mahramiyet sağlamak amacı ile kullanılmıştır.

Nazif, 31 Temmuz 1887 (19 Temmuz 1303) tarihli yazı ile Mektepler Müdürü'nü konu ile ilgili bilgilendirmiştir. Mektepler Müdürü Salim tarafından Hazine-i Hassa'ya yazılan siparişler ile ilgili yazıda Mihal tarafından siparişlerin söz konusu mekânlarda kullanıldığını 3 Eylül 1303 (15 Eylül 1887) tarihinde bildirilmiştir.

Siparişlerin üç adedini gösteren ilgili listeler, 12 Nisan 1887 (31 Mart 1303) tarihinde Mektep müdürü tarafından bir üst makam olan Mektepler Müdürü'ne arz edilmiş olup, 4 Mayıs 1887 (22 Nisan 1303) tarihinde de söz konusu makam tarafından sarayın tamiri, tadili ve tefrişi gibi işlerden sorumlu olan Hazine-i Hassa Nezareti'ne gerekli bilgi verilmiştir. Bir bakıma 22-23 gün içerisinde Hazine-i Hassa siparişler ile ilgili olarak bilgilendirilmiştir. Son siparişlerin listeleri Kız Sanayi Mektebi Müdürü Nazif tarafından 31 Temmuz 1887 (19 Temmuz 1303) tarihinde bir üst makama arz edilmiş, ancak bu tarihler Kurban Bayramı arifesine geldiğinden, Mektepler Müdürü Salim tarafından, 16 Eylül 1887 (4 Eylül 1303) tarihinde, 47 gün sonra Hazine-i Hassa bilgilendirilebilmiştir.

İncelenen belgelerde; Kız Sanayi Mektebi'ne 1887 (1303) yılında ödenen toplam sipariş tutarı 32721 kuruştur. Bu belgelere ve Ali Akyıldız'ın *Mümin ve Müsrif bir Padişah Kızı Refia Sultan* adlı kitabındaki Osmanlı'daki bir maliyeti günümüz hesaplarına çevirdiği sisteme dayanarak çeviri yaptığımızda, 1887 yılı içerisinde bir işçi yevmiesini yaklaşık 15.23 kuruş olarak kabul ederek⁷ 32721 kuruşluk toplam hesabın, 2148 işçi yevmiesine denk geldiği görülmektedir. Aynı işin günümüzdeki (2011) ortalama işçi yevmiesi (kalifiye işçi) 75 TL olarak düşünüldüğünde toplam maliyetin yaklaşık 161.100 TL olduğu görülmektedir. Günümüz şartları gözönüne alındığında bu siparişin bir okul için büyük miktarda bir sipariş olacağı düşünülmektedir.⁸

Ayrıca 26 Temmuz 1892 (14 Temmuz 1308) tarihli Leon Rosenthal firmasına ait irsaliyeli faturada, "120 çift perde, 65 çift sarı zemin ensiz ve sopalı yünlü kumaş, 39 çift hevai ve sarı zemin ipekli kumaş, 64 çift sarı zemin yünlü kumaş, 604 çift sarı zemin elvan (renkli) çiçekli yünlü ve ipekli kumaş, 54 çift pembe zemin ipekli ve

⁷ Ali Akyıldız, *Mümin ve Müsrif bir Padişah Kızı Refia Sultan*, İstanbul 1998, s.51-57.

Ali Akyıldız'ın kitabında verdiği 1858 yılı işçi yevmiesi 1887 yılına göre hesaplanmıştır.

⁸ Bu bilgi Sabancı Olgunlaşma Enstitüsü yetkililerinden alınmıştır.

yünlü kumaş ile 20 metre atlasın” Padişah’a 20541 buçuk kuruş hesabı ile takdim edildiği görülmektedir.⁹

Faturanın üzerinde Sultan II.Abdülhamid’in tuğrasının altında Osmanlıca olarak: “Ser-mefruşati-ı hazret-i şehriyari Leon Rosenthal” ve Fransızca olarak “A la Renaissance, Meubles sur Commande et Ettoffes de Luxe, Grand Rue de Pera 288, Fournisseur et Tapissier de S.M.I le Sultan” yazmaktadır. Tüm bu açıklamalar ile firmanın hükümdarın mefruşatçısı olduğu Osmanlıca olarak belirtilmiş, daha sonra adres bilgisi verilmiş, bunun altında Fransızca olarak da firmanın Sultanın döşemelerini sağladığı ifade edilmiştir.

Bu belgelerden, Osmanlı döneminde kızların eğitim alabildikleri ve üretime katılarak bir birey oldukları Kız Sanayi Mektepleri’nin, banisi Saray tarafından sipariş verilerek teşvik edildikleri açıkça görülmektedir. Bununla birlikte Sultan’ın mefruşatçısı ünvanlı Leon Rosenthal firmasının da bu kurumlarla çalıştığı ve muhtemelen teşvik edildiği anlaşılmaktadır.

Osmanlı Sultanları tarafından her dönem korunan sanatçıların yanı sıra esnaf da desteklenmiştir. 19. yüzyılda Padişah tuğralı reklamları ile hanedan mensuplarına ve saraya hizmet verdiğini gösteren esnaf, bu reklamlarla müşterisine sarayla olan ilişkisini açıkça göstermiştir. Uğur Kocabaşoğlu’nun, “Gazi Abdülhamid Han ve Reklamlar” başlıklı makalesinde dönemin görsel reklamında (Kocabaşoğlu, 1986, 313-316).

“Zât-ı hazret-i pâdişâhînin sırma işlemecibaşısı Onnik Lazyan ve şeriki

İstanbul Çarşu-yı Kebîr’de Kolancılar caddesinde 104 ve 106 numarolu dükkânlar.

Mezkûr dükkânlarda her nevi mülkiye ve askeriye işlemeli formalar ve sâir envâ hâlis sırmadan mamûl işleme elbise ve takımlar ve kılınç kayışları ve hâlis işlemeye müteallik her türlü mensûcât ve mamûlât hazır bulundurulup sipâriş üzere envâ hâlis elbise ve sâir sırma işlemleri yapılır ve hâlis sırma ve tırtır ve müteferriâtı fûruht olunur. Mezkûr dükkânlarda imâl olunan işlerin nefâset ve sürati ile beraber zarâfet ve hâlisliği meşhûrdur.”

yazmaktadır.

Osmanlı hanedan üyesi bir sultanla evlenen damada Hazine’den para verilmesi öteden beri gelen bir adetti. Osmanlı Sultanlarının düğünleri, padişah tahtta ise daha gösterişli olur, tahttan indirilmiş ya da vefat etmiş padişahların kızlarınıninki ise daha

⁹ BOA, Y.PRK.HH 25/57

sönük geçerdi. Damatlar Sultanlar ile evlenmelerinde boşanma halinde ödeyecekleri yüksek miktarlarda ki mihr-i müeccel'i de kabul etmiş sayılırlardı. Padişah, kızının ihtiyacı olan her şeyi ve yaşayacağı saray ile içerisinin tefrişini de karşılar, günlerce süren törenler, şenlikler için hazineden harcamalar yapardı. Tüm bu gösterişli kutlamalar bir yandan Saray'ın gücünün de göstergesi sayılır, düğüne iştirak edenlere de hediyeler dağıtılırdı. Düğün hazırlıkları sürerken çok önceden beri hazırlanmakta olan sultan çeyizleri tamamlanırdı. Çeyiz, tamamlandıktan sonra sarayın bir dairesinde büyük devlet adamlarına gösterilirdi. Çarşamba günü törenlerle damadın sarayına veya konağına gönderilirdi (Uluçay, 1985, 97).

Sultan II. Abdülhamid döneminde yapılan ilk sultan düğünleri, Padişah'ın kendi kızkardeşlerinin düğünleri olup, çeyizleri Sultan Abdülaziz tarafından yaptırılmıştır. Bu düğünlerden sonra sırasıyla Sultan Abdülaziz'in kızları Saliha, Nazıma, Esmâ ve Zekiye Sultanlar'ın çeyiz ve düğünleri yapılmıştır. Padişah kendi kızlarından Naime Sultan'ın düğününü ayrı olarak yaptırmış, Sultan Murad'ın kızları Hatice ve Fehime ile Sultan Aziz'in en küçük kızı Emine Sultan'ın düğünlerini birlikte yaptırmıştır. Padişahın son yaptırdığı düğünler ise, kendi kızı Naile Sultan ile Sultan Murad'ın küçük kızı Fatma Sultan ve Kemaleddin Efendi'nin kızı Münire Sultan'ın düğünleri olmuştur (Osmanoğlu, 1986, 68).

Sultan II. Abdülhamid'in Dilpesent Kadın Efendi'den 1884 yılında Yıldız Sarayı'nda doğan kızı Naile Sultan, 1904 yılında 20 yaşındayken vezirlerden sadrazam Abdurrahman Paşa'nın oğlu Arif Hikmet Paşa ile evlenmiş, bu mutlu evliliğinde çocuk sahibi olmamıştır. Sultan V. Murad'ın Resan Hanım'dan 20 Haziran 1879 günü Çırağan Sarayı'nda doğan kızı Fatma Sultan, muhtemelen 28 yaşında Refik Bey'le evlenmiş ve emirlerine verilen Ortaköy'deki bir konakta ikamet etmiş, bu evlilikten üç çocuğu olmuştur (Uluçay, 1992, 170, 180). Sultan II. Abdülhamid'in kızı Ayşe Osmanoğlu anılarında, II. Abdülhamid'in biraderi Kemaleddin Efendi'nin kızı Münire Sultan'ın Sadrazam Tunuslu Hayreddin Paşa'nın oğlu Salih Paşa ile evlendiğini, Mahmud Şevket Paşa'nın ölümünden sonra Paşa'nın idam edildiğini nakleder (Osmanoğlu, 1986, 223).

Sultan II. Abdülhamid tarafından yaptırılmış olan Sultanların çeyizlerinin bir kısmı işlemeci Madam Efijeni'ye sipariş verilmiştir. Hazine-i Hassa tarafından Madam Efijeni'ye işlemesi için verilen malzeme listesi ve kendisinin bunları aldığına dair

imzası bulunan Defter incelendiğinde¹⁰ Naile Sultan'ın çeyizleri ile ilgili önemli bilgiler elde etmek mümkündür. Bununla birlikte, Naile Sultan'ın evlilik tarihi olarak kaynaklarda 1904 yılı zikredilmekte, söz konusu deftere göre ise işlemeci Madam Efijeni'ye işlemlerle ilgili teslim tarihi evlilik tarihinden sonra 16 Şubat 1905 (3 Şubat 1320) ile başlamaktadır.

Defterde “Devletlu İsmetlu Naile Sultan hazretlerinin levazım-ı cihaziyelerinden İşlemeci Madam Efijeni'ye teslim olunan sırmalar ile teslim olunan eşyaların daraları” denilmektedir. İlk olarak listelerde çeyiz için işleme yaptırılacak eşyaların işlemez olarak listelendiği tespit edilmektedir. Bunlar arasında ilk güne mahsus beyaz gelinliğin ve duvağın ayrıca ikinci gün giyilecek giysi ile resm günü giyilecek giysinin parçalar halinde işlenmek üzere teslim edildiği yazılıdır. Söz konusu teslimatlar, 16 ve 17 Şubat 1905 tarihinde yapılmıştır.

Ayrıca beyaz atlas yorgan ile tam takım olacak arka uzun yastık, kısa yan yastık, dört köşe yastık ve pembe renkte yorgana takım oluşturacak uzun yan yastıklar, baş yastığı, dört köşe yastık ile yastık başı 18 Şubat - 20 Şubat 1905 tarihleri arasında teslim edilmiştir. Teslim edilen tüm eşyaların yanında dirhem-i atik olarak ne kadar işleme malzemesi verildiği belirtilmiş, ancak malzeme açık olarak yazılmamıştır. Bununla beraber, inci işlenmesi için depodan sarı sırmalı bir seccade ve beyaz sırma işlenmiş iki adet havlu da Madam Efijeni'ye teslim edilenler arasındadır.

Bu defterden Mahmudpaşa başında İğneciler Çarşısında¹¹ 19 numarada mukim Sipon Civanyan Efendi'den emaneten alınan sırma hesabı ile dönemin işlemeli eşyalarında kullanılan sırmaların alındığı bir adresi de tespit etmek mümkün olabilmektedir. Sırma hesapları incelendiğinde, sarı şişhane tırtıl, parlak donuk düz tırtıl, sarı sırma, üç yaldızlı sarı sırma, tırtıl, beyaz sırma gibi malzemelerin alındığı görülmektedir. Bundan sonraki hesaplarda Hasan Efendi'ye verilen ölçüler ile sarf edilen ölçüler listelenmiştir.

Madam Efijeni'ye verilen sırmaların hesaplarında ise Sipon'dan alınan sırmalar ayrıca belirtilmiştir. Hesapların sonunda, çeyizde kullanılmayan ve komisyona iade edilen sırmaların hesapları bulunmakta ve geri alınan bu sırmaların 29 Nisan 1905 (16 Nisan 1321) tarihli komisyon kararı ile Fatma ve Münire sultanların çeyizlerinde kullanıldıkları görülmektedir. Naime Sultan'dan sonra evlenen Fatma Sultan'ın

¹⁰ BOA.HH.d 6486.

¹¹ İğneciler Çarşısı: (Bkn.Sözlük)

yaklaşık 1907 de evlendiği düşünülürken, Sultan çeyizlerinde kullanılan sırmaların hesapları daha iyi anlaşılmaktadır.

Defterden Sultan çeyizleri için işlenmek üzere teslim edilen parçalar ile işlemede kullanılacak malzemeleri tespit etmek ve bu malzemelerin hangi yöntemlerle teslim edildiği hakkında bilgi sahibi olmak mümkün olmaktadır. Bununla beraber defterde, Saray'ın işleme yaptırdığı, üç Sultan'ın çeyizlerini işleyen işlemeci ve işleme malzemelerinin sağlandığı Sırmacı dükkanının adres ve isimleri de tespit edilebilmektedir.

Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinde bulunan ve padişah tarafından bir şahsın üstün başarı ve gayretlerine binaen kendisine verdiği nişan, rütbe, maaş gibi taltif edici bağışların kayıtlı olduğu belgeler arasında, 26 Ekim 1899 (20 Cemaziyelâhire 1317) tarihli Sultan II.Abdülhamid dönemi belgesinde

“Halı imalinde gösterdiği gayretleri için kız sanâyi mektebi müdiresi Adviye Hanım’a 2., halı ve dival ustası Hadice ve dikiş ustaları Emine, Leyla ve Rasime Hanımlara 3. rütbeden şefkat nişanı”¹²

verildiği kayıtlıdır.

Bununla beraber 9 Nisan 1905 tarihli yine Sultan II.Abdülhamid dönemi belgesinde

“İşlemeci ressamı Andonaki Efendi’ye 4. rütbeden Osmanî, kuyumcubaşı katibi Kemal Efendi’ye 4. rütbeden ve hazine-i hassa evânî-i sîmiye müteahhidi Retoos Efendi’ye 5. rütbeden Mecidi ve terzi Madam Efijeni’ye 3. rütbeden şefkat nişanı¹³ verildiğine dair irâde-i seniyye, Başkatip Tahsin Paşa’nın imzası mevcuttur, 9 Nisan 1905 (27 Mart 1321)”¹⁴

yazılıdır.

Sultan II. Abdülhamid tarafından 3. rütbeden şefkat nişanıyla ödüllendirilen terzi Madam Efijeni'nin, aynı tarihlerde sultanların çeyizlerinde bulunan işlemlerin yaptırıldığı ve kayıtlarda “İşlemeci Madam Efijeni” olarak bahsi geçen kişi olması muhtemeldir. Bununla beraber Sultan II. Abdülhamid tarafından, muhtemelen yapılacak olan işlemin desenini çizerek zemine aktaran işlemeci ressamı, kullanılan kuyum malzemelerini sağlayan kişiler ve işlemeyi yapan işlemecinin çeşitli rütbe ve nişanlarla beraber taltif edilmesi, Saray'ın bu sanata gösterdiği yakın ilgiyi göstermektedir.

Bu belgelerden geç dönem Osmanlı Saray işlemlerinin çarşı ustalarına nasıl sipariş verildiği tespit edilmektedir. Ayrıca koleksiyon eserleri içerisinde çarşı ustalarınca

¹² Y.EE 149/57

¹³ Şefkat Nişanı: (Bkn.Sözlük)

¹⁴ İ.TAL 1323/S-16.

yapılmış örnekler arasında dönemin işlemeci ustası olarak kabul görmüş ve hanedan üyesi Hanım sultanların çok önem verilen gelinlik ve çeyiz gibi özel siparişlerini gerçekleştirmiş, İşlemeci Madam Efijeni'nin eserlerinin bulunması da muhtemeldir. Bununla beraber Saray tefrişinde önemli sayılan ve mekânın gösteriş ve görkemini arttırıp aynı zamanda mahremiyetini de sağlayan perde ve şemsiye (stor) gibi ürünlerin tamamlayıcı aksesuarlarının bir kısmının Döşemecibaşı ve hükümdarın mefruşatçısı ünvanlı Leon Rosenthal'e ait firmadan alındığı, bunun yanı sıra çok ince işçilikli aksesuarların da Kız Sanayi Mektebi talebeleri tarafından yapıldığı bir bakıma Kız Sanayi Mekteplerinin alışveriş yapılan firmalar vasıtası ile de desteklendiği anlaşılmaktadır.

3.2 Koleksiyon

Milli Saraylar Tekstil Koleksiyonunda bulunan işlemeli eserler, 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyılın başına tarihlenen özgün örneklerden oluşmaktadır. Eserler, işleme ve malzeme kaliteleri ile geç dönem Osmanlı saray işlemleri ile ilgili belge niteliği taşımaktadır. Batılılaşmanın etkisi ile İmparatorluğa gelen yeni sanat akımları; geleneksel sanat ve sanatçılar tarafından yorumlanarak literatüre eklenen yeni malzemeler ve formlar ile buluşarak hayat bulmuştur.

Koleksiyondaki farklı işlevleri içeren birçok başlık altındaki ürünler, işlemlerin kullanım alanlarını göstermektedir. Milli Saraylar Tekstil Koleksiyonu işlevleri bakımından genel olarak Saray tefrişinde kullanılmış, gündelik yaşam ve özel törenlerde yer almış, ayrıca dini özellikler taşıyan ve kutsal kabul edilen işlemeli eserlerin bir araya gelmesinden oluşmaktadır.

Koleksiyonda bulunan ve dönemin kumaş ve işleme modasını yansıtan kişiye özel ürünler arasında en başta giysiler gelmektedir. Sital ve sofrası puşideleri; kahve sunum töreninde kullanılan kahve tepsi örtüleri ve sofralarda kullanılan örtüler ile mahramalar, peçeteler ve havlular koleksiyon içerisinde bulunan yeme, içme ve temizlik için kullanılan tekstil ürünleri olarak gruplandırılabilir. Ayrıca dini ibadet sırasında kullanılan seccadelerde kendi içleri arasında malzemelerine bağlı olarak arakiye, atlas ve Lübnankâri olarak ayrılabilir. Dini özellikleri ile öne çıkan ve kutsal sayılan Kâbe örtüleri ile Surre Alayı'nın en önemli öğelerinden deri ferâşet çantaları da koleksiyondaki işlemeli eserler grubundadır.

Çoğunlukla mekân mobilya tefrişi ile uyumlu olarak kullanılmış ayrıca özel hayatın mahremiyetini sağlamış perde ve şemsiye (stor) gibi ürünler, saray tefrişinde önemli tefriş ögesi olarak kabul görmüştür. Minder ve yorganlar ise kişinin istirahat halinde kullandığı ürünlerdir. Bunun yanı sıra sarayda mekânları süslemek için işleme tablolar da yer almaktadır.

Genel olarak koleksiyonun büyük bir bölümünde, bir merkezden çıkarak tüm yüzeyi kaplayan motiflerin başta yorganlar, sofrası puşideleri ve seccadeler olmak üzere bir grup işlemede kullanıldığı, birden fazla motifin tekrarlanması ile oluşturulan bordürlerin ise sivil puşideleri, mahrama ve peçetelerde uygulandığı görülür. Motifler stilize edilerek kullanıldığı gibi son derece gerçekçi ve natüralist şekillerde de işlemlerde hayat bulmuştur. Ana hatları ile doğada görülen her güzellik, işleme ile kumaşa nakşedilmiştir. Fiyonklarla bir araya getirilen çiçek demetleri şerbet mahramaları ve havlularda yer alırken, 19. yüzyılda kullanılan nesneli işlemlere en güzel örnekler saray tefrişinde kullanılan işlemeli tablolar olsa gerektir. Özel bir örnek olarak koleksiyondaki 39/167 envanter no'lu Arakiye Seccadenin mihrap kısmında iki minareli bir cami yer alır. (Şekil 3.3)

Şekil 3.3: 39/167 envanter no'lu Seccade detayı.

Dönemin sevilen motifi şua ve ay-yıldız, koleksiyon seccadelerinin yanı sıra özel bir örnek olarak koleksiyondaki bir sitil puşidesinde de yer almıştır. İşlemeli eserleri yapan kişi ve grupların isimlerinin yer aldığı yazı kuşakları, işlemeli tablolar da görülmektedir. Koleksiyondaki örneklerden biri daha önce de belirtilen 12/2626 envanter no'lu işlemeli tablodur.¹⁵ (Şekil 3.2)

Koleksiyonun büyük bir bölümünde işleme teknikleri, tek olarak ya da birkaçı bir arada kullanılmıştır. Saray işlemelerinde en çok tercih edilen işleme tekniği, desene kattığı derinlik ve zenginlik sayesinde oluşturduğu gösteriş ile günümüzde Maraş işi olarak anılan dival işi olmuştur. Koleksiyonda bu teknikte işlenmiş seccadeler, sitil puşideleri, perdeler, giysiler ve ferâşet çantaları yer alır (Şekil 3.4).

Şekil 3.4 : 64/1970 envanter no'lu bindallı entariden dival işi detayı.

¹⁵ 12/2626 Envanter No'lu tablonun yazı kuşağında. "Darü'l-muallimat'tan Zahide cariyeleri sene 1312 (1896)" yazılıdır.

Bunun yanında pul işi tekniği tek başına ya da eserde ikinci teknik olarak kullanılmıştır. Ayrıca sarma, zincir işi, tohum işi ve kordon tutturma gibi birçok tekniğin bir arada kullanıldığı örnekleri de görmek mümkündür.

Koleksiyonda işleme yapılacak zemin kumaşı olarak daha çok atlas, kadife, pamuklu, yünlü ve ipekli kumaşlar; işleme malzemesi olarak da ipek iplik, ipek kadife iplik ve kolay işlenilir özelliklerinin yanı sıra zengin görünüşleri ile altın ve gümüş tel tercih edilmiştir. Gücün simgesi altın ve gümüş telin, koleksiyonda düz kesme, tırtıl, titrek tel (kurtçuk) gibi her çeşidi kullanılmış; gümüş üzerine altın yaldızlı pullarla zenginleştirilen işlemler incilerle daha da görkemli hale getirilmiştir. Günümüzde ayar tespitleri yaptırılan pulların, 990 ve 995 ayar gümüş pul ile 990 ve 995 ayar gümüş pul üzerine altın yaldız, incilerin ise kaliteleri dünyaca ünlü Bahreyn incileri olduğu tespit edilebilmiştir. Pullar; mahrama, sitil, sofrta puşidesi ve seccadelerde tek olarak, sitil puşideleri ve mahramalarda ise incilerle beraber kullanılmıştır. (Şekil 3.5)

MODERN METOD AYAR EVİ		RAPOR NO: 0010	
ADI SOYADI :	T.B.M.M. Milli Saraylar Daire Baş. Bölme Başkanı	TARİH :	30-12-2008
ANALİZ CİNSİ :	Pul - Netice	ALINAN ÖRNEK :	1.34
Binde ALTIN :			
Binde GÜMÜŞ :	995		Dokuz yüz doksan beş
Binde PLATİN :			
Binde PLADYUM :			
★ Jeneratörümüz mevcuttur.		Takoz Ağırlığı	
		MODERN METOD AYAR EVİ İST. Mtk: (0212) 513 55 64 Şb:(0212) 528 31 71	

Şekil 3.5 : İşlemlerde kullanılan pulların ayar tespiti.

İki yüzü de temiz işçilik yapılarak aynı görüntüyü veren çift taraflı örnekler koleksiyonun en önemli parçaları arasındadır. Bu teknikteki eserler, pul işi ve sarma tekniğinde yapılmış şerbet mahramaları ile havlularda görülür.

Ayrıca işleme malzemesi olarak saç telinin kullanıldığı ilgi çekici bir eser de koleksiyonda mevcuttur. 12/2578 envanter no'lu işleme tabloda saç telleri ile Yıldız-Hamidiye Camii ve yakın çevresi tasvir edilmiştir. (Şekil 3.1)

Resim sanatında görülen renk tonlamaları işlemlerde de kullanılmış, böylece derinlik ve gölge ile gerçeğe daha yakın eserler verilmiştir. Sarı ve beyaz tel ile gümüş ve altın telin kullanıldığı tek renkli monokrom örnekler de koleksiyonda

çokça mevcuttur; dival işinin işlemlerde tercih edilmesi bir bakıma tek renkli örneklerin artışı da sağlamıştır.

Milli Saraylar Tekstil Koleksiyonu'nda bulunan işlemeli eserler, dönemin işleme sanatının malzeme, teknik, renk, motif ve kompozisyon kullanımını açısından bir rehberi niteliğini taşımakta ve bu dönemin işleme sanatını yeniden değerlendirmeye imkân tanımaktadır.

3.2.1 Gündelik Yaşamda Kullanılan Eserler

3.2.1.1 Sital ve Sofra Puşideleri (Katalog No. 1-22)

Sultan Saraylarında, devlet ricalinin konaklarında, orta halli devlet memurlarının ve esnafın evinde, kısaca Osmanlı toplumunun gündelik yaşamında içtiği kahve, özel günlerde de seremoni eşliğinde misafirlere sunulan en önemli ikramlardan biridir (Özer Demirli, Öztürk, 2010, 36) .

19. yüzyıl Osmanlı toplumunda kahve sunum töreni, sitil puşidesi, sitil takımı, kahve fincanları ve zarflar marifeti ile yapılmıştır. Bu sunum törenlerinde gümüş, tombak, bakır ya da pirinçten yapılmış olan sitil takımına uygun bir sitil puşidesi de kullanılmıştır. Tombak ve gümüş sitil takımları en değerli olanlardı; sitil takımının madenin kalitesi, ailenin varlık derecesini gösterir ve sitil takımının madenin rengine göre, sitil puşidesi de takım olacak şekilde aynı renkle işlenirdi (Tansuğ, 1986, 7) .

Sital puşideleri, gelen misafirin ve günün önemine göre kullanılmış, bir anlamda puşideler misafirin kimliğini, misafire verilen değeri ve görüşülen konu ile ilgili niyeti açıklamıştır. Kız çeyizlerine sitil puşidesi koymak gelenekten sayılmış, erkek ailesi de, sitil örtüsüne uygun bir kahve sitil takımı almıştır (Tansuğ, 1985, 9). Sital puşideleri, devlet ricalinin her kademesindeki ailelerin kızlarının çeyizlerinde ve sultan çeyizlerinde en gösterişli halleri ile yerlerini almıştır.

Genellikle ipek kadife ya da atlastan yapılmış ve ipek tafta, canfes ve atlasla astarlı olan sitil puşidelerinin koyu kırmızı, mor, leylak, lacivert, bordo, mavi ve yeşil renkli olanları tercih edilmiştir. Örtülerin formları yuvarlak, silme işlemeli ve ortası çoğunlukla göbek işlemeli, kenarları sim saçak ya da sim harçlıdır.

Şair, bestekâr ve yazar Leyla Saz, Münire Sultan'ın çeyizinde bulunan kahve örtülerini,

“al kadife üzerine sırmalı, incili, ortası elmaslı, kenarı tırtıl saçaklı kahve örtüsü, kahverengi atlas üzerine sarı sırma ile kahve ağacı resmi işlenmiş kenarı saçaklı kahve örtüsü. Bir kahve örtüsü daha vardı ki, ona hayran olmuştum. Bugün bile görsem gözlerimi ondan ayıramam. Bu örtünün mavisi üzerine güneş, fakat alaim-i sema gibi yol yol renkli pullarla işlenmiş, kenarında kendi renginde ki ibrişim saçağın uçlarına renkli pullarla gayet küçük, düğme gibi konmuştu. O kadar güzeldi ki, o örtüyü tutmak için insanın kahveci olacağı gelirdi.” (Saz, 1974, 166)

diyerek anılarında anlatır.

Kahve sunum törenleri eğitim görmüş, terbiyeli ve nazik üç genç kız tarafından yapılırdı. Bir görevli, kahve tepsisi ve sitil puşidesi denilen kahve örtüsünü, ikincisi sitil takımını taşır, üçüncü görevli kızın servis yapacağından sağ elinde işli beyaz bir yağlık bulunurdu. Kahve tepsisinin içerisinde zarflı fincanlar bulunur, sitil puşidesi de bu tepsinin önüne gerilerek tutulurdu. Servis yapan kişinin önünde bir önlük gibi duran sitil puşidesi, tepsinin önünden sarkar ve işlemesi ile bu törene görsel bir zenginlik katardı. Servis yapmakla görevli kız tarafından tepside fincanlar alınır ve yağlıkla tutularak sitildeki güğümden kahve fincanlara boşaltılırdı. Güğüm sitile bırakıldıktan sonra, sol eldeki dolu fincan ya iki parmakla kavranarak ya da sağ elin üzerine yerleştirilip sol el göğüs altına getirilerek yürünür ve konuklara zarif bir şekilde kahve takdim edilirdi. Kahve sunumunda misafirlerin en yaşlısından servise başlanırdı. Tören esnasında görevli kızlar, V harfi oluşturacak şekilde yerlerini alır, kahve tepsisini tutan ile servis yapan iki kişi önde, sitili tutan görevli kız ise biraz arkada kalırdı. Kahve ikramı bitince fincanlar tek tek toplanır, sunum yapanlar bir araya gelerek başlarıyla konukları selamlar ve geri geri odadan çıkarlardı. Konu ile ilgili iyi eğitim almış kızların servis sırasındaki sükuneti, nazik hal ve tavırları törene ayrı bir anlam kazandırırdı (Tansuğ, 2004, 77-82) .

Kahve sunumunda bulunan ve içlerinde kenarları iğne oyalı, ince ipek bürümcük gömlek, altta renkli canfes şalvar üstte üçetek giymiş kızların ayaklarında işlemeli terlikler bulunurdu. (Şekil 3.6)

Şekil 3.6 :“Kahve sunumu yapan Çerkez Kızı”¹⁶ tablosu, Verjin Serviçen.

Sabiha Tansuğ, “İstanbul’da Kahve İkram Töreni” adlı makalesinde, merhum tarihçi Reşat Ekrem Koçu’nun konakların selamlığında, erkeklere yapılan kahve ikram töreninden bahsettiğini nakleder. Bu töreni, ayaklarında kırmızı ipek şalvar belinde kuşak bulunan üzerinde açık yeşil mintan ve sırmalı kadife cepken, ayaklarında kırmızı pabuç giyinmiş ve fesli iki delikanlının yaptığını anlatır. Sital örtüsü, zarflı fincanlarla dolu tepsi taşıyan görevli tarafından ikiye katlanıp sol omzun üzerine atılır, sitil takımı da ikinci kişi tarafından taşınırdı. Törene konuklara selam verilerek başlanır, sitili taşıyan görevli sol eline sitili, sağ eline kahve güğümünü alarak tepsi üzerindeki boş fincanları doldururdu. Kahve tepsisini taşıyan görevli, misafirlere sıra ile kahveyi tutardı. Sital puşidesi omzunda servis yapan görevli kadife sitilin hareketli altın saçaklarının bir o yana bir bu yana sallanması ile nezaket, yakışıklılık, giyim ve hareketleriyle hemen dikkati çekerdi (Tansuğ, 1986, 81-82) .

Erkeklerin kahve ikram törenini, o günlerde olduğu gibi aktaran Abdülaziz Bey de töreni,

¹⁶ Verjin Serviçen’in bu tablosu 1867 Uluslararası Paris Sergisinde Osmanlı Pavyonunda sergilenmiştir.

“Kibar konaklarında kahveyi getirenlerden tepsiyi tutan adam, omzuna atlas veya kadife kumaş üzerine sırma ve pul veya ipekle işlenmiş, yuvarlak, etrafına sırma yahut sim saçak çevrilmiş bir örtü atarak kahve içilinceye kadar karşıda ayakta durur. Kahve getirenlerin diğeri ise yine kübera adetine göre elinde üç zincire asılı, kahve cezvesi koymaya mahsus, gümüşten veya madenden mamul kase şeklindeki sitili tutar”

şeklinde anlatır (Abdülaziz Bey, 2002, 211). (Şekil 3.7)

Şekil 3.7: Sıtıl, sitil puşidesi ve kahve tepsisini taşıyan erkek görevliler.

Osmanlı Sarayı’nda yapılan kahve ikram törenlerinde, en yüksek kalitedeki malzemeden yapılmış ve döneminin işçilik düzeyi ile yüksek bir zevke ve görgüye hitap edebilen düzeydeki sitil, fincan, zarf ve sitil puşideleri kullanılmıştır. Kahveci usta, sarayda kahve ikramından ve kahve takımlarından sorumlu tutulmuş ve misafirin kimliğine göre zaman zaman kahveyi kendisi ikram etmiştir. Ayşe Osmanoğlu, Saray’da yapılan kahve sunum töreninde sitil puşidesini, fincanların bulunduğu tepsiyi ve sitil takımını kahveci kalfaların taşıdığını, kahveci ustanın da bu merasime refakat ederek bir yanlışlık olmamasını sağladığını anılarında nakleder. (Osmanoğlu, 1986, 88) .

Osmanlı Sarayı’na gelen yabancı konuklara da kahve ikramı yapılmıştır. Ayşe Osmanoğlu anılarında, Alman İmparatoru II. Wilhelm ve eşi İmparatoriçe’nin 1898 yılında, İstanbul’a ikinci gelişlerinde yapılan kahve ikramını anlatır.

“İmparatoriçe, kahveci kalfaların hotozlu, uzun etekli entarileriyle getirdikleri, büyük altın tepsi, incili örtü ve askı içinde tuttıkları, mineli, pırlanta işlemeli zarflarla verdikleri kahveyi de hayretle görmüş, bu merasim de son derece hoşuna gitmişti. Gördüğü kalfaların vazifeleri ve adetleri üzerine malumat almıştı” (Osmanoğlu, 1986, 52).

Başbakanlık Osmanlı Arşivlerindeki belgelerde 1878 yılında Ayastefanos Antlaşması sonrası İstanbul’a gelen Rus Grandükü II. Nikola’nın içtiği kahveyi çok beğenmesi ve bunu büyük bir övgüyle anlatması üzerine Padişah kendisine bir miktar kahve göndermeye karar vermiş, ancak kahve tek başına gönderilemeyeceğinden bu hediyeye bir kahve takımı eklenmesi kararı alınmıştır.

Konu ile ilgili yapılan birkaç yazışmadan sonra 30 Mart 1878 tarihli tezkirede, Grandük ülkesine döndükten sonra “Şark usûlünde” zarflı bir kahve takımının gönderilmesinin artık bir karara bağlandığı anlaşılmakta, ayrıca bu belgede Padişah’ın Grandüke hediye etmek istediği eşyanın muhtevasına dair daha ayrıntılı bilgiler bulunmaktadır. Oniki adet altın zarf ve bu zarfları içerisine alacak büyüklükte altın bir kahve tepsisi, şekerdanlık, emzikli çay ibriği, sırma üzerine inci işlemeli kahve örtüsü ve içerisine toz kahve konulmak üzere altından bir kahve kutusu ve bir adet altın kaşık imal ettirilip hazırlanarak hepsinin altın çemberli palasandır (pelesenk) ağacından yapılmış, süslemeli bir çekmece içerisine konularak hediye edilmesinin uygun olacağı tezkirede belirtilmiştir.¹⁷

Milli Saraylar Koleksiyonu’nda bulunan ve Saray’da kullanılmış olan sitil puşideleri, yuvarlak formlu, altın metal veya gümüş metal iplik ile dival veya sarma işlemeli ve pul işi ve inci ile hareketlendirilmiş örtülerdir. Bu örtülerde çoğunlukla kompozisyon, kıvrım dallar arasından çıkan çiçeklerden oluşur. İşlemeler natüralist bir yaklaşımla tasvir edilmişlerdir (Özer Demirli, 2006, 100) .

Puşidelerin ortasında çoğunlukla göbek işlemeli merkezi bir kompozisyon kullanılmış, diğer figürler bu göbeği çevrelemiştir. Göbekte kullanılan motifler, rozet şeklinde bitkisel bir bezeme, yıldız formu ya da bitkisel bezemeli çarkıfeleklerdir. Çarkıfelek motifi, kendi çevresinde dönen bir çiçek imgesi ile betimlenerek işlemelerde kullanılmıştır. Bu motif, bir bakıma yeryüzü ve onun etrafında dönen yıldızlar, gezegenler ile gök katlarını, kısaca evreni tanımlamaktadır.

Puşidelerde mavi, kırmızı, pembe, mor, bordo ve siyah renklerde atlas ve kadife kumaş kullanılmıştır. Altın ve gümüş tellerle yapılan işlemelerde kullanılan pulların

¹⁷ BOA.Y.EE., 43/1.

990 ve 995 ayar gümüş ile 990 ve 995 ayar gümüş pul üzerine altın yıldız olduğu yapılan ayar tespitlerinde görülmüştür. (Şekil 3.8) Düz kesme tel, bükme tel, tırtıl tel ve titretilmiş tel olarak da bilinen kurtçukların her çeşidinin kullanıldığı eserlerde gümüş ve altın yaldızlı pullar ile işlemler hareketlendirilmiştir. Ayrıca işlemlerde kullanılan incilerin Kapalıçarşı'da kuyum incelemesi yaptırılmış ve menşelerinin Bahreyn olduğu tespit edilmiştir. Bahreyn incileri, kaliteleri ile dünyaca ünlüdür.¹⁸ Dolmabahçe Sarayı koleksiyonunda bulunan ve hazine değeri taşıyan eserlerin depolandığı Selamlık 38 numaralı gümüş odada, aynı evsafda inci dizileri tespit edilmiştir. Yapılan bu tespit ile işlemeli puşideler için incilerin Saray tarafından sağlandığı düşünülmektedir. (Şekil 3.8, 3.9)

Koleksiyonda bulunan Sital Puşidelerinin çevresi yoğunluklu olarak altın ve gümüş tırtıl saçaklıdır. Süsleme ögesi olarak sim şerit ve sim saçakların da kullanıldığı puşidelerin en ilgi çekici kenar süsleme örneği 37/802 envanter no'lu sital puşidesinin ajurlu sim saçığıdır. (Katalog No.13, Şekil A.13)

Şekil 3.8 : 37/1051 env.no'lu sital puşidesi'nde kullanılan Bahreyn İncileri.

¹⁸ İncilerin, 2006 yılında Kapalıçarşı'da bulunan Modern metod ayar evine incelemesi yaptırılmıştır.

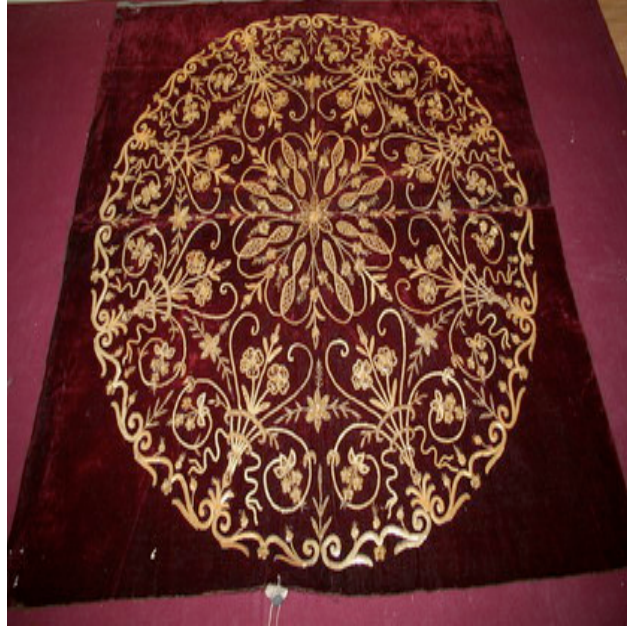

Şekil 3.9 : 37/1052 envanter no'lu sitil puşide detayı.

Şekil 3.10 : 37/1051 envanter no'lu sitil puşidesi altın tırtıl saçak detayı.

Yuvarlak formlu bu örtülerin işleme aşamalarının tespit edilebildiği bir örnekte Dolmabahçe Sarayı, Harem 193 (ilk yerleşim yeri Harem 217 numaralı mefruşat deposu) numaralı Tekstil deposunda bulunmaktadır. 48/3920 envanter no'lu bordo kadife üzerine pul işi yapılmış sitil puşidesi, kesilip astarlanmamış ve saçaklanmamıştır. (Şekil 3.11)

Şekil 3.11 : 48/3920 envanter no'lu tamamlanmamış sitil puşidesi.

Ayrıca Saray'da çoğunlukla atlas ve ipek kadife üzerine pullar, altın ve gümüş metal iplikler ile işlenmiş geleneksel olarak yere açılan sofralarda kullanılan sofrա puşideleri de vardır. Eski sofrա düzenlerinde önce sırmalı veya pullu bu sofrա puşideleri serilmiş, üzerine çoğunlukla gümüş altı ayaklı sofrա iskemlesi konulmuş, bunun üzerine gümüş tepsi oturtularak yiyecekler bu tepsilere yerleştirilmiştir. Sofra puşideleri, form itibarıyla sitil puşidelerine benzemektedirler. Ebat olarak sitil puşidelerinden büyük olan sofrա puşidelerinin çapları çoğunlukla 140 santimetrenin üzerindedir. Zemin kumaşı olarak puşidelerde atlas kumaşlar ile ipek kadife tercih edilmiştir.

Koleksiyonda bulunan yoğun pul işi tekniğinin kullanıldığı sofrա puşidelerinde işlemenin yapılacağı yüzeyin içi dolgu yapılarak kabartılmıştır. 39/140 ve 39/146 envanter no'lu sofrա puşideleri bu özellikleriyle koleksiyonda dikkat çekici örneklerdir. (Katalog No. 15, 16, Şekil A. 15, 16)

Osmanlı döneminde uygulanan bir applike çeşidi olan metal plaka kapama tekniğinde işlenmiş iki adet sofrա puşidesi de koleksiyonda yer almaktadır. Motifin kumaş üzerine çizilmesi ve çoğunlukla değerli bir madenden yapılmış plakaların bir klips yardımıyla önceden hazırlanmış deliklere montajı ile yapılan bu tekniğin, Saray örneklerinde gümüş plakalar kullanılmıştır. 39/143 ve 39/144 envanter no'lu işlemler bu tekniğin uygulandığı dönemin başarılı örnekleridir. (Katalog No. 21, 22, Şekil A. 21, 22)

Ayrıca koleksiyonda bulunan 39/148 envanter no'lu atlas üzerine altın metal iplikle sarma tekniğinde işlenmiş sofrâ puşidesi, 39/152 envanter no'lu sitil puşidesi ile aynı motif şemasına sahiptir. Puşideler bu özellikleri ile koleksiyonda tek örnektir. İki puşide de aynı motif şemasının kullanımı bizlere puşidelerin bir takımın parçaları olmaları ya da kullanılıp beğeni toplayan motiflerin koleksiyonda tekrarlanabildiğini düşündürmektedir. (Katalog No. 18, 7, Şekil A. 18, 7)

3.2.1.2 Mahramalar (Katalog No. 23-25)

Mahramalar, saray yaşamında servis yapan görevliler tarafından kullanılmış kenarları işlemeli örtülerdir. İşlevlerine göre isimlendirilen mahramalar kare, oval ve dikdörtgen formludur. Saray kayıtlarında özellikle şerbet mahramasından bahis olmakla beraber, yemek mahraması ve abdest mahramasının da kullanıldığı bilinmektedir. Mahramalar ayrıca makrama olarak da isimlendirilmiştir. Sarayda pul işlemeli, altın tel ile sarma iş yapılmış mahramalar tercih edilmiş, örtülerin kenarlarında ince işçilikli kenar süslemeleri kullanılmıştır.

Hanedan mensuplarının çeyizlerinde yer alan mahramalar ile ilgili bilgiye Sultan Abdülmecid'in kızı Fatma Sultan'ın muhalefat defterinden ulaşılmıştır.¹⁹ Fatma Sultan; Sultan Reşad ve Refia Sultan ile kardeş olup, 1854 yılında Mustafa Reşit Paşa'nın oğlu Ali Galip Bey'le ilk izdivacını yapmış ve Ali Galip Bey'in ölümü üzerine daha sonra 1859 yılında, Mabeyinci Nuri Bey ile evlenmiştir. Fatma Sultan hayatı boyunca Baltalimanı'nda bulunan Sahil Sarayı'nda ikamet etmiş, 1884 yılında da vefat etmiştir. Sultan'ın 1854 yılında yapılan düğününü görenler, gelin ve çeyiz alayları ile ilgili detaylı bilgiler vermişler ve düğünün görkeminden anılarında bahsetmişlerdir (Uluçay, 1992, 151-152).

Başbakanlık Osmanlı Arşivinde bulunan, 24 Temmuz 1890 tarihli muhalefat defterinde:²⁰

“Cennet-mekân Firdevs-âşiyân Fatma Sultan hazretlerinin Baltalimanı'nda saray-ı âlilerinde ref' olunub dâire-i hazîne-i hümayûnun mahall-i mahsûsunda mahfûz bulunan muhalefâtının ber-vech-i zîr müfredâtını mübeyyin bir kıta defteridir.” yazmaktadır.

Defterde bulunan eşya listeleri incelendiğinde:

“7 adet, Beyaz ve sarı sırma işlemeli şerbet makraması

¹⁹ Y.PRK.HH 23/18

²⁰ Muhalefat defteri, (Bkn.Sözlük)

3 adet, Beyaz hümâyûn üzerine sarı sırma işlemeli şerbet makraması

3 adet, Kılabledanlı şerbet makraması

10 adet, Hümâyûn üzerine sarı tel işlemeli şerbet makraması

7 adet, Hümâyûn üzerine elvan sarı tel işlemeli şerbet makraması

2 adet, Hümâyûn üzerine sarı pul işlemeli şerbet makraması

1 adet, Sakankor üzerine kılabledanlı işlemeli şerbet makraması

2 adet, Hümâyûn üzerine beyaz pul işlemeli şerbet makraması

4 adet, Hümâyûn üzerine inci ve sırma işlemeli şerbet makraması

1 adet, Hümâyûn üzerine sarı pul işlemeli şerbet makraması

1 adet, Hümâyûn üzerine elvan pul işlemeli şerbet makraması

1 adet, Beyaz sırma işlemeli şerbet makraması

4 adet, Başları kılabledanlı sagır şerbet makraması

4adet, İpek sūzeni işlemeli sagır şerbet makraması”nın Fatma Sultan’ın eşyaları arasında bulunduğu tespit edilmektedir.

Bu belgeden 19. yüzyılda bir Hanım Sultan’ın Sarayı’nda bulunan Hümâyûn diye isimlendirilen beyaz patiskanın (sık dokumalı pamuklu kumaş) üzerine sırma, sarı tel, sarı ve renkli pul ile inci işlemeli mahramaların kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Koleksiyonda bulunan mahramalar da işlevleri nedeni ile şerbet mahraması olarak isimlendirilmiştir. İşleme tekniği olarak altın tel ile sarma ve pul işi tekniğinde işlenmiş mahramaların kenar temizliği antika ile yapılmış ve kenar süslemelerinde metal kurtçuk, tırtıl, burma telden saçak kullanılmıştır. Pul işi ile yapılan mahramaların pulları gümüş pul üzerine altın yaldızlı olup, renkli pullarla yapılan örneklerde koleksiyonda mevcuttur. Bununla beraber özel işçilikli her iki tarafı da temiz iş yapılarak aynı motifle işlenmiş Saray işlemeleri arasında mahramalar da bulunmaktadır. 39/157 envanter no’lu mahramanın her iki yüzü de işlemeli olup çiçeklerin ortaları kum incileri ile tohum işi yapılmıştır (Katalog No. 25, Şekil A. 25).

3.2.1.3 Peçeteler (Katalog No. 26-28)

Temizlik amacıyla kullanılan, elleri ve dudakları silmeye yarayan el bezi ve yağlığa peçete denilmiştir. Peçeteler bir yiyecek ve içecek ile beraber servis edilmiş, kişi bu örtüyü temizliği için kullanmıştır. Lale devrinin ilk yıllarında İstanbul'da bulunmuş İngiliz yazarı Lady Montagu, Hafize Sultan'ın Sarayı'nda bir sofrayı anlatırken önüne konulan peçete için şöyle yazmıştır “..en güzel gaz bezinden, ipek ve altın sırma işlemeliydi, acıyarak, koklayarak kullandım...”(Koçu, 1967, 238).

Saray'da altın metal tel ile sarma tekniğinde işlenmiş ve işlevine göre isimlendirilmiş şerbet peçeteleri kullanılmıştır. Koleksiyonda bulunan, 39/158 envanter no'lu şerbet peçetesi altın metal tel ve kum incileri ile işlenmiştir. Peçetenin kenarları altın ve gümüş metal telden yapılmış uçları kum incileri ile süslemeli saçakla çevrelenmiştir. (Katalog No. 26, Şekil A. 26)

19. yüzyılın ilk yarısından itibaren, Osmanlı sarayı sakinleri tarafından benimsenen yeni sofra aksesuarlarına uygun olarak sofranın servis düzeni değişmiştir. Avrupai tarzda incelikli bir yemek sunmak için gerekenler arasında bulunan peçetelerde de yeni kumaşlar ve işlemler görülür. 48/4920 envanter no'lu peçete bu yeni sunumun bir ögesi olsa gerektir. Kendinden desenli keten kumaştan peçetenin merkezine “AH” inisyali işlenmiştir. (Katalog No. 28, Şekil A. 28)

3.2.1.4 Havlular (Katalog No. 29-31)

Osmanlı toplumunun sosyal yaşamında önemli bir yeri olan hamamlar, temizliğin yapıldığı yer olmasının yanında özel günler için de bir toplanma yeriydi. Gelin hamamı, lohusa hamamı, kırk hamamı gibi isimlerle anılan sosyal faaliyetlerin yapıldığı yer olan hamamda kullanılan dokumalar, topluluk içerisinde kullanılan eşyalar olduklarından ayrı bir özenle seçilirdi. 1835 yıllarında İstanbul'da bulunan Miss Pardoe anılarında, gittiği bir hamamda, hanımların işlemeli, püsküllü havlular kullandığını anlatır (Pardoe, 1967, 52). Havlular; havlı olanlar ve daha çok pamuk ipliğinden dokunmuş silecekler ve havsız peşkirler olmak üzere ikiye ayrılır (Ergür, 2002, 104, 209). Osmanlı saraylarında suyu emme vasfı olan muhtelif kumaşlardan yapılan havluların her iki ucunda da sırma işlemeli olanları kullanılmıştır. Kanuni Sultan Süleyman döneminde İstanbul'da bulunan Ogier de Busbecq anılarında işlemeli havluların, okçuluk yarışmalarında mükafat olarak verildiğini belirtir (Gürsu, 1993, 80). Havlular, kolay su emen kumaşlardan yapılır, kullanılacak yere

göre ölçüleri değişirdi (şentürk, 1999, 38). Gündelik olarak kullanılan el havlusu, yüz havlusu, ayak havlusu, silecek, peşkir ile hamamlarda kullanılan hamam havlusu/mahrama, peştamal/futa gibi türleri vardı (Tezcan, 2009, 114). Bursa ve Selanik dolaylarının el işlemeli havluları, zerafet ve güzellikleri ile o dönem ünlüydü. Ayrıca cebel-i Lübnan’da yapılan ipekle ve sarı ketenle dokunmuş ve sırmalıları da mevcuttu (Abdülaziz bey, 2002, 212). O dönemi Saray adetleri ile yaşamış Leyla Saz anılarında, Sultan Abdülmecid’in kızı Münire Sultan’ın düğünü şerefine verilen yemekte kullandıkları havluları ve Adile Sultan’ın sarayına yaptığı ziyarette kullandığı havluları sırma işlemeli olarak tarif eder:

“İbrikdarların getirdiği leğenlerde ellerimizi yıkadık, ibrikdar ustanın tuttuğu sırmalı havlu ile kuruttuk, sofraya etrafına konmuş yer şiltelerine oturdum. Dizlere alınan sofraya havluları da sırma işlenmişti.” (Saz, 1974, 166).

Çeyizlerde, havluların ipek işlemeli ya da sırma işlemeli olanları makbul sayılmış, halkın her kesimi, kızlarının çeyizinde bu tip havluları bulundurmuştur. Hanedan mensuplarının çeyizleri için de sırma işlemeli havluların en güzelleri hazırlanmıştır. Sultan II.Abdülhamid’in kızlarından Naime Sultan’ın 1898 yılında Kemaleddin Paşa ile yaptığı izdivaç için hazırlanan çeyizler arasında, ağır işlemeli havlular da yer almaktaydı. Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nde bulunan hicri 1311, miladi 1894 tarihli belgede²¹, söz konusu evlilik için hazırlandığı sanılan çeyiz defterinde bulunan işlemler ile ilgili bölümde, sırma ve inci işlemeli seccade ve abdest ile hamam takımları için 106700 kuruş para harcandığı görülür. Sırma ve inci işlemeli seccade ile abdest ve hamam takımlarının müfredat defterindeki kayıtlarında ise bu havluların işlevleri ile işlemleri hakkında bilgi verilmiştir:

²¹ Y.PRK.HH 27/64

Çizelge 3.1: Y.PRK.HH 27/64 Sırma ve inci işlemeli seccâde, absdest ve hamam takımlarının müfredat defteri.

Sırma ve inci işlemeli seccâde ve abdest ve hamam takımlarının müfredat defteri		
Kuruş	Mikdârı	Esâmî
	1	Kılabdanlı ağır abdest futası
	2	Sarı kılabdan işlemeli hamam takımı
	1	Beyaz sırma işlemeli atlas leğen pûşîdesi
	1	Sırma işlemeli güvez ehrâm
	2	Kadife üzerine sîm kaplı sandık
	5	Beyaz sırma işlemeli terpûş
	3	Sırma işlemeli maroken taam nihâlisi
	1	Kadife üzerine sırma ve inci işlemeli seccâde maa minder
	1	Atlas üzerine sırma işlemeli seccâde maa minder
	2	Mantin üzerine sûzeni işlemeli seccâde maa minder
	4	Yazma seccâde maa minder
	2	Sırma ve inci işlemeli abdest havlusu
	2	Sırma işlemeli ayak havlusu
	8	Sırma işlemeli abdest havlusu
	8	Sırma işlemeli ayak havlusu
	2	Ustufa abdest takımı boğçası
	4	Ustufa esvâb boğçası
	1	Sarı sırma işlemeli çeşnigir pûşîdesi
	10	Sarı sırma işlemeli şerbet yağlığı
	20	Sarı ve beyaz sırma işlemeli taam havlusu
	2	Sarı sırma işlemeli atlas sofra
	4	Mantin üzerine sûzeni işlemeli sofra
	1	Beyaz sırma işlemeli atlas sofra
106700		

Bu belgeden, hanedan üyesi bir hanım Sultan'ın çeyizi için hazırlatılan çeşitli havluları; işlevleri, miktarları ve işlemleri açısından incelemek mümkün olabilmektedir. Buna göre dönemde kullanılan sırma işlemeli havluların dışında Saray koleksiyonunda da bulunan inci işlemeli havluların rağbet gördüğü ayrıca havluların muhtemelen işlevlerine uygun olarak boyutlandırıldığı ve buna göre isimlendirilerek, çeyizlerde her çeşidinin bulunduğu tespit edilebilmektedir.

Saray koleksiyonunda bulunan havlular Bursa ve Selanik işi olup, havluların birçoğunun kenarlarında, kırmızı iplik ile işlenmiş olan kırmızı minareler bulunmaktadır. Havluların kısa kenarlarındaki düz dokumalı top başlarında, çözümlü ipliklerinin arasından atkı ipliklerini takip ederek tek tek geçirilen kırmızı renkli

işleme ipliğinin meydana getirdiği bu minareler, Bursa işi olarak değerlendirilir (Tezcan, 2009, 122).

Koleksiyonda bulunan havluların genelinde altın ve gümüş tel, işleme malzemesi olarak kullanılmış, işlemlerde sarma en çok tercih edilen teknik olmuştur. İki yüzü de aynı motifle işlenmiş çok özel işçilikli örnekler arasında havlular da bulunmaktadır. 39/163 envanter no'lu havluda süsleme örneği iki yüzünde de temiz olarak işlenmiştir. İşlemede tek fark motiflerde bulunan çiçeklerin bir yüzde tırtıl, diğer yüzde ise kum incileri ile tohum işi yapılmış olmasıdır. Havluların kenar temizliğinde çoğu kez antika denilen dokumanın iplikleri çekilerek yapılan delik işi uygulanmıştır (Barışta, 1997, 20). (Katalog No. 29, Şekil A. 29)

3.1.2.5 Seccadeler (Katalog No. 32-46)

İslam inanış ve ibadetiyle kaynaşmış, namaz kılmak üzere kişiye özel bir eşya olan seccadelerin en özellikli örnekleri Osmanlı saraylarında kullanılmıştır. Ayetlik, mihrap ve tabanlık bölümlerinden oluşan seccadenin en önemli özelliği, camilerde kible yönünü belirleyen mihrap nişinin dokumaya işleme veya desen olarak aktarılmasıdır. Seccadelerde, mihrap nişinin ve tabanlık ünitesinin dokumaya aktarılmış örnekleri olduğu gibi seccadeden ayrı, takım olan minderler bulunur. Bir kişinin kullanacağı tek bir parça seccadeler olabileceği gibi, aynı anda birçok kişinin namaz kılabilmesi için büyük boyutlu ve yan yana birçok mihrap deseninin tekrarlandığı saf seccadeleri de vardır.

Osmanlı sanatkarları, dini açıdan önemli sayılan bazı olguları, sembolizm içerisinde seccadelere aktarmışlardır. Aydınlatma aracı olan kandilin bazen tekli, bazen de üçlü olarak nişin tepesinden, zincirle sarkar şekilde seccadelerde motif olarak kullanımı ile bir bakıma Allah'ın nuru ifade edilmek istenmiş, ayrıca ibadetle gelecek aydınlanmaya dikkat çekilmiştir.

Seccadelerde natüralist çiçek motifleri de İslam dini ile ilişkilendirilerek sembolik anlamlar taşımaktadır. Cennet bahçesinin çiçeği gül, tasavvufi sembolizmde ilahi güzelliği ve Allah'ın sevgilisi Hz. Muhammed'i temsil etmektedir (Ersoy, 2004, s.246). Tasavvufi sembolizmde gonca halinde gül, birliği açılmış gül ise birliğin çokluk halinde görünüşünü temsil ettiği gibi ömrünün kısalığı dolayısıyla gül, hayatın geçiciliğini de ifade eder (Ayvazoğlu, 2008, 95-96). Gül tek olarak veya

demet halinde motiflerde kullanılmış, ibadet ile ulaşılabacak güzellik onunla anlatılmaya çalışılmıştır.

Çiçekler arasında lalenin önemi, Osmanlıca olarak “Allah” ismindeki harfleri taşıması, ebced hesabı ile “Allah” ve “Lale” sözcüklerinin 66 sayısını vermesi ve her soğanın bir çiçek vermesinden dolayı tevhit işareti sayılmasındandır (Ayvazoğlu, 2008, 247).

Bir âlemden diğer bir âleme geçişi ifade eden sütunların seccadelerin her iki yanında kullanılması ile yapılacak ibadetle yaşanan dünya ile ilahi âlem birbirine bağlanmış, böylece ayrı bir dünyanın varlığı, ibadeti yapana hatırlatılmak istenmiş olmalıdır.

Bunun yanında seccadelerde bir motif olarak karşımıza çıkan boynuzlar verimliliği, bolluğu, doğurganlığı arttırıcı ve nazara karşı koruyucu olarak kullanılmıştır (Alantar, 2007, 109-110). Çoğunlukla mihraplarda kullanılan cennet güneşi, her şeyi yöneten evrenin yöneticisi olarak görülerek ana yöneliş noktasını ifade etmiş ve nur olarak görülmüştür. Motiflerin arasında kullanılan fiyonklar ile tüm bu ifadeler birbirine bağlanmıştır.

Saray koleksiyonunda bulunan seccadelerin bir kısmında, minderleri ile takımlar halinde bulunmaktadır. Seccadenin kumaşından yapılmış minderler, takımı olduğu seccadenin aynı motif düzeni ile işlenmiştir.

Seccadelerde dival işi, sarma, tohum işi, zincir işi, çin iğnesi ve hasır iğnesi işleme teknikleri olarak, altın metal tel, gümüş metal tel, pul, ipek iplik, sırma işleme malzemesi olarak kullanılmıştır. Kenarlar sırma saçaklar, gümüş kılıptan saçaklar, gümüş tırtıl saçaklar, sim kordonlar, sim saçaklar ve seccadede var olan renklerde ipek iplikten yapılmış saçaklarla çevrelenmiştir. Sarayda seccadeler, namazlık olarak adlandırılmış, Selamlık ve Harem cemaatinde bulunanlar, işlemeli atlas, arakiye ve Lübänkâri seccadelerde ibadetlerini yapmışlardır. (Katalog No. 32, 38, 45, Şekil A.32, 38, 45)

Hanedan üyeleri tarafından özellikli ve zengin işlemeli seccadelerin kullanıldığını Sultan II.Abdülhamid’in kızı Ayşe Osmanoğlu anılarında,

“Ramazanın ilk gecesi namaza başlayacaktım. Annem kırmızı kadife üzerine sarı sırma işlemeli bir namazlıkla, mercan, altın ve pırlanta imameli bir tesbih hazırlatmıştı.”(Osmanoğlu, 1986, 95) diyerek nakleder.

Hanedan mensuplarının kullandığı seccadeler ile ilgili ayrıntılı bilgiye Sultan Abdülmecid'in kızı, Fatma Sultan'ın 24 Temmuz 1890 tarihli muhallefat defterinden ulaşılmıştır.²²

Çizelge 3.2: Y.PRK.HH 23/18, Sultan Abdülmecid'in kızı, Fatma Sultan'ın 24 Temmuz 1890 tarihli muhallefat defteri.

Aded	Cins-i Eşyâ
6	Mütenevvi çuka saf seccâdesi
5	Kılabdanlı ve ipek işlemeli ve etrafı ibrişim saçaklı arâkiye seccâde
1	Mâi zemin sûzeni işlemeli maa minder lâhurâki seccâde
1	Penbe döpiyes üzerine sûzeni işlemeli maa minder seccâde
Aded	Cins-i eşyâ
6	Maa minder yazma seccâde
9	Mütenevvi canfes üzerine ipek sûzeni işlemeli maa minder seccâde
1	Tırşe canfes üzerine sûzeni işlemeli maa minder seccâde
1	İpekli kadifeden maa minder seccâde
1	Sof üzerine ipek işlemeli maa minder seccâde
1	Tenteneden sehpa pûşîdesi
1	Canfes üzerine beyaz pul işlemeli maa minder seccâde
2	Tahta sandık derûnunda yeşil çukadan uzun saf seccâdesi

Bu belgeden 19. yüzyılda bir Hanım Sultan'ın sarayında, yazma, canfes, lahuraki, sof ve kadife kumaşlar üzerine suzeni başta olmak üzere, muhtemelen dönemin diğer işleme teknikleri ile de ipek, beyaz pul, kılabdan malzemeleri ile işlenmiş seccadelerin kullanıldığı tespit edilmektedir.

3.2.1.5.1 Arakiye seccadeler (Katalog No. 32-37)

Yün ve tiftikten yapılmış keçe seccadelere arakiye seccade denilmiştir. Sarayda arakiye seccadelerin dival işi işlemeli ve renkli ipliklerle zincir işi işlemeli olanları ile hem zincir işi hem de dival işinin bir arada kullanıldığı örnekleri mevcuttur. Koleksiyonda bulunan dival işi işlemeli arakiye seccadeler zengin işleme desenleri ve yüksek işleme kaliteleri ile dikkat çekicidirler. Dönemin modası olan dival işi, en güzel şekli ile arakiye ve atlas seccadelerde kullanılmıştır. Ihlamur ağacından, kalın çuhadan ya da kartondan kesilen bir kalıbın üzerine sarma biçiminde metal tel ya da sırma ile yapılan işlemede kalıbın yüksekliğinden kaynaklanan bir taşkınlık ve bununla gelen bir ihtişam görülür. Dival işinin tek olarak kullanıldığı arakiye seccadelerde sim ya da gümüş metal telden saçaklar kullanılmıştır.

²² Y.PRK.HH 23/18

Arakiye seccadelerin daha geç dönem örnekleri, renkli ipliklerle zincir işi tekniğinde işlenmiş olanlardır. Renkli ipliklerle zincir işi tekniğinde işlenmiş örneklerin kenarlarının bir kısmında saçak, bir kısmında kordon kullanılmıştır. Ayrıca kenarların dilimli kesilip kullanıldığı örnekler de mevcuttur. (Katalog No. 35, Şekil A.35)

3.2.1.5.2 Atlas seccadeler (Katalog No. 38-43)

Koleksiyonda bulunan atlas kumaş üzerine işlenen seccadelerde dival, sarma, çin iğnesi, zincir işi gibi teknikler tek olarak ve birkaçı bir arada kullanılmıştır. Zincir işinde desen, kumaşın üzerine çizilen motifin bir noktada tutturularak birbirinin içerisinden geçen halkaların aracılığı ile oluşturulmuştur. Farklı gereçlerle yapılan Suzeni olarak adlandırılmış ve 19. yüzyılda yeniden moda olmuştur. Atlas kumaşlarda açık pembe, krem rengi tonların kullanımının yanında mor, lacivert, siyah gibi koyu renkler de tercih edilmiştir. Sarma ve dival işi seccadelerde gümüş metal tel, altın metal tel ve renkli ipek iplik işleme malzemesi olarak kullanılmıştır. Zincir işi ile işlenen seccadelerde ise, renkli ipek iplik işleme malzemesi olarak kullanılmıştır. Atlas seccadelerin kenarlarında gümüş kordon ve tırtıl saçak ile sim saçak, ayrıca zincir işi tekniğinde işlenen renkli işlemeli örneklerde ise, seccadede kullanılan renkli ipek ipliklerden yapılan saçaklar kullanılmıştır. Saray'da kullanılan atlas seccadeler, çoğunlukla minder olarak adlandırılan üniteleri ile takımlar halindedir.

3.2.1.5.3 Lübnankâri seccadeler (Katalog No. 44-46)

İlilki kilim tekniğinde; zemin dokusu içerisinde sadece desenin bulunduğu yerde kullanılıp, geri dönen ipliğin ilik şeklinde açıklıklar oluşturmasıyla dokunan seccadeler kayıtlarda Lübnankâri olarak adlandırılmıştır. Koleksiyonda bu dokuma tekniğinde dokunmuş yastık, perde, döşemelik kumaş, örtü ve seccadeler bulunmaktadır. Lübnankâri tekniğinde dokunan kumaşlarda, metal teller kullanılarak görünüş daha da zenginleştirilmiştir. Dolmabahçe Sarayı başta olmak üzere diğer Köşk ve kasırlarda da kullanılan bu dokumaların, 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başında giderek yaygınlaştığı ve çeşitlendiği görülmektedir (Tezcan, *evsiad*).

Koleksiyonda bulunan bu teknikteki seccadelerde ve diğer mefruşatta, motif şeması ve renkler göz önüne alındığında genel bir karakteristik çizgi görülmekle beraber 14/1886 envanter no'lu seccade de farklı bir üslup gözlenmektedir. Seccade de

kullanılan eflatun renk Lübnankâri seccadelerde az rastlanan farklı bir örnek olarak dikkat çekmektedir. (Şekil 3.12)

Şekil 3.12 : 14/1886 envanter no'lu Lübnankâri seccade detayı.

Lübnankâri dokumaların bir örneği olan Dolmabahçe Sarayı Depo Müze'de bulunan 64/284.2 envanter no'lu örtüde karakteristik Lübnankâri desenler kırmızı ve siyah renklerde dokunmuştur. (Şekil 3.13) Örtünün merkezinde eski yazı ile “Lübnan” yazılıdır. (Şekil 3.14)

Şekil 3.13: 64/284.2 envanter no'lu Lübnankâri örtü.

Şekil 3.14: 64/284.2 envanter no'lu Lübnankâri örtü detayı.

Şekil 3.15: Dolmabahçe Sarayı Veliahd Dairesi'ndeki kütüphanesinde Veliahd Abdülmecid Efendi.

Veliahd Abdülmecid Efendi'nin, günümüzde Resim ve Heykel Müzesi olan Dolmabahçe Sarayı Veliahd Dairesi'ndeki kütüphanesinde çekilmiş fotoğrafının sağ alt köşesinde yer alan masanın üzerinde bulunan Lübnankâri örtü ile koleksiyonda, 64/284.2 envanter numarası ile kayıtlı Lübnankâri örtü motif şeması açısından benzerlikler göstermektedir. Fotoğraf, bu dokumaların Saray'da kullanımları ile ilgili görsel bir belge niteliği taşımaktadır. (Şekil 3.13, 3.15)

Kaynaklarda, bu dokuma örnekleri arasında A.Eşkinozlugil koleksiyonunda, sarı zemin üzerine kırmızı ve siyah renklerde desenlendirilen, peçetelerinde eski harflerle “Lübnan” yazısı dokunmuş bir takımın varlığından bahsedilmektedir (Tezcan, *evsiad*).

Bu grup dokumaların saray kayıtlarında “Lübänkârî” olarak adlandırılması ve koleksiyonda bulunan 64/284.2 envanter no’lu örtünün merkezinde “Lübnan” yazısının bulunması ve farklı koleksiyonlarda da bu ibareli örneklerin varlığı, bu dokumanın ilk olarak Lübnan merkezli başladığını daha sonra muhtemelen farklı yerlerde de aynı adla dokunmaya devam edildiğini düşündürmektedir.

3.2.2 Saray Tefrişinde Kullanılan İşlemeli Mefruşat

3.2.2.1 Perdeler (Katalog No. 47-51)

Osmanlı Saray Mimarlığı’na batı eklektizminin girmesi sonucu bu etki mimarlıktan soyutlanmayacak Saray iç tefriş düzenini etkilemiş, bunun sonucunda batı tarzı mobilya, Osmanlı saraylarında döşeme unsuru olarak kullanılmıştır.

Osmanlı saraylarında görülen, mobilya üsluplarının en zengin örneklerinin mevcut olduğu Dolmabahçe Sarayı’nın iç dekorasyonunda, Paris Operası’nın ünlü dekoratörü Sechan’ın etkin bir rol aldığı bilinmektedir. (İrez, 1989 a, 22)

Saray iç tefrişinin önemli öğelerinden perde; mekânların kullanım fonksiyonlarına uygun mobilyalar ile uyum içerisinde kullanılmış, ayrıca dekorasyonda bir prestij ve gösteriş vesilesi olarak kabul görmüştür. Saray servis görevlilerinin hizmetleri sonrasında, kapıda durup beklerken kullandığı ve mekân içerisinde bulunan sesin yalıtımına katkı sağlayan kapı perdeleri, pencerelerde mekân içerisinde bulunan eşyanın güneşten korunması ve mekânın mahremiyetini sağlayan pencere perdeleri gibi Saray’da perdeler, kullanım amaçlarına bağlı olarak isimlendirilmiştir.

Sarayların tefrişinde kullanılan ipekli kumaşlar; 1843 yılında İzmit Çuha Fabrikasının yapımı için görevlendirilen Ohannes ve Bogos Dadyan Biraderler tarafından Hereke’de kurulan ve 1845 yılında saraya bağlanıp ²³Fabrika-i Hümâyun kimliği kazanan Hereke Fabrika-i Hümâyûnu’nda üretilen dokumalardır. (Kaya, 1999, 11) Hereke ipekli kumaşları, bir prestij aracı olarak kabul görmüş ve renk, desen, özellikleri kullanılacağı mekâna göre tasarlanmıştır. Mekânın batılı mimari

²³ Başbakanlık Osmanlı Arşivi İrade Dahiliye No: 5604

süslemesine bütünlük gösterecek desenler, Lyon ipekli döşemelikleri ile büyük benzerlikler taşıyan desenler ile geleneksel Osmanlı desenlerinin yer aldığı ipekli kumaşlar Saray tefrişinde kullanılmıştır. Pencere ve kapı perdeleri ile mobilyalarda döşemelik olarak tercih edilen Hereke kumaşlar, zengin bir süsleme unsuru olarak kabul görmüştür. (Yılmaz, Boynak, 1999 a, 27)

Sultan II.Abdülhamid'in kızı Ayşe Osmanoğlu anılarında, kardeşi Naime Sultan'ın düğünündeki Hereke kumaşları,

“Hemşirem çok güzeldi.....Tuvaleti kendini şahane gösteriyordu. Hususi surette yapılmış olan beyaz sırmalarla işlenmiş tahtın üzerinde oturuyordu. Bütün oda beyaz, sırmalı Hereke kumaşlarıyla döşenmişti. Biz küçükleri yanına oturttu. Bizimle konuşuyordu. Biz de ona hayran hayran bakıyorduk”

şeklinde anlatır (Osmanoğlu, 1986, 71).

Sarayda Hereke kumaşlardan yapılmış perde tefrişinde, desenli farbelalar, atlas, kadife ve ipekli farbelalar kullanılmıştır. Farbela ve drapelerle zenginleştirilmiş perdeler, Hereke çatma kadifeleri ile desenli Hereke kumaşlardan imal edilmiştir. Ayrıca farbelalarda kullanılan kumaşlar, işlemeler ve rozet, burma saçak, bulyon, ponpon, püskül ile braçol gibi süsleme aksesuarları ile daha da göz alıcı hale getirilmiştir.

Dolmabahçe Sarayı Harem, 225 odada tefrişte bulunan, 52/763 envanter no'lu perde de 36 desen Hereke kumaş kullanılmış, perdenin çift katlı farbelasının bir katında bulunan karamel rengi kadife farbelanın üzerinde sarı metal iplik kullanılarak simetrik C motifleri ve kıvrık dallardan oluşan barok kartuş motifleri, dival işi ile işlenmiştir. Beylerbeyi Sarayı 5 no'lu odada tefrişte bulunan 4/168 envanter no'lu perdenin kumaşı, Hereke 7 no'lu çatma kadifedir. Perdenin mavi kadifeden yapılmış farbelasının üzerine, renkli ipliklerle kabartma sarma ve yarma sarma ile bitkisel motifler işlenmiştir. Ayrıca farbelanın ortasına, Sultan II. Abdülhamid'in inisyali “AH” harfleri simle sarma olarak işlenmiştir.

3.2.2.2 Şemsiyeler (Storlar) (Katalog No. 52-55)

Saraylarda kullanılan değerli dokumalardan yapılmış perde ve farbelalar; işlemeler ve rozet, burma saçak, bulyon, ponpon, püskül, harç ve braçol gibi süsleme aksesuarları ile daha da zenginleştirilmiştir. Mekân tefrişinde önemli bir öge olarak

yer alan perde, güneş kırıcı olarak kullanılan şemsiyelerle (storlarla) güneşin zararlı ve yıpratıcı ışınlarından korunmuştur.

Şemsiyeler (Storlar), Saray'da perdeyi korumasının yanı sıra, perde tefrişinde kullanılan aksamların hareketsiz oluşu nedeni ile özellikle mahremiyeti sağlaması açısından da önemli bir işlevi yerine getirmiştir. Perdeler, üzerlerinde bulunan çoğunlukla ahşap kornişlerin içerisinde bulunan, ahşap aksama çakılmak sureti ile saray üslubunda montajlanmaktadır. Bu sayede ağır ipekli döşemelerden yapılan perdelerin ahşap aksamlara taşıtılması mümkün olabilmekte, ancak perdeler fonksiyonlarını bir bakıma gerçekleştirememektedir. Bir anlamda perdeler Sarayda gerçek fonksiyonlarıyla değil bir süsleme unsuru olarak kullanılmıştır.

Mekân içerisinde açılıp kapanabilme fonksiyonlarını yerine getirebilen şemsiyelerin (storların) ahşap mekânizmalı ve yaylı olanları ile ip kontrol sistemli olanları mevcuttur.

Saray'da, pamuklu kumaşlardan yapılmış ajurlarla süslenmiş şemsiyelerin (storların), uç kısımları dilimlerle hareketlendirilmiştir. Dilimlerin uçları tüller ile zenginleştirilmiş, tüllerin üzerine yapılan aynı motiflerdeki aplikeler ile süslemeler tamamlanmıştır.

Dolmabahçe Sarayı 67 no'lu Mavi Salon'da tefrişte bulunan 14/3342 envanter no'lu dilimli şemsiye (stor) pamuklu kumaştan olup, dilimlerinin uç kısmına tül applike edilmiş, tüllerin uç kısmı, bitkisel süslemeler applike edilerek bordürlenmiştir. (Katalog No. 52, Şekil A.52)

3.2.2.3 Minderler (Katalog No. 56-61)

Saray tefrişinde, boyutları çoğunlukla kare ve bir metreyi aşkın Hereke ipekli dokumalarından yapılmış minderler kullanılmıştır. Bu tez çalışmasında isimleri kayıtlarda yastık olarak geçen ancak ölçü olarak minderden küçük ve diğer yastık gruplarından büyük bir grup mefruşat üzerinde çalışılmıştır. Bu yastıklar, yüz yaslamak ve yaslanmak amaçlı kullanılmış olmalıdır. Altı adet yastığın kumaşı, mermerşahi olup işleme malzemesi olarak renkli ipek iplik kullanılmıştır. İşleme tekniği olarak bir kısmında zincir işi, bir kısmında sarma işi kullanılan, yastıkların dolguları pamuktur.

3.2.2.4 Yorganlar (Katalog No. 62-71)

Günümüzde geceleri örtünmek için kullanılan örtünün Türklerde en eski adı “yogurkan”dır. Uygur kaynaklarında “yogurkan” şeklinde kayıtlı olan yorgan Kaşgarlı Mahmut’un 1073 yılında tamamladığı Divan-ü Lügat-it Türk adlı eserde de “yogurkan” olarak kayıtlıdır (Duman, 2007, 9). 13.yüzyıl sonu ile 14.yüzyılın başında yazılan İbni Mühenna Lügati ile 14. yüzyılın başında yazılan Abu Heyyan Lügati’nde yorgan, günümüzdeki yazılışına kavuşmuştur. Eski Mısır’da yazılmış bu Türkçe sözlüklerde, “Türkmen” Türkçesi’nin de tesiri vardır. Haustma tarafından yayımlanmış Türkçe sözlükte yorgan sözcüğünün Türkmence olduğu belirtilmiştir (Gülensoy, 1995, 696).

Örtünmek ya da bürünmek için kullanılan yorgan, örtmek, sarmak, kaplamak anlamına gelen “yör” sözcüğünden türemiştir. Saray için dikilen yorganların parçaları arasına yün veya pamuk doldurularak; genelde alt yüzde pamuklu kumaşlar, üst yüzde kadife ya da çeşitli ipekli kumaşlar tercih edilmiştir.

Türklerde yerleşik düzene geçtikten sonra, yorgancılık sanatı gelişmiş Osmanlılarda yorgancılar, esnaf loncaları arasında “yorgancı esnafı” olarak yer almıştır.

1582 yılında, Sultan III.Murad’ın şehzadesi Mehmed’in sünnet düğünü Sarayın divan kâtibi tarafından, Türkçe kaleme alınan Sûrnâme-i Hümâyun adlı eserde anlatılır. (Mahir, 2005, 99) İstanbul’da, At Meydanı’nda düzenlenen şenlikleri anlatan eserde, esnaf alayları arasında “yorgancıyan” da anlatılmakta ve minyatürlerde bu geçiş görülmektedir (Duman, 2007, 12). (Şekil 3.16) Eserde, yorgancıların geçişi, “Katlayıp omuzlarına atarak getirdikleri yorganları ve onların yapılmış olduğu güzel kumaşları sergiliyorlardı” (Atasoy, 1997, 95) şeklinde tasvirlenmiştir.

Şekil 3.16 :Yorgancılar, *Sünnâme-i Hümayun*.

Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde, 1637 yılında Bağdat Seferi'ne çıkılmadan önce düzenlenen esnaf alaylarında geçenler arasında hallaçlar ve yorgancıların bulunduğu ve bu geçiş esnasında hallaçların tahtirevanlar üzerinde pamukları atarak geçiş yaptıklarını anlatmaktadır (Evliya Çelebi, 1996, 280-281).

Osmanlılarda kıymetli yorganlar düz şal ve telli ipekli kumaştan olanlardı. Sevai denilen ipekliden ve kutni denilen ipek pamuk karışımı bir kumaştan yapılanları ile diba, serenk ve buhara denilen eski tür ipeklilerden yapılan yorganlar vardı. Atlas üzerine kasnakta, canfes veyahut suzeni, lahuraki veya buhuraki üzerine gergefte, elvan ipekle çiçekli dallar işlenir veya bu ipek dallar arasına sırma veya pul konurdu. İşleme yorganların nakışları sarma, tırtıl, atkı, hesap, kanaviçe adları ile anılırdı. Bazı yorganlar som sırma ipekle işlenmiş, abani adı verilen sarı işlemeli yorganlardı ki bunlara "darphane işi" denilirdi. Bu yorganların bazıları, işlemelerinde elvan ipek, sırma tırtıl ve altın pul kullanılan çok süslü ve değerli yorganlardı (Abdülaziz Bey, 2002,199-200).

Bu değerli yorganlar, zenginlerin konak ve evleri ile saraylarda kullanılırdı. Devletin üst düzey görevlileri ve zengin aileleri arasında bir gösteriş ve iftihar vesilesi sayılan

kız çeyizleri içerisinde en ihtişamlı halleri ile yorganların bulunması bir zorunluluktur.

İstanbul'da, evlenecek bir genç kızın çeyizinde yüzü ipekten 15 adet yün döşek, 30 adet pamuk şilte, beşinin yüzü telli Hind sevaisi geçirilmiş, beşinin yüzü canfes üzerine suzeni işlemeli, beşi Hind gezisi üzerine tel ve ipek sırma işli, beşi atlas üzerine Tophane işi adıyla ünlü ipek, sırma tel, gümüş pul ve ufak tırtıl işlemeli, beşi düz renk lahuraki üzerine ipek kasnak işli, beşinin yüzü de en iyi cins şaldan; 30 adet kışlık pamuk yorgan, her biri ayrı renkte zemin üzerine çeşitli desenlerde en iyi yazmadan; 30 adet yazlık pamuk yorgan, yarım kıyye pamuk konmuş, ince dikişli; 20 adet yazlık yorgan, dizleri örtmek için 6'sı yazmadan, 6'sı şaldan; 12 küçük boy diz yorganı bulunurdu (Abdülaziz Bey, 2002,115).

Saray'da hazırlanan çeyizlerde de yorganlar en ağır işlemeli şekilleri ile Sultan çeyizlerinde bulunmuştur. Sultan Abdülmecid'in kızı Behice Sultan'a ait Cihaz Defterleri'ndeki kayıtlar incelendiğinde, annesi Nesrin Hanım'dan kalan ve aldığı hediyelerin arasında "17 takım kasnak işleme yorgan maa yastık, 14 adet yazma yorgan maa yastık, yedi adet ağır sırma işlemeli yorgan birisi pullu maa yastıkları, 16 adet yazma yorgan maa yastıkları, 17 adet işlemeli yorgan maa yastıklarının" bulunduğu görülmektedir. Ayrıca Sultan'ın muhalefat defterinde 2 adet hümâyûn üzerine suzeni işlemeli yorgan, 7 adet yazma yorgan, 18 adet basma yorgan da kayıtlıdır (Delibaş, 1988, 63- 98).

Dönemin şairi ve Saray'ın tanığı Leyla Saz, Harem'de kullanılan yorganları, abani ve yumuşak ipekli kumaşlara, düz renk elvan ipekle ince kasnak işlenmiş olarak tasvir eder. Kışın ise Saray'da yorganların üzerine şal örtülmüş, kürk yorgan da kullanılmıştır (Saz, 1974, 78).

Osmanlı dönemi adetlerine göre gelin yatağına iki yorgan serilir, altta beyaz zemin üzerine serpiştirilmiş ve son derece ince işlenmiş ufak elvan çiçeklerle süslü yorgan yüzü, üstte ise elvan ipek, gümüş tel ve gümüş tırtıl işlemlerle kaplı canfes ya da Hind sevailerinin en kıymetlisi olan telli sevaiden yapılmış yorganlar kullanılırdı.

Doğumdan sonra loğusa ise, ter döşegi de denilen yatakta dinlendirildikten sonra loğusa yatağına yatırılır, yatak takımı olarak atlas, kadife, hare gibi üzerleri sırma veya altın, gümüş pullarla veyahut suzeni denilen ipek ve sırma işlemlerle bezenmiş

yatak takımları kullanılırdı. İşlemeli bürümcük çarşafların serildiği ve iki yandan sarkıtıldığı yataklara kıymetli yorganlar örtülürdü (Celal, 1992, 33-34).

Sünnet yatağında kullanılan yorganlar canfesten dikilir, üzerleri ipekle işlenirdi. İşlemeler arası tırtıl ve pullar ile süslenirdi. Bu yorganlarda kullanılan renk, nazar değmemesi için mutlaka mavi olurdu. Sünnet yorganının altına, az pamukla dikilmiş mavi renkli yazma bir yorgan konulurdu (Abdülaziz Bey, 2002, 43).

Yorganlar, kışlık pamuk yorganlar ve yazlık pamuk yorganlar olarak genel olarak ikiye ayrılmış, ayrıca yazlık yorganların daha ince olanlarına ince yazlık yorgan denilmiştir. Yorgan yüzü olarak erken devirlerde keten, kemha ve seraser sonraki yüzyıllarda ipek, atlas, sevai, telli sevai, canfes, lahuraki, hind gezisi gibi kumaşlar kullanılmıştır. 19. yüzyılda ise pamuklu düz beyaz dokumanın üzerine çeşitli motiflerin basılması ile elde edilen yazmalarda yorgan yüzü olarak tercih edilmiş ve yazlık yorganlar yazmadan yapılmıştır.

Yazma yorganlar da her kesim tarafından rağbet görür ve yazma Karhânelerinde hazırlanırdı. En meşhur yazmalar “Kandilli yazması” idi. Üsküdar, Samatya, Kadıköy, Rumelihisarı yazmaları da tercih edilirdi. Yazma yorganlar, kalemkâri ve fabrika yazması olarak iki çeşit idi. El yazması olanlar fırça ve kalemle tezgâha kurularak yapılır, fabrika tipi ise basma gibi imal edilirdi (Abdülaziz Bey, 2002, 199). (Şekil 3.17)

Dönemin gazetecisi Balıkhane Nazırı Ali Rıza Bey, eski zamanlarda İstanbul hayatını anlattığı anılarında, İstanbul kadınları arasında sanat sahibi birçok kadının varlığından ve kadın sanatları arasında yazmacılık da bulunduğu bahseder. Bu hanımların yazma yemenileri ve yazma yorgan yüzlerini büyük gergeflerde fırçalar ve envai çeşit boya ile çizdiklerini anlatır (Balıkhane Nazırı Ali Rıza Bey, 2007, 28). Sarı ve siyah baskılı olan basma yorganlara ise “Kıbrıs basmaları” denilmiştir.

Şekil 3.17 :Yazma yorgan, özel koleksiyon yazma yorgan örneği.

Ayrıca düz kumaş kaplı yorganlar da hazırlanıp, farklı yorgan yüzleri bu yorganların üzerine dikilirdi. Halkın kullandığı bu yorganlar, genelde adi basmalardandı. Aynı ayrı basma parçaları biraraya getirilerek çok parçalı yorganlar da dikilir, İstanbul Galata’da yapılan kalın bir basma, bu işlerde çokca kullanılırdı. Ucuz olduğu için halk arasında rağbet gören bir diğer yorgan ise çivitle boyanan kumaşlardan yapılan “çivit yorgan” lardı.

Yorgan yüzleri işlenirken çiçekler, yapraklar, kıvrık dalların yanı sıra hayat ağacı motifi de kullanılmıştır. Renkli ipek iplik, sırma ve son yüzyıllarda kadife ipliği moda olmuştur. Uygulanan teknikler ise pesend, mürver, muşabbak, sarma ve dival gibi tekniklerdir (Berker, 1981, 28).

Milli Saraylar koleksiyonunda bulunan çeşitli model ve desenli on adet yorgan arasında, suzeni işleme tekniği ile yapılmış eserler dönemin ilgi çekici örnekleridir. Yorganların hepsi pamuk ile dolguludur. Yorganlarda bir merkezden çıkarak yüzeyi kaplayan kompozisyonlar ve bu kompozisyonları çevreleyen kenar bordürleri ile bir merkezde var olan ve köşelerde tekrarlanan motif şeması kullanılmış, motifler bazen stilize edilerek bazen de son derece gerçekçi bir biçimde tasvir edilmiştir. 48/3869 ve 48/3870 envanter no’lu yorganlar, motiflerindeki ince detaylar göz önüne alındığında gerçekçi tasvirleriyle öne çıkmaktadırlar. (Şekil 3.18) Ayrıca yorganların işlemelerinde kullanılan renklerde, açık zemin üzerine koyu ve koyu zemin üzerine açık kontrastları kullanılarak daha çarpıcı görünüm elde edilmiştir. 48/3872

envanter no'lu yorganda kırmızı renkli koyu renk zemin üzerine beyaz gibi açık renk ipliklerle motifler işlenmiş, 48/3874 envanter no'lu yorganda ise sarı renkli açık renk zemin üzerine, koyu pembe tonunda koyu renkli iplikle motifler işlenmiştir.

Şekil 3.18: 48/3869 envanter no'lu yorgandan detay.

48/3869, 48/3870, 48/3871 ve 48/3875 envanter no'lu yorganlarda tüm yüzeyi kaplayan bir fiyonkla bağlanmış hayat ağacı motifi kullanılmış, ortadaki merkezi motiften simetrik olarak yüzeye dağılan dallardan oluşan bir kompozisyon düzeni tercih edilmiştir. Osmanlı dönemi işlemlerinde bir kökten yukarı doğru çıkan dallar, yapraklar ve çiçeklerden oluşan Hayat Ağacı motifi uzun, sağlıklı ve geniş bir aileyi ifade etmiş; hayat ağacının ölüleri dirilttiğine, hastaları iyileştirdiğine, gençleştirdiğine, üretkenlik ve verimliliği sağlayıp, şans getirdiğine inanılmıştır (Alantar, 2007, 62-63). Şaman Türkler, demir kanatlı bir kartalın yumurtalarını hayat ağacına bıraktığına ve şamanların bu yumurtadan çıktığına inanmışlar, hayat ağacı Kur'an da ise cennet ağacı olan "Tuba ağacı" olmuştur (Öney, 2004, 163-167). Bu motifin koleksiyon yorganlarında da kullanılması ile eseri kullananlara gençlik, üretkenlik vermesi, varsa hastalıklarından şifa bulması, şans getirmesi ve kurulacak yuvanın sağlıklı ve uzun olması düşünülmüş olmalıdır.

48/3869 envanter no'lu yorganda ilahi aşkı ifade eden güllerden oluşan hayat ağacı, 48/3870 envanter no'lu yorganda ise baharın müjdecisi aşkın, gençliğin ve güzelliğin

sembolü sümbüllerden oluşan bir hayat ağacı işlenmiştir. 48/3871 yorganda kullanılan lale ve 48/3875 envanter no'lu yorganda kullanılan yıldız çiçeğinden oluşan hayat ağacı kompozisyonları ile koleksiyonda dört ayrı çiçek grubundan oluşan hayat ağacı motifi kullanılmıştır. Dönemin kullanılan kadın başlıkları hotozlar da sümbül zamanı sümbül oyalı hotoz, leylak zamanı leylak oyalı hotoz, kullanarak mevsim çiçekleri ile beraber başdaki hotozlar değiştirilmiştir. (Tansuğ, 1988, 22). Yorganlarda da aynı uygulama ile mevsimine göre işlemeli yorgan kullanımı ile bir doğa sevgisi ve uyumu düşünülmüş olabilir. (Şekil 3.19)

Şekil 3.19: 48/3870 envanter no'lu yorgandan detay.

48/3872, 48/3873 ve 48/3874 envanter numaralı yorganlarda ise merkezde ki motifin dört köşede de tekrar etmesi ile oluşturulan kompozisyon düzeni kullanılmıştır. Fiyonklu hayat ağaçlarından merkezde oluşturulan kompozisyon yorganın dört köşesinde tekli olarak devam ettirilmiştir. (Şekil 3.20)

Şekil 3.20: 48/3872 envanter no'lu yorgandan detay.

48/3839 envanter no'lu yorganda kutsal olduğu düşünülen ve barışında sembolü sayılan zeytin dalı işlenmiş, yorgan telli kordon ile kapitone yapılmıştır. 48/3865 envanter no'lu pamuklu yorgan, diğer yorganlara göre oldukça incedir. Kırmızı atlas yüzü kapitone dikilmiş yorgan, yazlık bir yorgan olmalıdır. 48/3864 envanter no'lu yorgan ise zemini çoğunlukla açık sarı veya beyaz olan kumaşa kasnak işi olarak imal edilen ve perde, bohça, yorgan yüzü olarak kullanılan abanidendir (Abdülaziz bey, 2002, 472). Çözgüsü ipek, atkısı pamuktan bez ayağı dokumalı bu kumaş, zemini beyaz, dalları safran renginde desenleriyle karakteristiktir (Tezcan, 1993, 33). Abani yorganlara “darphane işi” de denilmiştir (Duman, 2007, 66). Eserin işleminde köşelerde ay ve sekiz köşeli yıldız motifleri kullanılmıştır. Yorganların düz atlas ve işlemeli yüzleri pamuk dolgulu ve pamuklu kumaşla dikilmiş yorganlara yüz olarak sonradan kaplanmıştır.

Eserlerin yedi adedi suzeni işleme denilen kasnağa geçirilen kumaşa iğne ya da tığ ile motiflerin sınırı içerisinde zincir şeklinde sürdürülerek gerçekleştirilen teknikte yapılmıştır (Ergür, 2002, 247). Gergef ya da kasnağa gerilerek yapılan işlemlerin iğne ile yapılanına “kasnak işi” denilir (Abdülaziz bey, 2002, 550). Bu tür işleme

adını iğne anlamına gelen “suzen” den almıştır. Bu teknik çoğunlukla sofra örtüsü, yorgan, bohça gibi tekstil ürünlerinde kullanılmıştır. Koleksiyonda suzeni tekniğinde işlenmiş yorganların hepsinde işleme yapılacak motifler kumaş üzerine çizilmiştir. Bu çizimler, eserler dikkatlice incelendiğinde kumaşların üzerinde görülebilmektedir.

Şekil 3.21: 48/3874 envanter no’lu yorgan desen çizim detayı.

19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyılın ilk çeyreğinde makine ile yapılan suzeni ile bezenmiş parçaların arttığı görülmektedir (Barışta, 1995, 90). Makine ile yapılan suzeni tekniğinde desen kumaşın arka yüzüne çizilmekte, tuğ ve iğne ile yapılan 18. yüzyıldan beri kullanıldığı düşünülen el işi suzeni tekniği’nde ise desen, kumaşın ön yüzüne çizilmektedir. Ayrıca desen sık değil tersinden işlendiği için seyrek olmaktadır.²⁴ Sabancı Olgunlaşma Enstitüsü Nakış Bölüm Şefleri tarafından şifahi olarak ifade edilen konu ile ilgili söz konusu ayrıntılı teknik bilgiler değerlendirildiğinde, Saray’da bulunan ve incelediğimiz eserlerin el işi suzeni tekniği ile işlendiği sonucuna varılmaktadır. (Şekil 3.21)

Ayrıca suzeni tekniğinde işlenmiş eserlerin renkleri, üzerinde yapılan incelemede de 48/3872, 48/3873, 48/3874 ve 48/3875 envanter no’lu yorganlarda tek renk (Katalog No. 67, 66, 68, 71, Şeki A. 67, 66, 68, 71) ; monokrom renk düzeninin, 48/3869, 48/3870 ve 48/3871 envanter no’lu yorganlarda ise çok renkli; polikrom bir renk düzeninin kullanıldığı tespit edilmektedir. (Katalog No. 69, 65, 70, Şekil A. 69, 65, 70)

²⁴ Sabancı Olgunlaşma Enstitüsü Nakış Bölüm Şefi Nuriye Tunalı tarafından bu bilgi verilmiştir.

Günümüze kadar teşhir edilmemiş ve yayımlanmamış eserlerin hepsi Dolmabahçe Sarayı 217 no'lu Mefruşat Depo'da depolanmaktadır. Kondisyonları açısından bir değerlendirme yapıldığında, yorganların beş adedinin kondisyonunun daha iyi durumda olduğu görülmektedir. Bununla beraber kondisyonu zayıf olan eserlerden üç adedinin yüzlerinin yünlü kumaştan olduğu tespit edilmektedir. Eserler kondisyonları açısından incelendiklerinde ve bir karşılaştırma yapıldığında; 48/3839 envanter numaralı yorganın günümüze kadar kullanılmamış olduğu ve kondisyonunun çok iyi durumda olduğu tespit edilmektedir. Eserin birebir aynısı gezi güzergahında bulunmakta ve harap durumdadır. Harap durumdaki eser ile ilgili olarak Tekstil Seksiyonu tarafından onarım formu düzenlenmiş, ancak atölye tarafından onarımının yapılması mümkün olamamıştır. Yapılan bu tespit çalışmaları sonucu harap durumdaki yorganın onarımı ile ilgili olarak yeniden bir değerlendirme yapılarak ve Olgunlaşma Enstitüsü gibi kurumlardan alınacak yardımlar ile kondisyonu iyi durumda bulunan yorgan dikkate alınarak, harap durumdaki yorganın onarımının mümkün olabileceği düşünülmektedir.

48/3875 envanter numaralı ve yünlü kumaş üzerine suzeni işlemeli yorgan ile 48/3871 envanter numaralı ipek üzerine suzeni işlemeli yorgan, koleksiyonun değerlendirilen eserleri arasında kondisyonları en zayıf eserlerdir. (Katalog No. 71, 70, Şekil A. 71, 70)

Şekil 3.22: Kapalıçarşı esnafı, dükkanda asılı duran hayat ağacı motifli tekstiller.

Şekil 3.23 : Kapalıçarşı esnafı fotoğraf detayı.

3.2.2.5 İşleme tablolar (Katalog No. 72-79)

Milli Saraylar koleksiyonunda bulunan işlemeli tablolar, birçok başlık altında toplanabilir; bunlar içerisinde işleme armalar, işleme yazılar ve işleme resimler bulunmaktadır. Tekstil Seksiyonu eserleri arasında bulunan ve seksiyona 2008 yılında geçen İşleme Resimler arasından 8 adet tablo incelenmiştir. Tabloların genel özellikleri arasında hemen hepsinde, ipek kumaşların zemin olarak kullanıldığı ve işleme malzemesi olarak ipek iplik ile metal tel ipliğin tercih edildiği görülmektedir. Ayrıca konu olarak, resim havası verilmiş son derece gerçekçi betimlemeler ile detaycı mimari tasvirler göze çarpmaktadır.

Padişahların tahta çıktığı gün olan cülus, törenlerle kutlanırdı. II. Abdülhamid dönemindeki törenlerde Padişah, Mâbeyn-i Hümâyün'da vükela ve vüzeranın ve ecnebi sefirlerin tebriklerini daha sonra ailesinin tebriklerini Haremde kabul ederdi. 1901 tarihinde ki II. Abdülhamid'in 25. cülus kutlamaları, kutlamalar arasında en gösterişli olanıydı.

Padişaha diğer imparatorluklardan, yabancı temsilciliklerden, şehzadelerden, sultanlardan, haremlerinden ve halktan birçok hediyeler sunulurdu. Sunulan hediyeler, kendi dairesi ile Küçük Mâbeyn'in arasında Büyük Salon'a konularak aileye gösterilirdi (Osmanoğlu, 1986, 83-84).

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde bulunan bir defterde (M.R 1119) II. Abdülhamid'e 25. cülus yıldönümü dolayısıyla gelen hediyeler kayıt altına

alınmıştır. 22 Ağustos 1316 tarihli defter Osman Nuri ve Hasan Faik isimli mâbeyncilerin mührünü taşımaktadır. Kayıtlarda hediyeler sıra numarası ile kaydedilmiş, kimin tarafından hediye edildiği ve nereye konulduğu yazılmıştır (Bayraktar, 1985, 12-13).

Defterde “102.Mai zemin üzerine ipekle işlenmiş Hamidiye Etfal Hastahanesi’nin çerçeveli resmi. Doktor İbrahim Bey kullarının haremî cariyeleri tarafından, Silah-haneye gönderilmiştir” (Bayraktar, 1985, 18). (Dolmabahçe Sarayı’nda) kaydı bulunmaktadır. Kayıtlarda 102 sıra numarası ile bulunan eser günümüzde, 31/1593 envanter numarasıyla Topkapı Sarayı Müzesinde bulunmaktadır. Hastanenin Başhekimî Kolağası İbrahim Bey’in eşi tarafından işlenmiş tabloda, merkez bina ile iki yanındaki pavyonlar cepheden tasvir edilmiş ve böyle bir hastaneyi açtığı için Padişahı öven bir şiir yazılmıştır (Yıldırım, 2010, 37).

Hamidiye Etfal Hastahanesini gösteren bir diğer tablo, Milli Saraylar Koleksiyonu’nda 12/2780 envanter numarası ile kayıtlıdır. Tablo açık mavi renkli atlas üzerine kahverengi, tarçın rengi, bej, nefî renkli ipek iplikle sarma, ve kordon tutturma tekniği ile Sultan II. Abdülhamid tarafından yaptırılan Hamidiye Etfal Hastahanesi işlemelidir. Hastahanesinin altında bir açıklama kitabesi bulunmakta ve burada “Hamidiye Etfal-ı Hastane-i Şahaneleri’nin arka cihetinden görünüş olup, tabib-i sani Hakkı Şinasi kullarının zevcesi Emine Resmîye cariyeleri tarafından cülus Menus Hazret-i Hilafet Penahilerine yirmi beşinci sene-i mübarekesine takdimen nefsinî ve min gayr-ı hadd-ı takdim kılınmıştır.” yazmaktadır. Tablo, II.Abdülhamid’in 25.cülusu nedeniyle 1901 yılında hediye edilmiştir. Tabloyu işleyen Emine Hanım hastahanesinin başhekim yardımcısının eşiştir.

Diğer taraftan Hamidiye Etfal Hastahanesi Tabib-i Sanisi Kolağası Hakkı Şinasi Efendi 1318²⁵ yılında bir derece terf-i rütbesi ile yine 1320²⁶ yılında da Binbaşı iken terfii etmiştir. Bu terfilerde haremî Emine hanımın işleyerek hediye ettiği ve Saray tarafından da beğenilen tablonun etkisinin olup olmadığı bilinmemektedir. (Şekil 3.24)

²⁵ BOA.İ.TAL 222/192

²⁶ BOA.İ.TAL 277/S-002

Şekil 3.24 : 12/2780 Envanter No'lu Tablo.

Koleksiyonda bulunan işlemeli tabloların bir kısmında kullanılan yazı kuşakları çok iyi okunabilecek Osmanlıca yazı karakterleri ve hatta celi divani gibi süslü yazıların kullanımları ile dikkat çekicidir. Bu yazı kuşaklarında zaman zaman tasvir edilen ögenin adresi verilmekte, zaman zaman da işleyen kişinin ya da grubun ismi zikredilmektedir.

Şekil 3.25 :12/2578, envanter no'lu tablo yazı kuşağı detayı.

Sultan II.Abdülhamid tarafından desteklenen ve çoğaltılan İnas Sanayi Mektebi talebelerinin işlediği, Saray Koleksiyonunda 12/2578 envanter numarası ile kayıtlı tabloda, işleme malzemesi olarak saç teli kullanılmıştır. Tablonun yazı kuşağında Padişaha kulluk ve şükranlarını ifade eden talebelerin, işleme malzemesi olarak saç telini kullanmaları ile şükran ifadesi vurgulanmak istenmiş olmalıdır. (Şekil 3.25)

3.2.3 Saray Yaşamında Kullanılan İşlemeli Bohça ve Giysiler

3.2.3.1 Bohça (Katalog. No. 80)

Bohçalar, kare şeklinde köşeleri birleştiğinde içerisindeki eşyayı sarmaya yarayan kenarları temizlenmiş, astarlı veya astarsız örtülerdir. İşlevlerine ve yapıldıkları kumaşlara göre isimlendirilen ve kullanım amacına göre ölçüsü değişen bohçalar; atlas bohça, çamaşır bohçası, mendil bohçası, hamam bohçası, nişan bohçası gibi çeşitli isimler alırlar. Kırkpere ise birçok kumaş parçasının bir araya getirilerek dikilmesinden oluşan bohçalara verilen isimdir. Padişaha; devletin en üst makamlarınca, düğün ve bayramlarda ya da sefer dönüşünde getirilen hediyeler, ağır işlemeli bohçalar içerisinde sunulmuştur (Delibaş, 2007, 120).

18. ve 19. yüzyıl bohçalarında kumaşlar çeşitlenmiş, kutni, atlas, saten ve kadife kullanılmaya başlanmış, renk, motif ve işleme teknikleri genellikle dönemin eğilimlerini izlemiştir (Şentürk, 1999, 60). Ayrıca 19. yüzyıldan itibaren dönemin kumaşlarından yapılmış bohçalar, işlemeli bohçaların yerini almaya başlamıştır (Delibaş, 2007, 120).

Evlerde dokuma eşyalar bohçalar içerisinde saklanmış, işlemeli ve süslü bohçalar özel günler ve törenlerde kullanılmıştır. Sırma, sim, kılardan işlemeli ve değerli kumaşlardan yapılmış bohçalar, gösterişleri ile önemli sayılmış ve özel günlerde tercih edilmiştir.

Kutlamalarda ve önemli günlerde verilen hediyeleri özel bohçalarda sunmak adettendi. Doğacak bebek için seçilen ebeye, güzel işlemeli bir bohça içerisinde esvaplık kumaş hediye edilir ve ebenin görevlendirilmesi sağlanırdı (Abdülaziz bey, 2002, 11). Ayrıca doğacak bebeğin nazar takımı ve kundağı hazırlandıktan sonra bir bohçaya konularak kibleye karşı asılırdı (Celal, 1992, 32). Padişahların çocuklarının doğumunda, valide sultanların hediye dağıtmaları ve ihsanlarda bulunmaları da bir gelenektir. Sultan Abdülmecid'in kızı Refia Sultan'ın doğumunda Valide Sultan'ın, Refia Sultan'a pırlanta maşallah, annesi Gülcemal Hanım'a bohça, şal ve kumaş verdiği, Refia Sultan'ın hayatının anlatıldığı, *Mümin ve Müsrif Bir Padişah Kızı Refia Sultan* adlı kitapta belirtilmektedir (Akyıldız, 2000, 9).

Gelin olacak kızın evine götürülen süslü ve ağır işlemeli nişan bohçalarının içerisinde, kıymetli şal, değerli kumaşlar ve takılar bulunurdu. Bohçanın gelin evine

bırakılması ‘nişan takıldı’ diye tabir edilmiştir (Abdülaziz bey, 2002, 109-110). Nişanlanan çiftlerden damat zenginse, kız evine gümüş ayna, sırmalı incili bir terlik, itriyat, baharat, reçeller, şuruplar, şekerlemeler, hane halkına terlikler gönderirdi. Maddi durumu orta halli ise bu hediyelerin ucuzunu, fakir ise geline ve annesine terlik ile dövülmüş kahve ve kahve şekeri hediye ederdi. Kız tarafı zenginse, incili tütün, para ve saat keseleri, gömlek, iç çamaşırı, şal, abdest takımı olarak sırmalı yüz ve ayak havlusu ile ipek futalar gönderirdi. Bu hediyeler, sırmalı bir bohçaya sarılır ayrıca kenarı zımbalanmış (makine ile oyma kesilmiş) canfes bir bohçaya konulur, dört köşesi bir araya toplanarak kurdele ile bağlanır ve harem kahyâsının eşliğinde dadı veya başkalfa eliyle gönderilirdi (Saz, 1974, 256-257).

Osmanlı dönemi adetlerine göre kız çeyizlerinde, misafirin feracesini koymak için atlas, canfes, ustufa üzerine sırma ve gümüş kılıptan işlemeli ve ipekle kasnak, suzeni veya sarma işli ferace bohçaları ile bunlarla takım yaşmak bohçaları çok sayıda bulundurulmuştur.

Osmanlı Sarayı’nda da hanımların sokak kıyafetleri olan yaşmak ve feracelerin bulunduğu bohçaların ustufa denilen ipekli ve simli olanları kullanılmıştır. Rus ustufası ve Hereke ustufası bu dönemde çok tercih edilmiştir. Milli Saraylar Koleksiyonunda değişik renk ve desende çok sayıda ustufa bohça yer almaktadır.

Saray işlemeli bohçalarına, örnek teşkil edecek koleksiyonda bir adet bohça bulunmaktadır. 37/1053 envanter no’lu işlemeli bohçada altın metal tel ve inciler işleme malzemesi olarak kullanılmıştır. Sarma, dival ve tohum işi ile yapılmış bohçada yünlü kumaş tercih edilmiştir. Söz konusu bohçanın ilk kayıt yeri Saray’ın hazinesinin depolandığı gümüş oda olarak belgelenmiş, daha sonra Padişaha ait özel eşyaların depolandığı 65 taş odaya eser nakledilmiştir. Bohçanın işleme kalitesi ve malzemesi ile işçiliği incelendiğinde, Saray için üretilmiş özellikli bir eser olduğu tespit edilebilmektedir. Bu bilgiler ışığında; bohça padişaha ait bir eşyayı saklamak ya da sunmak üzere kullanılmış olmalıdır.

3.2.3.2 Giysiler (Katalog No. 81-85)

Osmanlı padişahlarının kıyafetleri, ölümlerinden sonra, bir gelenek olarak bohçalanmış ve Topkapı Sarayı Hazine Dairesinde saklanmıştır. Kıyafet konusunda en önemli kaynak, saray yaşamını anlatan anı kitaplarıdır. Özellikle dönemin kadın

kıyafetleri gündelik kullanılan bir eşya olması dolayısıyla günümüze sınırlı sayıda ulaşmıştır (Özer Demirli, 2006, 40).

19. yüzyıl Saray kadınının kıyafetini bizlere detaylı bir şekilde anlatan şair ve bestekâr Leyla Saz, anılarında Saray kıyafetlerini

“entarıleri, şal ya da kadife üzerine küme sırma, tırtıl ve ince işlemeli kenarları harç dikilmiş, boya kadar üç etekli, bele kadar yanları yırtmaçlı beden ve kolları dar, dirsekle bilek arasında sarkıtılan kol kısmının uçlarında oymalı, yanları ilik düğmeli”

diye tasvir eder. Ayrıca, Saray’da kalfaların entarılerinin üstüne “Avrupa” diye isimlendirilen işlemeli kısa hırka giydiklerinden ve bunları padişahın karşısına çıkarken üniforma gibi kullandıklarından bahseder (Saz, 1974, 42-89). Saray’da resmi günlerde sürüklenen etekler, diğer günlerde kemere tutturulur, yüksek statüdeki hanımların dışında etek sürümesi hoş karşılanmazdı.

Bu dönemde geleneksel kesimli önden açık entarılerin dışında önü kapalı iki etekli entarıler ile bindallı entarı adını alan çan biçiminde etekli, tek parçadan oluşan, kadife ve atlastan yapılan dival işi ile yoğun işlemeli entarıler de kullanılmıştır. Önü kapalı boy entarıleri takma kolları, dantel ve sutaşı süslemeleri ile geleneksel kıyafet anlayışından farklı bir çizgidedir (Görünür, 2010, 23). Entarı dışında, daha çok erkek giysisi olan şalvar ve cepkenler de bu dönemde rağbet görmüş, çoğunlukla işlemeli olanları tercih edilmiştir.

İlk olarak Abdülaziz’in yabancı konukları onuruna verdiği resepsiyon ile haremdeki hanımlar yabancı misafirler ile beraber toplum içerisine çıkmış ve Avrupalı kadın ile kendilerini beraber kıyaslama imkânını elde etmiştir. Bununla beraber Avrupa ile artan ilişkiler ve sonrasında Tanzimat’ın ilanı ile gümrük vergilerindeki düşüş, İstanbul’u Avrupa için yeni bir pazar haline getirmiştir. Ayrıca Saray haremının, yabancı misyon şeflerinin hanımları ve yabancı tüccar ve görevlilerin hanımlarıyla temasta bulunması da Avrupa modasının Saray’da kabul görmesini ve yaygınlaşmasını sağlamıştır. Bir bakıma dönemin modasını takip etme imkânı bulan saray haremî saraya ve büyük konaklara gündeliğe giderek Avrupa modasına uygun elbiseler diken terziler sayesinde bunu uygulamaya da dönebilmişlerdir. Ayrıca, Paris modasının etkili olduğu kıyafetler eldiven, şemsiye gibi aksesuarlarla tamamlanmıştır.

Saray koleksiyonunda, az sayıda dönemin kadın kıyafeti bulunmaktadır. Kıyafetler arasında bindallı entari, üçetek, şalvar ve cepken gibi dönemin işlemeli giysi örnekleri mevcuttur. Giysilerin hepsi farklı beden ölçülerine sahiptir. Koleksiyonda bulunan 64/1970 envanter no'lu bindallı entari, lacivert renkli ipek kadife üzerine gümüş metal iplikle dival işi tekniğinde işlenmiştir. 64/1973 envanter no'lu üçetek entarinin süslemesinde ise dönemin yaygın süslemesi kordon tutturma tekniğinde süslemeler kullanılmıştır. 64/1976 envanter no'lu lacivert çuha üzerine gümüş ve altın kılapdanlı işlemeli cepken, kırmızı renkli atlas üzerine sarı metal iplikle zincir işi ve sarma tekniğinde işlemeli, 64/1985 envanter no'lu şalvar ile beraber kullanılmıştır.

Dolmabahçe Sarayı fotoğraf albümlerinden birinde, Env. No. K. 129. Halife Abdülmecid Efendi'nin kızı Dürrüşehvar Sultan'ın koleksiyondaki giysilere benzer, cepkenli ve şalvarlı bir fotoğrafı bulunmaktadır. (Şekil 3.26)

Şekil 3.26: Halife Abdülmecid Efendinin kızı Dürrüşehvar Sultan. Env. No. K. 129.

3.2.4 Dini Amaçlı İşlemeli Eserler

3.2.4.1 Ferâşet çantaları (Katalog. No. 86-87)

Surre; kelime olarak kese, akçe kesesi, içi para dolu kese demektir. Osmanlı padişahlarının her yıl hac mevsiminde Haremeyn-i şerifeyn ahalisine, zahidlere, mukaddes yerlerin ve hac yollarının emniyetini sağlayan Mekke şeriflerine ve Hicaz bölgesinde yaşayanlara gönderdikleri para ve eşyalara da surre denilmiştir. Osmanlılarda ilk sureyi Yıldırım Bayezid, sonra oğlu Çelebi Sultan Mehmed göndermişlerdir. Yavuz Sultan Selim'in Mısır'ı Osmanlı topraklarına katmasından sonra Haremeyn'e surre yollamak usul ve törenleri Osmanlılar tarafından devam ettirilmiştir (Kahraman, 2008, 15).

Hac mevsiminde yapıldığından, hacıların uğurlanması ile surre törenleri beraber yapılmıştır. Surre Alayı ile Kâbe Örtüsü dışında, Mekke ve Medine halkına dağıtılmak üzere para ve Harem-i Şerif ve Ravza-i Mutahhara'ya konulmak üzere şamdan, levha, mushaf, buhurdan ve gümüş perde halkaları gibi hediyeler gönderilmiştir. Surre alayları ile gönderilen paralar, para torbası anlamını taşıyan bordo renkli deriden yapılmış, altı köruklü, ağzı sırma püsküllü kordonla boğmak suretiyle kapanan Surre keselerine konulmuştur. (Atalar, 1991, 240)

Surre Alayı'nın uğurlanmasına Osmanlı padişahları çok önem vermiş, halkın da katılımıyla alayın yola çıkışı her yıl şenliklerle kutlanmıştır. Surre Alayı ile yalnızca hanedan üyeleri ve devlet erkanının değil, halkın her kesiminin hediyeleri taşınmıştır. Surreler daha yola çıkmadan gideceği yer ve alıcıların kayıtlarının tutulduğu surre defterlerine kaydedilirdi. Surre Emini'ne teslim edilen bu defterler gereğince gönderilen para daha sonra Mekke ve Medine'de Emir, kadı ve ilgili şahıslara dağıtılır. Daha sonra onlar tarafından mühürlenip yeniden Surre Emini'ne teslim edilirdi.

Surre Emini'ne teslim edilen hediyeler, ferâşet denilen genellikle meşinden yapılmış bir çanta içerisine konulurdu. Ferâşet çantasının bir yüzüne gönderenin diğer yüzüne de alıcının adı işlenirdi. Çantalar içlerine alıcılar tarafından konulan yeni hediyelerle Surre Alayı'nın dönüşünde sahiplerine teslim edilirdi.

Sultan II. Abdülhamid'in kızı Ayşe Sultan anılarında, ferâşet çantasını

“Surre Alayı tertip edildiğinde, saraydaki kadın ve sultanefendilerin Mekke-i Mükerrreme'de birer dostu olur, ona deri torbalar içerisinde para ve hediyeler gönderirdi. Bunlar vasıtasıyla

birçok ricacılara da para yollarırdı. Bu torbalar iplerle bağlanır, gelsin gitsin selamet yazılı mühürlerle mühürlenir, Kızlarağası vasıtası ile Mahfil'e teslim olunurdu. Çocukluğumda bu hediyeye torbalarının gelmesini büyük bir memnuniyetle ve sevinçle karşıladım. Zira dostlarımız güzel tespihler, akik yüzükler, güzel şişelerde kokulu yağlar, mercanlı yüzükler gönderirdi.” (Osmanoğlu, 1986, 67)

diyerek anlatır.

Koleksiyonda bulunan ferâşet çantaları ve surre kesesi deridendir. Çantaların ön ve arka yüzlerine gönderen ve alıcının isimleri, çanta ile aynı deriden parçalara, sarı metal tel ile dival işi tekniğinde işlenerek applike edilmiştir.

64/9524 envanter numaralı siyah renkli kapaklı çantanın ön yüzünde Sultan Abdülaziz'e gönderildiği yazmaktadır. 64/1968 envanter numaralı Surre Kesesi ise kırmızı deriden torba şeklinde ağzı büzgülü olup, daha yeni tarihlidir. (Şekil 3.27) Çantalarda kullanılan işleme teknikleri aynı olmasına karşın çantalar model ve renk olarak farklıdır. (Katalog No.86, 87)

Şekil 3.27 : 64/1968 Envanter No'lu Surre Kesesi.

3.2.4.2 İşlemeli Kâbe örtü parçası (Katalog. No. 88)

Surre Alayı ile gönderilen hediyeler arasında en önemlileri hiç şüphesiz ki Kâbe'ye giydirilen Kisve ve üzerinde sultanın adını taşıyan işlemeli Kâbe kapı perdesiyle kuşağıdır. (İpek, 2008 b, 191) Kâbe-i Muazzamı'nın dört duvarında yere kadar inerek bakır halkalar ile raptedilmiş olan örtülere Kâbe Örtüsü denilmektedir. Kisve ve Sitare olarak da adlandırılan Kâbe örtüsü, tarihi kaynaklara göre Yemen Meliki Tubba tarafından ihdas edilmiştir. (Bayram, 1982, 139) Hz. Peygamber Kâbe'yi Yemen libası ile giydirmiş, Hz. Ömer ise Kâbe için her yıl özel bir örtü dokunmasını Beytülmal'dan para tahsis ederek sağlamıştır (Arça, 2008, 43).

Yavuz Sultan Selim'in 1517'de Mısır'ı almasından sonra Osmanlı padişahları İslam Halifeliği unvanıyla birlikte "Hâdimü'l Haremeyn-i Şerifeyn" (Kutlu Mekke ve Medine'nin hizmetlerini yükümlenen) unvanına sahip olmuşlardır (İpek, 2003 a, 19). Kutsal topraklara gönderilen paranın yanı sıra Osmanlı Padişahları Kâbe'nin iç örtüsünü göndermeyi de kendi üstlerine almışlardır. Kâbe dış örtüsünü göndermek ise Mısır'a tahsis edilmiştir. Kâbe'ye ilk kapı perdesini, kuşak ve diğer örtüleri göndermek ise Kanuni devrinde (1520-1566) gerçekleşmiştir (İpek, 2008 a, 59). Bu örtüler Sultan I. Ahmed döneminden (1603-1617) itibaren İstanbul'da dokunmuştur.

Örtüler bir yıl boyunca dokunur, işlenir, hazırlanır ve surre denilen para yardımıyla beraber, bir devenin sırtında Mahmil-i Şerif denilen süslü bir çadır içerisinde büyük bir törenle yola çıkardı. Mekke'de hacıların önünde değişen örtünün eskisi orada Hz. Ayşe'ye kadar giden bir gelenek ile bu örtüler parçalanarak hacılara dağıtılır, bir kısmı ise İstanbul'a getirilirdi (Tezcan, 2004, 282). Bu örtüler geri geldiğinde kutsal kabul edilmiş Padişah, Valide Sultan, Şehzade ve devlet büyüklerinin sandukalarının üzerine örtülmüş, dini yapıların duvarlarında duvar levhası olarak kullanılmış ve kutsal sayıldıklarından, giyeni kötülüklerden koruduğuna inanılarak ceket, yelek, takke gibi giyim eşyası olarak ikinci kez kullanılmışlardır. (İpek, 2003 b, 22-27)

"Kisve-i Şerife" de denilen deseni zikzak hatlar içerisinde yazılmış Kur'an-ı Kerim'den ayetler ve dualarla karakteristik bir desene sahip siyah renkli Kâbe örtüsünün yanı sıra kırmızı renkli ipekli dokumalı iç örtüler, yeşil ipekli Ravza-i Mutahhara'nın örtüleri ile işlemeli kuşaklar ve işlemeli perdeler de her yıl Surre Alayı ile kutsal topraklara gönderilmiştir. (Şekil 3.28)

Şekil 3.28: Dolmabahçe Sarayı Koleksiyonu, 11/246 Envanter No'lu Surre Alayı adlı Tablo.

Birinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru İstanbul'un Hicaz vilayeti ile bağlantısı kopmuş ve Surre Alayı Osmanlılar tarafından gönderilmez olmuştur. Milli Mücadele yıllarında, Kâbe örtüsünün yenilenme vazifesini Mısır üstlenmiş, 1922'den itibaren de Suudi Arabistan devam etmiştir.

Koleksiyonda bulunan Kâbe örtüleri, son dönem Hereke Fabrika-i Hümâyûnu dokuması örneklerindedir. Bu kumaşların kaynaklarda, II.Abdülhamid (1876-1909) zamanında Hereke Fabrikası'nda dokunduğu kumaşlar üzerindeki üretim etiketlerinden anlaşılır. (Bayram, 1982, 140).

Şekil 3.29: Yazılı Kumaş, Env.No, 37/1048, En: 83 cm, Boy: 134 cm.

Dolmabahçe Sarayı 65 no'lu Taş odada bulunan 37/1048 envanter no'lu Kâbe-i Şerif iç örtüsü örneği güvezi atlas zemin üzerine, fildişi rengi yazılarla desenli olup jakar tekniğinde dokunmuştur. Kırmızı kadife kumaş üzerine, Kâbe-i Şerif iç örtüsü için dokunan kumaş applike edilmiştir. Ayrıca örtünün kenarı kalın bir kordonla çevrelenmiştir. (Şekil 3.29) Dolmabahçe Sarayı 65 no'lu Taş Oda'da bulunan örtünün benzerleri, Saray'da özellikle Sultan V. Mehmed Reşad döneminde günlük namazların kılındığı bir ibadethane olan 21 no'lu Mescid'in duvarında bulunan mihrabın her iki yanında asılıdır. Hereke dokuması kumaş, güvezi atlas zemin üzerine, fildişi rengi yazılarla desenli ve jakarlıdır. Kumaşta atkılar fildişi renginde, çözümler güvezi renktedir. Desen, zikzak hatlardan oluşan üç yazı bandının devamlı tekrarı ve bunu takip eden kartuşlar içerisindeki yazılardan oluşur. Yazılar fildişi rengindedir. Zikzak hatlar içerisinde ve hatların arasındaki kartuşlar içerisinde yazı şeması şu şekildedir:

Yâ Hayyu, Yâ Kayyûm, Yâ Hayyu, Yâ Kayyûm

İhlâs Sûresi

Allahümme salli ve sellim alâ seyyidinâ Muhammedin sâhibi'l-keremi ve'l-cûd

El-meb'ûsu bi'l-hakkı mine'l-ma'bûd ellezî hüve e'azze min külli veledin ve mevlûdin

Besmele

Ayrıca, koleksiyonda siyah kumaş üzerine gümüş ve altın metal tel ile işlemeli 64/1966 Envanter no'lu Haremeyn-i Şerifeyn örtülerinden bir parça bulunmaktadır. (Şekil.A 88) Gümüş telle dival işi tekniğinde ki işlemede "Allahu Rabbi" Rabbim Allah yazılıdır. Yazının olduğu bölüm balık sırtı iğnesi ile altın telle işlenmiştir. Dini konulu işlemeli eserler arasında incelenen 64/1966 envanter no'lu eser koleksiyondaki tek örnektir.

4. SONUÇLAR

Bu tez çalışmasında Milli Saraylar Tekstil Koleksiyonunda korunan, 19. yüzyıl ile 20. yüzyıl başına tarihlendirilebilecek seksen sekiz adet işlemeli eser dört ana başlık altında ele alınmıştır. Koleksiyonda tespit edilen sarayın gündelik yaşamının yeme, içme, temizlik, ibadet gibi farklı ritüelleri için hazırlanmış işlemeli eserler, sitil ve sofra puşideleri, mahramalar, peçeteler, havlular, arakiye seccadeler, atlas seccadeler ile Lübnankâri seccadeler olarak gruplandırılarak incelenmiştir.

Tüm koleksiyonda on dört adet sitil puşidesi bulunmaktadır. Saray yaşamının ritüelleri arasında bulunan kahve ikram törenine görsel zenginlik katan sitil puşideleri bu sunumun ayrılmaz parçalarından biridir. Koleksiyondaki sitil puşidelerinin dördünde işleme zemin kumaşı olarak ipek kadife, diğerlerinde atlas kullanılmıştır. Puşidelere kullanılan renkler; kırmızı başta olmak üzere gülcürusu, pembe, yeşil, lacivert ve siyahtır. 37/1051 envanter no'lu puşide siyah, 39/156 envanter no'lu puşide mor ve 39/165 envanter no'lu puşide lacivert renkleri ile koyu tonlardaki puşidelere örnek teşkil ederler. Sitil puşideleri daha çok dival, sarma ve pul işi teknikleriyle işlenmiştir. Birkaç tekniğin bir arada kullanıldığı daha zengin süsleme kompozisyonlu örnekler de koleksiyonda mevcuttur. Puşidelerin kenarlarında metal tırtıl saçak en çok tercih edilen süsleme ögesidir, bunun dışında sim şerit ve sim saçaklar da kenar süslemesi olarak kullanılmıştır. 37/802 envanter no'lu sitil puşidesinin ajurlu sim saçağı, koleksiyondaki en ilgi çekici kenar süsleme örneğidir. İşlemeli eserlerde, altın ve gümüş metal tel ile gümüş pul ve gümüş üzerine altın yıldız pul en çok tercih edilen işleme malzemesidir. 37/1051 ve 37/1052 envanter no'lu sitil puşidelerinde işleme, kum incileriyle daha da zenginleştirilmiştir.

Sarayda yere açılan sofralara görsel bir ziyafet katan sofra puşidelerinin sayısı ise sekiz adettir. Koleksiyondaki sofra puşideleri arasında atlas kumaşın dışında bir adet yünlü kumaştan ve iki adet ipek kadife kumaştan yapılmış sofra puşidesi de mevcuttur Sofra puşidelerinde kırmızı, bordo, lacivert ve siyah renkler tercih edilmiştir. Sarma ve pul işinin yanı sıra, 39/143 ve 39/144 envanter no'lu puşidelere

metal motiflerin klipslerle kumaşa tutturulduğu bir teknik uygulanmıştır. 39/140 ve 39/146 envanter no'lu sofa puşidelerinde ise işleme yapılacak yüzeyin içi pamukla dolgu yapılarak kabartılmıştır. Sofra puşidelerinin kenar süslemelerinde çoğunlukla sim şerit ve harç kullanılmıştır.

Servis yapan görevliler tarafından kullanılan ve işlevlerine göre isimlendirilen mahramalar pamuklu kumaş, ipek kumaş ve krep şifondan yapılmıştır. Mahramalarda işleme tekniği olarak pul işi başta olmak üzere, sarma ve tohum işi kullanılmış, işleme malzemesi olarak da gümüş pul, gümüş üzerine altın yıldız pul ve renkli pul ile altın metal tel iplik ve kurtçuk tercih edilmiştir. Ayrıca mahramalar arasında kum incilerinin kullanıldığı örnekler de bulunmaktadır. İşlemesi kum incileri ile zenginleştirilmiş, 39/157 envanter no'lu mahrama bu uygulamaya örnek teşkil eder. Mahramaların kenar temizlikleri bir tür iplik çekilerek yapılan antika işi ile yapılmıştır. Kenar süslemelerinde ise çoğunlukla altın ve gümüş tırtıl ile kurtçuk saçaklar kullanılmıştır. 39/157 ve 40/117 envanter no'lu mahramalarda işlemenin iki yüzünde de temiz iş yapılmıştır. Koleksiyonda yüksek kaliteli işçilik örnekleri olarak kabul edilen, iki yüzü de kullanılabilir şekilde temizlenmiş eserler bulunmaktadır. İşleme koleksiyonunun bu özel teknikteki örneklerine mahrama ve havlularda rastlanmaktadır.

Sarayda yeme, içme servisi ile birlikte kullanıma sunulan peçetelerin ise pamuklu kumaştan ve keten kumaştan yapılmış örnekleri bulunmaktadır. Peçetelerin bir kısmı şerbet mahramaları ile takımdır. 39/158 envanter no'lu peçetenin 40/109 envanter no'lu şerbet mahramasının, 40/124 envanter no'lu peçetenin ise 40/142 envanter no'lu şerbet mahramasının takımı olduğu tespit edilmiştir. İşlemeli peçetelerde takımı oldukları mahramanın motif şeması ve işleme malzemesi kullanılmıştır. Altın metal telin, renkli ipek ipliğin işleme malzemesi olarak kullanıldığı peçetelerde işleme tekniği olarak sarma ve tohum işi, kenar temizliğinde ise antika işi uygulanmıştır. Ayrıca Avrupa tarzı sofralarda kullanılan kendinden desenli, dönemin padişahının inisyali işlenmiş keten peçeteler de koleksiyonda mevcuttur. Koleksiyonda çok sayıda yer alan bu peçetelerin kumaşından, yemek masa örtülerinin de bulunması, Yıldız Sarayı'nda verilen önemli resepsiyonlarda bunların takım halinde kullanıldığını düşündürmektedir.

Her iki ucunda da işlemler bulunan ve suyu emme vasfı olan kumaşlardan yapılan havluların işleminde de genellikle sarma tekniği kullanılmıştır. İşleme malzemesi

olarak altın ve gümüş telin kullanıldığı havluların kenarlarına kırmızı iplikle minare şekilleri işlenmiştir. “19. yüzyıl işlemeli havlularda top başındaki boşluğa işlenen küçük kırmızı minare şekli eski kayıtlara Bursa işi olarak geçmiştir. Amblem bazen tek bazen yanyana iki adettir.” (Tezcan, 1989, 36). İki yüzünde de temiz işçilik uygulanmış özel örnekler havlularda da görülmektedir.

Saray koleksiyonunda ibadet amaçlı kullanılan ve kişiye özel üretilen eşyalardan biri olan seccade örneklerinin de farklı dokumalardan yapılmış oldukları belirlenmiştir. İnce keçeden yapılan arakiye seccadeler, atlas seccadeler ve ilikli dokuma tekniğiyle yapılmış ipek Lübnankâri seccadeler en güzel örnekleriyle koleksiyonda yer almaktadır. Atlas ve bazı arakiye seccadelerde, seccadeye takım ve ayrı bir parça olan minderler mevcuttur. Arakiye seccadelerin dival işi ve renkli ipliklerle zincir işi işlemeli olanlarının dışında hem zincir işi hem de dival işinin bir arada kullanıldığı örnekleri de koleksiyonda bulunmaktadır. Atlas seccadelerde ise dival, sarma, çin iğnesi, zincir işi gibi tekniklerle bu tekniklerin birkaçı bir arada kullanılmıştır. Altın metal tel, gümüş metal tel, pul ve ipek ipliğin işleme malzemesi olduğu seccadelerin kenarları sırma saçaklar, gümüş kılaptan saçaklar, gümüş tırtıl saçaklar, sim kordonlar, sim saçaklar ve seccadede var olan renklerde ipek iplikten yapılmış saçaklarla çevrelenmiştir. Lübnankâri seccadelerde renkli ipek iplikle motifler canlandırılmış, kenarlarda gümüş ya da altın kılaptanlı saçaklar kullanılmıştır.

Perdeler, şemsiyeler (storlar), minderler, yorganlar ve işlemeli tablolar gibi eserler tez çalışmasında saray tefrişinde kullanılan işlemeli mefruşat başlığı altında ele alınmıştır. Bu gruba giren eserlerden yorgan ve minderlerin dışında kalanlar günümüzde halen tefriştedir.

Son dönem Osmanlı Saraylarının tefrişinde kullanılan perdelik ve döşemelik ipekli kumaşlarla hanedan için üretilen çeşitli tekstiller, 1843 yılında Hereke’de kurulan ve 1845 yılında Sultan Abdülmecid adına ferağ olarak Fabrika-i Hümâyûn kimliğini kazanmış Hereke Fabrikası dokumalarıdır (Yılmaz, Boynak, 1999 b, 98). Osmanlı kumaş sanatının son devrini temsil eden, İmparatorluğun dokuma fabrikası olarak bir prestij aracı olan Hereke Fabrika-i Hümâyûnu zamanın uluslararası sergi ve fuarlarında ülkemizi temsil ederek pek çok ödüller, diplomalar ve nişanlar kazanmıştır. (Kaya, 1999, 18) Çeşitli kumaşları da üreten fabrika, sadece saray ve hanedan için üretim yapmıştır. (Yılmaz, Boynak, 1999 a, 25) Sultan Abdülaziz döneminde Kapalıçarşı’da satış mağazası açılmış olmasına rağmen Saray tarafından

hoş karşılanmayan bu girişim sona ermiş ve tezgahlar yalnızca Saray için üretime devam etmiştir. (Kaya, 1999, 12) Hereke’de üretilen ipekli döşemelikler ve çatma kadifelerle Saray ve Köşkler tefriş edilmiştir. Saray iç tefrişinin önemli öğelerinden perdelerin büyük çoğunluğu bu dokumalardan dikilmiştir. Günümüzde de aynı tezgâhlarda ama farklı ellerde dokunan bu kumaşlarla yıpranan ve eskiyen perdelik ve döşemelikler değiştirilmekte böylece Saray tefrişi orjinalliğini muhafaza edebilmektedir. Yıpranan perdeler onarımları yaptırıldıktan sonra, genellikle buldukları saray, köşk ve kasırların depolarında koruma altına alınmaktadır.

Hereke kumaşından yapılmış perdelerde daha zengin bir görünüm sağlanması için perdeyle takım desenli farbelaların yanı sıra atlas, kadife ve ipekli farbelalar kullanılmıştır. Farbelalar, işleme ve aksesuar unsurları ile daha da gösterişli hale getirilmiştir. Koleksiyonda bulunan kadife farbelalarda çoğunlukla dival işi tekniği, atlas ve ipek farbelalarda ise sarma tekniği tercih edilmiştir. Bu işlemeli farbelalarda işleme malzemesi olarak metal tel iplik, sim ve ipek iplik kullanılmıştır. Ayrıca 4/168 envanter no’lu perde gibi farbelası inisyel işlemeli perdeler de koleksiyonda mevcuttur.

Saray koleksiyonundaki bu değerli dokumalardan yapılmış perde ve farbelaları zararlı güneş ışınlarından korumak ve bulunulan mekânın mahremiyetini sağlamak için kullanılmış olan şemsiyeler (storlar) de işlemeli eserler arasında yer alırlar. Pamuklu kumaşlardan imal edilmiş ajur süslemeli şemsiyelerin, dilimli uçları tüllerle zenginleştirilmiştir. Şemsiyelerin uç kısmındaki tüllerin üzerine yapılan aynı motiflerdeki aplikelerle süslemeler tamamlanmıştır. Tefrişte farklı mekânlarda çok az sayıda kalan şemsiyeler bizlere aynı mekânların diğer pencerelerinde de şemsiyelerin devamlarının kullanıldığını ispatlamaktadır. Saray kayıtlarında (1924) şemsiyeler (storlar) için “storların büyük bir kısmı pamuklu kumaştandır” yazılıdır. Kayıtlardaki bu ibare, tefrişteki bu az sayıdaki şemsiyenin günümüzdeki kullanımına da yol göstermektedir.

Koleksiyondaki işlemeli eserlerin bir diğer grubunu istirahat sırasında kullanılan yastık ve yorganlar oluşturmaktadır. Pamuklu kumaşlardan yapılmış yastıklarda, işleme malzemesi olarak renkli ipek iplik ve işleme tekniği olarak da bir kısmında zincir işi, bir kısmında da sarma işi kullanılmıştır. Bu çalışmada yorganların, çeşitli model ve desenle suzeni işleme tekniğinde yapılmış on adeti incelenmiştir. Dönemin ilgi çekici eserleri olan yorganların tamamı pamukla dolguludur. Yorganların kumaş

ve işlemlerinde açık zemin üzerine koyu ve koyu zemin üzerine açık kontrastlar kullanılmıştır. İşleme malzemesi olarak ipek ipliğın kullanıldığı yorganların kumaşları sarı, yeşil, kırmızı gibi çarpıcı renklerle su yeşili, krem gibi açık tonlardan oluşmaktadır.

Bir diğerk işlemleri eser grubunu oluşturan saray tefrişinde yer alan işleme armalar, işleme yazılar ve işleme tabloların hepsinde zemin olarak ipek kumaşların kullanıldığı ve işleme malzemesi olarak ise ipek iplik ile metal tel ipliğın tercih edildiğı görölmektedir. Tabloların bir kısmında kullanılan yazı kuşaklarında zaman zaman betimlenen ögenin adresi verilmekte, zaman zaman da işleyen kişinin ya da grubun ismi yer almaktadır. Bu yazı kuşaklarında çok iyi okunabilecek Osmanlıca yazı karakterleri ve hatta celi divani gibi süslü yazılar kullanılmıştır. Koleksiyondaki en ilginç eser, hiç şüphesiz 12/2578, envanter no'lu saç telinin işleme malzemesi olarak kullanıldığı tablodur. Tabloyu yapan İnas Sanayi Mektepleri'nin talebeleri, okullarının banisi Padişaha, kulluk ve şükranlarını böylece belirtmiş olmalıdırlar.

Gündelik olarak kullanılan bir eşya olması dolayısıyla günümüze sınırlı sayıda kalan bindallı entari, üçetek, şalvar ve cepken gibi dönemin işlemeli giysi örnekleri de bu çalışmada "Sarayı Yaşamında Kullanılan İşlemeli Giysiler" başlığı altında incelenmiştir. 64/1970 envanter no'lu lacivert renkli ipek kadife bindallı entaride gümüş metal iplikle dival işi tekniğı, 64/1973 envanter no'lu üçetek entaride dönemin yaygın süslemesi kordon tutturma ve 64/1971 envanter no'lu üçetek entaride dival işi tekniğı uygulanmıştır. Kırmızı atlas üzerine sarı metal iplikle zincir işi ve sarma tekniğinde işlenmiş 64/1985 envanter no'lu şalvar ile gümüş ve altın kılıpdanlı işlemeli 64/1976 envanter no'lu cepkenin beden ölçüleri incelendiğinde bu giysilerin beraber kullanılmış olmasının mümkün olduğu görölmektedir.

Tüm bu grupların dışında, tezde "Dini Amaçlı İşlemeli Eserler", başlığı altında incelenen Surre Alayı ile kutsal topraklara gönderilen örtü, işlemeli ferâşet çantası ve Surre kesesi de koleksiyondaki işlemeli eserler arasında yer alırlar. Osmanlı padişahlarının çok önem verdiği kutsal topraklara her yıl hac mevsiminde, Surre Alayı ile Harem-i Şerif ve Ravza-i Mutahhara'ya konulmak üzere şamdan, levha, mushaf, buhurdan ve gümüş perde halkaları gibi hediyelerin yanı sıra Surre kesesi ve ferâşet çantası denilen ön ve arka yüzlerine gönderen ve alıcının isimlerinin işlendiğı çantalarla para ve hediyeler gönderilmiştir. Ferâşet çantası ve Surre kesesinin her iki yüzüne de sarı metal tel ile dival işi tekniğinde işlenmiş, çanta ile aynı deriden yazılı

bir nevi etiketler aplike edilmiştir. Koleksiyonda bulunan 64/1968 envanter no'lu Surre kesesi ve 64/9524 envanter no'lu ferâset çantası da dival işi tekniğinde işlenmiş etiketlerle aplikelidir. Ferâset çantaları siyah renk kapaklı olup, Surre keselerinde ise kırmızı renk ve ağızdan büzgülü modeller tercih edilmiştir.

Surre Alayı ile gönderilen hediyeler arasında en önemlileri, Kâbe-i Muazzamı'nın dört duvarında yere kadar inerek bakır halkalar ile raptedilmiş olan renkteki Kâbe Örtüleridir. Örtüler her yıl değiştiğinden, bir yıl boyunca yeni örtü için çalışılır; örtünün kumaşı büyük bir itina ile dokunur, işlenir ve Mahmil-i Şerif denilen bir devenin sırtında süslü bir çadır içerisinde büyük bir törenle yola çıkardı. Kisve-i Şerife de denilen deseni zikzak hatlar içerisinde yazılmış Kur'an-ı Kerim'den ayetler ve dualarla karakteristik bir desene sahip ve siyah renkli Kâbe Örtüsü ile kırmızı renkli, ipekli dokumalı iç örtüler ve işlemeli kuşaklar ile işlemeli perdeler de kutsal topraklara her yıl gönderilirdi.

Koleksiyonda bulunan 37/1048 envanter no'lu Kâbe İç Örtüsü son dönem Hereke Fabrika-i Hümâyûnu dokumasıdır. Güvezi atlas zemin üzerine, fildişi rengi yazılarla desenli ve jakarlı bu örtü 65 no'lu Taş Oda'da depolanmaktadır. Bu örtü, Dolmabahçe Sarayı 21 no'lu Mescid'in duvarındaki mihrabın her iki yanında tefrişte bulunan örtülerin bir eşidir.

Saray koleksiyonunda bulunan ve farklı başlıklar altında toplanan bu eserlerin işlemelerinin motif şemalarında stilize edilerek kullanılan bitkisel bezemelerin yanı sıra son derece natüralist anlayışla tasvir edilmiş bezemelere de yer verilmiştir. Koleksiyonda dönemin sevilen motifleri şua ve ay yıldızın dışında nesneli bezemeli az sayıda örnek de mevcuttur. Ayrıca betimlenen öge ile işleyen kişi ya da grubun isminin zikredildiği yazı kuşaklı örnekler sadece işlemeli tablolarında kullanılmıştır.

Genel olarak, tüm işlemelerde kullanılan teknikler incelendiğinde; dival işi, pul işi, sarma, zincir işi, tohum işi, çin iğnesi gibi tekniklerin tek başına ya da bir arada uygulandığı ve böylelikle Osmanlı Sarayı'nın zevkine uygun eserler verildiği tespit edilmiştir. Sital ve sofrta puşideleri başta olmak üzere seccadeler, perdeler ve yorganlarda çoğunlukla atlas kumaş, diğer gruplarda ise kadife, arakiye, pamuklu kumaş, yünlü kumaş ve ipekli kumaşlar işleme yapılacak yüzey kumaşı olarak tercih edilmiştir.

Seccadeler, sitil ve sofrta puşideleri, havlular, mahramalar, giysiler ve çantalarda işleme malzemesi olarak dayanıklılıkları ve ihtişamları nedeni ile altın ve gümüş tel ile gümüş pul ve gümüş üzerine altın yaldızlı pullar kullanılmıştır. İşleme tablo, seccade, yorgan, şemsiye, minder ve peçetelerde ise çoğunlukla ipek iplikler tercih edilmiştir. Koleksiyonda tüm bu malzemelerin bir arada kullanıldığı örnekler de mevcuttur.

Sitil ve sofrta puşideleri, peçeteler, seccadeler ve mahramaların kenar süslemelerinde düz kesme tel, bükme tel, tırtıl tel ve titrek tel (kurtçuk) den yapılmış saçaklar kullanılmıştır. Ayrıca kenar süslemelerinde tırtıl ve kurtçuktan yapılmış farklı süsleme öğeleri mahramalarda, sim kordonlar ise seccade ve sofrta puşidelerinde görülmektedir.

Birçok eserde işlemler, gümüş pul ve gümüş üzerine altın yaldız pullar ile incilerle zenginleştirilmiştir. Pulların büyük bir kısmının 990 ve 995 ayar gümüş pul ve gümüş pul üzerine altın yaldızlıdır. İncilerin kaliteleri dünyaca ünlü Bahreyn incisi olduğu yaptırılan ayar tespitleri ile belirlenmiştir. İnciler, özellikle bohça, havlu, sitil puşideleri ve mahramaların süslemesinde kullanılmıştır. Ayrıca kişiye özel saç telinin işleme malzemesi olarak kullanıldığı bir eser de koleksiyonun dikkat çekici bir örneğidir.

Koleksiyonda bulunan eserlerin kim ve kimler tarafından yapıldığı ve eserlerin adreslenmesi ile ilgili araştırma çalışmanın bir başka başlığıdır. Saray tefrişinde bulunan işlemeli tabloların altındaki işlemeci ya da işlemeci grubun adının yazılı olduğu yazı kuşakları bu araştırmaya yön vermiş, yapılan arşiv taramalarında Saray için söz konusu okulların işleme siparişleri aldığı belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, Saray'ın tefrişi için alışveriş yapılan dönemin ünlü mağazalarının da Saray için yapılacak ürünler için söz konusu okullarla ilişki içerisinde olduğu tespit edilmiştir. Dönemin hanedan üyelerinin özel siparişlerini gerçekleştiren işlemeci esnafın defter kayıtları incelendiğinde, hangi prosedürlerle işlemlerin tamamlandığı görülmüştür. Buna bağlı olarak koleksiyondaki işlemler arasında çarşı esnafının da ürününün bulunmasının mümkün olabileceği düşünülmektedir. İşleme desenini çizen işlemeci ressamın, kullanılan kuyum malzemelerini sağlayan kişilerin ve işlemeyi yapan işlemecinin Sultan II. Abdülhamid tarafından çeşitli rütbe ve nişanlarla taltif edilmesi de Saray'ın bu sanata olan yakın ilgisini bir kez daha göstermektedir. Ayrıca Saray harem yaşamında işleme sanatının varlığı yadsınamaz bir gerçektir. Koleksiyonun bir

bakıma oluşumunu sağlayan harem halkının işlediği eserler ve Saray depolarında işleme ile ilgili malzemeler yer almaktadır. Padişaha özel günlerde hediye sunulması gibi geçmişten gelen bir gelenekle koleksiyona katılan işlemeli eserler de koleksiyonun genişlemesine katkı sağlamıştır.

Osmanlı sanatının belirgin özelliklerinden biri tüm sanat dallarında üslup ve desen birliğinin sağlanarak ortak bir dil oluşturulmasıdır. Erken dönemde *ehl-i hiref* örgütündeki nakkaşların hazırladıkları desenler, madenden çiniye, kumaştan işlemeye kadar tüm sanatlarda uygulanmış ve böylece bir saray üslubu ortaya çıkartılmıştır. Osmanlı devletinin gücünün zirvede olduğu İmparatorluğun her bakımdan en parlak devrini yaşadığı 16. yüzyılda klasik Osmanlı üslubu gelişmeye başlamış, yüzyılın ortalarından itibaren lale, gül, sümbül, nergis gibi çiçekler Osmanlı sanatının ana temasını oluşturmuştur. Naturalist çiçekler kompozisyonlarda simetri ve sonsuzluk şemaları içerisinde uygulanmıştır. Bu dönem işlemlerinde, devrin diğer sanat dallarında görülen süsleme örnekleriyle yakın bir üslup birliği görülür. Saray'ın aylıklı sanatçıları arasında *cemaat-ı zerdüzan* denilen altın iplikle işleme yapan ustaların da bulunması dönemin işlemleri hakkında bilgi vermektedir.

16. yüzyılda altın simin çok kullanıldığı işlemlerde, dokuma sanatına paralel motif şemaları kullanılmıştır. (Çalışkan Özer, 2004, 141, 144) Ayrıca bu işlemlerde yeşil, kırmızı, mavi, sarı ana renkler olarak, siyah ve beyaz yardımcı renkler olarak tercih edilmiştir. Siyah renkle gözeme yapılarak motifler belirginleştirilmiştir. Bu yüzyılda çoğunlukla kum işi, Türk işi, zerduş, pesend ve sarma gibi isimler alan hesap işi teknikleri kullanılmıştır. (Berker, 1985, 11)

17. yüzyılda Avrupa kültür ve sanatının etkilerinin gelmeye başlamasıyla, Osmanlı İmparatorluğu'nda Batıya hayranlık artmış ve Saray nakkaşhanesinin önemi giderek azalmaya başlamıştır. (Tezcan, 2002 b, 95) İşlemlerde ise 16. yüzyılın motif ve kompozisyon geleneği devam ettirilmiştir. Dönemin kumaşları ve çini panolarında olduğu gibi çiçek, yaprak ve madalyonlar içindeki çiçeklerden oluşan motifler birbirine yatay ve dikey hatlarla, simetri ve sonsuzluk prensibine bağlı kalınarak oluşturulan kompozisyonlarda kullanılmıştır. Bu dönem işlemlerinde renkler pastelleşmiş, kullanılan işleme teknikleri pesend, sarma, atma, kum işi, civan kaşı, tel kırma ve susma olmuştur. (Berker, 1981, 9) 18. yüzyılda Batı ile ilişkilerin gelişmesi sonucunda Avrupa sanatına olan ilgi artmış, Osmanlı sanatlarında artık Batı motifleri görülmeye başlanmıştır. Lale devri ile beraber giderek artan çiçek yetiştirme merakı

da birçok yeni çiçek motifinin sanat dallarında kullanılmasını sağlamıştır. Dönemin kitap süslemeleri ve duvar nakışlarında görülmeye başlanan gölgeli boyamalar işleme sanatında da yer almaya başlamıştır. Pastel tonların kullanılması ile işlemlere gölge, ışık ve derinlik kazandırılmıştır. 18. yüzyıl işlemlerinde dival, balık sırtı, aplike, muşabbak, mürver, suzeni karnak ve çift dolgu teknikleri kullanılmıştır. (Berker, 1981, 12) Batı etkisi, işleme sanatında 19. yüzyıldan itibaren giderek artmış, mimari süslemelerdeki Rokoko üslubu işleme sanatını da etkisi altına almıştır. Üçüncü boyut verilmiş güller, vazoda ve sepette çiçekler, meyve tabakları, gül ve boru çiçeklerinden oluşan buketlerden kompozisyonlar, işlemlere konu olmuştur. Ayrıca bu dönem işlemlerinde kullanılan şua, ay-yıldız, yazı ve figürler işleme konusuna zenginliği katmıştır. Bu dönem örnekleri dival işi başta olmak üzere sarma, pul işi, zincir işi ve suzeni teknikleri ile işlenmiştir. İşleme malzemesi olarak ipek iplik, metal tel iplik ve pullar kullanılmıştır. 19. yüzyıl Saray işlemlerinde inciye geniş yer verilmiştir. Topkapı Sarayı koleksiyonunda da incilerle işlenmiş birçok eser bulunmaktadır. (Gönül, 1973, 60)

Türkler, ulaştıkları ve yerleştikleri yerlerde işleme sanatına etki etmişlerdir. Özellikle Akdeniz ve Doğu Avrupa'da Türk işleme sanatının izleri görülmekte, Macaristan, Bulgaristan, Yunanistan ve Ege adaları işlemlerinde bu izler belirginleşmektedir. (Sürür, 1976, 61, 62) Avrupa'da meşhur olan Macar işlemleri üzerinde Türk işlemlerinin büyük etkisi olmuştur. (Çalışkan Özer, 2004, 17) Macar soyluları tarafından Türk işlemeci ustalarının Macaristan'a getirilmesi, işlemeciliğin yaygınlaşmasına vesile olmuştur. (Sürür, 1976, 62) Ayrıca, Macar işlemlerinde görülen doğu üslubu, Türklerin hüküm sürdüğü devir olan 1526-1686 arasına tarihlendirilmektedir. İşlemlerde görülen motif, renk ve bunların yüzeye dağılışı Türk işlemleri ile paraleldir. (Palotay, 1977, 9) Macar koleksiyonlarında yapılaş yerleri kesinlikle bilinmese bile Türk sanatının özelliklerini açıkça gösteren pek çok eser vardır. (Feher, 1975, 12)

Osmanlı Saray işlemlerinin son dönem örneklerinden oluşan Milli Saraylar Tekstil Koleksiyonu işlemleri, 19. yüzyıl işleme sanatının ulaştığı son noktayı göstermektedir. İşleme sanatının gelişim çizgisi içerisinde 19. yüzyıl, işlemlerde kullanılan malzeme, teknik ve üslup açısından diğer yüzyıllardan farklı ve çarpıcı bir etki oluşturmaktadır. İmparatorlukta, siyasi gelişmelerin sonucunda oluşan Batılılaşma ile başlayan Avrupa sanatı etkileri bu yüzyıl eserlerinde açıkça

görülmektedir. Bu yüzyıla ait Saray işlemlerinde de Avrupa sanatının etkileri görülür. Saray hayatına yeni katılan eşyalar ile geleneksel beğeniler doğrultusunda vazgeçilemeyen eşyaların çeşitliliği, işleme sanatının uygulanacağı yeni alanlar ortaya çıkartmış, bu çeşitlilik bir bakıma işleme sanatına katkı sağlamıştır. İşlemlerde, farklı malzemeler ve elverişli işleme teknikleri uygulanarak, Avrupa sanatında görülen üsluplarda eserler verilmiştir. Örneğin, dönemin en sevilen işleme tekniği olan dival işi tekniği ışık, gölge, derinlik ve gösteriş gibi özellikleri ile barok üslupta işlemler yapmayı mümkün kılmıştır. Dival, sarma, çin iğnesi, zincir işi ve suzeni gibi dönemin en yaygın işleme teknikleri Saray işlemlerinde de bir ve birden çok gruplar halinde kullanılmıştır. Koleksiyonda, doğayı mümkün olduğunca gerçekçi tasvir eden sarma, tohum işi, çin iğnesi teknikleri ile ışıltı ve görkemi ön plana çıkaran pul işi tekniği'nde işlenmiş eserler de mevcuttur.

İşlemeli eserlerde işleme yapılacak yüzey olarak daha çok atlas, kadife, arakiye, pamuklu kumaş, yünlü kumaş ve ipekli kumaşlar; işleme malzemesi olarak da ipek iplik, ipek kadife iplik ve dayanıklılıkları ve ihtişamlı görüntüleri nedeni ile altın ve gümüş tel tercih edilmiştir. Tellerin düz kesme tel, bükme tel, tırtıl tel ve titrek tel (kurtçuk) gibi hemen her çeşidi ve eserlerin bir kısmının kenar saçaklarında tırtıl ve kurtçuk kullanılmıştır. Birçok eser altın pul ve incilerle zenginleştirilmiştir. Pulların büyük bir kısmının 990 ve 995 ayar gümüş pul ile gümüş pul üzerine altın yaldızlıdır. İncilerin kaliteleri dünyaca ünlü Bahreyn incisi olduğu yaptırılan ayar tespitleri ile belirlenmiştir.

Genel olarak ele alındığında koleksiyon eserlerinde 19. yüzyılda mimari bezemenin dışında kitap tezhibi ve cilt sanatında da görülen Rokoko üslubunun etkileri gözlenir. İşlemlerde vazoda ve sepette çiçekler, fiyonklarla süslü çiçek buketlerinden oluşan kompozisyonlar bu üslup ile ele alınmıştır. Bununla beraber ay-yıldız ve şua gibi motiflerde işlemlerde görülür. Motifler bazen stilize edilerek bazen de son derece natüralist biçimde tasvir edilmiştir. Batı sanatının etkileri işlemlerin renk şemalarında da kendini göstermektedir. Tek renkli işlemler ile çok renkli işlemlerin yanında bu yüzyılda resim sanatında görülen renk tonlamaları ile elde edilen derinlik de eserlerde yer alır.

Bütün bu değerlendirmeler ışığında; 19. yüzyıl Saray yaşamında kullanılan zenginliğin ve prestijin göstergesi sayılan işlemler sayesinde geçmişten gelen Saray işleme geleneğinin devamının sağlandığını söylemek mümkündür.

Milli Saraylar Tekstil Koleksiyonunda bulunan dönemin Saray işleme örneklerini oluşturan seksen sekiz adet eserin incelenmesi ile elde edilen veriler ışığında; 19. yüzyıl işleme sanatının bu eserler üzerinden yeniden değerlendirilmesi mümkün olmuştur. Milli Saraylar koleksiyonundaki işlemlerde görülen bu özellikler aynı dönemde Sultan II.Abdülhamid'in yaşadığı Yıldız Sarayı'ndan çıkan işlemlerde ve Topkapı Sarayı'nda bulunan son devir işlemlerinde de görülmektedir. (Berker, 1981; Barışta, 1981; Delibaş, 2000, 2007; Tezcan, 2007) Yıldız Sarayı'nın kütüphanesinin bazı kitaplarının bugün İstanbul Üniversitesi kütüphanesinde olduğu bilinmektedir, kitaplarla birlikte birtakım işleme levhaların da bu kütüphaneye götürüldüğü anlaşılmaktadır. Özellikle dikkati çeken iki işleme levhada figürlü kompozisyon resminin uygulanması ve saç tellerinin işleme malzemesi olarak kullanılması Dolmabahçe Sarayındaki tablolarla ortak özellik olarak görülmektedir. Topkapı Sarayı örneklerinde fiyonklarla bağlanan çerçeveler ve mimari tasvirli kompozisyonların tez konusu içerisindeki işlemlerle de aynı paralelde olduğu anlaşılmaktadır.

Koleksiyondaki işlemlerin motif, renk ve kompozisyon şemalarında giderek artan Batı sanatının etkileri görülür. Mimari süslemelerde kullanılan Rokokosu adı verilen üslubun etkileri ile işlemlere yeni motifler katılmıştır. Eserlerde motifler bazen natüralist olarak, çoğu kez de stilize edilerek tasvir edilmiştir. Öte yandan işleme malzemesinin renk tonları ile derinlik ve perspektif verilmeye çalışılmış, resim sanatı etkili gerçekçi örnekler görmek de mümkündür.

Önceki dönemlere ait Osmanlı işlemleri ile son dönem işlemleri karşılaştığında, özellikle 16.-17. yüzyılların zor ve ağır işçilik gerektiren işleme tekniklerinin yerini 19. yüzyılda malzeme ile sağlanan bir zenginliğin aldığı görülür. Malzeme açısından önceki dönemlerin işlemlerinde kullanılan altın telin daha çeşitli olduğu, renk sayısının azlığı ve zıt renklerin kontrastı ile vurgulama yapıldığı dikkati çekerken, son dönem işlemlerinde renk sayısının tonlama ile çoğaldığı buna karşılık işlemede kullanılan tel kalitesinin düştüğü görülür. Kalitesinin düşmesinin yanında metal telin; bükme tel, yassı tel, kordon tel gibi çeşitlerinin kullanılmasının işleminin gösterişli olmasında etken olduğu söylenebilir. Erken dönem Saray işlemlerinde kullanılan değerli taşların yerini son dönem Saray işlemlerinde yarı değerli taşlar, inciler, pulların aldığı görülür. Böylece işlemlerin daha zengin görünmesi sağlanmıştır. Bunun yanı sıra saç teli gibi ilginç bir malzemenin işlemeye girmesi, bir deyişle

duygusallığın maddesel olarak ifadesidir. Bu da bu dönemin bir özelliği olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda son dönem Saray işlemlerinin önceki dönemlerin işlemlerine göre kalitesinin düştüğü gibi bir düşünce varsa da aslında son dönem işlemlerinde sağlanan kompozisyon üstünlüğü ve görkemli malzeme ile bu dönemin kendi içerisinde önemini koruduğu söylenmelidir.

Eserlerin tanımlanmasında Saray tefrişinde bulunan işlemeli tabloların altındaki işlemeci ya da işlemeci grubun adının yazılı olduğu yazı kuşakları belirleyici olmuştur. Söz konusu adres verileri ile Kız Sanayi Mektepleri ve Darülmuallimat gibi okulların işleme örneklerinin Saray koleksiyonunda yer aldığı tespit edilmiştir. Bu bilgiler ışığında yapılan arşiv taramalarında Saray için söz konusu okulların işleme siparişleri aldığı da belirlenmiştir. Ayrıca Sarayın alışveriş yaptığı dönemin ünlü mağazaları tarafından da okullara sipariş verildiği çıkan bir başka sonuçtur. Bununla beraber hanedan üyelerinin siparişlerini kabul eden işlemeci esnafın da koleksiyonun oluşumuna katkı sağladığı düşünülmektedir. Saray harem yaşamında Saraylı kadınların boş zamanlarını işleme ile değerlendirmesi, Saray koleksiyonunun oluşumunda büyük katkı sağlamıştır. Ayrıca önemli günlerde, cülus kutlamalarında Saray'a hediye olarak sunulan işlemler de koleksiyonun zenginleşmesine katkı sağlamıştır.

İşleme sanatı için çalışan esnafın, Padişah tarafından çeşitli rütbe ve nişanlarla taltif edilmesi de Saray'ın bu sanata gösterdiği yakın ilgiyi kanıtlamaktadır. Buna bağlı olarak denilebilir ki; gücün, prestijin ve zenginliğin göstergesi sayılan Saray işlemleri malzeme, teknik ve üslup olarak Saray'ın ve dönemin genel yapısına uygun bir tarzla oluşturulmuştur. Osmanlı işleme sanatının devamının sağlandığı bu eserlerde bu sanatın gelişmesi için gerekli olan desteğin Osmanlı Sarayı tarafından verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKLAR

- Abdülaziz Bey**, 2002. *Osmanlı Adet Merasim ve Tabirleri*, Yay. Haz. Kâzım Arısan-Duygu Arısan Günay, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Ağca, Sevgi**, 2008. “Surre-i Hümayûn Geleneği”, *Surre-i Hümayun*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş., Yay, İstanbul, ss: 29- 39.
- Akbil, Fatma Pamir**, 1970. *Türk El Sanatlarından Örnekler*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Akbil, Fatma Pamir**, 2009. Kişisel görüşme.
- Akın, Nur**, 1998. *19. Yüzyılın İkinci Yarısında Galata ve Pera*, Literatür Yayıncılık, İstanbul.
- Akyıldız, Ali**, 2000. *Mümin ve Müsriif Bir Padişah Kızı Refia Sultan*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Alantar, Hüseyin**, 2007. *Motiflerin Dili*, İTKİB, İstanbul.
- Alus, Sermet Muhtar**, 1997. *Masal Olanlar*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- And, Metin**, 1991. “Tanıklarıyla Türk Hamamının Kültür ve Sanatta Yeri”, *Türkiye İş Bankası Kültür ve Sanat Dergisi*, Yıl:3, Sayı:11, Ankara, ss: 10-15.
- Apak, Sevuiktekin, Melek, Fatma Öztürk Eray, Filiz Onat Gündüz**, 1997. *Osmanlı Dönemi Kadın Giyimleri*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara.
- Arça, Sibel Alpaslan**, 2008 a. “18. Yüzyıl Dokuma Endüstrisindeki Gelişmeler”, *Bir Reformcu Şair ve Müzisyen: Sultan III.Selim Han*, Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul.
- Arça, Sibel Alpaslan**, 2008 b.“Haremeyn’e Gönderilen İşlemeli Örtüler”, *Surre-i Hümayun*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş., Yay, İstanbul. ss: 41-55.
- Arel, Ayda**, 1975. *Onsekizinci Yüzyıl İstanbul Mimarisinde Batılılaşma Süreci*, İ.T.Ü Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul.
- Aslanapa, Oktay**, 1993, “Kumaş Sanatı”, *Türk Sanatı*, İstanbul, ss: 358-363.
- Atalar, Münir**, 1991. *Osmanlı Devletinde Surre-i Hümayûn ve Surre Alayları*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Atasoy, Nurhan**, 1997. *Sûrnâme-i Hümayun 1582: Düğün Kitabı*, Koçbank Yayınları, İstanbul.
- Atasoy, Nurhan**, 2000. *Derviş Çeyizi*, TC Kültür Bakanlığı Yayını, İstanbul.
- Atasoy, Nurhan, Hülya Tezcan, Walter B.Denny, Louise W.Mackie**, 2001. *İpek Osmanlı Dokuma Sanatı*, TEB İletişim Yayıncılık, İstanbul.

- Ateş, İbrahim**, 1981. “Osmanlılar Zamanında Mekke ve Medine’ye Gönderilen Para ve Hediyeler” , *Vakıflar Dergisi*, c.XIII, Ankara, ss: 113-165.
- Ayvazoğlu, Beşir**, 2008. *Güller Kitabı*, Kapı Yayınları, İstanbul.
- Baker, Patricia, L**, 1995, *Islamic Textiles*, British Museum Press, London.
- Balikhane Nazırı Ali Rıza Bey**, 2007. *Eski Zamanlarda İstanbul Hayatı*, (Haz. Ali Şükrü Çoruk), Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Barışta, H.Örçün**, 1981. *Osmanlı İmparatorluk Dönemi Türk İşlemelerinden Örnekler*, G.Ü Yüksek Teknik Öğretmen Okulu Matbaası, Ankara.
- Barışta, H.Örçün**, 1983. “Osmanlı İmparatorluk Döneminde Genellikle Seçilen İşleme Türleri”, *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları: 45, Seminer, Kongre Bildirileri Dizisi: 14, Başbakanlık Basımevi, Ankara, ss: 53-59.
- Barışta, H.Örçün**, 1984. *Cumhuriyet Dönemi Türk Halk İşlemeciliği Desen ve Terminolojisinden Örnekler*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları: 55, Maddi Kültür Dizisi: 2, G.Ü Yayın Yüksekokulu Basımevi, Ankara.
- Barışta, H.Örçün**, 1985. “Özel Müzelerimiz ve Koleksiyonlarımız: Sadberk Hanım Müzesi’ndeki Türk İşlemeleri”, *Sanat Dünyamız*, Yapı Kredi Kültür Sanat Hizmetleri, İstanbul, ss: 33.
- Barışta, H.Örçün**, 1988. *Türk El Sanatları*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 975, Sanat Eserleri Dizisi: 11, Ankara.
- Barışta, H.Örçün**, 1991. “19. Yüzyıl Türk İşlemelerinden Seçkin Örnekler”, *Kültür ve Sanat*, Yıl: 3, Sayı: 9, Ankara, ss: 19-22.
- Barışta, H.Örçün**, 1994. “İşlemeler”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt 4, Ana Basım A.Ş, İstanbul, ss: 295-298.
- Barışta, H.Örçün**, 1995. *Türk İşleme Sanatı Tarihi*, Gazi Üniversitesi Yayın No:20, Ankara.
- Barışta, H.Örçün**, 1996. “Dolmabahçe Sarayında Türk İşleme Sanatından Örnekler”, *Milli Saraylar 1994/1995*, TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı Yayını, İstanbul, ss: 78-91.
- Barışta, H.Örçün**, 1997. *Türk İşlemelerinden Teknikler*, Gazi Üniversitesi Mesleki Yaygın Eğitim Fakültesi Yayın No:2, Ankara.
- Barışta, H.Örçün**, 15.10.2004. “XIX- XX. Yüzyıl Balkan ve Anadolu Türk İşlemelerinden Örnekler”, www.akmb.gov.tr.
- Batur, Afife**, 2005. “Art Nouveau Mimarlığı ve İstanbul”, *1890–1930 Avrupa’dan İstanbul’a Yeni Sanat*, İstanbul.
- Bayraktar, Nedret**, 1985. “Sultan II.Abdülhamid’e Gelen 25. Cülüs Hediyeleri Defteri”, *Tarih ve Toplum*, Sayı:21, İstanbul, ss: 12-20.
- Bayram, Sadi**, 1982. “Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi’nde Bulunan Kendinden Desenli, Üzeri Yazılı İki Kumaş”, *Vakıflar Dergisi*, c.XIV, Ankara, ss: 139-156.

- Berker, Nurhayat**, Eylül 1974. “Türk İşlemeleri”, *Sanat Dünyamız*, Yapı Kredi Kültür Sanat Hizmetleri, Sayı: 2, İstanbul.
- Berker, Nurhayat**, Eylül 1980. “Türk El İşlemelerinde Semboller”, *Sanat Dünyamız*, Yapı Kredi Kültür Sanat Hizmetleri, Sayı: 20, İstanbul.
- Berker, Nurhayat**, 1981. *İşlemeler*, Topkapı Sarayı Müzesi 6, Yapı Kredi Kültür Sanat Hizmetleri, İstanbul.
- Berker, Nurhayat**, 1985. *Türk İşlemeleri- The Turkish Embroidery*, Yapı Kredi Koleksiyonları, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Berker, Nurhayat, Yusuf Durul**, *Türk İşlemelerinden Örnekler*, “Kızlarımız ve Evhanımlarımız için Topkapı Sarayı Müzesi Koleksiyonlarından”, (tarihsiz), Akbank Akbank Yayınları Türk Süsleme Sanatları Serisi:1, İstanbul.
- Berker, Nurhayat**, 2009. Kişisel görüşme.
- Bilgi, Hülya**, 2006. *Kütahya Çini ve Seramikleri*, Suna ve İnan Kıraç Vakfı Koleksiyonu, Sergi Kataloğu, Pera Müzesi Yayını, İstanbul.
- Bilgi, Hülya**, 2007. *Osmanlı İpekli Dokumalar Çatma ve Kemha*, Sergi Kataloğu Sadberk Hanım Müzesi, İstanbul.
- Bilgi, Hülya**, 2009. *Ateşin Oyunu*, Sadberk Hanım Müzesi ve Ömer Koç Koleksiyonlarından İznik Çini ve Seramikleri, Sergi Kataloğu, Sadberk Hanım Müzesi Yayınları, İstanbul.
- BOA. HH.MH. No.990/60**
- BOA. Y.PRK.HH. 18/67**
- BOA. Y.PRK.HH. 25/57**
- BOA. HH.d. 6486**
- BOA. Y.EE. 43/1**
- BOA. Y.PRK.HH. 23/18**
- BOA. Y.PRK.HH. 27/64**
- BOA. İ.TAL. 1323/S-16**
- BOA. Y.EE. 149/57**
- Celal, Melek**, 1939. *Türk İşlemeleri*, Kenan Basımevi ve Klişe Fabrikası, İstanbul.
- Celal, Musahipzade**, 1992. *Eski İstanbul Yaşayışı*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Cezar, Mustafa**, 1992. “Süslemeler Yönünden Dolmabahçe ve Beylerbeyi Sarayları”, *Milli Saraylar 1992*, Ankara.
- Çağlar, Yusuf**, 2008. “Dolmabahçe Sarayı’ndan Haremeyn’e Surre Gönderilmesi”, *Milli Saraylar*, Sayı: 4, Ankara, ss: 83-92.
- Çalışkan Özer, Semra**, 2004. *16. yüzyıl Osmanlı Saray İşlemeleri*, İslam Tarih, Sanat ve Kültürünü Araştırma Vakfı-İSAR, İstanbul.
- Çelebi, Evliya**, 1969. *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Cilt II.
- Çelebi, Evliya**, 1996. *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, 1.Kitap, (Haz.Orhan Şaik Gökyay), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

- Çokay, M.Önder**, Eylül 2007. “Seccade ve Saf Seccadelerdeki Bazı Motiflerin İkonografik Değerlendirilmeleri”, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve San’atları Tarihi Türk İslam Edebiyatı ve Türk Din Musikisi Dergisi*, Konya, ss:187-208.
- Davis, Fanny**, 2009. *Osmanlı Hanımı 1718’den 1918’e Bir Toplumsal Tarih*, YKY, İstanbul.
- Delibaş, Selma**, 1988. “Behice Sultan’ın Çeyizi ve Muhallefatı”, *Topkapı Sarayı Müzesi Yıllık 3*, Tayf Basım, İstanbul.
- Delibaş, Selma**, 1999, “Osmanlı Saray İşlemelerinde Çiçek Motifleri”, *P Çiçek ve Sanat*, Sayı: 13, İstanbul, ss: 88-105.
- Delibaş, Selma**, 2000. “Osmanlı Sarayı İşlemeleri ve Deri Eserler”, *Topkapı Sarayı*, Akbank Yayınları, İstanbul, ss: 312-345.
- Delibaş, Selma**, 2007, “Topkapı Sarayı Müzesi’ndeki işleme koleksiyonu: Bohça, seccade, yastık ve levhalar”, *Topkapı Sarayı Müzesi Döşemelikler*, İstanbul.ss: 113-121.
- Delibaş, Selma**, 2008. “İmparatorluk Haremünde Alışveriş Yöntemleri III.Mustafa’nın Kızı Beyhan Sultan’ın Hesap Defteri”, *Bir Reformcu Şair ve Müzisyen: Sultan III.Selim Han*, Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul.
- Devellioğlu, Ferit**, 2008. *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi. Ankara.
- Dictionary of Art**, 1999. Arts Portfolio, Geddeds&Grosset, UK.
- Dolmabahçe Sarayı**, 2005. TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı Yayın No.28, İstanbul.
- Duman, Mustafa**, 2007. *Geleneksel Türk Yorgancılık Sanatı*, Heyemola Yayınları, İstanbul.
- Durul, Yusuf**, Ekim 1975. “Halı ve Seccadelerdeki Yazı Süslemeleri”, *Türkiyemiz*, Akbank Sanat Dergisi, Yıl:6, Sayı: 17, İstanbul, ss: 13-16.
- Durul, Yusuf**, Ocak 1979. “İşleme Sanatında Uçkur ve Makramalar”, *Sanat Dünyamız*, Yapı Kredi Kültür Sanat Hizmetleri, Sayı: 15, İstanbul.
- Erber, Christian**, 1993. *A Wealth of Silk and Velvet, Ottoman Fabrics and Embroideries*, Edition Temmen, Bremen.
- Erdem, Sargon**, “Alemin Tarihçesi ve Monçuk, Hilal, Boynuz Alemlerin Menşeleri Üzerine”, *Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt:1, Sayı: 3, ss: 103-117.
- Ergür, Atilla**, 2002. *Tekstil Terimleri Sözlüğü*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Ersoy, Ayla**, 2004. “Geleneksel Süsleme Sanatlarında Kullanılan Bazı Çiçek Motiflerinin İslam İnancı İle İlgisi”, *Sanat ve İnanç Sempozyumu Bildirileri, MSÜ*, İstanbul.
- Evren, Burçak**, 1997. *Osmanlı’da Esnaf ve Örgütleri*, Ray Sigorta, İstanbul.
- Evren, Burçak**, 1999. *Osmanlı Esnaftı*, Doğan Kitapçılık, İstanbul.

- Faroqhi, Suraiya**, 2002. *Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam Ortaçağdan Yirminci Yüzyıla*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, ss: 135.
- Feher, Gesa**, 1975. “Macar Koleksiyonlarında Türk Süslemeleri”, *Türkiyemiz*, Akbank Sanat Dergisi, Yıl:6, Sayı: 17, İstanbul, ss: 9-12.
- Fenercioğlu, Sevim**, 1973. *Türk İşlemelerinde Motifler*, Ayyıldız Matbaası, Ankara.
- Gönül, Macide**, 1973. *Türk Elishleri Sanatı XVI-XIX yüzyıl*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- Gönül, Sevgi**, 2000. *Antaki Ailesinin Çeyiz Sandığı*, Sadberk Hanım Müzesi, İstanbul.
- Görünür, Lale**, 2005. Ondokuzuncu Yüzyılda Osmanlı Entarisi ve Sadberk Hanım Müzesi Entari Koleksiyonu, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Görünür, Lale**, 2010. *Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Döneminden Kadın Giysileri Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu*, İstanbul.
- Gülensoy, Baybars**, 1995. “Türklerde Yorgan ve Konya'da Yorgancılık ve Yorgan Motifleri” *Türk Kültürü*, Cilt:33, Sayı: 391, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, ss: 55-64.
- Gülersoy, Çelik**, 1979. *Kapalıçarşının Romanı*, İstanbul Kitaplığı Yayınları, İstanbul.
- Gürsu, Nevber**, 1988. *Türk Dokumacılık Sanatı Çağlar Boyu Desenler*, Redhouse Yayınları, İstanbul.
- Gürsu, Nevber**, 1993. “Türk İşlemeleri”, *Antik & Dekor*, Sayı: 18, İstanbul, ss: 78-82.
- Işın, Ekrem**, 1995. *İstanbul'da Gündelik Hayat*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Işın, Priscilla Mary**, 2008. *Gülbeşeker Türk Tatlıları Tarihi*, YKY, İstanbul.
- İki Dost Hükümdar, Sultan II. Abdülhamid Kaiser II. Wilhelm, Zwei Befreundete Herrscher**, 2009, TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı Yayın No: 53, İstanbul.
- İpek, Selin**, 2003 a. Topkapı Sarayı Müzesi'ndeki Mekke ve Medine'ye Gönderilen Dini Kumaşlar, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- İpek, Selin**, 2003 b. “Kâbe Örtülerinin İkinci Kullanımları”, *Toplumsal Tarih*, S.114, Haziran, ss:22-27.
- İpek, Selin**, (13-15 Mayıs 2005), Aralık. “Osmanlı'da Sandukalara Örtü Örtme Geleneği ve Eyüp Sultan Hazinesi'ndeki Taş Lahit”, *Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla Eyüp Sultan Sempozyumu IX*, ss: 322-337.
- İpek, Selin**, 2008 a. “Topkapı Sarayı Müzesi'ndeki Mekke ve Medine'ye Gönderilen Dini Kumaşlar”, *Surre-i Hümayun*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş., Yay, İstanbul, ss: 57-69.

- İpek, Selin**, 2008 b. “Medine-i Münevvere Örtüleri”, *Dersaadet'ten Haremeyn'e Surre-i Hümayun*, Hazine Yayınları, İstanbul, ss: 191-207.
- İpek, Selin**, 2009. Topkapı Sarayı Müzesi Örneklerine Göre Yazılı ve Görsel Kaynaklar Işığında 18. -19. yüzyıl Saray Kadın Modası, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Türk İslam Sanatları Programı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- İrez, Feryal**, 1989 a. *XIX. Yüzyıl Osmanlı Saray Mobilyası*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayını: 23, Ankara.
- İrez, Feryal**, 1989 b. “Saray Yaşamında Batının Doğuşu”, *Tarih ve Toplum*, Cilt: 11, Sayı: 65.
- Kademoğlu, Osman**, 1999. *Çeyiz Sandığı*, Duran Ofset, İstanbul.
- Kahraman, Seyit Ali**, 2008. “Surre-i Hümayun”, *Surre-i Hümayun*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş, Yay, İstanbul, ss: 15-27.
- Karatepe, İlkay**, 2008. *Askeri Müze Bayraklar ve Sancaklar Koleksiyonu*, İstanbul, ss: 40-41.
- Kaya, Mehmet Kenan**, 1999. “Hereke Fabrika-i Hümayunu Tarihçesi”, *Milli Saraylar Koleksiyonundan Hereke Dokumaları ve Halıları*, TBMM Milli Saraylar Yayını, İstanbul, ss: 10-21.
- Kaya, Reyhan**, Şubat 1981. “Dival Nakış İşleri”, *Türkiyemiz*, Sayı: 33, İstanbul, ss:17-23.
- Kocabaşoğlu, Uğur**, Kasım 1986. “Gazi Abdülhamid Han ve Reklamlar”, *Tarih ve Toplum*, Sayı: 35, İstanbul.
- Koçu, Reşat Ekrem**, 1967. *Türk Giyim, Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, Sümerbank Kültür Yayınları, Ankara.
- Köksal, Ahmet**, 1985. “Yorgan Sanatı”, *Sanat Çevresi*, Sayı: 85, ss:52-53.
- Krody, Sumru Belger**, 2000. *Flowers of Silk & Gold Four Centuries of Ottoman Embroidery*, Merrell Publishers Ltd, The Textile Museum, Washington D.C, USA.
- Kurnaz, Şefika**, 14.Aralık.2008. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kadınların Eğitimi, www.os-ar.com
- Kurşun, Zekeriya**, 1988. “Kâbe'nin Örtüsü ve Bir Vesika”, *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, Sayı: 20, Ağustos, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, ss: 51-54.
- Kurşun, Zekeriya**, 2008. (Çev: İstanbul Ticaret Odası), *Dersaadet/İstanbul Ticaret ve Sanayi Odasında Kayıtlı olan Banker, Tüccar ve Komisyoncuların İsimleri; 1923 (Matbaa-i Osmani)*, İstanbul.
- Küçükerman, Önder**, April 1993. “Organization of ‘Turkish Handcraft Industry’ from ‘Ehl-i Hiref Cemaati’ rooted in Topkapı Palace, İstanbul to Current Design Culture and a Model Organization Capable of Keeping a 500 years old Experience Alive”, *Prospects for Developments of Traditional Crafts in OIC Countries*, İstanbul.

- Küçükerman, Önder, Kenan Mortan**, 2007. *Kapalıçarşı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- Kürkman, Garo**, 2004. *Armenian Painters in the Ottoman Empire 1600-1923*. Vol II. Matusalem Publications., İstanbul.
- Mahir, Banu**, 1999. “Abdullah Buhari’nin Minyatürlerinde 18. Yüzyıl Osmanlı Kadın Modası”, *P (Sanat-Kültür-Antika)*, Sayı:12, İstanbul.
- Mahir, Banu**, 2005. *Osmanlı Minyatür Sanatı*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Markaloğlu, Şehdabe**, Haziran 1991. “Kahramanmaraş’ta Maraş İşi İşlemeler”, *Türkiye İş Bankası Kültür ve Sanat Dergisi*, Sayı: 10, İstanbul, ss: 37-41.
- Meriç, Nevin**, 2000. *Osmanlı’da Gündelik Hayatın Değişimi*, Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Meriç, Atanur**, Haziran 1991. “Kahramanmaraş Altın-Gümüş Sırmalar İçinde”, *Türkiye İş Bankası Kültür ve Sanat Dergisi*, Sayı: 10, İstanbul, ss: 23-24.
- Miss Julia Pardoe**, 1967. *Yabancı Gözüyle 125 Yıl Önce İstanbul*, İnkılap ve Aka Kitabevi, İstanbul.
- Mollova, Mefkûre**, 1999. “Kün-Ay Kültü ve Türk Bayrağı ve Armasında Ay ile Yıldız”, *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Türk Kültürü*, Sayı: 431, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Murat, Süheyla**, Nisan-Mayıs 2003. “Gücü ve Duyguları Yansıtan Örtüler”, *Antik Dekor*, Sayı: 76, İstanbul.
- Ortaylı, İlber**, 1995. *İstanbul’dan Sayfalar*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Osmanlı Saray Koleksiyonundan/ From the Ottoman Court Collection**, 2006. TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı Yayınları, Yayın no: 36, Abu Dhabi.
- Osmanoğlu, Ayşe**, 1986. *Babam Abdülhamid*, Selçuk Yayınları, İstanbul.
- Osmanoğlu, Şadiye**, 1966. *Hayatımın Acı ve Tatlı Günleri*, Bedir Yayınları, İstanbul.
- Oktay, Şefik**, 1986. *Büyükbabam Son Sadrazam Ahmet Tevfik Paşa*, İstanbul.
- Ödekan, Ayla**, 1987. Mimarlık ve Sanat Tarihi”, *Türkiye Tarihi I, Osmanlı Devletine Kadar Türkler*, cilt:I, Cem Yayınevi, İstanbul, ss:363-501.
- Ödekan, Ayla**, 1988. “Mimarlık ve Sanat Tarihi”, *Türkiye Tarihi II, Osmanlı Devleti, 1300-1600*, cilt:II, Cem Yayınevi, İstanbul, ss:211-340.
- Ödekan, Ayla**, 1988. “Mimarlık ve Sanat Tarihi”, *Türkiye Tarihi III, Osmanlı Devleti 1600-1908*, cilt: III, Cem Yayınevi, İstanbul, ss:345-437.
- Ödekan, Ayla**, 1989. “Mimarlık ve Sanat Tarihi”, *Türkiye Tarihi IV, Çağdaş Türkiye 1908-1980*, cilt : IV, Cem Yayınevi, İstanbul, ss: 505-595.

- Ödekan, Ayla**, 2008. “Bir Tasarım Kaynağı: Anadolu Türk Geleneksel El Sanatları”, *Turkish Delight*, ss: 20-52.
- Öney, Gönül**, 2004. “Selçuklu Dini Yapılarında Figürlü Tasvirler (Hayat Ağacı)”, *Sanat ve İnanç Sempozyumu Bildirileri, MSÜ*, İstanbul.
- Öz, Tahsin**, 1950. *Turkish Textiles and Velvets*, XIV-XVI Centuries, Turkish Press, Broadcasting and Tourist Department, Ankara.
- Öz, Tahsin**, 1951. *Türk Kumaş ve Kadifeleri I- II*, İstanbul.
- Özer Demirli, Ayça**, 2004. “Hereke Kumaş Motifleri ve Desen Araştırmaları”, *MS Tarih- Kültür, Sanat Mimarlık Dergisi*, s.2, İstanbul, ss: 73-82.
- Özer Demirli, Ayça**, 2006. *Sandıklarda Saklı Saray Yaşamı*, TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı Yayını, Yayın no: 35, İstanbul.
- Özer Demirli, Ayça**, 2007. “Sarayın Işıltıları İşlemeler”, *150. Yılında Dolmabahçe Sarayı Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, Ankara, ss: 249-258.
- Özer Demirli, Ayça, Nurten Öztürk**, 2010. “Osmanlı’da Kahve Kültürü ve Sunumu”, *Milli Saraylar Kültür Sanat Dergisi*, Sayı: 5, Ankara, ss: 29-42.
- Övüç, Refia**, 1986. *Türk İşleme Desenleri*, Akbank Yayınları, Sayılı Matbaa, İstanbul.
- Öztürk, Cemil**, 2005. “Üsküdar Kız Sanayi Mektebi, II. Üsküdar Toplumsal Kuralların Tekstil El Sanatlarının Yaşamında Etkisi”, *II.Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- Palotay, Gertrud**, 1977. “Macar İşlemelerinde Türk Motifleri”, *Türkiyemiz*, Akbank Kültür Hizmeti, Yıl: 8, Sayı: 22, İstanbul, ss: 7-9.
- Pardoe, Miss Julia**, 1997. *18. yüzyıl da İstanbul*, İnkilâp Kitabevi, İstanbul.
- Renda, Günsel**, Eylül 1979. “El İşlemesi Padişah Portreleri”, *Sanat Dünyamız*, Yapı Kredi Kültür Sanat Hizmetleri, Sayı: 17, İstanbul.
- Sakaoğlu, Necdet**, Kasım 1987. “Osmanlı Giyim Kuşamı ve Elbise-i Osmaniye” , *Tarih ve Toplum*, Cilt: 8, İletişim Yayınları, Ankara, ss: 292-297.
- Sakaoğlu, Necdet, Nuri Akbayan**, 2000 a. *Osmanlı Dünyasından Yansımalar*. Denizbank, Creative Yayıncılık, İstanbul.
- Sakaoğlu, Necdet, Nuri Akbayan**, 2000 b. *Osmanlı’da Zenaatten Sanata*, Körfezbank Yayınları, İstanbul.
- Saz, Leyla**, 1974. *Harem’in İçyüzü*, İstanbul.
- Sadberk Hanım Müzesi Katalog**, 1995, Sadberk Hanım Müzesi Vehbi Koç Vakfı, İstanbul.
- Saray Koleksiyonları Müzesi**, *Son Dönem Osmanlı Sarayında Gündelik Hayatın İzleri*, 2011, TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı yayını, Yayın no: 64, İstanbul.
- Sevinç Kaya, Gülsen**, 2006, *Dolmabahçe Sarayı Fotoğraf Albümleri*, (150 yılın Sessiz Tanıkları), TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı yayını, Yayın no: 33, İstanbul.

- Sinemoğlu, Nermin**, 1984. *Sanat Tarihi Tarih Öncesinden Bizansa*, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları:8, İstanbul, ss: 46.
- Sipahioğlu, Oya, Nuray Yılmaz**, 2007. “Dolmabahçe Sarayı’nda Bulunan Döşemelik Kumaş Desenlerinde Dönemin Sanat Akımlarının Etkisi”, *150.Yılında Dolmabahçe Sarayı Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Cilt II*, İstanbul.
- Soysal, Mahmut Enes**, 2010. “Tarihsel Süreçte Bayrak ve Sancaklarımız”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, TAED Sayı: 42, Erzurum.
- Sümer, Faruk**, 1954. “Türklerde Bayrak ve Tuğ”, *Resimli Tarih Mecmuası*, Sayı: 58, Cilt: 5, İstanbul.
- Sürür, Ayten**, 1976. *Türk İşleme Sanatı*, Akbank Yayınları, İstanbul.
- Şentürk, Şennur**, 1999. *Kumaş’k, Yapı Kredi İşleme Koleksiyonundan Örnekler*, Sergi Kataloğu, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- Tansuğ, Sabiha**, Mayıs 1975. “Türk Kahvesi Gelenekleri”, *Sanat Dünyamız*, Yapı Kredi Kültür Sanat Hizmetleri, Sayı: 4, İstanbul, ss: 2-11.
- Tansuğ, Sabiha**, Eylül 1978. “Çiçeklerin Dili”, *Sanat Dünyamız*, Yapı Kredi Kültür Sanat Hizmetleri, Sayı: 14, İstanbul, ss: 2-11.
- Tansuğ, Sabiha**, 1983. “Anadolu Baş Süslemelerinde Çiçeklerin Dili”, *II.Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- Tansuğ, Sabiha**, 1985. “Türk Kahvesi Töreni” *Türkiyemiz*, Sayı: 46, Akbank Yayınları, İstanbul.
- Tansuğ, Sabiha**, 1986. “Türk Kahvesinde Sital Takımı”. *Antika Dergisi*, Sayı: 12, İstanbul.
- Tansuğ, Sabiha**, 1988. *Türklerde Çiçek Sevgisi ve Sümbülname*, Grafik Sanat Matbaacılık, Akbank Yayınları, İstanbul.
- Tansuğ, Sabiha**, 2004. “Eski İstanbul’da Kahve İkram Töreni”, *Ehl-i Keyfin Kitabı*, İstanbul.
- Tansuğ, Sabiha**, Mayıs 2006. “Pullarda Dillenen Çiçekler”, *SkyLife*, www.thy.com/tr.
- Taylor, Roderick**, 1993. *Ottoman Embroidery*, Marston House, UK.
- Tezcan, Hülya**, 1984. “Eski Türk Kumaşlarından Örnekler”, *Sanat Dünyamız*, Yapı Kredi Kültür Sanat Hizmetleri, Sayı:31, İstanbul.
- Tezcan, Hülya**, 1988. “Osmanlı İmparatorluğu’nun Son Yüzyılında Kadın Kıyafetlerinde Batılılaşma”, *Sanat Dünyamız*, Yapı Kredi Kültür Sanat Hizmetleri, Sayı: 37, İstanbul, ss: 45-51.
- Tezcan, Hülya**, 1989. “16.Yüzyıldan 20. Yüzyıla Türk Kumaş Sanatı”, *Türkiyemiz*, Yıl: 19, Sayı: 58, İstanbul, ss: 28-37.
- Tezcan, Hülya**, 1991. “Çatmadan Suzeniye”, *Antik & Dekor*, Sayı: 11, İstanbul, ss: 84-87.

- Tezcan, Hülya**, 1992 a. *19. Yüzyıl sonuna ait bir terzi defteri/ A late 19 th century tailor's order book*, Sadberk Hanım Müzesi Yayını, İstanbul.
- Tezcan, Hülya**, 1992 b. "Topkapı Sarayı'ndaki Velense ve Benzeri Dokumalar", *Topkapı Sarayı Yıllığı 5*, İstanbul, ss.223-241.
- Tezcan, Hülya**, 1992 c. "Vakıf Eserlerde Karşılaşılan Kutsal Örtüler", *IX. Vakıf Haftası Kitabı*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Tezcan, Hülya**, 1993. *Atlaslar Atlası*, Yapı Kredi Vedat Nedim Tör Müzesi, Pamuklu, Yün ve İpek Kumaş Koleksiyonu, İstanbul.
- Tezcan, Hülya**, 1994. "Saray Seccadeleri, Osmanlı Saray Halıları İçinde Saray Seccadelerinin Yeri ve Önemi", *Ev Tekstili*, Sayı: 1, İstanbul, ss: 14-15.
- Tezcan, Hülya**, 1995 a. "Saray Nakkaşhanesinin Erken Resim Programına Göre Hazırlanmış Türk Kumaş ve İşlemeleri", *9.Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi*, 23-27 Eylül 1991 İstanbul, Cilt.3, Ankara, ss: 321-330.
- Tezcan, Hülya**, 1995 b. "Sakız Adası'nın Osmanlı Devri İpeklileri", *Ev Tekstili*, Sayı:7, İstanbul, ss: 10-14.
- Tezcan, Hülya**, 1998. "18. Yüzyıl'da Kumaş Sanatı", *18. Yüzyılda Osmanlı Kültür Ortamı, 20-21 Mart 1997 Sempozyum Bildirileri*, Sanat Tarihi Derneği Yayını: 3, İstanbul, ss: 193-205.
- Tezcan, Hülya**, 1999. "Batılılaşma Dönemi'nde Saray Kadınının Modası", *P (Sanat-Kültür-Antika)*, Sayı: 12, İstanbul, ss: 83-86.
- Tezcan, Hülya**, Mayıs 2001. "Saray İçin Yapılan Gümürlü, Altınlı Dokumalar, İşlemeler", *Antik & Dekor*, Sayı: 64, İstanbul, ss: 70-78.
- Tezcan, Hülya**, 2002 a. "Silk Kilims, Saddles and other Covers Woven for the Palace", *The I. International Seminar on Traditional Carpets and Kilims in the Muslim World: Past, Present and Future Prospects (Proceedings of the International Seminar held in Tunis 19-25 November 1999)*, IRCICA Yay, İstanbul.
- Tezcan, Hülya**, 2002 b. "Osmanlı Saray Dokumalarının ve Çinilerinin Kesişen ve Ayrılan Yolları", *Antik & Dekor*, Sayı: 68, ss: 90-96.
- Tezcan, Hülya**, 2003. "Ka'ba covers from the Topkapı Palace Collection and their inscriptions", *Word of God, Art of Man The Qur'an and its Creative Expressions*, Oxford University Press, London.
- Tezcan, Hülya**, 2004. "Kutsal Topraklarda Sultanların Dini ve Siyasi Gücünü Temsil Eden Örtüler", *Sanat ve İnanç Sempozyumu Bildirileri*, MSÜ, İstanbul.
- Tezcan, Hülya**, 2006. *Osmanlı Sarayının Çocukları, Şehzadeler ve Hanım Sultanlarının, Yaşamları, Giysileri*, Aygaz Yayınları, İstanbul.
- Tezcan, Hülya**, 2007. Okumura, Sumiyo, (Editör), *Topkapı Sarayı Müzesi Döşemelikler*, Sergi Kataloğu, İstanbul.
- Tezcan, Hülya**, 2008. *Sarayın Terzisi M.Palma-D.Lena-P.Parma*, Sadberk Hanım Müzesi Yay. Mas Matbaacılık, İstanbul.

- Tezcan, Hülya**, 2009. “Osmanlı Hamam Tekstilinin Tarihçesi”, *Eski Hamam, Eski Tas*, Yapı Kredi Kültür Sanat, İstanbul.ss: 113-125.
- Tezcan, Hülya**, “İpekten, İlikli Kilim Tekniğinde Dokunan Mefruşat ve Bu Dokumanın Diğer Örnekleri”, *www.evsiad.org*.
- Ther, Ulla**, 1993. *Türk İşlemeleri, Osmanlı Saray İşlemelerinden Anadolu Çeyiz Sandıklarına*, Yeni Çığır Kitapevi, İstanbul.
- Tizer, Gönül Bayezit, Neriman Sapmaz**, 1965. *Giyim Tarihi*, Kız Teknik Öğretim Okulları Öğretmen Kılavuzları Serisi, İstanbul Matbaacılık Okulu, İstanbul.
- Topuz, Hıfzı**, 2006. “Osmanlı Döneminde Kültür Politikalarında Batılılaşma”, *Türk Kültürü ve Kimliği*, İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları, No: 54, İstanbul.
- Tuğlacı, Pars**, 1985. *Osmanlı Saray Kadınları –Ottoman Palace Women*, Cem Yayınevi, İstanbul.
- Türk ve İslam Eserleri Müzesi*, 2002. Akbank Yayınları, İstanbul.
- Uluçay, M.Çağatay**, 1985. *Harem II*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Uluçay, M.Çağatay**, 1992. *Padişahların Kadınları ve Kızları*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Uşaklıgil, Halid Ziya**, 2003. *Saray ve Ötesi*, Özgür Yayınları, İstanbul.
- Ünal, Sadettin**, 2001. “Kâbe”, *İslam Ansiklopedisi*, cilt: 24, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, ss: 14-21.
- Ünüvar, Safiye**, 1964. *Saray Hatıralarım*, Çağaloğlu Yayınevi, İstanbul.
- Yaman, Bahattin**, 2008. *Osmanlı Saray Sanatkarları 18. Yüzyılda Ehl-i Hiref*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Yatman, Nurettin**, 1945. *Türk Kumaşları*, Ankara.
- Yıldırım, Nuran**, 2010. *Hastane Tarihimizde Bir Kutup Yıldızı Hamidiye Etfal Hastanesi*, Ajans Es, İstanbul.
- Yılmaz, Yaşar, Sara Boynak**, 1999 a. “Hereke Fabrika-i Hümayunu ve İpekli Jakar Dokumaları”, *Milli Saraylar Koleksiyonunda Hereke Dokumaları ve Halıları*, TBMM Milli Saraylar Yayını, İstanbul, ss:22-37.
- Yılmaz, Yaşar, Sara Boynak**, 1999 b. “Saraylarımızı Donatan Bir Fabrika-i Hümayûn”, *MS Tarih, Kültür, Sanat, Mimarlık*, sayı1, İstanbul, ss: 96-109.
- Yılmaz, Yaşar**, 2005. *Batı Tarzı Saray Mobilyasında Osmanlı Kimliği*, TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı Yayını, Yayın no: 27, İstanbul.

EKLER

EK A : Milli Saraylar Tekstil Koleksiyonundaki İşlemeli Eserler Kataloğu

EK B : Transkripsiyonlar

EK C : Sözlük

EK A : Milli Saraylar Tekstil Koleksiyonundaki İşlemeli Eserler Kataloğu

Katalog No: 1(Şekil A.1)

Envanter No: 37/1051

Adı: Sital Puşidesi

Malzemesi: Atlas, altın metal iplik, kum incisi, inci

Boyutu: Çap 122.5 cm, Saçak Boyu: 10.5 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 65 no'lu Taş Oda

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Sarma, dival, tohum işi

Tanımı: Siyah atlas üzerine altın metal tel ile dival işi ve sarma tekniklerinde işlenmişlerdir. Puşidenin süsleme kompozisyonunu; merkezde bulunan büyük çiçek motifi ve bunu çevreleyen sekiz adet küçük çiçek motifi belirler. Çiçek motiflerine tohum işi tekniği ile kum incileri işlenmiştir. Kompozisyonda görülen vazodan çıkan çiçek motifleri dairesel bir düzende tekrar ederek süslemeyi tamamlamaktadır. Vazodan çıkan çiçeklerin ve yaprakların ortaları ise tohum işi ile incilerle süslenmiştir. Puşide sürekliliğini bozmadan devam eden “S” ler ve çiçekli dallar ile bordürlenmiştir. Puşidenin çevresi altın harçla dikilmiş ve inci dolgulu çiçeklerle süslenmiş, altın tırtıl saçaklıdır

Yayın : Yayınlanmamıştır.

Üslup Özellikleri: Koleksiyondaki puşideler içerisinde işleme tekniği ve kullanılan malzemeleri açısından en nadide eserlerden biridir. Eklektik anlayışın sahip olduğu puşidede kullanılan barok motifler stilize edilerek verilmiş, örtüyü çevreleyen S kıvrımları ise hareketlilik kazandırmıştır. Kullanılan malzemelerin yüksek kalitesi ve özellikle işlemler ile yapılan kuyumlar eseri dikkat çekici kılan özellikleri arasındadır.

Katalog No: 2 (Şekil A.2)

Envanter No: 37/1052

Adı: Sital Puşidesi

Malzemesi: İpek kadife, altın metal iplik, kum incisi

Boyutu: Çap 102 cm, Saçak Boyu: 10 cm

Bulunduğu Yer : Dolmabahçe Sarayı 65 no'lu Taş Oda

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Sarma, tohum işi

Tanımı: Kırmızı renkli ipek kadife üzerine altın metal iplik ile dival, tohum işi ve sarma teknikleri kullanılarak işlenmiştir. Merkezde sekiz yapraklı inciden tohum işi ile işlenmiş bir çiçek bulunmaktadır. Kompozisyonun devamını asma yaprakları ve üzüm salkımı motifi ile işlenmiş büyük yapraklı bir çiçek tamamlar. Üzüm salkımlarına tohum işi ile inciler işlenmiş, yapraklar pullar ile hareketlendirilmiştir. Puşide sürekliliğini bozmadan devam eden üzüm salkımları ile bordürlenmiştir. Puşidenin çevresi altın harçla dikilmiş ve dilimlendirilerek hareketlendirilmiş altın tırtıl saçaklıdır.

Yayın : Yayınlanmamıştır.

Üslup Özellikleri : Koleksiyondaki puşideler içerisinde işleme tekniği ve kullanılan malzemeleri açısından en nadide eserlerden biridir. Kullanılan malzemelerin yüksek kalitesi ve farklı kompozisyon üslubu ile önem arz eder.

Katalog No: 3 (Şekil A.3)

Envanter No: 37/800

Adı: Sital Puşidesi

Malzemesi: Atlas, gümüş pul

Boyutu: Çap 100 cm, saçak boyu:7 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 65 no'lu taş oda

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Pul işi

Tanımı: Kırmızı atlas üzerine, merkezde kabartılarak işlenen şua motifi, ışımsal süslemeler ve bunu çevreleyen hilal ile dokuz yıldız pul işi tekniği kullanılarak gümüş pullarla işlenmiştir. Puşidenin çevresi harçlı, gümüş tırtıl saçaklıdır.

Yayın : Yayınlanmamıştır.

Üslup Özellikleri : Puşidenin merkezinde kullanılan şua motifi ve ışımsal süslemeler sembolik ifadeyi kuvvetlendirir niteliktedir. Süsleme kompozisyonunda kullanılan hilal ve dokuz yıldızın bir arada olması hükümdarın kuvvet ve kudretini ifade etmek açısından önem teşkil eder. Eski Türk kağanlarından itibaren özellikle Karahanlı hükümdarları dokuz tuğ kullanılmışlardır. Devletin gücünü ifade bakımından kullanılmış olan hilal ve dokuz yıldızlı bu kompozisyon, şua ve ışımsal süslemeler ile desteklenerek bu sembolik anlatım vurgulanmak istenmiştir.

Katalog No: 4 (Şekil A.4)

Envanter No : 39/155

Adı : Sital Puşidesi

Malzemesi : İpek kadife, altın metal tel, altın burma tel ve altın pul

Boyutu : Çap 103 cm

Bulunduğu Yer : Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi : 19. yüzyıl

Tekniği : Dival işi, sarma, pul işi

Tanımı : Bordo renkli ipek kadife üzerine, altın metal iplik ile dival işi ve sarma tekniğiyle işlenmiştir. Altın metal iplik , altın burma tel ve altın pullarla işlenmiş puşidenin ortasında beşgen form içerisine yerleştirilen çiçek motifi kullanılmıştır.Eserin desenini beş adet vazodan çıkan çiçek buketleri ve bu desenlerin arasındaki kartuşlar oluşturur. Puşide çevresi altın tırtıl saçaklıdır.

Yayın : Ayça Özer Demirli; 2006, *Sandıklarda Saklı Saray Yaşamı*, Sergi Kataloğu, İstanbul, s.102.

Üslup Özellikleri : Koleksiyonun puşideler ana başlığı altında bulunan eserleri arasında farklı malzemeler ve tekniklerin bir arada kullanıldığı en önemli eserlerden biri olan puşide yüksek barok üsluptadır.

Katalog No: 5 (Şekil A.5)

Envanter No: 39/156

Adı: Sital Puşidesi

Malzemesi: Atlas kumaş, altın metal iplik ve altın pul

Boyutu: Çap 103 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Dival ve sarma

Tanımı: Mor renkli atlas kumaş üzerine, altın metal iplik ve altın pul kullanılarak dival ve sarma tekniğiyle işlenmiştir. Eserin çevresini kıvrık dallar üzerinde çiçek ve yaprak motifli bordürler, merkezde ise pençe şeklindeki yaprakları çiçek buketleri sarmaktadır.

Yayın: Ayça Özer Demirli; 2006, *Sandıklarda Saklı Saray Yaşamı*, Sergi Kataloğu, İstanbul, s.106.

Üslup Özellikleri : Koleksiyonda bulunan merkezde pençe şeklindeki bitkisel süsleme ile oluşturulan çarkıfelek motifinin yer aldığı puşidelere örnek teşkil eder. Ayrıca koleksiyondaki tek mor renkli puşide örneğidir.

Katalog No: 6 (Şekil A.6)

Envanter No:39/150

Adı: Sital Puşidesi

Malzemesi: Atlas kumaş, altın metal iplik

Boyutu: Çap 130 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Sarma

Tanımı: Kırmızı renkli atlas kumaş üzerine, altın metal iplik ile sarma tekniğinde işlenmiştir. Çevresini ve orta kısmını sürekliliğini bozmadan kıvrımlı dallar ve çiçek motifleri bordürler, merkezde ise pençe şeklindeki yaprakları çiçek buketleri sarmaktadır. Puşidenin kenarı sim şerit ile bitirilmiştir.

Yayın: Ayça Özer Demirli; 2006, *Sandıklarda Saklı Saray Yaşamı*, Sergi Kataloğu, İstanbul, s.108.

Üslup Özellikleri : Merkezde bulunan süsleme şemasında pençe şeklindeki bitkisel süsleme ile oluşturulan çarkıfelek motifi ve bunu çevreleyen iki bordür ile koleksiyonda bulunan puşideler arasındaki bir grup eser arasındadır.

Katalog No: 7 (Şekil A.7)

Envanter No:39/152

Adı: Sital Puşidesi

Malzemesi: Atlas kumaş, altın metal iplik

Boyutu: Çap 134 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Sarma

Tanımı:Gülkurusu renkli atlas kumaş üzerine, altın metal iplik ile sarma tekniğinde işlenmiştir. Çevresini ve orta kısmını, sürekliliğini bozmadan kıvrımlı dallar ve çiçek motifleri bordürler, merkezde ise pençe şeklindeki yapraklar çiçek buketleri sarmaktadır. Puşide çevresi sim şerit ile bitirilmiştir.

Yayın: Ayça Özer Demirli; 2006, *Sandıklarda Saklı Saray Yaşamı*, Sergi Kataloğu, İstanbul, s.110.

Üslup Özellikleri : Merkezde bulunan süsleme şemasında pençe şeklindeki bitkisel süsleme ile oluşturulan çarkıfelek motifi ve bunu çevreleyen iki bordür ile koleksiyonda bulunan puşideler arasındaki bir grup eser arasındadır.

Katalog No: 8 (Şekil A.8)

Envanter No:39/142

Adı: Sital Puşidesi

Malzemesi: Atlas kumaş, altın metal iplik

Boyutu: Çap 105 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Sarma

Tanımı: Mavi renkli atlas kumaş üzerine, altın metal iplikle sarma tekniğinde işlenmiştir. Çevresini stilize çiçek motifleri bordürler. Merkezde bulunan yıldız motifini on iki adet papatya motifi çevrelemekte, merkezden çıkan altı adet stilize yaprağı ise kenar bordürdeki stilize çiçekler birbirine bağlamaktadır.

Yayın : Ayça Özer Demirli; 2006, *Sandıklarda Saklı Saray Yaşamı*, Sergi Kataloğu, İstanbul, s.112.

Üslup Özellikleri : Merkezde bulunan süsleme şeması ve bunu çevreleyen bordür ile koleksiyonda bulunan puşideler arasındaki bir grup eser arasındadır. Koleksiyonda bulunan tek mavi renkli puşide örneğidir.

Katalog No: 9 (Şekil A.9)

Envanter No:39/153

Adı: Sital Puşidesi

Malzemesi: Atlas kumaş, altın metal iplik

Boyutu: Çap 116 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Sarma

Tanımı:Kırmızı renkli atlas kumaş üzerine, altın metal iplik ile sarma tekniğinde, puşidenin çevresini ve orta kısmın sürekliliğini bozmadan “S” kıvrımlar yapan sarmal bir dal ve çiçek motifleri çevreler. Merkezde bir çiçekten çıkan çarkıfelek motifi yer alır.

Yayın : Ayça Özer Demirli; 2006, *Sandıklarda Saklı Saray Yaşamı*, Sergi Kataloğu, İstanbul, s.114.

Üslup Özellikleri : Merkezde bulunan süsleme şeması ve bunu çevreleyen iki bordür ile koleksiyonda bulunan puşideler arasındaki bir grup eser arasındadır.

Katalog No: 10 (Şekil A.10)

Envanter No:37/801

Adı: Sital Puşidesi

Malzemesi: Atlas kumaş, pul

Boyutu: Çap 95 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 65 no'lu taş oda

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Pul işi

Tanımı: Yeşil renkli atlas kumaş üzerine gümüş pullarla pul işi tekniğinde işlenmiştir. Sital puşidesinin merkezinde çiçek ve etrafında püskül ve kordonlarla süslü çiçek buketleri yer alır. Puşidenin etrafını gümüş sim saçak çevreler.

Yayın : Yayınlanmamıştır.

Üslup Özellikleri : Koleksiyondaki pul işi tekniğinde işlenmiş sofrta puşideleri ve sital puşidelerine örnek oluşturan, sital puşidesinin süslemesinde, 19. yüzyılda ve özellikle ikinci yarısında dekorasyonda yoğunlaşan tekstil kullanımına paralel olarak moda olan kordon ve püsküller kullanılmıştır.

Katalog No: 11 (Şekil A.11)

Envanter No:64/2071

Adı: Sital Puşidesi

Malzemesi: Kadife kumaş, metal tel iplik, pul

Boyutu: Çap 80 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 193 no'lu tekstil deposu

Dönemi:19. yüzyıl

Tekniği: Dival ve sarma

Tanımı: Koyu yeşil kadife üzerine altın metal tel iplikle dival işi ve sarma tekniklerinde işlenmiştir. Puşideyi, merkezde bulunan çiçek formundan dışa doğru S formları oluşturan dallar ve bu dalların aralarında bulunan çiçek motifleri süsler. C formlu dış bordürde yine yapraklı dallar arasında çiçek motifleri kullanılmış, dallar altın pullarla hareketlendirilmiştir. Puşidenin etrafında sim saçak kullanılmıştır.

Yayın : Yayınlanmamıştır.

Üslup Özellikleri : Tüm yüzeyi kaplayan işleme deseni ile yoğun işlemeli puşideler grubundadır.

Katalog No: 12 (Şekil A.12)

Envanter No: 39/165

Adı: Sital Puşidesi

Malzemesi: Kadife kumaş, metal tel iplik, pul

Boyutu: Çap 92 cm.

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 65 no'lu taş oda

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Pul işi

Tanımı: Lacivert renkli ipek kadife kumaş üzerine altın pullarla pul işi tekniğinde işlenmiştir. Puşidenin süsleme kompozisyonunda; merkezde çok yapraklı bir çiçek motifi ve onu çevreleyerek süslemeyi tamamlayan kurdele ile bağlı çiçek buketleri yer alır. Puşide harçlı sim saçak ile çevrelenmiştir.

Yayın : Osmanlı Saray Koleksiyonundan, From The Ottoman Court Collection, Abu Dhabi, 2006, s.252-253.

Üslup Özellikleri : Koleksiyonda bulunan pul işi tekniğinde işlenmiş yoğun süsleme programına sahip puşidenin, motifleri natüralist üsluptadır.

Katalog No: 13 (Şekil A.13)

Envanter No: 37/802

Adı: Sital Puşidesi

Malzemesi: Tafta kumaş (Rips dokuma), pul, sim saçak

Boyutu: Çap: 118 cm, Saçak Boyu: 12 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 65 no'lu taş oda

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Pul işi

Tanımı: Sital puşidesi, pembe renkli tafta kumaş üzerine, gümüş pullarla pul işi tekniğinde işlenmiştir. Puşidenin süsleme kompozisyonunda; merkezde bir karanfil ve bunu çevreleyen yedi adet karanfil motifi bulunmaktadır. Kompozisyonu, bu karanfillerden çıkan kıvrım dallarla süslenmiş dört adet karanfil demeti tamamlar. Kıvrımlarla hareketlendirilen bu karanfil demetleriyle de süslemeye hakim bir çarkıfelek motifi oluşturulmuştur. Sital puşidesi sürekliliğini bozmadan devam eden kıvrımlı dallar ve karanfiller ile bordürlenmiştir. Puşide gümüş sim saçaktan yapılmış ajurlu bir süsleme ve pullarla süslenmiş boncuklu gümüş sim saçakla çevrelenmiştir.

Yayın : Yayınlanmamıştır.

Üslup Özellikleri : Koleksiyonda bulunan pul işi tekniğinde natüralist üslupta işlenmiş sital puşidelerine örnek oluşturan puşidenin deseninde daha önceki yüzyıllarda Osmanlı işleme sanatında sıkça görülen karanfil motifi kullanılmıştır. Bunun yanı sıra puşideyi çevreleyen saçak özellikli bir çalışmanın ürünü olarak dikkat çekmektedir.

Katalog No: 14 (Şekil A.14)

Envanter No:39/154

Adı: Sital Puşidesi

Malzemesi: Atlas kumaş, gümüş pul

Boyutu: Çap: 107 cm, Saçak Boyu: 11 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 65 no'lu taş oda

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Pul işi

Tanımı: Sital puşidesi, kırmızı renkli atlas kumaş üzerine, gümüş pullarla pul işi tekniğinde işlenmiştir. Puşidenin süsleme kompozisyonunda; merkezde stilize edilerek şekillendirilmiş yıldız çiçeği motifi sekizgen bir form içerisinde yer almaktadır. Bu motifin etrafını stilize edilmiş ve “S” kıvrım dallarla hareketlendirilmiş sekiz adet çiçek demeti ve bu demetlerin arasındaki barok kartuşlar süsler. Puşide gümüş, harçlı tırtıl saçakla çevrelenmiştir.

Yayın : Yayınlanmamıştır.

Üslup Özellikleri : Koleksiyonda bulunan yoğun pul işi işleme programlı sital puşidelerine örnek oluşturur.

Katalog No: 15 (Şekil A.15)

Envanter No : 39/140

Adı : Sofra Puşidesi

Malzemesi : Atlas kumaş, gümüş ve altın pul

Boyutu : Çap 140 cm

Bulunduğu Yer : Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi : 19. yüzyıl

Tekniği : Pul işi

Tanımı : Kırmızı atlas kumaş üzerine gümüş ve altın pullarla pul işi tekniğinde işlenmiştir. Merkezden yüzeye yayılan meşe yaprakları ve yapraklardan oluşmuş bir bordür örtüyü süslemektedir. Merkezde bulunan çiçek ve yaprakların damarları altın pullarla kontürlenmiştir. Puşidenin kenarında aynı pullardan elde yapılmış bir haç kullanılmıştır.

Yayın : Ayça Özer Demirli; 2006, *Sandıklarda Saklı Saray Yaşamı*, Sergi Kataloğu, İstanbul, s.118.

Üslup Özellikleri: Osmanlı hanedanı için yapılmış eser özellikle yoğun işleme ile dikkat çekicidir. 19. yüzyılda yaygın olarak kullanılan pul işi tekniğinin en özel örneklerinden biridir. Eserin işleminin içerisi dolgu yapılarak kabartılmıştır. Koleksiyondaki 39/146 envanter nolu eser ile işleme tekniği açısından benzerlik göstermektedir.

Katalog No: 16 (Şekil A.16)

Envanter No : 39/146

Adı : Sofra Puşidesi

Malzemesi : Atlas kumaş, altın pul

Boyutu : Çap 165 cm

Bulunduğu Yer : Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi : 19. yüzyıl

Tekniği : Pul işi

Tanımı: Siyah renkli atlas üzerine, altın pullarla pul işi tekniğinde işlenmiştir. Merkezde bulunan güneş motifini onaltı adet gül motifi, çemberin dışını ise daha büyük on altı gül motifi çevrelemektedir. Puşidenin kenarı sim şerit ile bitirilmiştir.

Yayın : Ayça Özer Demirli; 2006, *Sandıklarda Saklı Saray Yaşamı*, Sergi Kataloğu, İstanbul, s.120.

Üslup Özellikleri : Osmanlı hanedanı için yapılmış eser özellikle yoğun işlemesi ile dikkat çekicidir. 19. yüzyılda yaygın olarak kullanılan pul işi tekniğinin en özel örneklerinden biri olan eser koleksiyonda iki adet bulunan işlemesinin içi dolgu yapılarak kabartılmış eserlerden biridir.

Katalog No: 17 (Şekil A.17)

Envanter No : 39/147

Adı : Sofra Puşidesi

Malzemesi : Atlas kumaş, altın metal iplik, tırtıl, altın pul

Boyutu : Çap 190 cm

Bulunduğu Yer : Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi : 19 .yüzyıl

Tekniği : Sarma ve pul işi

Tanımı : Gülkurusu renkli atlas kumaş üzerine, altın metal iplik, tırtıl ve altın pullarla pul işi tekniğinde işlenmiştir. Ampir etkili süslemede, merkezde bulunan çiçek motifini, ucundan püsküller sarkan kurdele ile birbirine bağlanmış çiçek buketleri belirler.

Yayın : Ayça Özer Demirli; 2006, *Sandıklarda Saklı Saray Yaşamı*, Sergi Kataloğu, İstanbul, s.122.

Üslup Özellikleri : Ampir etkili işlemesi ile ayrıcalıklı olup, farklı işleme tekniklerinin ve malzemelerinin başarı ile birleştirildiği bir örnektir.

Katalog No: 18 (Şekil A.18)

Envanter No : 39/148

Adı : Sofra Puşidesi

Malzemesi : Atlas kumaş, altın metal iplik, gümüş metal iplik

Boyutu : Çap 190 cm

Bulunduğu Yer : Dolmabahçe Sarayı 65 no'lu taş oda

Dönemi : 19 .yüzyıl

Tekniği : Sarma

Tanımı : Lacivert renkli atlas kumaş üzerine, altın metal iplik ve gümüş metal iplik ile sarma tekniğinde işlenmiştir. Çevresini ve orta kısmını, sürekliliğini bozmadan kıvrımlı dallar ve çiçek motifleri bordürler, merkezde ise pençe şeklindeki yaprakları çiçek buketleri sarmaktadır. Puşide çevresi sim şerit ile bitirilmiştir.

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri : Koleksiyonda bulunan 39/152 envanter no'lu sitil puşidesi ile aynı motif özelliklerine sahiptir.

Katalog No: 19 (Şekil A.19)

Envanter No : 39/149

Adı : Sofra Puşidesi

Malzemesi : Atlas Kumaş, altın metal iplik, gümüş metal iplik

Boyutu : Çap 190 cm

Bulunduğu Yer : Dolmabahçe Sarayı 65 no'lu taş oda

Dönemi : 19 .yüzyıl

Tekniği : Dival ve Sarma

Tanımı : Lacivert renkli atlas kumaş üzerine, altın metal iplik ve gümüş metal iplik ile dival ve sarma tekniğinde işlenmiştir. Çevresini ve orta kısmını, sürekliliğini bozmadan S kıvrımlı dallar ve stilize edilmiş çiçek motifleri bordürler, merkezde bulunan çiçek motifini stilize edilmiş altı yapraklı bir çiçek çevreler. Puşide çevresi sim şerit ile bitirilmiştir.

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri : Puşide koleksiyonda bulunan bitkisel bezemeli eserler arasından stilize edilmiş motif özellikleri ile ayrılır.

Katalog No: 20 (Şekil A.20)

Envanter No : 39/151

Adı : Sofra Puşidesi

Malzemesi : Bordo renkli ynl kumaş, altın metal iplik

Boyutu : Çap 177 cm

Bulunduğu Yer : Dolmabahçe Sarayı 65 no'lu taş oda

Dönemi : 19. yüzyıl

Tekniği : Sarma, dival, tohum işi, pul işi

Tanımı : Bordo renkli ynl kumaş üzerine, altın metal iplik ile sarma tekniğinde işlenmiştir. Çevresini ve orta kısmını, sürekliliğini bozmadan devam eden spiral kıvrımlı dallar ve çiçek motifleri bordürler, merkezi ise ortada bir çiçek ve bu çiçekten pençe şeklinde çıkan başak dalları motifi çevreler. Puşidenin yüzeyinde serpme çiçek motifi tekrar eder. Çiçek motiflerinde dallar ve yapraklar dival işi, çiçeklerin ortaları tohum işi, dalların uç kısımları pul işi tekniği ile işlenmiştir. Puşide çevresi sim şerit ile bitirilmiştir.

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup zellikleri: Koleksiyonda bulunan işlemeli sofra puşideleri içerisinde tüm yüzeye serpme şeklinde işlenen motiflerin kullanıldığı tek örnektir.

Katalog No: 21 (Şekil A.21)

Envanter No: 39/143

Adı: Sofra Puşidesi

Malzemesi: İpek kadife, gümüş metal plakalar

Boyutu: Çap 144 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Metal Plaka kapama

Tanımı: Bordo renkli ipek kadife kumaş üzerine, gümüş metal plakalar, metal plaka kapama tekniğinde işlenmiştir. İç içe iki bordür şeklinde kıvrım dallar içerisinden çıkan çiçekler örtüyü çevrelemiştir.

Yayın : Ayça Özer Demirli; 2006, *Sandıklarda Saklı Saray Yaşamı*, Sergi Kataloğu, İstanbul, s.124.

Üslup Özellikleri : Koleksiyonda iki adet metal plaka kapama tekniği ile işlenmiş eserden biridir.

Katalog No: 22 (Şekil A.22)

Envanter No: 39/144

Adı: Sofra Puşidesi

Malzemesi: İpek kadife, gümüş metal plakalar

Boyutu: Çap 144 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Metal Plaka kapama

Tanımı: Bordo renkli ipek kadife kumaş üzerine, gümüş metal plakalar, metal plaka kapama tekniğinde işlenmiştir. İç içe iki bordür şeklinde kıvrım dallar içerisinden çıkan çiçekler helezonik bir şekilde örtüyü çevrelemiştir.

Yayın : Ayça Özer Demirli; 2006, *Sandıklarda Saklı Saray Yaşamı*, Sergi Kataloğu, İstanbul, s.126.

Üslup Özellikleri : Koleksiyonda iki adet metal plaka kapama tekniği ile işlenmiş eserden biridir.

Katalog No: 23 (Şekil A.23)

Envanter No: 40/113

Adı: Şerbet Mahraması

Malzemesi: Pamuklu kumaş, gümüş ve renkli pul, gümüş metal kurtçuk tel

Boyutu: Eni 45 cm, boy 260 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Pul işi, antika, kurtçukla oya

Tanımı: Krem renkli pamuklu kumaş üzerine, renkli pullarla pul işi tekniğinde işlenmiştir. İki ucunu kurdele motifi ile bağlı çiçek demeti, mahramanın çevresini ise çiçek motifi bordürler süslemektedir. Kenar temizliği antika ile yapılmıştır. Seyrek bükülmüş gümüş metal kurtçuk, kenar süslemesinde kullanılmıştır.

Yayın : Ayça Özer Demirli; 2006, *Sandıklarda Saklı Saray Yaşamı*, Sergi Kataloğu, İstanbul, s.68.

Üslup Özellikleri : Mahramada kullanılan pulların renk tonları sayesinde desene, ışık gölge etkisi ile derinlik verilmiş ve kenar süslemesinde kurtçuk tel, oya şeklinde kullanılmıştır.

Katalog No: 24 (Şekil A.24)

Envanter No: 40/117

Adı: Şerbet Mahraması

Malzemesi: Krem renkli pamuklu kumaş, gümüş ve renkli pul, tırtıl

Boyutu: Eni 58 cm, boy 140 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Pul işi, antika, tırtilla oya

Tanımı: Krem renkli pamuklu kumaş üzerine, mor, kırmızı ve sarı pullarla pul işleme tekniğinde aynı desen çift taraflı olarak işlenmiştir. Mahramanın çevresi kıvrımlı dallar içerisinden çıkan çiçek motifiyle bordürlenmiştir. Kenar temizliği antika ile yapılmıştır. Kenarlar tırtıllar ile süslenmiştir.

Yayın : Ayça Özer Demirli; 2006, *Sandıklarda Saklı Saray Yaşamı*, Sergi Kataloğu, İstanbul, s.76.

Üslup Özellikleri : Koleksiyonda bulunan iki yüzü de aynı şekilde işlenmiş eserler saray koleksiyonunda dahi örneğine az rastlanan yüksek kaliteli işçilik örnekleridir. Bu mahramada işlemenin iki yüzü de temiz iş yapılarak, hiçbir bir fark olmadan aynı desen özelliklerine sahiptir.

Katalog No: 25 (Şekil A.25)

Envanter No: 39/157

Adı: Şerbet Mahraması

Malzemesi: Pamuklu kumaş, altın kurtçuk, altın tel iplik, altın pul, kum incileri

Boyutu: Eni 71 cm, boy 147 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Sarma, Pul işi , tohum işi, zürafa işi

Tanımı: Beyaz renkli pamuklu kumaş üzerine, altın tel kurtçuk ile sarma ve altın pul ile pul işi tekniğinde işlenmiştir. Mahrama çift taraflı işlenmiş olup çiçeklerin ortasına kum incileri ile tohum işi yapılmıştır. Fiyonk ve kurdelelerle hareketlendirilmiş, girland formu oluşturan bitkisel bezemeler, mahramanın çevresini bordürler. Şerbet mahramasının kenarlarında zürafa işi tekniğinde iğne oyası kullanılmıştır.

Yayın : Ayça Özer Demirli; 2006, *Sandıklarda Saklı Saray Yaşamı*, Sergi Kataloğu, İstanbul, s.88.

Üslup Özellikleri : Koleksiyonda bulunan iki yüzü de aynı şekilde işlenmiş yüksek kaliteli işçilikli eserler grubundandır. Bu mahramada işlemenin iki yüzü de temiz iş yapılarak, hiçbir bir fark olmadan aynı desen özelliklerine sahiptir. Mahramanın motif özellikleri ampir etkilidir.

Katalog No: 26 (Şekil A.26)

Envanter No: 39/158

Adı: Şerbet Peçetesi

Malzemesi: Beyaz pamuklu kumaş, altın metal tel, kum incileri, sutaşı, burma telden saçak

Boyutu: Eni 36 cm, boy 36 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Sarma, tohum işi, antika

Tanımı: Beyaz renkli pamuklu kumaş üzerine, altın metal telle sarma tekniğinde işlenmiştir. Peçetenin kenarları lale motifiyle bordürlenmiş, lalelerin ortaları kum incileri ile süslenmiştir. Kenar temizliği antika ile yapılmıştır. Şerbet peçetesinin kenarları altın ve gümüş metal telden yapılmış sutaşı ve altın burma telden saçakla çevrelenmiştir. Saçakların uçları kum incileri ile hareketlendirilmiştir.

Yayın : Ayça Özer Demirli; 2006, *Sandıklarda Saklı Saray Yaşamı*, Sergi Kataloğu, İstanbul, s.82.

Üslup Özellikleri : Koleksiyonda bulunan malzeme ve yüksek kaliteli işçilik örneklerindedir.

Katalog No: 27 (Şekil A.27)

Envanter No: 40/124

Adı: Şerbet Peçetesi

Malzemesi: Beyaz pamuklu kumaş, altın metal tel, pembe ipek iplik

Boyutu: Eni 62 cm, boy 62 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Sarma, Çin iğnesi

Tanımı: Krem rengi ipek kumaştan peçetenin köşelerine stilize bitkisel formlar altın metal tel ve pembe ipek iplikle sarma ve çin iğnesi tekniğinde işlenmiştir. Kenarlarına antika uygulanmıştır.

Yayın : Ayça Özer Demirli; 2006, *Sandıklarda Saklı Saray Yaşamı*, Sergi Kataloğu, İstanbul, s.98.

Üslup Özellikleri : Peçetenin sadece köşeleri işlemeli olup, sade bir örnektir. Koleksiyonda bulunan 40/142 envanter no'lu şerbet mahraması ile takımdır.

Katalog No: 28 (Şekil A.28)

Env.No: 48/4920

Adı: Peçete

Malzemesi: Beyaz keten kumaş, ipek iplik

Boyutu: Eni 50 cm, boy 50 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 193 no'lu tekstil deposu

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Sarma

Tanımı: Beyaz keten peçetenin merkezine Latin harfleri ile AH inisyali işlenmiştir. Beyaz ipek iplik ile yapılan işleme sarma tekniğindedir. Peçetenin kenarları saçaklıdır.

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri : Koleksiyonda merkezinde AH inisyali işlenmiş farklı ebatlarda peçete grupları bulunmaktadır. Peçetelerin katlama şekilleri özel olarak merkezde bulunan AH inisyalini kullanana gösterecek şekilde tasarlanmıştır.

Katalog No: 29 (Şekil A.29)

Envanter No: 39/163

Adı: Havlu

Malzemesi: Havlu, pul, metal tel iplik, tırtıl sim, kurtçuk, kum incisi

Boyutu: Eni 73 cm, boy 164 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Pul işi, Sarma, Tohum işi, Antika

Tanımı: Beyaz havlu üzerine, girland formu oluşturacak şekilde altın telle, fiyonklarla bağlı çiçekler ve dallar aralarında şualar işlenmiştir. Dallarda ve şualarda pul işi tekniği, çiçeklerde kurtçukla sarma, tırtıl simle tohum işi ve yapraklarda tel sarma kullanılmıştır. Süsleme örneği havlunun iki yüzünde de temiz olarak işlenmiş olup tek fark çiçeklerin ortalarında bir yüzde görülen tırtıl tohum işinin diğer yüzde kum incileri ile yapılmış olmasıdır. Kenar süslemede ajur, kenar temizliğinde antika uygulanmıştır. İki yüzü de aynı şekilde işlenmiş eserler saray koleksiyonunda dahi örneğine az rastlanan çok ender bir işçiliktir. Kırmızı minareli alameti farikalıdır.

Yayın : Ayça Özer Demirli; 2006, *Sandıklarda Saklı Saray Yaşamı*, Sergi Kataloğu, İstanbul, s.130.

Üslup Özellikleri : Koleksiyonda bulunan iki yüzü de aynı şekilde işlenmiş eserler saray koleksiyonunda dahi örneğine az rastlanan çok ender yüksek kaliteli işçilik örnekleridir. İşlemenin iki yüzünde de çok yüksek kalitede malzeme kullanılmıştır. Kırmızı iplikle işlenmiş minare, havlunun kenarında alameti farikası olarak bulunmaktadır. Havlu üzerinde kullanılan motif özellikleri ampir etkilidir.

Katalog No: 30 (Şekil A.30)

Envanter No: 40/70

Adı: Abdest Havlusu

Malzemesi: Havlu, metal tel iplik, tırtıl, pul

Boyutu: Eni 69 cm, Boy 152 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Pul işi, Sarma, Tohum işi, Antika

Tanımı: Beyaz havlu üzerine, girland formu oluşturacak şekilde, fiyonk ve püsküllerle bağlı çiçekler ve sarmal dallar işlenmiştir. Altın telle sarma tekniğinde işlenmiş havluda çiçekler tırtıl ve pullarla süslenmiştir. Kenar süslemede ajur ve kenar temizliğinde antika uygulanmıştır. Kırmızı minareli alameti farikası vardır.

Yayın : Ayça Özer Demirli; 2006, *Sandıklarda Saklı Saray Yaşamı*, Sergi Kataloğu, İstanbul, s.132.

Üslup Özellikleri : Koleksiyonda bulunan havlular arasında az örnekte 19. yüzyılın ikinci yarısında yoğun olarak kullanılan kordonlar ve püsküller işleme motifi olarak kullanılmıştır. Havlunun kenar süslemede çekme ajur uygulanmıştır. Kırmızı iplikle işlenmiş minare, havlunun kenarında alameti farikası olarak bulunmaktadır. Havlu üzerinde kullanılan motif özellikleri ampir etkilidir.

Katalog No: 31 (Şekil A.31)

Envanter No: 40/68

Adı: Abdest Havlusu

Malzemesi: Havlu, metal tel iplik

Boyutu: En 70 cm, Boy 154 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Sarma, Antika

Tanımı: Beyaz havlu kumaş üzerine, gümüş telle sarma tekniğinde kıvrımlı dallardan çıkan çiçekler işlenmiştir. Kenar temizliğinde antika uygulanmıştır. Kırmızı minareli alamenti farikası vardır.

Yayın: Ayça Özer Demirli; 2006, *Sandıklarda Saklı Saray Yaşamı*, Sergi Kataloğu, İstanbul, s.136.

Üslup Özellikleri : Havlunun işleme motifleri, özellikle puşidelerin merkezinde çok kullanılan çarkifelek motiflerine benzetilmiştir. Kırmızı iplikle işlenmiş minare, havlunun kenarında alamenti farikası olarak bulunmaktadır.

Katalog No: 32 (Şekil A.32)

Envanter No: 39/167

Adı: Arakiye Seccade

Malzemesi: Arakiye altın metal iplik saçak

Boyutu: 194 cm boy, 114 cm en

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Dival işi

Tanımı: Krem renkli arakiye üzerine altın metal tel ile dival işi tekniğinde işlenmiştir. Mihrap kısmında yer alan kıvrık dal ve çiçeklerden oluşan süslemenin arasında iki minareli camii yer alır. İki yanda rokoko tarzında soyut süslemeler, c kıvrımlı dallar ve çiçekler vardır. Seccadenin alt kısmında süsleme öğelerinden oluşturulmuş soyut vazodan çıkan çiçekler ve kıvrık dallar iki yanda bulunan sütunları sarar. Etrafi saçaklıdır.

Seccadenin iki yanında bulunan ve evrensel bir sembol olan sütunlar, yeri ve göğü, yaşanan dünya ile ilahi âlemi birbirine bağlayan bir eleman olarak görülmüş, sütunları saran cennet bahçesinin çiçeği gül dalları ibadetle gelen mutluluk anlamında kullanılmış, mihrap kısmında kullanılan camii ana yöneliş noktasını ifade etmiştir. Çiçekler arasında güllerin yanı sıra lalenin de kullanılmış olması, işlemeyi yapan usta için kısa ve açık bir mesaj niteliği ile Osmanlı imzası niteliğini taşımaktadır.

Yayın : Osmanlı Saray Koleksiyonundan, From the Ottoman Court Collection, Abu Dhabi, 2006, s. 264-265 .

Üslup Özellikleri : Koleksiyonda bulunan arakiye seccadeler arasında bu tip figürlü anlatımlı başka bir seccade yoktur.

Katalog No: 33 (Şekil A.33)

Envanter No: 40/381

Adı: Arakiye Seccade

Malzemesi: Arakiye, altın metal iplik, saçak

Boyutu: 198 cm boy, 137 cm en

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Dival işi

Tanımı: Krem renkli arakiye üzerine altın metal tel ile dival işi tekniğinde işlenmiştir. Dış kenarları içleri bitkisel bezemeli dikdörtgen ve yuvarlak kartuşlarla süslenmiş sütunlar sınırlandırmıştır. Köşeleri vazoların üzerinden çıkan kıvrımlı dallar ve yapraklar süsler. Vazoların arasındaki düz çizgi mihrap kısmını belirler. Çizginin üzerinde vazodan iki yana uzanan bitkisel motifler yer alır. Mihrap, uçları S kıvrımlı motiflerin birleşim noktalarından sarkan girland ve püskül motifleri ile bezenmiştir. Seccadenin merkezinde kartuşlarla sınırlı bir pencere bulunmaktadır. Ayaklık kısmının ortasını spiral kıvrımlı dallar ve kartuşlu bir vazodan çıkan çiçek demeti belirler. Ayrıca ayaklık kısmında da püskül motifleri yer alır.

Seccadenin iki yanında bulunan ve evrensel bir sembol olan sütunlar, yeri ve göğü, yaşanan dünya ile ilahi âlemi birbirine bağlayan bir eleman olarak görülmüş, merkezde bulunan pencere yaşanan ortamdan daha farklı bir dünyaya ibadetle açılmanın mümkün olduğunu anlatmıştır.

Yayın: Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri : Koleksiyonda bulunan arakiye seccadeler arasında yoğun anlatım programı ve Rokoko üslubu ile dikkat çeker.

Katalog No: 34 (Şekil A.34)

Envanter No: 39/511

Adı : Arakiye Seccade

Malzemesi : Arakiye, gümüş metal iplik, gümüş tırtıl, gümüş kurtçuk, gümüş tırtıl saçak

Boyutu: En 102 cm, Boy 170.5 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği : Dival işi, tohum işi, sarma işi

Tanımı: Seccade krem renkli arakiye üzerine gümüş metal iplikle dival işi tekniğinde işlenmiştir. Seccadenin iki yanında sütunlar , sütunları saran asma yaprakları ve üzüm salkımları vardır. Mihrabı sütunların üzerinden kavis yaparak çıkan bitkisel bezemeli istiridye motifi ile bunun altından sarkan çiçek dalları belirler. Ayaklık kısmında simetrik olarak kullanılmış bereket boynuzu içerisinden çıkan çiçek motifleri bulunmaktadır. Çiçek motiflerinin ortaları yer yer tohum işi yapılmıştır. Kenarlarda gümüş tırtıl ve kurtlardan yapılmış harç ve saçak kullanılmıştır. Astarı krem renklidir.

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri : Arakiye seccadeler arasında yoğun süsleme programı ve barok motif özellikleri ile özel bir örnektir.

Katalog No: 35 (Şekil A.35)

Envanter No: 40/408

Adı: Arakiye Seccade

Malzemesi: Keçe, sarı ve pembe yün iplik

Boyutu: Boy: 165 cm, En: 96.5 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl'ın ikinci yarısı

Tekniği: Zincir İşi

Tanımı: Krem renkli arakiye üzerine sarı, pembe ve mor renkli iplikle zincir işi tekniğinde işlenmiştir. Seccadenin kenarları dilimler halinde kesilmiştir. Bordüründe sarı renkli iplikle zincir işi sarmal dal ve çiçek motifleri, köşelerinde ise içleri baklava dolgulu iki adet c motifi kartuş bulunmaktadır. Seccadenin iki yanında kaideden çıkan ve devam eden kıvrımdal ve içi çiçek dolgulu baklavalardan oluşan sütunlar yer alır. Sütunların üzerinde yapraklardan oluşan birer başlık yer alır. Mihrabı sütunlardan çıkan bitkisel bezemeli yarım daire ve bir kandil motifi belirler. Ayaklık kısmında sarı ve pembe renkli bir çiçek buketi vardır. Arka astarı pamuklu kumaştandır.

Saray envanterinde seccade krem renkte arakiye üzerine sarı pembe yün ipliğiyle çiçek işlemelidir, etrafı dilimlidir. Güveli olarak kayıtlıdır. İlk kayıt yeri Taş Oda'dır.

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri :19 yüzyılın ikinci yarısında daha çok kullanılan, zincir işi tekniğinde işlenmiş arakiye seccadelerin karakteristik özelliklerini göstermektedir.

Katalog No: 36 (Şekil A.36)

Envanter No: 40/406

Adı: Arakiye Seccade

Malzemesi: Arakiye, renkli yün iplik, gümüş kılaptanlı iplik

Boyutu: Boy: 106 cm, En: 100 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl'ın ikinci yarısı

Tekniği: Krem renkli arakiye üzerine renkli ipliklerle zincir işi ve gümüş kılaptanlı iplikle dival işi tekniğinde işlenmiştir.

Tanımı: Krem renkli arakiye üzerine renkli yün iplikle zincir işi tekniğinde ve dival işi tekniğinde işlenmiştir. Seccadenin kenarları sim saçaklıdır. Bordüründe sarı, kahverengi S'ler ve bu S'lerin etrafında renkli çiçek ve yaprak motifleri bulunmaktadır. Seccadenin iki yanında yaprak motifli kaideden çıkan ve boğumlar halinde yükselen sütunlar bulunmaktadır. Sütunların üzerinden çıkan uçları kıvrımlı S ler dönüşümlü olarak mihrap çizgisini belirler. Mihrabı renkli çiçeklerden oluşan girland formları ve bitkisel bezemeli bir kandil belirler. Ayaklıkta renkli bir çiçek demeti bulunur. Mihrabı süsleyen motiflerde renkli yün iplik ile zincir işi ve çiçek saplarında gümüş kılaptanlı iplikle dival işi kullanılmıştır. Arka astarı pamuklu kumaştandır.

Saray envanterinde seccade krem arakiye üzerine muhtelif renkte yün ipeğiyle etrafı, mihrabı çiçek işlemelidir. Etrafı saçaklıdır. Güveli olarak kayıtlıdır.

Yayın : Yayınlanmamıştır.

Üslup Özellikleri : Zincir işi ve dival işinin bir arada kullanıldığı arakiye seccade gurubundandır.

Katalog No: 37 (Şekil A.37)

Envanter No: 40/401

Adı: Arakiye Seccade

Malzemesi: Arakiye, renkli yün iplik

Boyutu: Eni 98, Boyu 157 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Krem renkli arakiye üzerine renkli ipliklerle zincir işi ve dival işi tekniğinde işlenmiştir.

Tanımı: Krem renkli arakiye üzerine renkli yün iplikle zincir işi tekniğinde ve dival işi tekniğinde işlenmiştir. Seccadenin bordürünü alternatif olarak devam eden kıvrımlı dallar ve i çiçekler süsler. Köşelerde iki C motifi kartuş şeklini almış içi baklava tezyinatlıdır. Seccadenin iki yanında içleri çiçekli baklavalardan oluşan sütunlar bulunmaktadır. Mihrabı sütunların üzerinden çıkan çiçek ve yaprak motifleri ile uçları içeri kıvrık C motifi ve bir kandil belirler. Mihrabı renkli bir yaprak demeti taçlandırır. Ayaklık kısmında bir çiçek demeti yer alır. Arka astarı pamuklu kumaştır.

Yayın : Yayınlanmamıştır.

Üslup Özellikleri : Zincir işi ve dival işinin bir arada kullanıldığı arakiye seccade gurubundandır.

Katalog No: 38 (Şekil A.38)

Envanter No: 39/169

Adı: Seccade

Malzemesi: Mor renkli ipek tafta dokuma (Rips Dokuma), gümüş metal iplik, karton kalıp, gümüş kordon ve gümüş saçak, mor renkli ipek astar

Boyutu: Seccade ; En: 126 cm Boy:178 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Sarma Tekniği

Tanımı: Seccade -Mor renkli ipek tafta kumaş üzerine gümüş metal tel iplik ile sarma tekniğinde işlenmiştir. Kurdeleli s kıvrımı yapan bahar dalları seccadenin kenarını bordürler. Mihrap kısmına iki yana doğru sarkmış kurdele ile bağlı bahar dalı işlenmiştir, alt kısımda bir buket içerisinde bahar dalları görülür. Seccadenin etrafını gümüş kordon ve gümüş saçak çevreler. Mor renkli ipek astarlıdır.

Seccadenin işleme şemasını oluşturan kurdeleli bahar dalları yoğun bir dekoratif süsleme programı olmasının yanı sıra ibadet eden kişiye cennet kavramını hatırlatarak ibadetin desteklenmesi amaçlanmıştır. Kurdelenin fiyonklar yaparak kullanılması ile ilahi bir sevgiye bağlayıcılık ve bununla beraber ilahi adanmışlık anlatılmak istenmiştir.

Minder, mor renkli ipek kumaş üzerine gümüş metal tel iplik ile sarma tekniğinde işlenmiştir. Minderin kenarlarını kurdele ile bağlı bahar dalları bordürler. Minderin etrafını gümüş kordon çevreler. Seccade Minderi En: 52,5 cm Boy: 63,5 cm

Yayın: Osmanlı Saray Koleksiyonundan, From the Ottoman Court Collection, Abu Dhabi, 2006, s. 262-263.

Üslup Özellikleri : Koleksiyonda bulunan bir kısım seccade gibi minderi ile takım halinde bulunmaktadır. İşleme yoğunluğu ve kalitesi açısından koleksiyondaki nadide parçalardan biridir.

Katalog No: 39 (Şekil A.39)

Envanter No : 39/514

Adı : Seccade

Malzemesi : Lacivert atlas, altın ve gümüş tel iplik

Boyutu: Seccade Eni 114 cm Boyu 173 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği : Dival İşi

Tanımı: Lacivert renkli atlas kumaş üzerine altın ve gümüş metal tel ile dival işi tekniğinde işlenmiştir. Seccade altın rengi çiçek ve gümüş rengi yaprak motifi ile bordürlenmiş, mihrap kısmında bu motifler iki yana sarkan bir demet oluşturmuştur. Ayaklık kısmında ise bir demet çiçek bulunmaktadır. Kenarlarda gümüş ve altın sim saçak kullanılmıştır. Seccadenin mavi ipek astarı vardır. Mührü bulunmaktadır. Seccadenin minderi lacivert renkli atlas üzerine altın ve gümüş metal tel ile dival işi olarak çiçek motifleri bordürler. Minderin her iki yüzü de işlemelidir. Seccade Minderi En 60 cm, Boy 75 cm

Yayın : Yayınlanmamıştır.

Üslup Özellikleri : Seccade, minderi ile takım olan seccadeler grubundandır. İşlemede altın ve gümüş metal telin bir arada kullanılması ile koleksiyonda özellikli bir örnek olarak öne çıkar.

Katalog No: 40 (Şekil A.40)

Env.No: 39/172

Adı: Seccade

Malzemesi: İpek kumaş, gümüş tel iplik ve renkli ipek iplik.

Boyutu: Eni 120 cm, Boyu 179 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Çin iğnesi, sarma, hasır iğnesi

Tanımı: Kahverengi ipek kumaş üzerine gümüş tel ve renkli ipek iplik ile çin iğnesi, sarma ve hasır iğnesi tekniklerinde işlenmiştir. Seccadeyi gümüş iplik ile işlenmiş S ler ve onların aralarından çıkan renkli çiçekler bordürler. Seccadenin iki yanında sarmal dallardan oluşan sütunlar vardır. Mihrabı sütunlardan kavis yaparak çıkan S ler belirler. Mihrabın üst kısmında simetrik olarak birer çiçek demeti bulunmaktadır. Kenarlarda sim saçak kullanılmıştır. Astarı kahverengi ipektir. Seccadenin takımı minderi bulunmaktadır.

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri : Seccade, minderi ile takım olan seccadeler grubundandır. Natüralist düzende görülen ana kompozisyonda ampir etkilerin izleri vardır.

Katalog No: 41 (Şekil A.41)

Envanter No : 40/380

Adı : Seccade

Malzemesi : Siyah atlas, eflatun, krem, yeşil, mavi ipek iplik, saçak

Boyutu: En 133 cm, Boy 190 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl sonu

Tekniği : Zincir İşi

Tanımı: Siyah renkli atlas kumaş üzerine renkli ipek ipliklerle zincir işi olarak işlenmiştir. Boru çiçekleriyle bezenmiş S kıvrımları seccadenin kenarını bordürler. Seccadenin iki yanında boru çiçekleriyle süslenmiş sütunlar vardır. Eflatun ve yeşil akant yapraklarından oluşan mihrabı, sütunlardan kavis yaparak çıkan S ler belirler. Seccadenin etrafını mavi, yeşil, krem renkli saçak çevreler.

Yayın : Yayınlanmamıştır.

Üslup Özellikleri : Seccadenin işleminde kullanılan boru çiçekleri ile natüralist bir etki yaratılmıştır.

Katalog No: 42 (Şekil A.42)

Envanter No : 39/173

Adı : Seccade

Malzemesi : Açık pembe renkli ipek kumaş, krem ve yeşil ipek iplik

Boyutu: Seccade; En 130 cm, Boy 170 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl sonu

Tekniği : Zincir işi

Tanımı: Açık pembe renkli ipek kumaş üzerine zincir işi tekniğinde işlenmiştir. Goncalı çiçekler ve yapraklarla bezenmiş S kıvrımları seccadenin kenarını bordürler. Mihrap iki kavisli çiçek buketi ile belirlenmiş ve mihrabın taç kısmından bir püskül sarkıtılmıştır. Seccadenin etrafını yeşil ve krem renkli saçak çevreler. Seccade Minderi; en 65 cm, boy 93 cm

Yayın : Yayınlanmamıştır.

Üslup Özellikleri : Seccadenin işleminde kullanılan motif düzeni natüralist üsluptadır.

Katalog No: 43 (Şekil A.43)

Envanter No: 39/170

Adı : Seccade

Malzemesi : Mor renkli atlas kumaş, gümüş metal tel ve pul, gümüş saçak

Boyutu: Seccade, En 101 cm, Boy 167 cm,

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği : Zincir işi

Tanımı: Mor renkli atlas kumaş üzerine gümüş metal tel ile dival işi ve tohum işi tekniğinde işlenmiştir. Köşelerde S kıvrımlı pul işi işlemeli bir çizgi seccadenin kenarını bordürler. Mihrap fiyonklu bir kurdele ile birleştirilmiş iki adet çiçekli dal motifinden oluşur. Çiçeklerin ortaları gümüş pullarla tohum işi yapılmıştır, yapraklar gümüş pullarla hareketlendirilmiştir. Seccadenin ayaklık kısmında köşelerden çıkan C kıvrımlı çiçek dalları bulunur. Seccadenin etrafını gümüş saçak çevreler.

Seccadenin minderi; mor renkli atlas kumaş üzerine gümüş metal tel iplik ile dival işi tekniğinde işlenmiştir. Minderin kenarlarını çiçekli bahar dalları bordürler. Çiçeklerin ve yaprak motiflerinin ortaları tohum işi yapılmış ve yapraklar gümüş pullarla hareketlendirilmiştir. Minderin her iki yüzü de işlemelidir. Seccade Minderi, En 63.5 cm, Boy 73 cm

Yayın: Yayınlanmamıştır.

Üslup Özellikleri : Seccadenin işleme kompozisyonunda eklektik üslup özellikleri görülmektedir.

Katalog No: 44 (Şekil A.44)

Envanter No: 14/1887

Adı: Lübnankâri Seccade

Malzemesi: Altın metal iplik, pamuklu astar

Boyutu: Eni 115 cm, Boyu 163 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: İlikli Dokuma

Tanımı: Lübnankâri seccadenin bej rengi zemini üzerinde, altın metal telle iki yanda sütunlar işlenmiştir. Mihrabı iki minare ve üç kandil motifi oluşturur. Mihrabın üst kısmında simetrik olarak ay-yıldız motifi yer alır. Ayaklık kısmında altın metal telle işlenmiş bir vazo içerisinde renkli çiçek demeti işlenmiştir. Bu tasvirin altında C kıvrımlı bir kartuş bulunmaktadır. Seccadenin iç çerçevesi altın tel işlemeli zeminde renkli işlemeli goncalar, dış kenar çerçevesini dilimler içerisinde altın tel işlemeli çiçekler bordürler. Kenarlarda sim kordon kullanılmıştır. Arka astarı pamuklu kumaştan olup iki en kullanılmıştır. Mihrabı oluşturan kandil motifi ile ruhu aydınlatan ilahi ışık simgelenmiştir.

Yayın: Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri : Koleksiyonda bulunan tüm Lübnankâri seccadeler de mihrapta kandil motifi, iki minare ve simetrik ay-yıldız motifi kullanılmıştır. Diğer Lübnankâri seccadelerde de olduğu gibi bu seccade de bu şemaya göre dokunmuştur.

Katalog No: 45 (Şekil A.45)

Envanter No: 14/1886

Adı: Lübnankâri Seccade

Malzemesi: Gümüş metal iplik, pamuklu astar

Boyutu: Eni 96 cm, Boyu 157 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: İlikli Dokuma

Tanımı: Lübnankâri seccadenin eflatun rengi zemini üzerinde, gümüş metal telle iki yanda sütunlar ve sütunların içerisinde zigzag yaparak yükselen renkli goncalı bir dal işlenmiştir. Mihrabı içerisi renkli bezemeli iki minare ve gümüş telle işlenmiş büyük bir palmet figürünün içerisinde sarkan bir kandil motifi oluşturur. Mihrabın üst kısmında simetrik olarak vazodan çıkan çiçek motifleri yer almıştır. Ayaklık kısmında figür kullanılmamıştır. Seccadeyi gümüş metal tel işlemeli zeminde eflatun, mor, kırmızı, pembe, turuncu, sarı, pembe, bordo gibi içerisinde çift renkli çiçekler çıkan bir çerçeve bordürler. Kenarlarda gümüş kılaptanlı saçak kullanılmıştır.

Yayın : Yayınlanmamıştır.

Üslup Özellikleri : Koleksiyonda bulunan diğer ilikli dokuma tekniğindeki seccadelerden renk ve kompozisyon açısından ayrılır. Seccadenin motifleri geometrik özellikler göstermektedir.

Katalog No: 46 (Şekil A.46)

Envanter No: 39/168

Adı: Lübnankâri Seccade

Malzemesi: Altın metal iplik pamuklu astar

Boyutu: Eni 129 cm Boyu 220 cm Saçak Boyu 8 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: İlikli Dokuma

Tanımı: Lübnankâri seccadenin bej rengi zemini üzerinde, altın metal telle iki yanda sütunlar ve sütunları saran kırmızı güller ve dalları işlenmiştir. Mihrabı iki minare ve üç kandil motifi oluşturur. Mihrabın üst kısmında ve minarelerin üzerinde alem motifi yer almıştır. Ayaklık kısmında altın metal telle işlenmiş vazodan çıkan çiçek demeti işlenmiştir. Bu tasvirin altında C kıvrımlarından oluşan bir kartuş bulunmaktadır. Seccadenin iç çerçevesini asma yaprakları ve üzüm salkımları, dış kenar çerçevesini dilimler bordürler. Kenarlarda sim saçak kullanılmıştır. Seccadenin krem renkli ipek muare astarı vardır. Mührü bulunmaktadır.

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri :Koleksiyonda bulunan tüm Lübnankâri seccadeler de mihrapta kandil motifi, iki minare ve simetrik ay-yıldız motifi kullanılmıştır. Diğer Lübnankâri seccadelerde de olduğu gibi bu seccade de bu şemaya göre dokunmuştur.

Katalog No: 47 (Şekil A.47)

Envanter No: 52/657

Adı: Perde

Malzemesi: Kadife kumaş, goblen, saçak, püskül, astar

Boyutu: Boy perdesi kanat eni 88 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 20 no'lu oda

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Dikiş, Aplike

Tanımı: Mavi kadife boy perdesinin kenarlarına baklava dilimli goblenler applike edilmiştir. Ayrıca perdenin farbelası goblene uygun tonlarda harçlar ile applike yapılarak süslenmiştir.

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri : Dolmabahçe Sarayı Selamlık 20 no'lu odada bulunan perde goblenler applike yapılarak süslenmiş, dönemin modası harç ve püsküller ile hareketlendirilmiştir. Milli Saraylar koleksiyonu perde tefrişi içerisinde goblen ve kadifenin bir arada kullanıldığı nadir örneklerden biridir. 52/657, 52/658 ve 52/659 envanter no'lu perdeler ile takımdır.

Katalog No: 48 (Şekil A.48)

Envanter No: 52/763

Adı: Perde

Malzemesi: 36 desen Hereke kumaş, karamel rengi kadife kumaş, ponpon, metal tel iplik, rozet

Boyutu: Perde kanat 120 cm, perde boyu 470 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Harem, 225 oda

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Dival İşi

Tanımı: Yan yaşmaklı ve kadife farbelalı perdede 36 desen Hereke kumaşın, desenin somon renkte ilave atkı sistemiyle; atkı ve çözümlü olarak motiflerin aynı rengin parlak ipliğiyle, ışık kırılması gibi algılandığı tek renkli uygulaması kullanılmıştır. Söz konusu desen zemin üzerinde bir ağ doku oluşturacak düzende androlaklarla birbirine bağlanan kartuşlar içerisinde asma yapraklarından oluşan neoklasik bir süslemeye sahiptir. Perdenin farbelası çift katlıdır. Birinci katta düz dikdörtgen biçiminde karamel rengi kadife farbelanın üzerinde sarı metal iplik kullanılarak simetrik C motifleri ve kıvrık dallardan oluşan barok kartuş motifleri dival işi ile işlenmiştir. Farbelanın altında ise perde ile aynı kumaştan içbükey dilimler kullanılmıştır. Dört dilimli farbelanın her iki diliminin ortasında farbelanın kumaşı serbest bırakılmış ve kadife işlemeli üst farbelaya bu kumaş, rozetlerle applike yapılmıştır.

Yayın :Yayımlanmamıştır

Üslup Özellikleri : 52/764 envanter no'lu perde ile takımdır. Hereke kumaş ve işlemeli farbela uyumlu bir şekilde kullanılarak, bir bütün oluşturulmuştur.

Katalog No: 49 (Şekil A.49)

Envanter No: 4/168

Adı: Perde

Malzemesi: Hereke 7 no'lu çatma kadife, düz kadife, saçak, burgu saçak, astar, renkli ipek iplik, kordon, püskül

Boyutu: Perde kanat eni 100 cm, perde boyu 470 cm

Bulunduğu Yer: Beylerbeyi Sarayı 5 no'lu oda

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Kabartma sarma, yarma sarma.

Tanımı: Hereke 7 desen no'lu kırmızı çatma kadife perdenin gırland formlu farbelası mavi kadifedendir. Farbelanın üzerine renkli ipliklerle kabartma sarma ve yarma sarma ile bitkisel motifler işlenmiştir. Ayrıca farbelanın ortasına simle sarma “AH” inisyali Osmanlıca olarak işlenmiştir. Çift kanatlı boy perdesinin kenarları saçaklıdır. Farbelanın kenarlarında kordon, püskül ve burgu saçak kullanılmıştır.

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri : Beylerbeyi Sarayı 5 no'lu odada bulunan perde 4/166, 4/167 ve 4/168 envanter no'lu perdelerle takımdır. Hereke çatma kadifenin işlemeli bir perde kompozisyonunda kullanılması ayrıca perdede Osmanlıca İnsiyal kullanılmış olması, perdeyi koleksiyon içerisinde özellikli bir konuma getirmiştir. 4/166, 4/167 ve 4/168 envanter no'lu perdeler takımdır.

Katalog No: 50 (Şekil A.50)

Envanter No: 60/516

Adı: Farbela Perde

Malzemesi: Damask kumaş, ipek saten, rozet, burma saçak, beyaz kadife

Boyutu: En, 185 cm, Boy, 140 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Harem 72 no'lu Banyo

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Aplike, çin iğnesi

Tanımı: Fes rengi damask desenli ipek zemin üzerine yağ yeşili düz ipek saten bordürlüdür. Perdenin ortası oval, kenarları kademeli olarak aşağı doğru sarkmakta ve yanlarda da oval bir form oluşturulmaktadır. Farbelanın tüm çevresini fıstık yeşili bordür çevreler. Su taşından yapılmış koyu yeşil fitiller C motifleri biçiminde farbelanın ortasında madalyon oluşturacak biçimde bulunmaktadır. Bu madalyonun sağ ve solunda aynı fitilden oluşturulan anfora biçimli beyaz renkli arma motifi, çin iğnesi tekniğinde renkli bitkisel süslemeler bulunmaktadır. Yeşil renkli ipek bordürün üzerinde aralıklarla perdenin saçakları ile takım rozet şeklinde süslemeler bulunmaktadır. Ayrıca farbelanın kenarlarını perde ile uyumlu üç renkli burma saçak çevrelemektedir. Fes rengi damask kumaşın natüralist bitkisel bir deseni vardır. Farbela ölçülerinde olup; tül ve şemsiyenin (storun) üzerinde kullanılmıştır.

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri : Dolmabahçe Sarayı Harem 72 no'lu banyoda ve koridorda tefrişte bulunan farbela takımının Yıldız Şale-Tekstil Deposu 58 no'lu depoda bir eşi bulunmaktadır.

Katalog No: 51 (Şekil A.51)

Envanter No: 92/2517

Adı: Farbela

Malzemesi: Mavi ipek damask kumaş, beyaz ipek kumaş

Boyutu: En,190 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 74/2 koridor

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Aplike

Tanımı: Mavi renkli damask desenli farbelanın, dilimleri içerisine girland formu oluşturacak şekilde beyaz ipek kumaşla kalpler ve floral süslemeler applike edilmiştir. Farbela, boy perdesinin üzerinde kullanılmıştır.

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri : Dönemin tekstil tefrişinde sıkça kullanılan aplikeli süslemeler farbelada da kullanılmıştır. Yıldız Albümlerinde; Yıldız Şale Köşk'ünde farbelanın fotoğrafları yer almakta, Köşk'ün Salonlarından birinde çekilen fotoğrafta farbela düz boy perdeleri ve işlemeli şemsiyeler (storlar) ile beraber kullanılmaktadır. 92/2517, 92/2518 ve 92/2519 envanter no'lu farbelalar ile takımdır.

Katalog No: 52 (Şekil A.52)

Envanter No: 14/3342

Adı: Şemsiye (Stor)

Malzemesi: Pamuklu Kumaş, petek tül

Boyutu: Eni, 186 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Harem 67 no'lu Mavi Salon, ilk yerleşim yeri 133 oda

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Beyaz iş, krem renkli pamuklu kumaş üzerine beyaz ipliklerle yapılan sarma iş ve tül üzerine applike.

Tanımı: Pamuklu kumaştan üç dilimli şemsiyenin (storun), dilimlerinin uç kısmına tül applike edilmiştir. Şemsiyenin (Storun) tül olan uç kısmı bitkisel süslemeler applike edilerek bordürlenmiştir. Dilimlerin orta kısmına gelen bölümlerde içleri bitkisel motiflerle ajurlanarak bezenmiş birer baklava dilimi bulunmaktadır. Pencerede güneş kırıcı olarak kullanılmış şemsiye (stor) ahşap mekânizmalı ve ip kontrol sistemlidir.

Yayın: Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri : Yıldız Şale 58 no'lu Tekstil deposunda bulunan 92/3576- 3588 envanter no'lu ve Harem 88 no'lu Binek Salon'da bulunan 14/3337-3339 envanter no'lu şemsiyelerin (storların) eşidir. 14/3342 envanter no'lu şemsiye (stor) ile 3343 ve 12/3344 envanter no'lu şemsiyeler takımdır. Ayrıca dönemin şemsiyelerinde kullanılan tül süslemede şemsiyelerin uç kısımlarında ve aplikeli kısmında kullanılmıştır.

Katalog No: 53 (Şekil A.53)

Envanter No: 12/3630

Adı: Şemsiye (Stor)

Malzemesi: Pamuklu Kumaş

Boyutu: Eni, 140 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 21 Koridor

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Beyaz iş

Tanımı: Krem renkli pamuklu kumaş üzerine beyaz ipliklerle sarma işi yapılmıştır. Pamuklu krem rengi kumaşın ortasına baklava diliminin içerisinde floral bir süsleme ve bu motifi çevreleyen stilize kıvrık dallar beyaz iş tekniği ile işlenmiştir. Kumaşın uç kısmı üç dilimlidir.

Pencerede güneş kırıcı olarak kullanılmış şemsiye (stor) ahşap mekânizmalı ve ip kontrolsistemlidir.

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri : Milli Saraylara bağlı Saray, Köşk ve Kasırların şemsiye (stor) tefrişi desen açısından incelendiğinde bu desenin en çok tercih edilen desen olduğu görülür. 12/3630, 31, 32, 33, 34, 35 ve 12/3646 envanter numaralı şemsiyeler (storlar) bir takımdır. Koleksiyona şemsiyeler (storlar) satın alma şekli ile dahil olmuştur.

Katalog No: 54 (Şekil A.54)

Envanter No: 12/3022

Adı: Şemsiye (Stor)

Malzemesi: Pamuklu Kumaş

Boyutu: Boy, 350 cm, Eni, 170 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 57/2 Koridor, İlk yerleşim yeri ve son yerleşim yeri 57/2 koridordur

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Beyaz-iş, krem renkli pamuklu kumaş üzerine beyaz ipliklerle yapılan sarma iş.

Tanımı: Pamuklu kumaştan kenarları su şeklinde dilimlidir. Dilimlerin içerisinde dantel biçiminde tüle applike edilmiş floral süslemeli rozetler bulunmaktadır. Rozetler birbirlerine floral dantel formunda kıvrımlı, uç kısmında palmet bezemesi olan zincir motifiyle bağlanmaktadır. Pencerede güneş kırıcı olarak kullanılmış şemsiye (stor) ahşap mekânizmalı ve ip kontrol sistemlidir.

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri : Saray, Köşk ve Kasırların tefrişinde bulunan şemsiyelerin benzer özelliklerini göstermektedir.

Katalog No: 55 (Şekil A.55)

Envanter No: 64/509

Adı: Şemsiye (Stor)

Malzemesi: Pamuklu Kumaş, petek tül, bitkisel bezemeli tül

Boyutu: Eni, 140 cm.

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Harem 65 no'lu Taş oda, ilk yerleşim yeri 64 no'lu koridor, son yerleşim yeri 65 no'lu Taş Oda

Dönemi: 19. üzyıl

Tekniği: Beyaz iş

Tanımı: Pamuklu krem rengi kumaşa beyaz iş tekniğinde bitkisel ve rokoko desenler işlenmiştir. Bu desenlere astar olarak iki farklı tül kullanılmış ve bu tüllerle şemsiye (stor) süslenmiştir.

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri : Dolmabahçe Sarayı Harem 64 koridor da kullanılmış olan şemsiyelerin (storların) yoğun işleme programı, Padişahın özel eşyalarının bulunduğu 65 no'lu Taş odanın girişinde bulunmasından kaynaklanmalıdır. 64/509 ve 64/510 envanter no'lu şemsiyeler bir takımdır.

Katalog No: 56 (Şekil A.56)

Envanter No: 52/2387

Adı: Yastık

Malzemesi: Mermerşahi, renkli ipek iplik, pamuk

Boyutu: Eni, 66 cm, Boyu, 123 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 193 no'lu tekstil deposu

Dönemi: 19. yüzyıl sonu

Tekniği: Sarma, tohum işi

Tanımı: Beyaz renkli mermerşahi kumaşın üzerine yastığın şekline uygun olarak kurdele ile bağlı dört büyük çiçekli dal yeşil ve tonları ile pembe ve tonları kullanılarak, sarma tekniğinde işlenmiştir. Çiçeklerin bazıları tohum işleri ile hareketlendirilmiştir. Aynı çiçekler serpme olarak yastığın yüzeyini kaplar. Yastığın dolgusu pamuktur 1952 kayıtlarında, Köşe yastığı. İki adedi ipekli pembe çiçek, üç adedi düz mermerşahi diğerleri ipek iplikle yeşil çiçek süslemelidir, yazılıdır.

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri: 52/2388 ve 52/2395 envanter no'lu yastıklarla takımdır. Yastıkların işlenmesi natüralist olup, kullanılan ana rengin tonları ile işlemede ifade edilmek istenen vurgulanmıştır.

Katalog No: 57 (Şekil A.57)

Envanter No: 52/2390

Adı: Yastık

Malzemesi: Mermerşahi, renkli ipek iplik, pamuk

Boyutu: Eni, 66 cm, Boyu, 120 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 193 no'lu tekstil deposu

Dönemi: 19. yüzyıl sonu

Tekniği: Sarma

Tanımı: Beyaz renkli mermerşahi kumaşın üzerine yastığın şekline uygun olarak kurdele ile bağlı dört büyük çiçekleri açmış meyve dalı yeşil, turuncu ve kahverenginin tonları kullanılarak, sarma tekniğinde işlenmiştir. Meyve dalları serpme olarak yastığın tüm yüzeyini kaplar. Yastığın dolgusu pamuktur.

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri: 52/2391 ve 52/2397 envanter no'lu yastıklarla takımdır. Yastıkların işlenmesi natüralist olup, kullanılan ana rengin tonları ile işlemede ifade edilmek istenen vurgulanmıştır.

Katalog No: 58 (Şekil A.58)

Envanter No: 52/2393

Adı: Yastık

Malzemesi: Mermerşahi, pembe renkli ipek iplik, pamuk

Boyutu: Eni, 64cm, Boyu, 117 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 193 no'lu Tekstil Deposu

Dönemi: 19. yüzyıl sonu

Tekniği: Zincir İşi

Tanımı: Beyaz renkli mermerşahi kumaşın üzerine zincir işi tekniğinde işlenmiştir. Yastığın çevresini sürekliliğini bozmadan devam eden kıvrımlı dallar, bahar çiçekleri ile lale motifleri süsler. Merkez boş bırakılmıştır. Yastığın dolgusu pamuktur

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri: 52/2391 ve 52/2394 envanter no'lu yastıklarla takımdır.

Katalog No: 59 (Şekil A.59)

Envanter No: 64/628

Adı: Yastık

Malzemesi: Mermerşahi, sarı renkli ipek iplik, pamuk

Boyutu: Eni, 66cm, Boyu, 118 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 193 no'lu tekstil deposu

Dönemi: 19. yüzyıl sonu

Tekniği: Zincir İşi

Tanımı: Beyaz renkli mermerşahi kumaşın üzerine sarı renkli ipek iplikle zincir işi tekniğinde işlenmiştir. Yastığın çevresini sürekliliğini bozmadan devam eden birbiri içerisinden çıkan C kıvrımlı dallar ile karanfil ve lale motifleri süsler. Merkez boş bırakılmıştır. Yastığın dolgusu pamuktur. 1952 kayıtlarında, içleri pamuktan olup, mermerşahi yüzlüdür. Her iki tarafının etrafı sarı ipekli yaprak ve çiçek işlemeli olup, yazılıdır.

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri: 64/629 ve 64/630 envanter no'lu yastıklarla takımdır.

Katalog No: 60 (Şekil A.60)

Envanter No: 64/637

Adı: Yastık

Malzemesi: Mermerşahi, renkli ipek iplik, pamuk

Boyutu: Eni, 56 cm, Boyu, 114 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 193 no'lu Tekstil Deposu

Dönemi: 19. yüzyıl sonu

Tekniği: Zincir İşi

Tanımı: Beyaz renkli mermerşahi kumaşın üzerine zincir işi tekniğinde işlenmiştir. Yastığın çevresini sürekliliğini bozmadan devam eden kıvrımlı dallar, yapraklar ile stilize edilmiş lale motifleri süsler. Lale motiflerinde kırmızı ve pembe, dallar ve yapraklarda yeşil, sarı ve beyaz renkler kullanılmıştır. Merkez boş bırakılmıştır. Yastığın dolgusu pamuktur

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri: 64/638 ve 64/639 envanter no'lu yastıklarla takımdır. Yastığın işleminde diğer yastık gruplarından farklı olarak motif kenarları koyu renkli ipek iplikle kontürlenmiştir.

Katalog No: 61 (Şekil A.61)

Envanter No: 64/631

Adı: Yastık

Malzemesi: Mermerşahi, renkli ipek iplik, pamuk

Boyutu: Eni, 68 cm, Boyu, 121 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 193 no'lu Tekstil Deposu

Dönemi: 19. yüzyıl sonu

Tekniği: Zincir İşi

Tanımı: Beyaz renkli mermerşahi kumaşın üzerine zincir işi tekniğinde işlenmiştir. Yastığın çevresini sürekliliğini bozmadan devam eden karşılıklı iki C motifinin oluşturduğu içleri fiyonklarla süslü renkli çiçek demetlerinin bulunduğu kartuş motifleri süsler. Kartuşlar sarı ve mor, içlerinde bulunan çiçekler pembe ve kırmızıdır. Çiçeklerin yapraklarında yeşilin tonları, fiyonklarda sarı ve mavi renk kullanılmıştır. Merkez boş bırakılmıştır. Yastığın dolgusu pamuktur

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri: 64/632 ve 64/633 envanter no'lu yastıklarla takımdır. Yastığın işleminde diğer yastık gruplarından farklı olarak çok canlı renk tonları tercih edilmiştir.

Katalog No: 62 (Şekil A.62)

Envanter No: 48/3864

Adı:Yorgan

Malzemesi: Pamuklu kumaş, sarı renkli ipek iplik, pamuk astar, pamuk kumaş

Boyutu: Yorganın boyu 237 cm, eni 204 cm, yorgan yüzünün eni 100 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 217 no'lu mefruşat depo

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Kasnak İşi

Tanımı: 1952 kayıtlarında, eserin tanımı için; Ortası mayin şeklinde, içi ve etrafı sarı ipekle serpmeye şeklinde çiçek ve yaprak işlemelidir, yazılıdır.

Yorganın ortasında bulunan yuvarlak formdaki şemse motifi ve bunun yanındaki bitkisel süslemenin kenarında bir yazı kuşağı bulunmaktadır. Bu yazı kuşağının iki kenarında birer demet çiçek, çiçek demetlerinin üzerinde ay-yıldızlar bulunmaktadır. Tüm bu süslemeler iki baklava dilimi formunun içerisine yerleştirilmiş ve stilize edilmiş çiçek buketleri bu dilimlerin içerisine serpiştirilmiştir. Ayrıca yorganın dört köşesinde sekiz köşeli yıldız ile ay-yıldız vardır. Yorganın tüm yüzeyinde rozet formulu stilize edilmiş lale buketleri bulunmaktadır. Pamuklu krem renkteki kumaş, sarı renkte ipek iplikle kasnak işi olarak işlenmiştir. Abani yorgan, sarı renkli ipek iplikle kasnak işi yapılmıştır.

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri : Desen karakteri ve renk olarak koleksiyonda bulunan eserler arasında benzeri bulunmamaktadır. Dönemin abani yorganlarına örnek teşkil eder.

Katalog No: 63 (Şekil A.63)

Envanter No: 48/3865

Adı: Yorgan

Malzemesi: İpek Krem Astar, Kırmızı Atlas

Boyutu: Yorganın boyu 200 cm, eni 245 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 217 no'lu mefruşat depo

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: El Dikişi Kapitone

Tanımı: 1952 kayıtlarında, eserin tanımı için, Kırmızı atlas yüzü olup kenarları ajurlu krem ipek kaplanmış, astarı da krem renklidir. Baklava desenli dikişlidir, yazılıdır.

Kırmızı atlas yorgan el dikişi ile kapitone yapılmış olup krem renkte ipek astarı bulunmaktadır. Koleksiyondaki bulunan ince yazlık yorganların atlas yüzü olanlarına bir örnektir.

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri : Koleksiyonda işlenmiş yorganlar bulunmakta özellikle yorganlarda açık renkler tercih edilmektedir. Kırmızı atlas yüzü ve çok ince pamuk dolgulu yorgan yazlık yorganlara bir örnektir.

Katalog No: 64 (Şekil A.64)

Envanter No: 48/3839

Adı: Yorgan

Malzemesi: Açık mavi atlas, krem rengi atlas, krem renkli dantel, açık mavi tül ve kurdele, sarı metal tel iplik, sarı metal tel kordon

Boyutu: Yorganın boyu 211 cm, eni 152 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 217 no'lu mefruşat depo

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Sarma, Tohum işi, Kapitone, El Dikişi, Aplike

Tanımı: 1952 kayıtlarında, eserin tanımı için, Havai mavi atlas olup üzeri dantel karton ile baklava şeklinde işlemelidir. Ortası sarı ve gümüş renkte telle zeytin dalı işlemeli olup bunun ortası dantel ile yaprak şeklinde oymalı ve üzeri sarı telle işlemelidir. Etrafı yağ rengi atlas ve tül ile kaplanmıştır, yazılıdır.

Açık mavi renkli atlas sarı metal kordon ile kapitone yapılarak yorgan dikilmiştir. Yorganın ortasında çelenk şeklinde kurdeleli iki adet zeytin dalı bulunmaktadır. Bu süslemede zeytin dalı sarma tekniği kullanılarak, zeytinler ise tohum işi yapılarak işlenmiştir. Çelengin ortasına bitkisel süslemeli danteller applike edilmiş ve dantellerin kenarları metal tel iplik ile sarma tekniği kullanılarak kontürlenmiştir. Bu dantel applike ortada bir rozet ve kenarlarda ters ve düz olarak işlenmiş C'ler den oluşmaktadır. Yorganın arka yüzü krem renkli ipek atlas ile astarlanmıştır. Bu atlas ön yüzün çevresine büzgüler verilerek dikilmiş, krem renkli çiçekli dantel ve açık mavi tüller ile atlasın kenarları sonlandırılmıştır.

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri : Dolmabahçe Sarayı 63 no'lu yatak odasında bulunan yorganın eşidir. Koleksiyonda bu iki yorgan farklı işleme motifleri, aplikasyonları ve Avrupalı dantelleri ile dikkat çekicidir. Yorganın süsleme motiflerinde neo-klasik üslup özellikleri görülmektedir.

Katalog No: 65 (Şekil A.65)

Envanter No: 48/3870

Adı: Yorgan

Malzemesi: Mor renkli atlas, sarı, yeşil ve tonları, kahverengi ve beyaz ipek iplik

Boyutu: Yorganın boyu 215 cm, eni 163 cm, işleme yapılan atlas yorgan yüzünün eni 55 cm dir

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 217 no'lu mefruşat depo

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Suzeni

Tanımı: 1952 kayıtlarında, eserin tanımı için, Güvez renkli atlastan olup üzeri ve etrafı renkli olarak ipekli dal, yaprak, fiyonk ve sümbül işlemelidir. Bazı yerleri erimiştir, yazılıdır.

Yorganın mor renkli atlas kumaşı üzerine hayat ağacı şeklinde bir sümbül demeti yerleştirilmiştir. Suzeni olarak işlenmiş kahverengi dallı sümbül demeti sarı, beyaz ve yeşil kurdeleli fiyonklarla bağlanmıştır. Sümbüllerde renk olarak beyaz ve sarı kullanılmış, çeşitli tonlardaki yeşil yapraklarla kompozisyon hareketlendirilmiştir. Yorganın kenarları tekli sümbüllerden oluşan ve C kıvrımlar yapan dallarla bordürlenmiştir.

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri : Koleksiyonda bulunan hayat ağacı motifli diğer yorganlar gibi kompozisyon şeması olarak ortada hayat ağacı ve kenarlarda bitkisel süslemeler kullanılmıştır. Renk açısından incelendiğinde benzersiz bir renk uyumu ile eser eşsiz bir örnektir.

Katalog No: 66 (Şekil A.66)

Envanter No: 48/3873

Adı: Yorgan

Malzemesi: Hardal rengi lahuraki kumaş, bordo renkli ipek iplik

Boyutu: Yorganın boyu 220 cm, eni 186 cm, işleme yapılan yünlü yorgan yüzünün eni 89 cm'dir

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 217 no'lu mefruşat depo

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Suzeni

Tanımı: 1952 kayıtlarında,eserin tanımı için, Nohudi renkte yünlü kumaştan olup dört köşesi ve göbeğinin etrafı, uçları kırmızı ipekle dal, yaprak, ve çiçek işlemelidir, yazılıdır.

Yorganın merkezinde bulunan çiçek bir rozet formunda kullanılmış ve bu rozeti çevreleyen kurdele ile fiyonklu dallar, yapraklar ve yıldız çiçekleri ile yapılmış hayat ağaçlarından bir kompozisyon düzeni oluşturulmuştur. Kurdele ile fiyonklu birer hayat ağacı da yorganın dört köşesine işlenmiştir.

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri : Koleksiyonda bulunan 48/3872 ve 48/3874 envanter numaralı yorganlarda da kurdele ile fiyonklu hayat ağaçlarından merkezde oluşturulan kompozisyon ve yorganın dört köşesinde tek olarak işlenmiş hayat ağacı motif şeması kullanılmıştır.

Katalog No: 67 (Şekil A.67)

Envanter No: 48/3872

Adı: Yorgan

Malzemesi: Kırmızı renkli lahuraki kumaş, beyaz renkli ipek iplik

Boyutu: Yorganın boyu 222 cm, eni 179 cm, işleme yapılan yünlü yorgan yüzünün eni 92 cm'dir

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 217 no'lu mefruşat depo

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Suzeni

Tanımı: 1952 kayıtlarında, eserin tanımı için, “Kırmızı renkli yünlü kumaştan olup dört başı ve göbeğinin etrafı fiyonk şeklinde krem ipekli dal, yaprak, çiçek süslemelidir.” yazılıdır.

Yorganın merkezinde bulunan çiçek bir rozet formunda kullanılmış ve bu rozeti çevreleyen kurdele ile fiyonklu dallar, yapraklar ve yıldız çiçekleri ile yapılmış hayat ağaçlarından bir kompozisyon düzeni oluşturulmuştur. Kurdele ile fiyonklu birer hayat ağacı da yorganın dört köşesine işlenmiştir.

Yayın :Yayımlanmamıştır

Üslup Özellikleri : Koleksiyonda bulunan 48/3873 ve 48/3874 envanter numaralı yorganlarda da kurdele ile fiyonklu hayat ağaçlarından merkezde oluşturulan kompozisyon ve yorganın dört köşesinde tek olarak işlenmiş hayat ağacı motif şeması kullanılmıştır.

Katalog No: 68 (Şekil A.68)

Envanter No: 48/3874

Adı: Yorgan

Malzemesi: Sarı renkli lahuraki kumaş, koyu pembe renkli ipek iplik

Boyutu: Yorganın boyu 217 cm, eni 179 cm, işleme yapılan yünlü yorgan yüzünün eni 90 cm'dir

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 217 no'lu mefruşat depo

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Suzeni

Tanımı: 1952 kayıtlarında,eserin tanımı için, “Sarı renkli yünlü kumaştan olup dört köşesi ve göbeğin etrafı ile uçları fiyonklu kırmızı ipekle dal ve yaprak ve çiçek işlemelidir. Güvelidir.”yazılıdır.

Yorganın merkezinde bulunan çiçek bir rozet formunda kullanılmış ve bu rozeti çevreleyen kurdele ile fiyonklu gül dalları ve yapraklar ile yapılmış hayat ağaçlarından bir kompozisyon düzeni oluşturulmuştur. Kurdele ile fiyonklu birer hayat ağacında yorganın dört köşesine işlenmiştir.

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri : Koleksiyonda bulunan 48/3873 ve 48/3872 envanter numaralı yorganlarda da kurdele ile fiyonklu hayat ağaçlarından merkezde oluşturulan kompozisyon ve yorganın dört köşesinde tek olarak işlenmiş hayat ağacı motif şeması kullanılmıştır.

Katalog No: 69 (Şekil A.69)

Envanter No: 48/3869

Adı: Yorgan

Malzemesi: Mavi renkli ipekli kumaş, sarı, kırmızı, açık yeşil, koyu yeşil, beyaz, eflatun ve kahverengi ipek iplik

Boyutu: Yorganın boyu 227 cm, eni 197 cm, işleme yapılan atlas yorgan yüzünün eni 98 cm'dir

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı – 217 No'lu Mefruşat Depo

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Suzeni

Tanımı: 1952 kayıtlarında, eserin tanımı için, “Mor atlastan olup üzeri ve etrafı renkli olarak ipekli ağaç yaprağı ve çiçek ile fiyonk işlemelidir. Yüzü haraptır.” yazılıdır.

Yorganın çivit mavisi renkli ipekli kumaşı üzerine hayat ağacı şeklinde gül dalları yerleştirilmiştir. Suzeni olarak işlenmiş goncalı ve açmış güllerden oluşan bu kahverengi dallardaki güller, kırmızı ve kahverengi kurdelelerle fiyonk şeklinde bağlanmıştır. Gonca güllerde mor renk, açmış güllerde kırmızı ve yapraklarda yeşilin tonları kullanılmıştır. Yorganın kenarları goncalı güllerden oluşan ve S kıvrımlar yapan dallarla bordürlenmiştir.

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri : Koleksiyonda bulunan hayat ağacı motifli diğer eserler gibi kompozisyon şeması olarak ortada hayat ağacı ve kenarlarda bitkisel süslemeler kullanılmıştır. Koleksiyonda en çok rengin ve canlı tonların kullanıldığı eserdir.

Katalog No: 70 (Şekil A.70)

Envanter No: 48/3871

Adı: Yorgan

Malzemesi: Yeşil renkli atlas, beyaz ve kahverengi ipek iplik

Boyutu: Yorganın boyu 232 cm, eni 172 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 217 No'lu mefruşat depo

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Suzeni

Tanımı: 1952 kayıtlarında, eserin tanımı için, “Yeşil atlas üzerine yüzlü olup üzeri ve etrafı renkli olarak ipekle dal, yaprak, çiçek ve fiyonk işlemelidir. Yüzü fersudedir”, yazılıdır.

Yorganın yağ yeşili ipek kumaşı üzerine stilize edilmiş laleler, kır çiçekleri ve geniş yapraklı dallardan oluşmuş hayat ağacı motifi işlenmiştir. Suzeni olarak işlenmiş stilize edilmiş laleler ve kır çiçeklerinde kahverengi ve beyaz, dallarda ise sadece beyaz renk kullanılmıştır. Hayat ağacı beyaz ve kahverengi fiyonk şeklinde kurdelelerle bağlanmıştır. Yorganın kenarları stilize edilmiş lalelerden oluşan ve S kıvrımlar yapan dallarla bordürlenmiştir.

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri : Koleksiyonda bulunan hayat ağacı motifli diğer yorganlar gibi kompozisyon şeması olarak ortada hayat ağacı ve kenarlarda bitkisel süslemeler kullanılmıştır. Koleksiyonda en az rengin ve pastel tonların kullanıldığı eserdir.

Katalog No: 71 (Şekil A.71)

Envanter No: 48/3875

Adı: Yorgan

Malzemesi: Kırmızı renkli lahuraki kumaş, beyaz renkli ipek iplik

Boyutu: Yorganın boyu 215 cm, eni 195 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı – 217 No’lu Mefruşat Depo

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Suzeni

Tanımı: 1952 kayıtlarında, eserin tanımı için, Kırmızı renkte yünlü kumaştan yüzlüdür. Üzeri krem ipekle uzun dal, çiçek ve yaprak işlemelidir. Güveli ve haraptır. yazılıdır.

Yorganın yünlü kırmızı renkli kumaşı üzerine beyaz renkli ipek iplik ile iki çiçekli daldan oluşan ve yorganın tüm yüzeyini kaplayan kurdele ile fiyonk şeklinde bağlanmış bir hayat ağacı motifi işlenmiştir. Suzeni olarak işlenmiş yapraklı ve çiçekli dallarda ayrıca dalların gövdesinde sadece beyaz renk kullanılmıştır.

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri : Koleksiyonda bulunan hayat ağacı motifli diğer eserlerde ortada hayat ağacı ve kenarlarda bu motifi bordürleyen bitkisel süslemeler kompozisyon şeması olarak kullanılmıştır. Bu eserde ise merkezde sadece hayat ağacı motifi kullanılmıştır.

Katalog No: 72 (Şekil A.72)

Envanter No: 12/2588

Adı: İşleme Tablo

Malzemesi: Renkli ipek iplik, ipek organze

Boyutu: En, 63 cm, Boy, 78 cm

Bulunduğu Yer: Beylerbeyi Sarayı Selamlık 15 No'lu oda

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Çin iğnesi, gözeme.

Tanımı: Koyu gri ipek organzeye çin iğnesi tekniğinde yeşil, kahverengi ve sarının birçok tonu kullanılarak yatan bir aslan işlenmiştir. Bükümlü ipek iplik kullanılarak yapılmış tablonun tonlaması mükemmel düzeydedir. Aslanın etrafına siyah iplikle gözeme yapılarak derinlik verilmiştir. Saray koleksiyonundaki işleme tablolar arasında gerçeği yansıtabilme özelliği ile en dikkat çekici örnektir.

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri: İşlemeli tablolar arasında resim özelliğini en çok taşıyan eserdir. Kimin tarafından yapıldığı ile ilgili Saray kayıtlarında bir bilgi bulunmamakta, ancak eserin daha önce Dolmabahçe Sarayı 50 no'lu koridorda teşhir edildiği yazmaktadır. İşlemenin konusu olan arslan Beylerbeyi Sarayı'nın banisi Sultan Abdülaziz tarafından sevildiğinden ve Sultan'ın tasvirlerinde "arslan gibi" sıfatı kullanıldığından sonraki yıllarda buraya yakıştırılarak getirilmiş olmalıdır.

Katalog No: 73 (Şekil A.73)

Envanter No: 12/2780

Adı: İşleme Tablo

Malzemesi: Atlas, ipek iplik

Boyutu: Eni,46 cm, Boy, 44 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 152 No'lu koridor

Dönemi: 19. yüzyıl sonu

Tekniği: Sarma, kordon tutturma.

Tanımı: Açık mavi renkli atlas üzerine kahverengi, tarçın rengi, bej, nefli renkli ipek iplikle sarma ve kordon tutturma tekniği ile Sultan II. Abdülhamid tarafından yaptırılan Hamidiye Etfal Hastahanesi işlenmiştir. Hastahanenin altında bir açıklama kitabesi bulunmakta ve burada “Hamidiye Etfal-ı Hastane-i Şahaneleri'nin arka cihetinden görünüş olup, tabib-i sani Hakkı Şinasi kullarının zevcesi Emine Resmiye cariyeleri tarafından cülus Menus Hazret-i Hilafet Penahilerine yirmi beşinci sene-i mübarekesine takdimen nefsinin ve min gayr-ı hadd-ı takdim kılınmıştır.” Tablo, II.Abdülhamid'in 25.cülusu nedeniyle 1901 yılında hediye edilmiştir. Tabloyu işleyen Emine Hanım hastahanenin başhekim yardımcısının eşidir.

Yayın : H.Örçün Barışta;, “Dolmabahçe Sarayı'nda Türk İşleme Sanatından Örnekler”, *Milli Saraylar 1994 -1995*, İstanbul 1995, s.88-89.

Üslup Özellikleri: Padişaha hediye olarak sunulması, işlemenin yapıldığı tarihi ve işlemeyi yapanın ismini vermesinden ötürü koleksiyonda önemli bir örnektir.

Katalog No: 74 (Şekil A.74)

Envanter No: 12/2693

Adı: İşleme Tablo

Malzemesi: Atlas, ipek iplik

Boyutu: En, 64 cm, Boy, 75 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 57 No'lu koridor

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Sarma, kordon tutturma.

Tanımı: Krem renkli atlas üzerine krem, kahverengi, tarçın rengi, bej, nefsi, kırmızı ve siyah ipek iplikle sarma, hasır, çin iğnesi ve kum iğnesi ile işlenmiş tabloda Orhan Gazi ile Nilüfer Hatun'un Rumeli fatihi olarak tarihe geçmiş oğlu Süleyman Paşa'nın Bolayır'daki türbesi betimlenmiştir. 1359 yılında ölen Paşa'nın türbesinin Sultan II. Abdülhamid tarafından yeniden yaptırıldığı bilgisi bazı kaynaklarda verilmektedir. Türbenin görüntüsünün altında "Bolayır kasabasında defn-i hak-ı ıtr-nak olan sergüzin-i erbab-ı gaza ve sipeh-salar-ı kabile-i şüheda Şehzade Süleyman Paşa Hazretleri'nin Türbe-i şerifeleridir." yazılıdır. Yazının iyi bir hattatın kaleminden çıktığı düşünülmektedir (Barışta, 1996, 88).

İşlemede mimari tasvir; pencerelerdeki perdeler kadar çok detaycı bir şekilde ele alınmış ve gerçeğe en yakın şekilde vermeye çalışılmıştır.

Yayın : H. Örçün Barışta;, "Dolmabahçe Sarayı'nda Türk İşleme Sanatından Örnekler", *Milli Saraylar 1994 -1995*, İstanbul 1995, s.88.

Üslup Özellikleri: İşlemenin altındaki yazı kuşağında tasvir edilen yer ile ilgili bilgi verilmiştir. Koleksiyonda bulunan mimari tasvirli eserlerin altındaki yazı kuşaklarında işlemeyi yapan veya tasvir edilen yer ile ilgili bilgiler bulunmakta bir örnekte de her iki bilgi bir arada verilmektedir.

Katalog No: 75 (Şekil A.75)

Envanter No: 12/2578

Adı: İşleme Tablo

Malzemesi: Atlas, ipek iplik

Boyutu: Eni, 89 cm, Boyu, 57 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı, 162 No'lu oda

Dönemi: 19. yüzyıl sonu

Tekniği: Kum iğnesi, sarma, boyama

Tanımı: Krem rengi ipek kumaş üzerine kum iğnesi ve boyama ile Yıldız-Hamidiye Camii ve yakın çevresi tasvir edilmiştir. Camii'nin ve yakın çevresinin tasviri saç telleri ile işlenmiştir. Gölgelemeler ise boyama ile yapılmıştır. Koleksiyonda ki hiçbir işlemede kullanılmayan bir malzeme ile işleme yapılmıştır. Tablonun çerçevesi güvez renkli kadife kaplamalıdır. Çerçevenin üst köşelerinden iki yana doğru drapeli farbelalar iner. Farbelaların kenarları kordonla ve püsküllerle süslemelidir. Çerçevenin üzerindeki ipek etikette celi divani olarak “....Şevketlü Padişahımız Sultan Abdülhamid Han-ı sani efendimiz hazretlerine.....ve ubudiyet ve şükran-ı firavan tatavla İnas Mekteb-i Talibat-ı cariyeleri” yazmaktadır.

Yayın : H.Örçün Barışta;, “Dolmabahçe Sarayı’nda Türk İşleme Sanatından Örnekler”, *Milli Saraylar 1994 -1995*, İstanbul 1995, s.87.

Üslup Özellikleri: Koleksiyonda bulunan mimari tasvirli eserlerin altındaki yazı kuşaklarında işlemeyi yapan veya tasvir edilen yer ile ilgili bilgiler bulunmaktadır bu örnekte de işlemeyi yapanlar ile ilgili bilgi verilmektedir. Malzeme özelliği bakımından koleksiyonda tek örnektir.

Katalog No: 76 (Şekil A.76)

Envanter No: 56/478

Adı: İşleme Tablo

Malzemesi: Atlas, metal iplik

Boyutu: En, 89 cm, Boy, 91 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 91 No'lu oda

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Sarma

Tanımı: Krem rengi atlas üzerine altın ve gümüş metal iplik ile işlenmiş resim iki madalyondan oluşmaktadır. Madalyonların içlerine Sultan Abdülmecid'in ve Sultan II. Mahmud'un portreleri işlenmiştir. Portrelerin kenarlarındaki kartuşlarda "Resm-i Sultan Mahmud Han. Tarih-i veladetleri sene 1199. Cülus-ı Hümâyunları sene 1223. Müddet-i saltanatları 32 sene. Ömr-i şerifleri 55 sene", ile "Resm-i Sultan Abdülmecid Han. Tarih-i veladetleri sene 1227. Cülus-ı Hümâyunları sene 1255. Müddet-i Saltanatları 22 sene. Ömr-i Şerifleri 40 sene " yazısı ve altta "Maşallah" yazmaktadır.

Yayın : H.Örçün Barışta; "Dolmabahçe Sarayı'nda Türk İşleme Sanatından Örnekler", *Milli Saraylar 1994 -1995*, İstanbul 1995, s.89.

Üslup Özellikleri: İki portreli konusu ile koleksiyonda dikkat çekicidir. Yazı kuşakları, tasvir edilen portrelerle ilgilidir.

Katalog No: 77 (Şekil A.77)

Envanter No: 12/2603

Adı: İşleme Tablo

Malzemesi: İpek kumaş, renkli ipek iplik

Boyutu: En, 68 cm, Boy, 78 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 164 No'lu koridor

Dönemi: 19. yüzyıl sonu

Tekniği: Çin iğnesi

Tanımı: Bej rengi ipek kumaş üzerine renkli ipek iplikle, çin iğnesi tekniğinde işlenmiştir. İşlemede sol alt köşeden çıkan ve sağa doğru sarkan bir ortanca dalı betimlenmiştir.

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri: İşleme, resim üslubunda gerçekçi bir anlatımla yapılmıştır.

Katalog No: 78 (Şekil A.78)

Envanter No: 12/2821

Adı: İşleme Tablo

Malzemesi: İpek kumaş, renkli ipek iplik

Boyutu: Eni, 84 cm, Boy, 75 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 74/4 no'lu koridor

Dönemi: 19. yüzyıl sonu

Tekniği: Çin iğnesi

Tanımı: Koyu bej ipek kumaş üzerine renkli ipek iplikle çin iğnesi tekniğinde işlenmiştir. İşlemenin ön planında bahar dalları ve arka planda bir dağ manzarası betimlenmiştir.

Yayın : Yayınlanmamıştır

Üslup Özellikleri: İşlemede perspektif kullanılarak gerçekçi bir anlatım yakalanmıştır.

Katalog No: 79 (Şekil A.79)

Envanter No: 12/2626

Adı: İşleme Tablo

Malzemesi: Krem atlas, renkli ipek kumaşlar, renkli ipek iplik, kadife kordon

Boyutu: Eni, 82 cm, Boy, 70 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı 75 no'lu Hamam Dinlenme Odası

Dönemi: 19. yüzyıl sonu

Tekniği: Fantezi İşleme, Sarma, Tohum işi, Sap işi, Çengel İğnesi, Fantezi çin iğnesi, Çöp işi, İğneardı

Tanımı: Siyah kumaş üzerine renkli ipek iplikle ve çeşitli kumaşlarla; fantezi işleme yapılmıştır. İşlemede fantezi işleme uygulanmış, sarma, tohum işi, çin iğnesi, fantezi çin iğnesi, iğneardı, tohum işi, çöp işi, çengel iğnesi teknikleri bir arada kullanılmıştır. İşlemenin ön planında bahar dalları; karanfil, kral kızı, unutmama beni, nilüfer, çarkifelek, haseki küpesi, kadife çiçeği, lale, sümbül ve menekşe (çok çeşitli ve döneminde bulunan) ile donanmış iki ağaç ve arka planda mazılar, fidanlar ve dağ manzarası betimlenmiştir.²⁷ Ön planda bulunan ağaçların gövdeleri çam ağacını hatırlatmaktadır. İşlemenin alt bölümünde bulunan yazı kuşağında, “Darü'l-muallimat'tan Zahide cariyeleri. Sene 1312 (1896)” yazılıdır. İşlemenin etrafı kenarlarda fiyonk yapılmış kadife bir kordonla, kordonun dışı da krem rengi atlas kumaşla çevrelenmiştir.

Yayın : Dolmabahçe Sarayı, M.S.D.B.Yay, İstanbul, 2005, s.133.

Üslup Özellikleri: Tabloda fantezi işleme ile gerçekte olmayan hayali bir güzellik tasvir edilmiştir. Yazı kuşağında ismi işlenen Darü'l muallimat' dan Zahide, bu işlemeyi hediye olarak Saraya sunmuş olmalıdır. Koleksiyonda bulunan işlemeyi yapanın isminin yazılı olduğu az sayıdaki işleme örneklerinden biridir.

Kız öğretmen okulunda öğrenci ya da öğretmen olan Zahide hanımın kendi el emeği ile yaptığı bu tabloda geniş bir işleme bilgisi ve engin bir tecrübenin varlığı görülmekte, dönemin işlemlerinde görülmeyen farklı bir eserin ortaya konulduğu tespit edilmektedir.

²⁷ Milli Saraylar Peyzaj mimarı, Yasemin Acaralp.

Katalog No: 80 (Şekil A.80)

Envanter No: 37/1053

Adı: Bohça

Malzemesi: Yünlü kumaş, altın tel, kum incisi

Boyutu: Eni, 120 cm, Boy, 134 cm, harç eni, 2 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Taş oda, ilk yerleşim yeri gümüş oda

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Sarma, dival işi, tohum işi

Tanımı: Kırmızı yünlü kumaş üzerine altın metal tel ile dival işi ve sarma tekniğinde stilize kıvrık dallar içerisinde bitkisel süslemeler işlenmiştir. Bitkisel kompozisyon tohum işi tekniğinde kum incisi ile süslemelidir. Merkezde bulunan bitkisel bezeme ise inci ile işlenmiş rozet formundadır. Bohçanın kenarları metal telden yapılan el işi harç ile bitirilmiş, arka astarında ise kırmızı renkli ipekli kumaş kullanılmıştır.

Yayın : Yayınlanmamıştır.

Üslup Özellikleri : Koleksiyonda bulunan bohçalar arasında işleme ve malzeme kalitesi açısından tektir.

Katalog No: 81 (Şekil A.81)

Envanter No: 64/1973

Adı: Üçetek Entari

Malzemesi: İpek kumaş, birit, renkli oya, astar

Boyutu: Beden:34, Bel: 90, Göğüs: 92 cm, Boy: 155 cm, Kol Boyu: 75 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Kordon sarma

Tanımı: Mor renkli desenli ipekli kumaştan dikilmiş üçetek entarinin uzun yenli kolları (kol ağzı) kalça hizasında ve entarinin yanları bele kadar yırtmaçlıdır. İnce dik yakalı entarinin ön kapaması biritlidir. Krem ve yeşil çiçekler ile sarmal dallar kordon işi yapılarak, yan yırtmaçlara, eteklere ve kol yırtmaçlarına su şeklinde işlenmiştir. Yırtmaçları etek, kol ve ön kenarları dilimlidir. Üç etek entarinin ön, yan ve kol yırtmaçları, krem ve yeşil renkli çiçeklerle oyalanarak, kordon sarma tekniğinde süslenmiştir. Kol boyu çok uzundur. 1952 kayıtlarında üçetek için “Eflatun ipekli kumaştan olup, kolları ve etekleri yeşil ve beyaz ipekle işlemelidir. Önü ve etek kenarları yeşil beyaz ipek iplikle yapılmıştır. Erimştir.” yazılıdır.

Yayın : Ayça Özer Demirli; 2006, *Sandıklarda Saklı Saray Yaşamı*, Sergi Kataloğu, İstanbul s.46

Üslup Özellikleri : Üçetek entarinin süslemesinde döneminde yaygın olarak kullanılan kordon tutturma tekniğinde süslemeler kullanılmıştır. Bu özellikte ki entarilerin boy ve kol boyları uzun tutulurken, bu entaride sadece kol boyu uzun tutulmuş, kol boyuna göre uyumsuz bir etek uzunluğu tercih edilmiştir.

Katalog No: 82 (Şekil A.82)

Envanter No: 64/1970

Adı: Bindallı

Malzemesi: İpek kadife, gümüş metal iplik, gümüş tırtıl, gümüş pul, dantel, pamuklu astar

Boyutu: Beden:48, Bel: Evaze Göğüs: 124 cm, Boy: 142 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Dival işi, pul işi, sarma

Tanımı: Lacivert renkli ipek kadife üzerine, gümüş metal iplikle, dival işi tekniğiyle işlenmiştir. Zeminde gümüş tırtıllar ile ekose deseni oluşturulmuş, beden kısmında bitkisel bezemelerle iri püsküllü kurdele motifi kullanılmıştır. Etek uçları, aralarında püsküller olan dilimli çiçek motifi ile süslenmiş, çiçeklerin ortası pulla hareketlendirilmiştir. Entarinin arka yüzü ve kolları yoğun bezenmiş, etek uçları, yaka ve kol kenarları dantelle içten çevrilmiştir.1952 kayıtlarında bindallı için açık lacivert, kadifeden olup kolları önü ve arkası beyaz telle çiçek işlemelidir. Yazılıdır.

Yayın : Ayça Özer Demirli; 2006, *Sandıklarda Saklı Saray Yaşamı*, Sergi Kataloğu, İstanbul, s.42

Üslup Özellikleri : Bindallı entarinin biçimine göre işleme yapılmış ve dönemin bindallı entarilerinde görülen Avrupa etkili püskül saçak gibi motifler dival işi ile işlenmiştir. Yoğun süslemeli entaride kullanılan malzeme ve işçilik yüksek kalitededir.

Katalog No: 83 (Şekil A.83)

Envanter No: 64/1971

Adı: Üçetek Entari

Malzemesi: Atlas kumaş, sırma sutaşı, sırma şerit, metal iplik

Boyutu: Beden:44, Bel: 106, Göğüs: 112 cm, Boy: 150 cm

Bulunduğu Yer: Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Dival İşi

Tanımı: Etek kısmı üç parçadan oluşan kadın kıyafetleridir. Hizmet ederken hızlı hareket sağlaması ön parçaların kaldırılıp beldeki kuşak ya da kemere yerleştirilebilmesi nedeni ile sarayda cariyeler tarafından giyilmiştir. Ayrıca halk tarafından da beğeniyle kullanılmıştır. Mavi renkli atlas üzerine dival işi tekniği ile işlenmiştir. Entarinin yaka kısmı ve kol ağızları kıvrık dallar üzerinde yer alan lale ve papatya motifleri, yüzeyi ise serpmeye irili, ufaklı çiçek demetleri ile süslenmiştir. Kıvrık dallar ince bir şerit halinde ön kısımda devam eder. Önde ve yanda yırtmaçlı olan entarinin, yaka ve kol ağızları yoğun işlemeli, etrafı sırma bordürlüdür. 1952 kayıtlarında, Mavi atlastan olup, önü ve arkası kolları sarı tulle çiçek işlemelidir. Etrafı sırma bordürlüdür. Yazılıdır.

Yayın : Ayça Özer Demirli; 2006, *Sandıklarda Saklı Saray Yaşamı*, Sergi Kataloğu, İstanbul, s.50.

Üslup Özellikleri : Üçetek entarinin yaka ve kol ağızlarında işlemler yoğun olarak kullanılmıştır. Entari yuvarlak yakalı ve önden boydan boya açık olup, 19 yüzyılın ortalarında üçetek entarilerin yakalarının oldukça kapalı olduğu görülmektedir (Görünür, 2010, 41). Koleksiyonda bulunan kondisyonu en düşük eserdir.

Katalog No: 84 (Şekil A.84)

Envanter No: 64/1976

Adı: Cepken

Malzemesi: Çuha, altın kılabledan, gümüş kılabledan, metal iplik, mercan boncuk, balıksırtı düğme, astar

Boyutu: Beden:38

Bulunduğu Yer: Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Kordon sarma, balıksırtı

Tanımı: Lacivert çuha üzerine gümüş ve altın kılabledanlı işlemeli cepkenin, iç desenleri kordon sarma tekniği ile rumi, hatai ve palmet motifleri ile süslenmiştir. Kenarları çepeçevre balıksırtı metal iplik ile çevrelenmiştir. Cepkenin önü ve bilek kısmına kadar kolları düğmelidir. Düğmeler balıksırtı tekniği ile sırmalanarak ortası mercan boncuk ile süslenmiştir. Cepkenin önü ve arkası silme işlemelidir. 1952 kayıtlarında, Mavi çuhadan olup, önü arkası ve kolları sarı renk bükme tel ile işlemelidir. Düğmelerin tepeleri mercanlıdır. 4 düğmesi noksandır.yazılıdır.

Yayın: Ayça Özer Demirli; 2006, *Sandıklarda Saklı Saray Yaşamı*, Sergi Kataloğu, İstanbul, s.52

Üslup Özellikleri : Cepkenin kolları yalnız omuz başında dikilerek sabitlenmiş ve koltuk altı açık bırakılarak, kollar hareketli hale getirilmiştir. Çoğunlukla çuhadan olan bu üst giysisi giyenin varlığına göre sırma ile işlenir ve süslenirdi. Gençlere al ve mavi renkli kumaştan dikilen cepkenler, giyenin varlığına göre yaka ve kol kenarları, önleri, etek köşeleri ipekle sırma ile işlenirdi (Koçu, 1967, 51).

Katalog No: 85 (Şekil A.85)

Envanter No: 64/1985

Adı: Şalvar

Malzemesi: Kırmızı Atlas kumaş, metal iplik, metal kurtçuk, gümüş tırtıl, pul, boncuk

Boyutu: En: 181 cm, Boy: 80 cm

Bulunduğu Yer: Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Zincir işi, Sarma

Tanımı: Kırmızı renkli atlas üzerine sarı metal iplikle şalvarın ön yüzü ve iki yanı işlenmiştir. Sarı metalden kurtçukla zincir işi ve sarma tekniği ile bahar dalları, gümüş tırtilla çiçekler işlenmiş, pul ve boncuk ile hareketlendirilmiştir. Paça ağzına ise metal iplikten ince bir sutaşı dikilmiştir. Bej renkli pamuklu kumaştan astarı vardır. 1952 kayıtlarında, Kırmızı atlastan olup, yan ve önü sarı telle çiçek ve yaprak işlemelidir. Ceviz bir mahfaza içindedir.yazılıdır.

Yayın: Ayça Özer Demirli; 2006, *Sandıklarda Saklı Saray Yaşamı*, Sergi Kataloğu, İstanbul, s.54.

Üslup Özellikleri : 64/1976 envanter no'lu cepkenle takım olarak kullanıldığı düşünülmektedir.

Katalog No: 86 (Şekil A.86)

Envanter No: 64/1968

Adı: Surre Kesesi

Malzemesi: Kırmızı deri, sarı metal tel

Boyutu: en.30 cm, boy: 58 cm

Bulunduğu Yer : Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 20.yy başı

Tekniği: Dival işi

Tanımı: Surre Alayı ile beraber gönderilen paranın konulduğu Surre Eminine teslim edilen bordo renk meşinden yapılmış çanta.

Kırmızı deri çantanın ön ve arka yüzleri sarı metal tel ile dival işi tekniğinde işlenmiştir. Torba şeklindeki çantanın ağzı büzgüldür. Çantanın ön yüzünde Medine’de bulunan Padişahın ferâşet vekili Seyyid Ahmed Safi Efendi’ye gönderildiği, arka yüzünde ise Halife Hazretlerine takdim edildiği yazmaktadır. 1952 kayıtlarında,” Kırmızı meşinden olup, iki tarafında Halifeye ait olduğu” yazılı ve 1328 tarihlidir.

Yayın: Ayça Özer Demirli; 2006, *Sandıklarda Saklı Saray Yaşamı*, Sergi Kataloğu, İstanbul, s.220.

Üslup Özellikleri : Koleksiyonda bulunan Surre keselerine ait tek örnektir.

Katalog No: 87 (Şekil A.87)

Envanter No: 64/9524

Adı: Ferâşet Çantası

Malzemesi: Siyah deri, sarı metal tel

Boyutu: En.26 cm, Boy: 27 cm

Bulunduğu Yer : Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Dival işi

Tanımı: Surre Alayı ile beraber gönderilen ve ön yüzünde gönderenin, arka yüzünde alıcının adının yazılı olduğu içerisinde hediyeler bulunan Surre Eminine teslim edilen genellikle meşinden yapılmış çanta.

Siyah renkli deri çantanın ön ve arka yüzüne applike edilmiş yeşil renkli deri, metal telle dival işi tekniğinde işlenmiştir. Çantanın kenarları yeşil renkte deri ile biyelidir. Kapak kısmında tokalı kemer kullanılmıştır. Kemerin dil kısmı kopuktur. Çantanın ön yüzünde Sultan Abdülaziz'e gönderildiği, arka yüzünde ise Medine'de bulunan Erzurumlu Hacı Mehmed Efendi'ye gönderildiği yazılıdır. 1270 tarihlidir.

Yayın: Ayça Özer Demirli; 2006, *Sandıklarda Saklı Saray Yaşamı*, Sergi Kataloğu, İstanbul, s.224-226

Üslup Özellikleri : Koleksiyonda bulunan bir grup siyah deri işlemeli ferâşet çantası grubundandır.

Katalog No: 88 (Şekil A.88)

Envanter No: 64/1966

Adı: İşleme

Malzemesi: Gümüş tel, altın tel, kumaş

Boyutu: En, 28 cm, boy, 28 cm

Bulunduğu Yer : Dolmabahçe Sarayı Depo Müze

Dönemi: 19. yüzyıl

Tekniği: Dival işi, balıksırtı

Tanımı: Hâremeyn-i Şerifeyn Örtülerinden bir parça, siyah renkli kumaş üzerine, gümüş telle dival işi tekniğinde, yazının olduğu kısım altın telle balıksırtı şeklinde işlenmiştir. İşlemede “Allahu Rabbi” Rabbim Allah, yazmaktadır. 1952 kayıtlarında, siyah kumaş üzerine beyaz telle bir daire içinde sepet örgü olarak (Allah Rabbi) yazılıdır.

Yayın : Ayça Özer Demirli; 2006, *Sandıklarda Saklı Saray Yaşamı*, Sergi Kataloğu, İstanbul, s.216.

Üslup Özellikleri : Koleksiyonda bulunan tek işlemeli Haremeyn-İ Şerifeyn Örtü parçasıdır

Şekil A.1: Sital Puşidesi, Env.No, 37/1051, çap 122,5 cm.

Şekil A.2: Sital Puşidesi, Env.No,37/1052, çap 102 cm.

Şekil A.3: Sital Örtüsü, Env.No, 37/800, çap 100 cm.

Şekil A.4: Sital Puşidesi, Env. No, 39/155, çap 103 cm.

Şekil A.5 : Sital Puşidesi, Env.No,39/156, çap 103 cm.

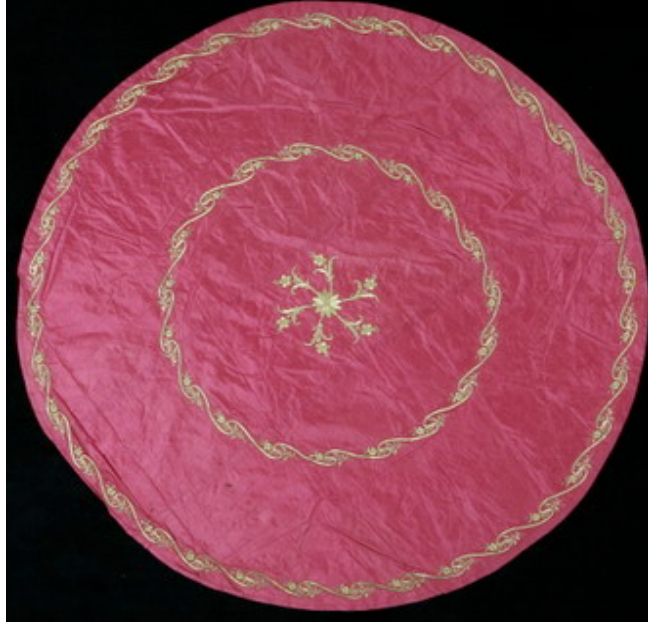
Şekil A.6: Sital Puşidesi, Env.No, 39/150, çap 130 cm.

Şekil A.7 : Sitil Puşidesi, Env.No, 39/152, çap 134 cm.

Şekil A.8: Sitil Puşidesi, Env.No, 39/142, çap 105 cm.

Şekil A.9: Sital Puşidesi, Env.No, 39/153, ap 116 cm.

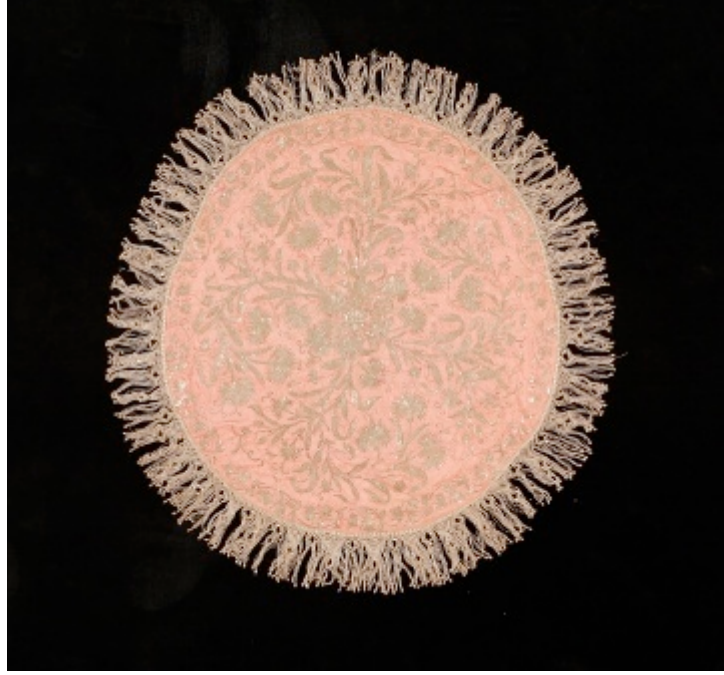
Şekil A.10: Sital Puşidesi, Env.No, 37/801, ap 95 cm.

Şekil A.11: Sital Puşidesi, Env.No, 64/2071, çap 80 cm.

Şekil A.12: Sital Puşidesi, Env.No, 39/165, çap 92 cm.

Şekil A.13: Sital Puşidesi, Env.No, 37/802, çap 118 cm.

Şekil A.14: Sital Puşidesi, Env.No, 39/154, çap 107 cm.

Şekil A.15: Sofra Puşidesi, Env.No, 39/140, ap 140 cm.

Şekil A.16: Sofra Puşidesi, Env.No, 39/146, ap 165 cm.

Şekil A.17 : Sofra Puşidesi, Env.No, 39/147, çap 190 cm.

Şekil A.18 : Sofra Puşidesi, Env.No, 39/148, çap 190 cm.

Şekil A.19: Sofra Puşidesi, Env.No, 39/149, çap 190 cm.

Şekil A.20: Sofra Puşidesi, Env.No, 39/151, çap 177 cm.

Şekil A.21: Sofra Puşidesi, Env.No, 39/143, çap 144 cm.

Şekil A.22: Sofra Puşidesi, Env.No, 39/144, çap 144 cm.

Şekil A.23: Şerbet Mahraması, Env.No, 40/113, En: 45 cm, Boy: 260 cm.

Şekil A.24: Şerbet Mahraması, Env.No, 40/117, En: 58 cm, Boy: 140 cm.

Şekil A.25: Şerbet Mahraması, Env.No, 39/157, En: 71 cm, Boy: 147 cm.

Şekil A.26: Şerbet Peçetesi, Env.No, 39/158, En: 36 cm, Boy: 36 cm.

Şekil A.27: Şerbet Peçetesi, Env.No, 40/124, En: 62 cm, Boy: 62 cm.

Şekil A.28: Peçete, Env.No, 48/4920, En: 50 cm, Boy: 50 cm.

Şekil A.29: Havlu, Env.No, 39/163, En: 73 cm, Boy: 164 cm.

Şekil A.30: Abdest Havlusu, Env.No, 40/70, En: 69 cm, Boy: 152 cm.

Şekil A.31: Abdest Havlusu, Env.No, 40/68, En: 70 cm, Boy: 154 cm.

Şekil A.32: Arakiye Seccade, Env.No, 39/167, En: 114 cm, Boy: 194 cm.

Şekil A.33: Arakiye Seccade, Env.No, 40/381, En: 137cm, Boy: 198 cm.

Şekil A.34: Arakiye Seccade, Env.No, 39/511, En: 102 cm, Boy: 170.5 cm.

Şekil A.35: Arakiye Seccade, Env.No, 40/408, En: 96.5 cm, Boy: 165 cm.

Şekil A.36: Arakiye Seccade, Env.No, 40/406, En: 100 cm, Boy: 106 cm.

Şekil A.37 : Arakiye Seccade, Env.No, 40/401, En: 98 cm, Boy: 157 cm.

Şekil A.38: Seccade, Env.No, 39/169, En: 126 cm, Boy:178 cm.

Şekil A.39: Seccade, Env.No, 39/514, En: 114 cm, Boy: 173 cm.

Şekil A.40: Seccade, Env.No, 39/172, En: 120 cm, Boy: 179 cm.

Şekil A.41: Seccade, Env.No, 40/380, En: 133 cm, Boy: 190 cm.

Şekil A.42: Seccade, Env.No, 39/173, En: 30 cm, Boy: 170 cm.

Şekil A.43: Seccade, Env.No, 39/170, En: 101 cm, Boy: 167 cm.

Şekil A.44: Lübnankâri Seccade, Env.No, 14/1887, En: 115 cm, Boy: 163 cm.

Şekil A.45: Lübnankâri Seccade, Env.No, 14/1886, En: 96 cm, Boy: 157 cm.

Şekil A.46: Lübnankâri Seccade, Env.No, 39/168, En: 129 cm, Boy: 220 cm,
Saçak Boy: 8 cm.

Şekil A.47: Perde, Env.No, 52/657, Boy Perdesi Kanat En: 88 cm.

ŞekilA.48: Perde, Env.No, 52/763, Perde Kanat: 120 cm, Perde Boy: 470 cm.

Şekil A.49: Perde, Env.No, 4/168, Perde Kanat En:100 cm, Perde Boy: 470 cm.

Şekil A.50: Farbela Perde, Env. No. 60/516, En: 185 cm, Boy: 140 cm.

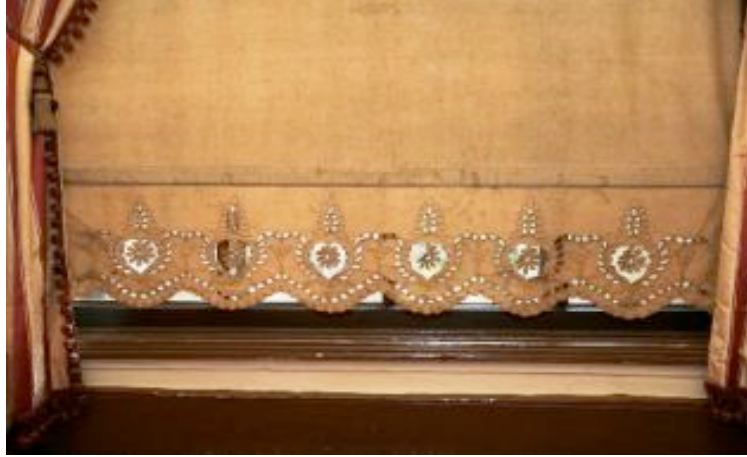
Şekil A.51: Farbela, Env.No, 92/2517, En:190 cm.

Şekil A.52: Şemsiye (Stor), Env.No, 14/3342, Eni:186 cm.

Şekil A.53: Şemsiye (Stor), Env.No, 12/3630, En: 140 cm.

Şekil A.54: Şemsiye (Stor), Env.No, 12/3022, En: 170 cm, Boy: 350 cm.

Şekil A.55: Şemsiye (Stor), Env.No, 64/509, En: 140 cm.

Şekil A.56: Yastık, Env.No, 52/2387, En: 66 cm, Boy: 123 cm.

Şekil A.57: Yastık, Env.No, 52/2390, En: 66 cm, Boy: 120 cm.

Şekil A.58: Yastık, Env.No, 52/2393, En: 64 cm, Boy: 117 cm.

Şekil A.59: Yastık, Env.No, 64/628, En: 66 cm, Boy: 118 cm.

Şekil A.60: Yastık, Env.No, 64/637, En: 56 cm, Boy: 114 cm.

Şekil A.61: Yastık, Env.No, 64/631, En: 68 cm, Boy: 121 cm.

Şekil A.62: Yorgan, Env. No, 48/3864, En: 204 cm, Boy: 237 cm,
(Yorgan Yüzünün eni 100 cm).

Şekil A.63: Yorgan, Env.No, 48/3865, En: 245 cm, Boy: 200 cm.

Şekil A.64: Yorgan, Env.No, 48/3839, En: 152 cm, Boy: 211 cm.

Şekil A.65: Yorgan, Env.No, 48/3870, En: 163 cm; Boy: 215 cm, (işleme yapılan atlas yorgan yüzünün eni 55 cm).

Şekil A.66: Yorgan, Env. No, 48/3873, En: 186 cm, Boy: 220 cm, (işleme yapılan yünlü yorgan yüzünün eni 89 cm).

Şekil A.67: Yorgan, Env.No, 48/3872, En: 179 cm, Boy: 222 cm
(işleme yapılan yünlü yorgan yüzünün eni 92 cm).

Şekil A.68: Yorgan, Env.No, 48/3874, En: 179 cm, Boy: 217 cm
(işleme yapılan yünlü yorgan yüzünün eni 90 cm).

Şekil A.69: Yorgan, Env.No, 48/3869, En: 197 cm, Boy: 227 cm
(işleme yapılan atlas yorgan yüzünün eni 98 cm).

Şekil A.70: Yorgan, Env.No, 48/3871, En: 172 cm, Boy: 232 cm.

Şekil A.71: Yorgan, Env.No, 48/3875, En: 195 cm, Boy: 215 cm.

Şekil A.72: İşleme Tablo, Env.No, 12/2588, En: 63 cm, Boy: 78 cm.

Şekil A.73: İşleme Tablo, Env.No: 12/2780, En: 46 cm, Boy: 44 cm.

Şekil A.74: İşleme Tablo, Env.No, 12/2693, En: 64 cm, Boy: 75 cm.

Şekil A.75: İşleme Tablo, Env.No, 12/2578, En: 89 cm, Boy: 57 cm.

Şekil A.76: İşleme Tablo, Env.No, 56/478, En: 89 cm, Boy: 91cm.

Şekil A.77: İşleme Tablo, Env.No, 12/2603, En: 68 cm, Boy: 78 cm.

Şekil A.78: İşleme Tablo, Env.No: 12/2821, En: 84cm, Boy: 75 cm.

Şekil A.79: İşleme Tablo, Env.No: 12/2626, En: 82 cm, Boy: 70 cm.

Şekil A.80 : Bohça, Env.No, 37/1053, En: 120 cm, Boy: 134 cm, Harç En: 2 cm.

Şekil A.81: Üçetek Entari, Env.No, 64/1973, Beden:34, Bel: 90, Göğüs: 92 cm
Boy: 155 cm, Kol Boyu: 75 cm.

Şekil A.82: Bindallı, Env.No, 64/1970, Beden:48, Bel: Evaze Göğüs: 124 cm
Boy: 142 cm.

Şekil A.83: Üçetek Entari, Env.No, 64/1971, Beden: 44, Bel: 106, Göğüs: 112 cm
Boy: 150 cm.

Şekil A.84: Cepken, Env.No, 64/1976, Beden: 38.

Şekil A.85: Şalvar, Env.No, 64/1985, En: 181 cm, Boy: 80 cm.

Şekil A.86: Surre Kesesi, Env.No, 64/1968, En: 30 cm, Boy: 58 cm.

Şekil A.87: Ferâşet Çantası, Env.No, 64/9524, En: 26 cm, Boy: 27 cm.

Şekil A.88: İşleme, Env.No, 64/1966, En: 28 cm, Boy: 28 cm.

Şekil A.89 : HH.d.6486-s.1.

Devletlû ismetlû Nâile Sultan hazretlerinin levâzım-ı cihâziyelerinden İşlemeci Madam Efijeni'ye teslîm olunan sırmalar ile teslîm olunan eşyaların daraları.

HH 6486

~~933~~

سرت

بر

3326

II/E, 24

- 1. ...
- 2. ...
- 3. ...
- 4. ...
- 5. ...
- 6. ...
- 7. ...
- 8. ...
- 9. ...
- 10. ...
- 11. ...
- 12. ...
- 13. ...
- 14. ...
- 15. ...
- 16. ...
- 17. ...
- 18. ...
- 19. ...
- 20. ...
- 21. ...
- 22. ...
- 23. ...
- 24. ...
- 25. ...
- 26. ...
- 27. ...
- 28. ...
- 29. ...
- 30. ...
- 31. ...
- 32. ...
- 33. ...
- 34. ...
- 35. ...
- 36. ...
- 37. ...
- 38. ...
- 39. ...
- 40. ...
- 41. ...
- 42. ...
- 43. ...
- 44. ...
- 45. ...
- 46. ...
- 47. ...
- 48. ...
- 49. ...
- 50. ...

...

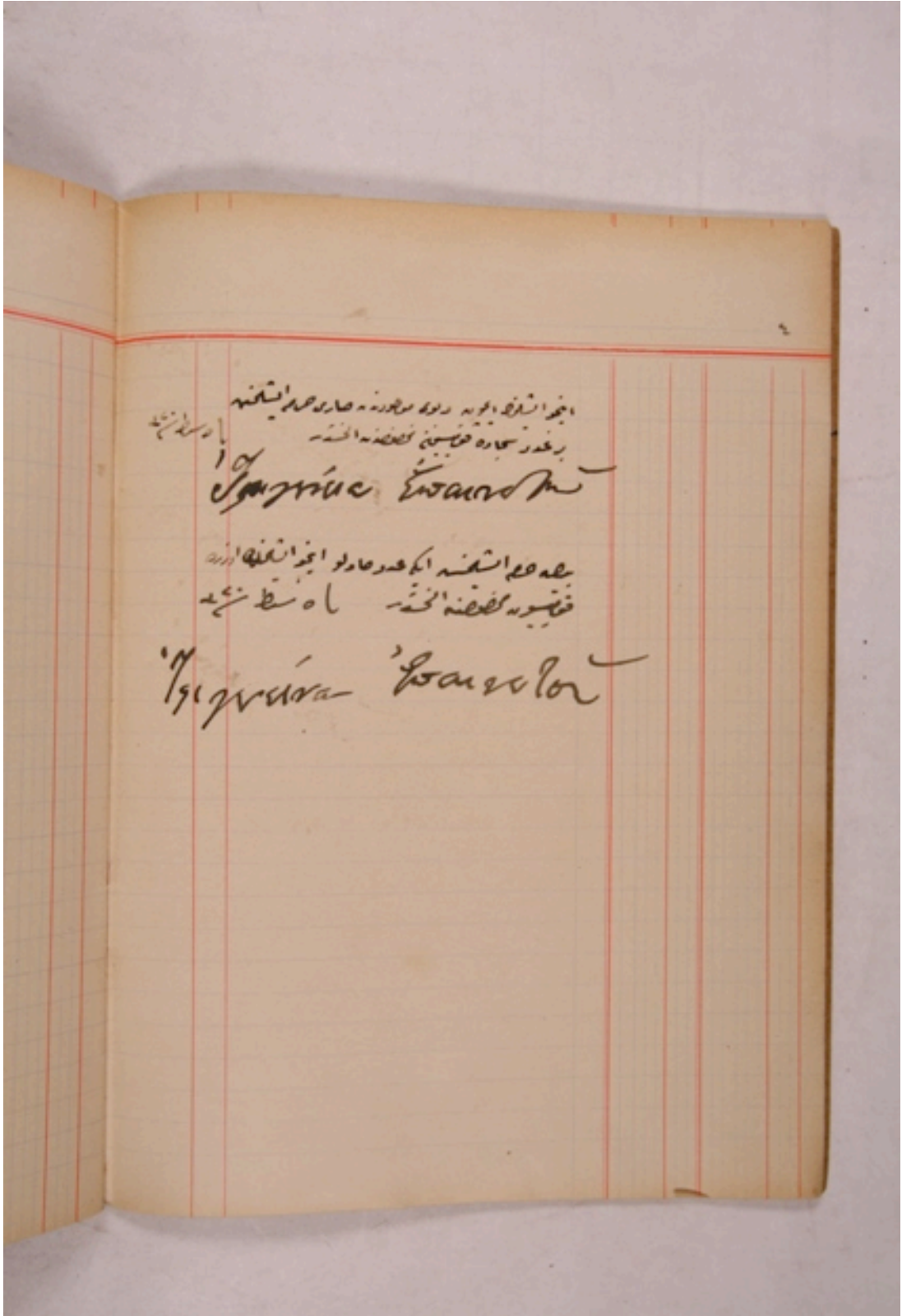
Şekil A.90: HH.d.6486.s.2.

بیتهم مدونہ انو توفیہ شمر لکن اشکاف طہ را

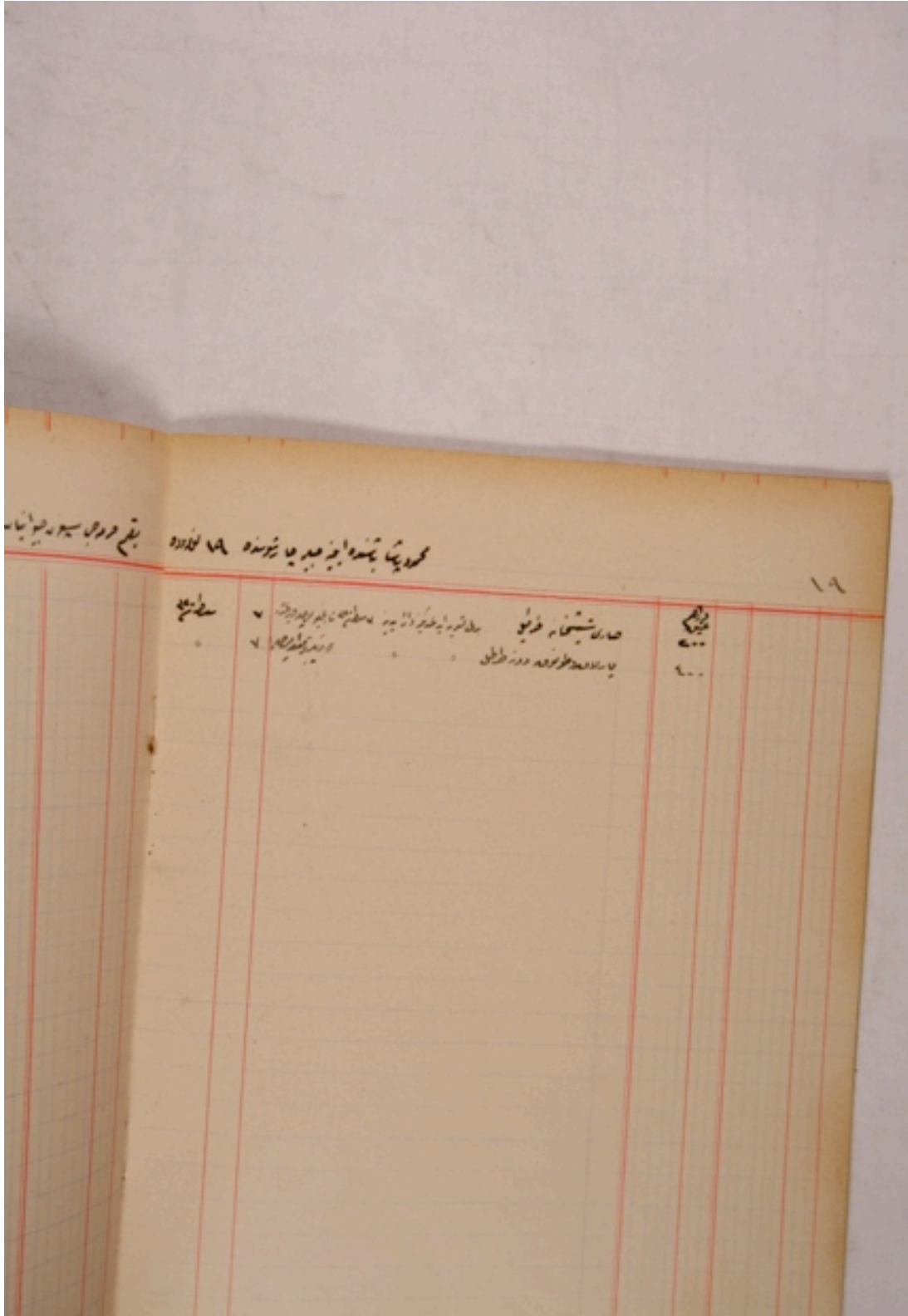
		رقم صفحہ
۱	۱	۲۱۰ -
	۱	۲۶۶ -
۲	۲	۷۹
	۲	
	۱	
		۹۰ -
۳	۱	۱۰۰
	۱	
	۲	
	۲	
۴	۱	۱۵۶
۵	۱	۲۹

Reavilis

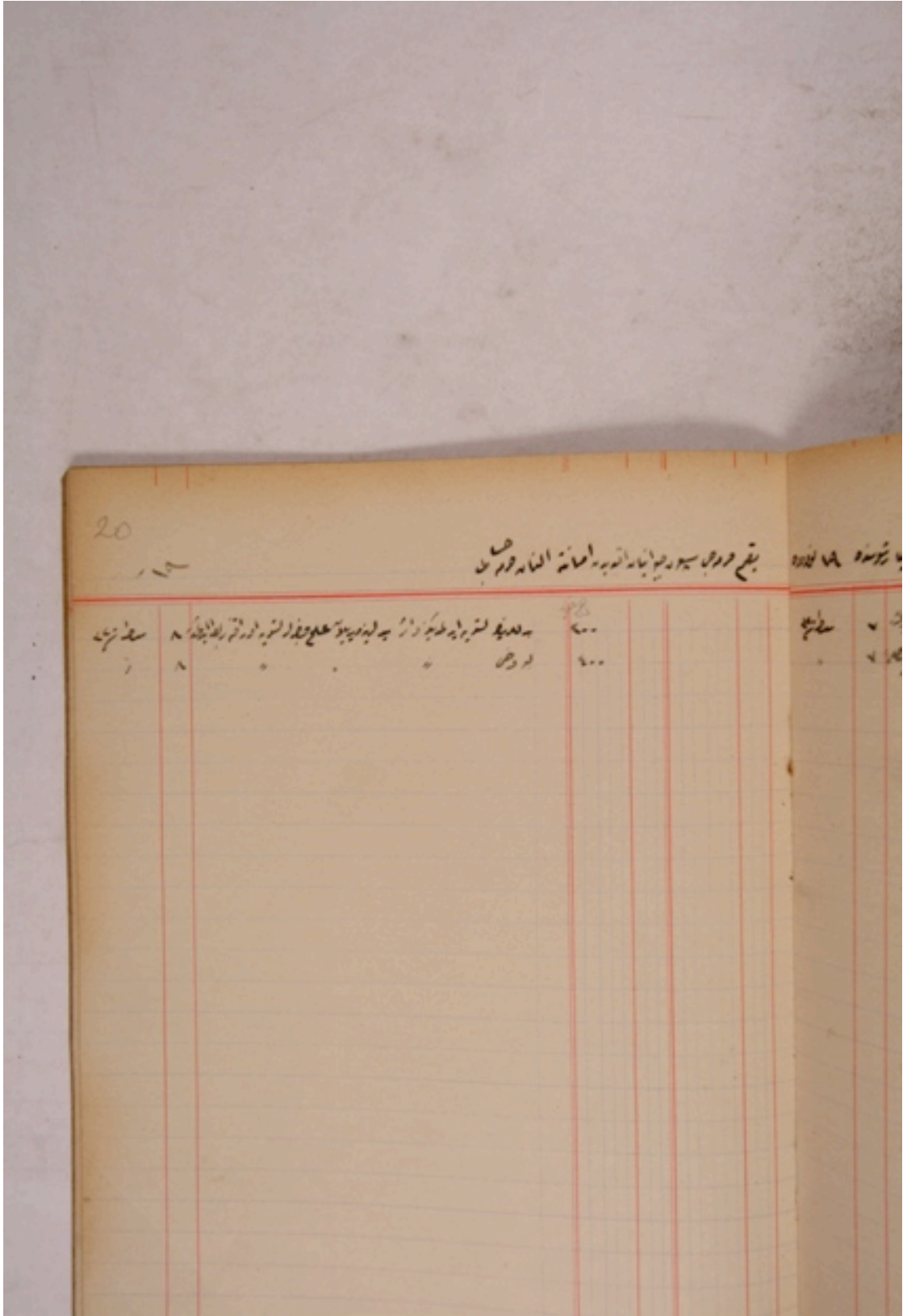
Şekil A.91: HH.d.6486.s.3.

Şekil A.93 : HH.d.6486.s.5.

Şekil A. 94 : HH.d.6486.s.6.

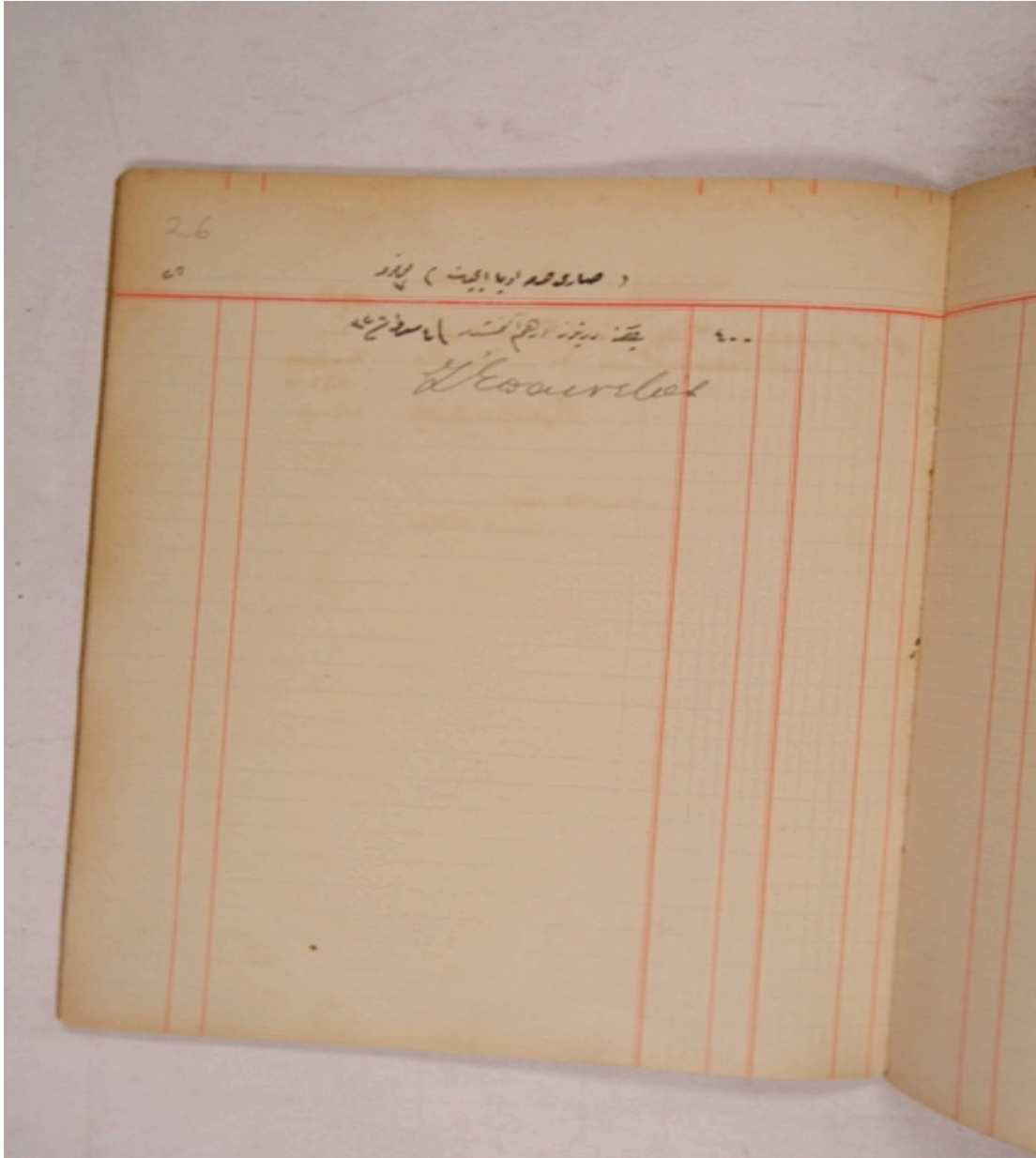

Şekil A.95 : HH.d.6486.s.7.

20

س	تاریخ	مردم	مردم	مردم	مردم
۱	سلطان	مردم	مردم	مردم	مردم
۲	سلطان	مردم	مردم	مردم	مردم
۳					
۴					
۵					
۶					
۷					
۸					
۹					
۱۰					
۱۱					
۱۲					
۱۳					
۱۴					
۱۵					
۱۶					
۱۷					
۱۸					
۱۹					
۲۰					

Şekil A.99 : HH.d.6486.s.11.

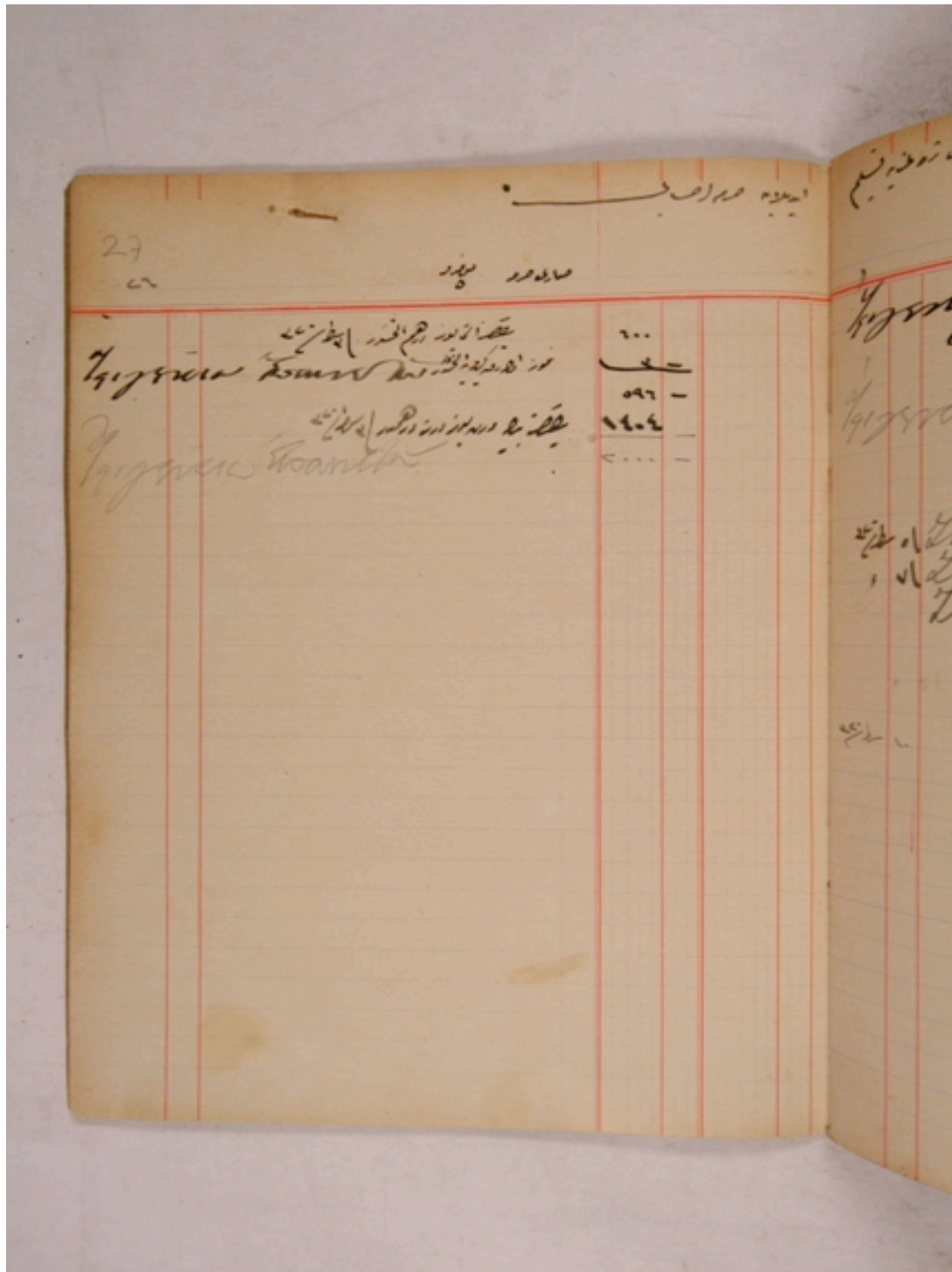

Şekil A.100 : HH.d.6486.s.12.

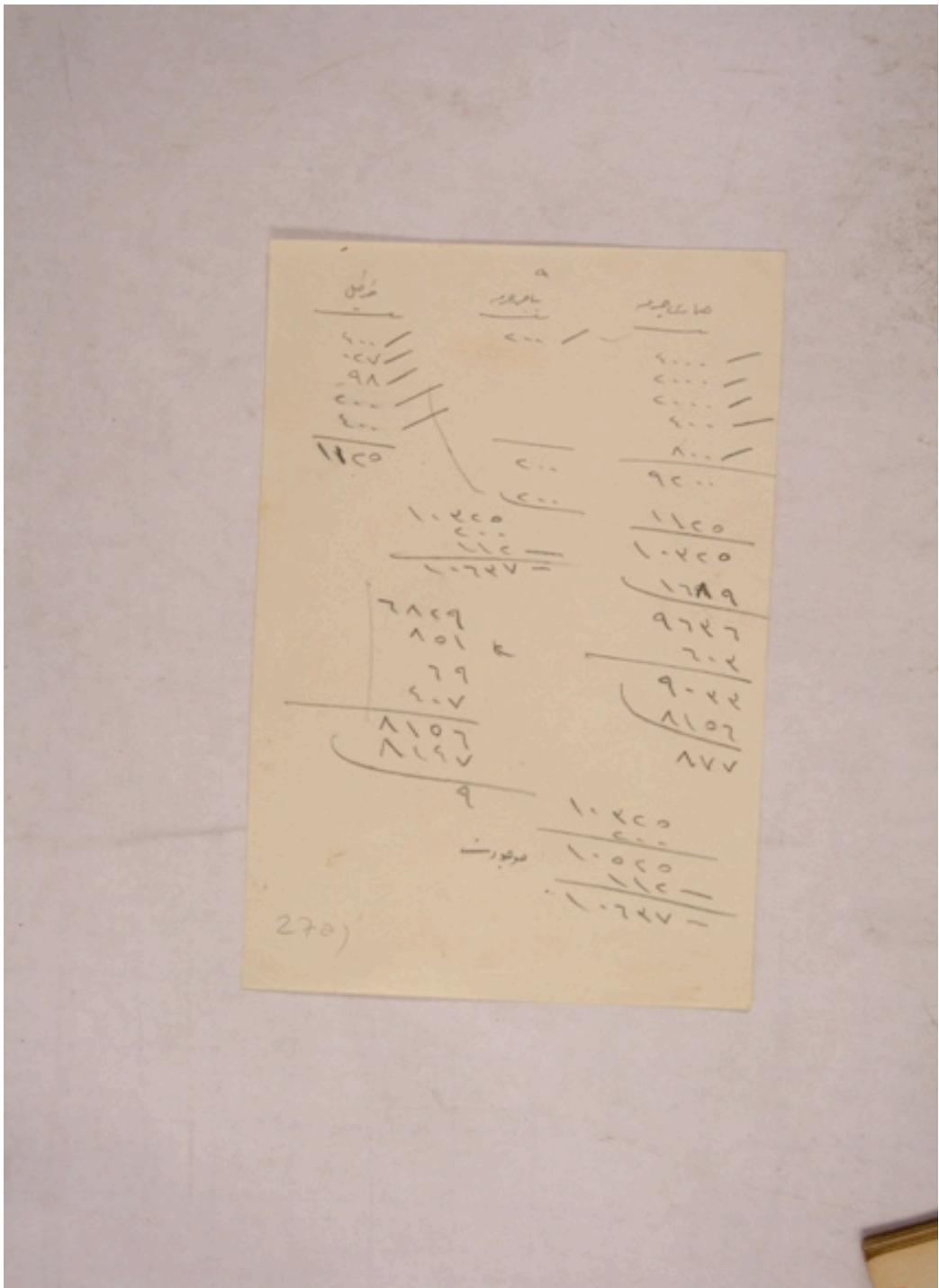
Handwritten ledger page with columns for descriptions and numerical values. The page is numbered '56' in the top right corner.

تاریخ	مردود	مردود	مردود
۱۳۰۰	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۰۱	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۰۲	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۰۳	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۰۴	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۰۵	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۰۶	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۰۷	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۰۸	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۰۹	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۱۰	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۱۱	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۱۲	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۱۳	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۱۴	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۱۵	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۱۶	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۱۷	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۱۸	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۱۹	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۲۰	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۲۱	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۲۲	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۲۳	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۲۴	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۲۵	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۲۶	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۲۷	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۲۸	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۲۹	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۳۰	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۳۱	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۳۲	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۳۳	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۳۴	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۳۵	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۳۶	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۳۷	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۳۸	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۳۹	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۴۰	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۴۱	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۴۲	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۴۳	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۴۴	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۴۵	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۴۶	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۴۷	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۴۸	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۴۹	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۵۰	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۵۱	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۵۲	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۵۳	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۵۴	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۵۵	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۵۶	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۵۷	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۵۸	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۵۹	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۶۰	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۶۱	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۶۲	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۶۳	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۶۴	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۶۵	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۶۶	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۶۷	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۶۸	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۶۹	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۷۰	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۷۱	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۷۲	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۷۳	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۷۴	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۷۵	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۷۶	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۷۷	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۷۸	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۷۹	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۸۰	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۸۱	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۸۲	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۸۳	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۸۴	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۸۵	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۸۶	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۸۷	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۸۸	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۸۹	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۹۰	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۹۱	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۹۲	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۹۳	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۹۴	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۹۵	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۹۶	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۹۷	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۹۸	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۳۹۹	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۴۰۰	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰

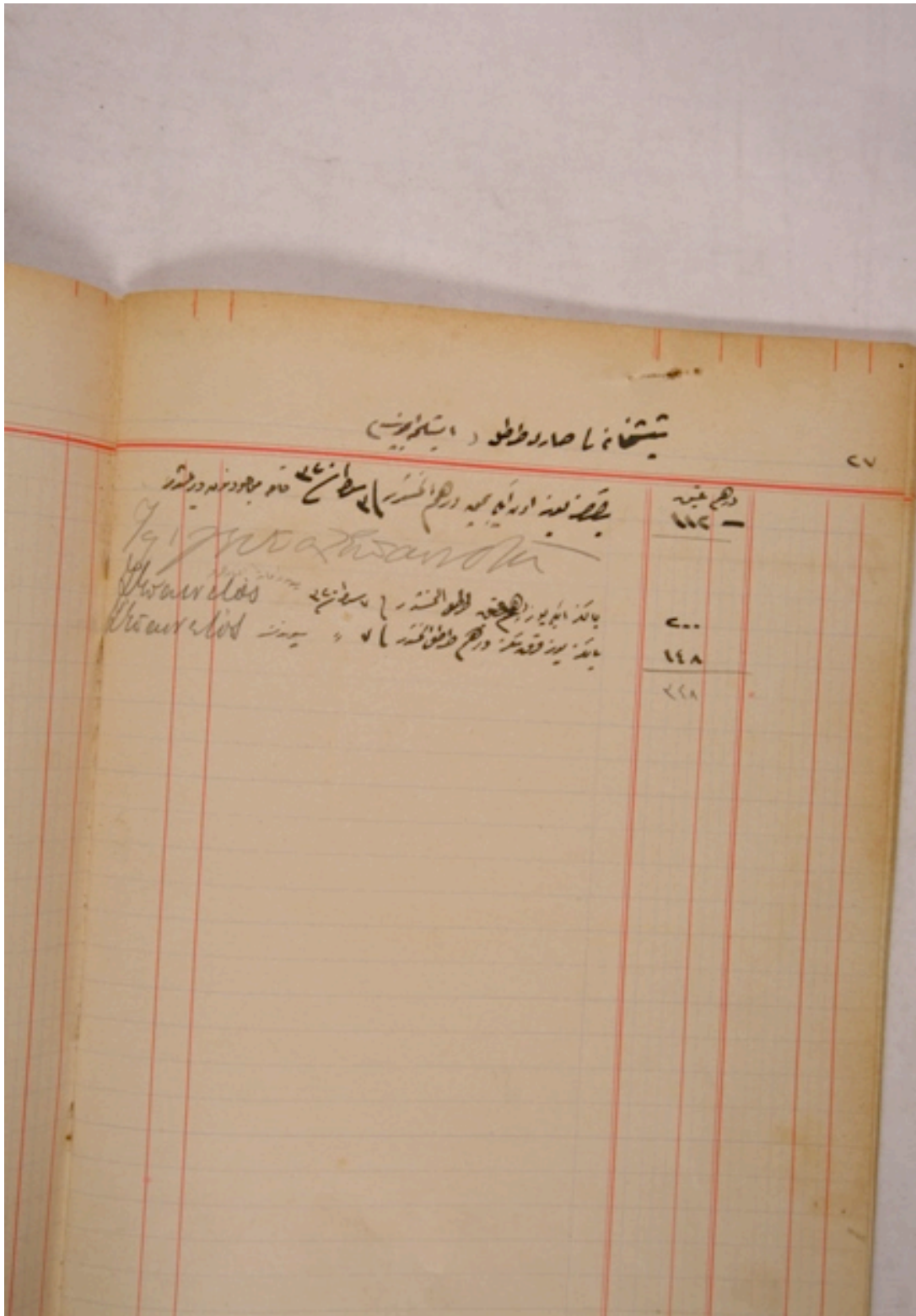
Şekil A.101: HH.d.6486.s.13.

Şekil A.102 : HH.d.6486.s.14.

Şekil A.103 : HH.d.6486.s.15.

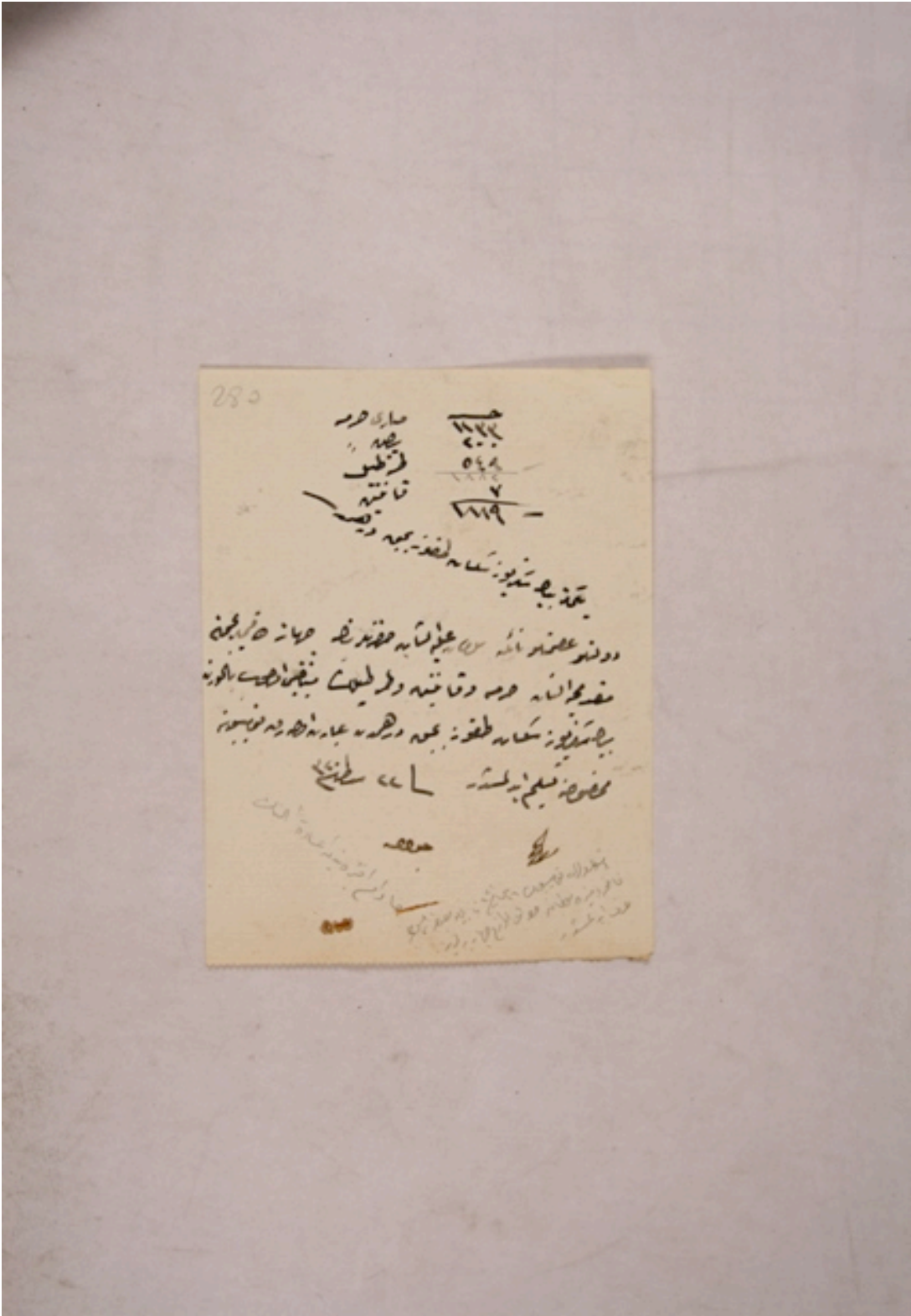
Şekil A.104 : HH.d.6486.s.16.

26

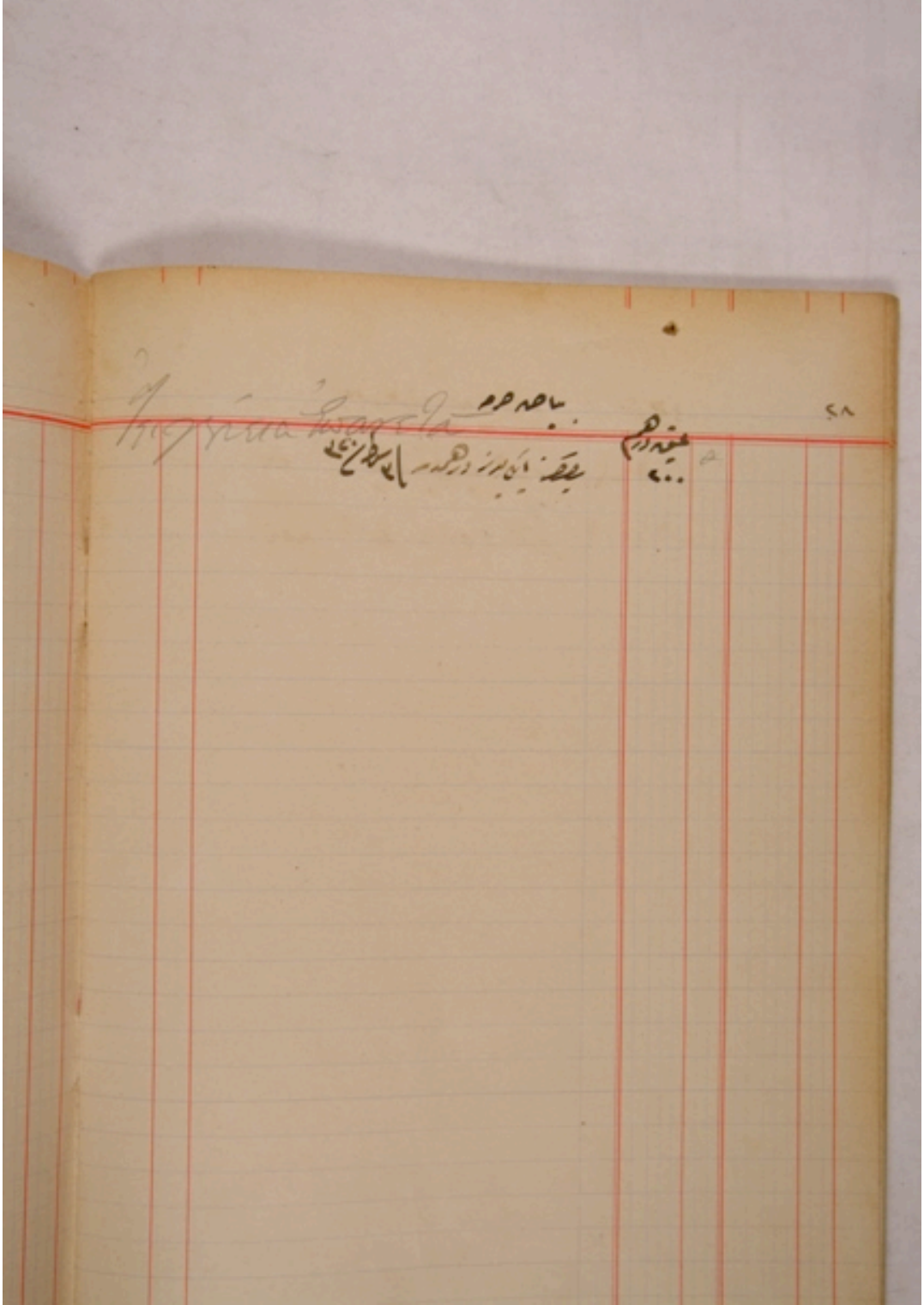
روزنامه صحت و طب

بقیه بدهی به دولت	۴۷
بقیه بدهی به بانک	۴۰۰
بقیه بدهی به آقایان	۴۰۰
	۴۰۰
	۴۰۰

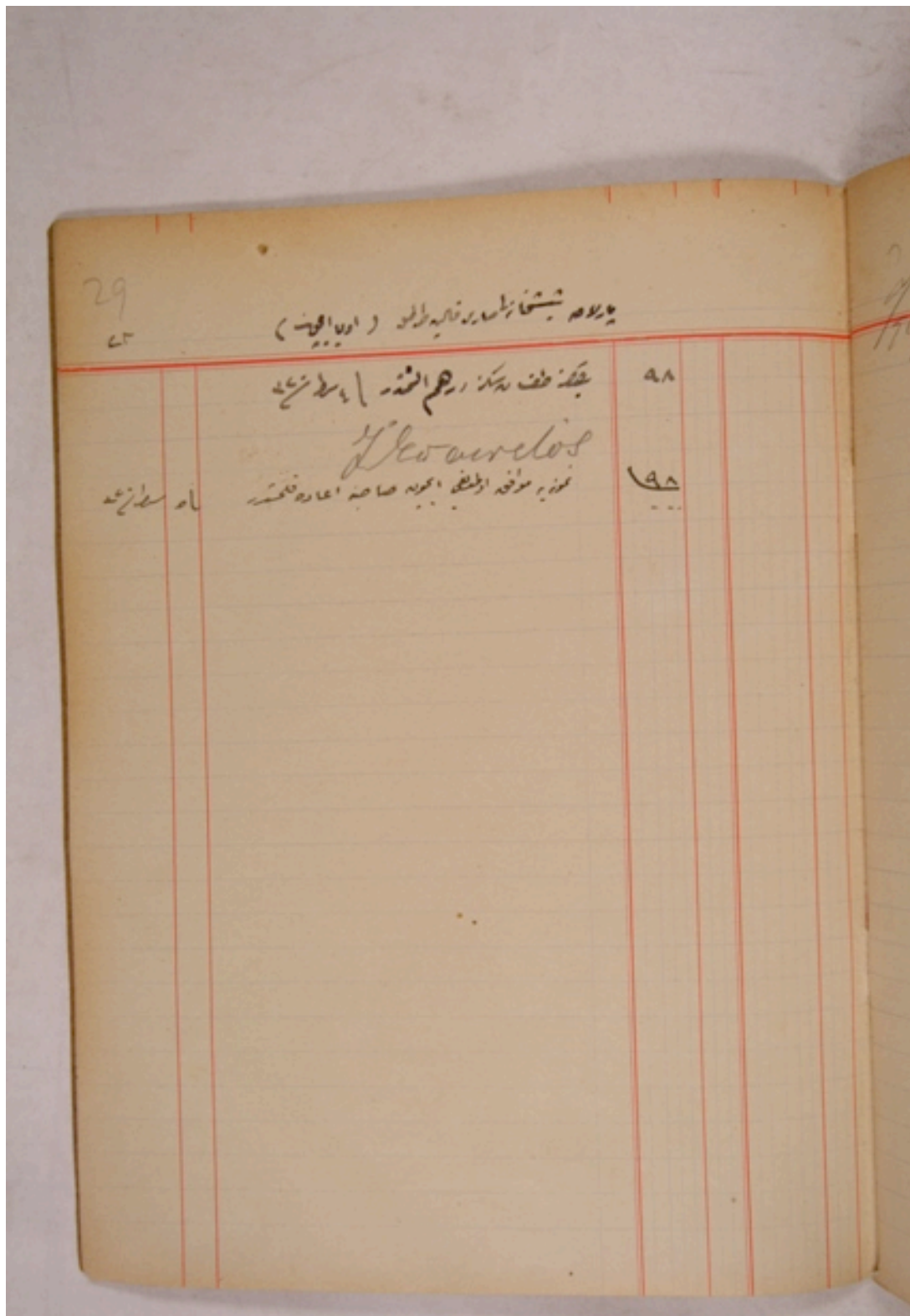
Şekil A.105 : HH.d.6486.s.17.

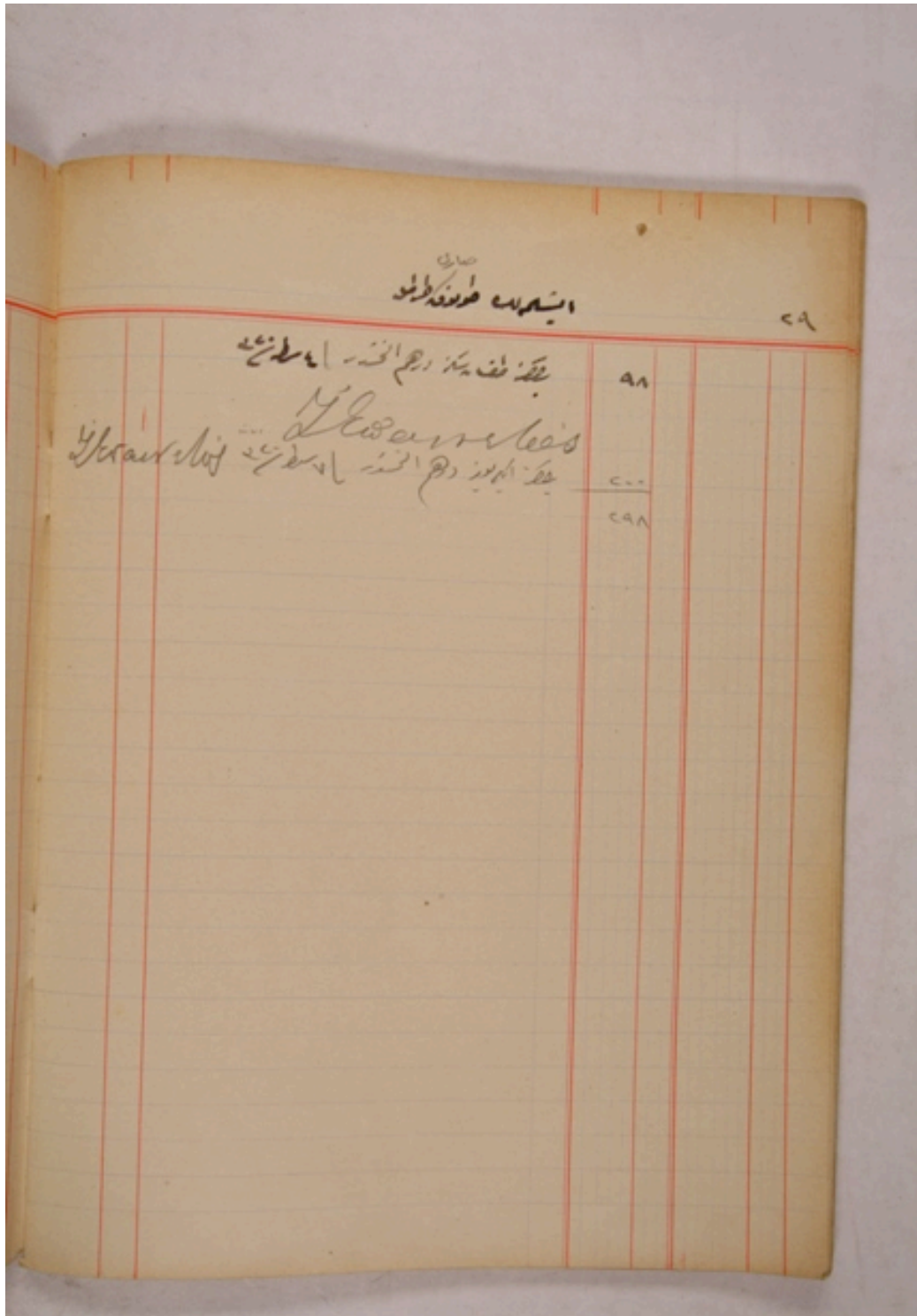
Şekil A.106 : HH.d.6486.s.18.

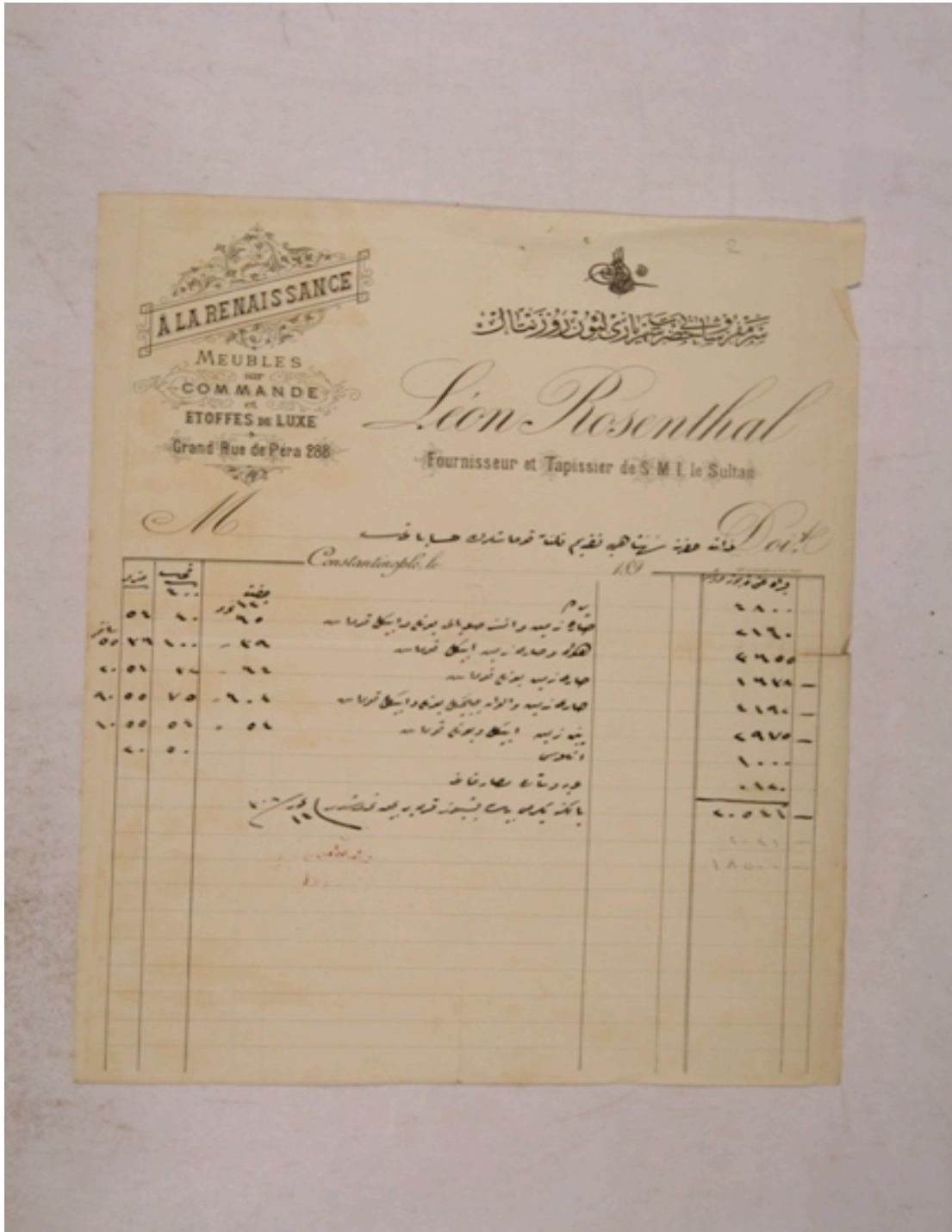
Şekil A.107 : HH.d.6486.s.19.

Şekil A.108 : HH.d.6486.s.20.

Şekil A.109 : HH.d.6486.s.21.

Şekil A.112: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yıldız Tasnifi Perakende Evrakı
Hazine-i Hassa Nezareti Maruzatı, Y.PRK.HH. 25/57 Tarih 1310.

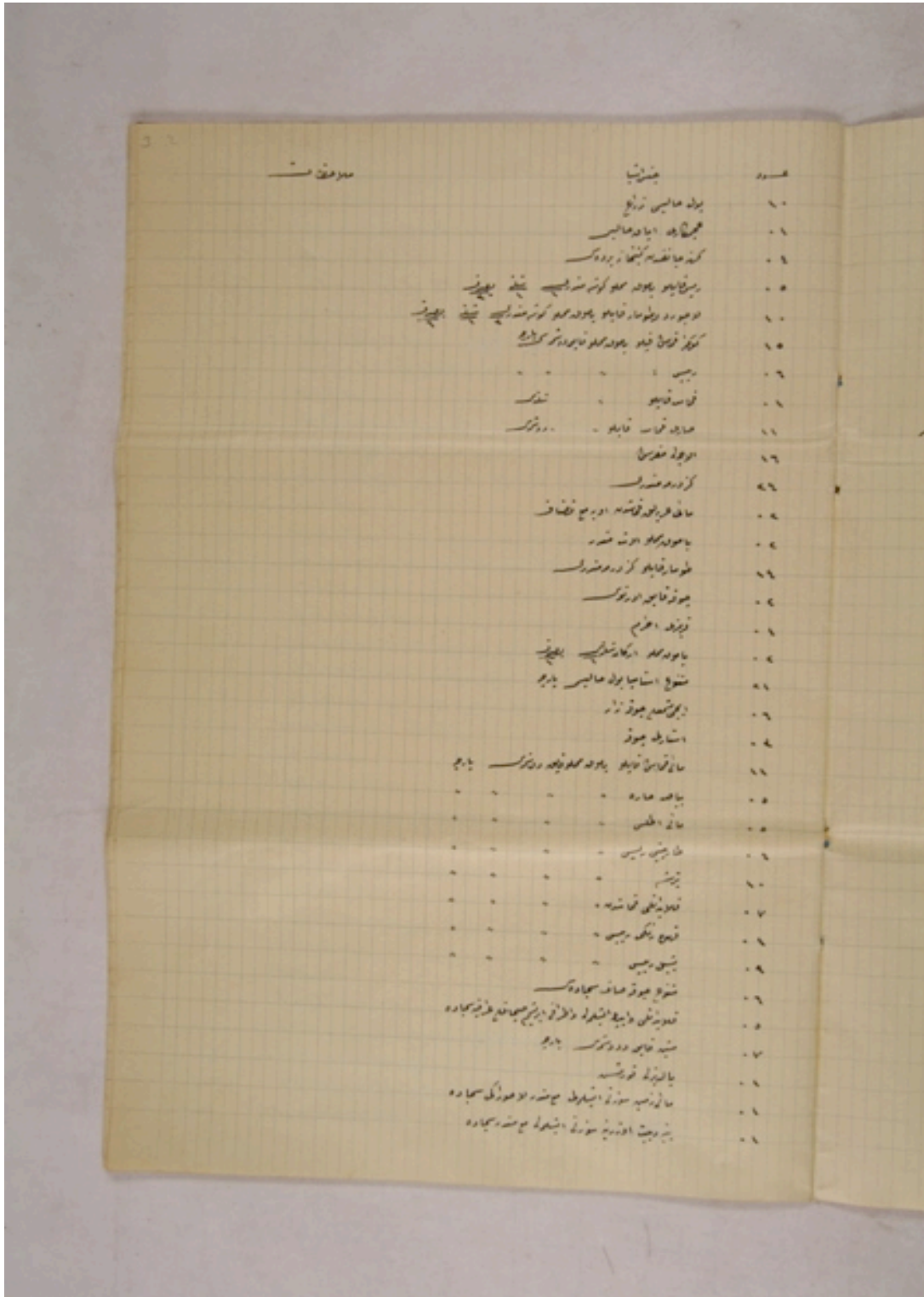
سابقه	مقدار	قیمت	مقدار
سپید سزوی هر پوزنه مفروضه تا لا سیجوره	۲۰۰	۸	۱۶۰۰
نوبتیه برنده قریطه و تنای قریطه سزای برادار لریجه	۲۰۰	۱۵	۳۰۰۰
نوبتیه برنده قریطه سزای لریجه	۲۰۰	۱۵	۳۰۰۰
اینکون اقبالی خانه اوله سیجوره	۱۱	۹۰	۹۹۰
			۶۶۹۰

سپید سزوی هر پوزنه مفروضه تا لا سیجوره اوسته بهای طرفینه بیی قره ضایع کینه سیاهه بیو بدیده اعمالی نموده اوج نعل شایه اوقاف
میباشد و در قریطه خانه هم باید در نوبتیه برنده سزای لریجه بود یعنی سزای لریجه باقی بماند نقد ۱۹۰۰۰
صدر کینه سزای

کریجه هر پوزنه تا بلور لریجه اوج نعل شایه و سزای متوجه کینه منظورده با اعمالی با ایزده سینه حقیقه یا لریجه هر پوزنه بهای معینه زکوات نموده
برادار و نوبتیه برنده سزای لریجه و اقبالی خانه اوله سزای لریجه اولیون نصیب بقا پس از سزای و بر سزای اولیون او میباشد
و در قریطه خانه هم باید در لا سیجوره

صدر کینه سزای
سازم

Şekil A.117 : Y.PRK.HH. 18/67.

Şekil A.118: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yıldız Tasnifi Perakende Evrakı
Hazine-i Hassa Nezareti Maruzatı, Y.PRK.HH. 23/18 Tarih 1307.

موضوع	شماره
ساز و جلد بودن خردم بارو	۱
کوکا اظهاریه ساز و جلد بودن بارو	۲
اوجود فواید بنام جود	۳
بیش جانتن طیب	۴
بیش جانتن طیب	۵
تتمه انجمن	۶
تتمه انجمن	۷
ساز اظهاریه بارو	۸
کوکا جانتن بارو	۹
ساز و جلد بودن بارو	۱۰
انجمن ساز و جلد بودن بارو	۱۱
تتمه انجمن ساز و جلد بودن بارو	۱۲
مجلس در وقت فواید انجمن ساز و جلد بودن بارو	۱۳
انجمن ساز و جلد بودن بارو	۱۴
تتمه انجمن ساز و جلد بودن بارو	۱۵
انجمن ساز و جلد بودن بارو	۱۶
تتمه انجمن ساز و جلد بودن بارو	۱۷
انجمن ساز و جلد بودن بارو	۱۸
تتمه انجمن ساز و جلد بودن بارو	۱۹
انجمن ساز و جلد بودن بارو	۲۰
تتمه انجمن ساز و جلد بودن بارو	۲۱
انجمن ساز و جلد بودن بارو	۲۲
تتمه انجمن ساز و جلد بودن بارو	۲۳
انجمن ساز و جلد بودن بارو	۲۴
تتمه انجمن ساز و جلد بودن بارو	۲۵
انجمن ساز و جلد بودن بارو	۲۶
تتمه انجمن ساز و جلد بودن بارو	۲۷
انجمن ساز و جلد بودن بارو	۲۸
تتمه انجمن ساز و جلد بودن بارو	۲۹
انجمن ساز و جلد بودن بارو	۳۰

Şekil A.120 : Y.PRK.HH. 23/18.

ردیف	عنوان	صفحه
۱	بسم و حمد و ثنا	۱
۲	فهرست کلیه دعاها	۲
۳	دعای طهارت	۳
۴	بسم و حمد و ثنا	۴
۵	دعای طهارت	۵
۶	فهرست کلیه دعاها	۶
۷	دعای طهارت	۷
۸	بسم و حمد و ثنا	۸
۹	دعای طهارت	۹
۱۰	بسم و حمد و ثنا	۱۰
۱۱	دعای طهارت	۱۱
۱۲	بسم و حمد و ثنا	۱۲
۱۳	دعای طهارت	۱۳
۱۴	بسم و حمد و ثنا	۱۴
۱۵	دعای طهارت	۱۵
۱۶	بسم و حمد و ثنا	۱۶
۱۷	دعای طهارت	۱۷
۱۸	بسم و حمد و ثنا	۱۸
۱۹	دعای طهارت	۱۹
۲۰	بسم و حمد و ثنا	۲۰
۲۱	دعای طهارت	۲۱
۲۲	بسم و حمد و ثنا	۲۲
۲۳	دعای طهارت	۲۳
۲۴	بسم و حمد و ثنا	۲۴
۲۵	دعای طهارت	۲۵
۲۶	بسم و حمد و ثنا	۲۶
۲۷	دعای طهارت	۲۷
۲۸	بسم و حمد و ثنا	۲۸
۲۹	دعای طهارت	۲۹
۳۰	بسم و حمد و ثنا	۳۰
۳۱	دعای طهارت	۳۱
۳۲	بسم و حمد و ثنا	۳۲
۳۳	دعای طهارت	۳۳
۳۴	بسم و حمد و ثنا	۳۴
۳۵	دعای طهارت	۳۵
۳۶	بسم و حمد و ثنا	۳۶
۳۷	دعای طهارت	۳۷
۳۸	بسم و حمد و ثنا	۳۸
۳۹	دعای طهارت	۳۹
۴۰	بسم و حمد و ثنا	۴۰
۴۱	دعای طهارت	۴۱
۴۲	بسم و حمد و ثنا	۴۲
۴۳	دعای طهارت	۴۳
۴۴	بسم و حمد و ثنا	۴۴
۴۵	دعای طهارت	۴۵
۴۶	بسم و حمد و ثنا	۴۶
۴۷	دعای طهارت	۴۷
۴۸	بسم و حمد و ثنا	۴۸
۴۹	دعای طهارت	۴۹
۵۰	بسم و حمد و ثنا	۵۰
۵۱	دعای طهارت	۵۱
۵۲	بسم و حمد و ثنا	۵۲
۵۳	دعای طهارت	۵۳
۵۴	بسم و حمد و ثنا	۵۴
۵۵	دعای طهارت	۵۵
۵۶	بسم و حمد و ثنا	۵۶
۵۷	دعای طهارت	۵۷
۵۸	بسم و حمد و ثنا	۵۸
۵۹	دعای طهارت	۵۹
۶۰	بسم و حمد و ثنا	۶۰
۶۱	دعای طهارت	۶۱
۶۲	بسم و حمد و ثنا	۶۲
۶۳	دعای طهارت	۶۳
۶۴	بسم و حمد و ثنا	۶۴
۶۵	دعای طهارت	۶۵
۶۶	بسم و حمد و ثنا	۶۶
۶۷	دعای طهارت	۶۷
۶۸	بسم و حمد و ثنا	۶۸
۶۹	دعای طهارت	۶۹
۷۰	بسم و حمد و ثنا	۷۰
۷۱	دعای طهارت	۷۱
۷۲	بسم و حمد و ثنا	۷۲
۷۳	دعای طهارت	۷۳
۷۴	بسم و حمد و ثنا	۷۴
۷۵	دعای طهارت	۷۵
۷۶	بسم و حمد و ثنا	۷۶
۷۷	دعای طهارت	۷۷
۷۸	بسم و حمد و ثنا	۷۸
۷۹	دعای طهارت	۷۹
۸۰	بسم و حمد و ثنا	۸۰
۸۱	دعای طهارت	۸۱
۸۲	بسم و حمد و ثنا	۸۲
۸۳	دعای طهارت	۸۳
۸۴	بسم و حمد و ثنا	۸۴
۸۵	دعای طهارت	۸۵
۸۶	بسم و حمد و ثنا	۸۶
۸۷	دعای طهارت	۸۷
۸۸	بسم و حمد و ثنا	۸۸
۸۹	دعای طهارت	۸۹
۹۰	بسم و حمد و ثنا	۹۰
۹۱	دعای طهارت	۹۱
۹۲	بسم و حمد و ثنا	۹۲
۹۳	دعای طهارت	۹۳
۹۴	بسم و حمد و ثنا	۹۴
۹۵	دعای طهارت	۹۵
۹۶	بسم و حمد و ثنا	۹۶
۹۷	دعای طهارت	۹۷
۹۸	بسم و حمد و ثنا	۹۸
۹۹	دعای طهارت	۹۹
۱۰۰	بسم و حمد و ثنا	۱۰۰

Şekil A.121 : Y.PRK.HH. 23/18.

ردیف	عنوان	صفحه
۱	مقدمه	۱
۲	تاریخچه	۲
۳	هدف و اهداف	۳
۴	مبانی نظری	۴
۵	روش تحقیق	۵
۶	یافته‌ها	۶
۷	نتیجه‌گیری	۷
۸	پیشنهادات	۸
۹	منابع	۹
۱۰	پیوسته‌ها	۱۰
۱۱	فهرست مطالب	۱۱
۱۲	فهرست جداول	۱۲
۱۳	فهرست نمودارها	۱۳
۱۴	فهرست تصاویر	۱۴
۱۵	فهرست کتب	۱۵
۱۶	فهرست مقالات	۱۶
۱۷	فهرست پایان‌نامه‌ها	۱۷
۱۸	فهرست وبسایت‌ها	۱۸
۱۹	فهرست اسناد	۱۹
۲۰	فهرست مصاحبه‌ها	۲۰
۲۱	فهرست پرسشنامه‌ها	۲۱
۲۲	فهرست ابزارها	۲۲
۲۳	فهرست تجهیزات	۲۳
۲۴	فهرست مواد	۲۴
۲۵	فهرست منابع	۲۵
۲۶	فهرست منابع	۲۶
۲۷	فهرست منابع	۲۷
۲۸	فهرست منابع	۲۸
۲۹	فهرست منابع	۲۹
۳۰	فهرست منابع	۳۰
۳۱	فهرست منابع	۳۱
۳۲	فهرست منابع	۳۲
۳۳	فهرست منابع	۳۳
۳۴	فهرست منابع	۳۴
۳۵	فهرست منابع	۳۵
۳۶	فهرست منابع	۳۶
۳۷	فهرست منابع	۳۷
۳۸	فهرست منابع	۳۸
۳۹	فهرست منابع	۳۹
۴۰	فهرست منابع	۴۰
۴۱	فهرست منابع	۴۱
۴۲	فهرست منابع	۴۲
۴۳	فهرست منابع	۴۳
۴۴	فهرست منابع	۴۴
۴۵	فهرست منابع	۴۵
۴۶	فهرست منابع	۴۶
۴۷	فهرست منابع	۴۷
۴۸	فهرست منابع	۴۸
۴۹	فهرست منابع	۴۹
۵۰	فهرست منابع	۵۰

Şekil A. 122: Y.PRK.HH. 23/18.

نومرد
۵

مرد و بچو اشیرا شماره و آیدست و مهم و نمد به نظرند و نایک

عنوان	مقدار	اسم
۱۶۷۰۰	۱	قلیانچه اغرایست فوطس
	۲	صدق قلیانچه اشیرا مهم من فر
	۱	بیاضه مرد اشیرا اظمن نگه پوسته دک
	۱	مرد اشیرا کوز اهرام
	۲	قطیفه اوزر به سیم قاپلو صدق
	۵	بیاضه مرد اشیرا کوز سیه
	۲	مرد اشیرا مایخوره طعم نایس
	۱	قطیفه اوزر به مرد و بچو اشیرا شماره مع مند
	۱	اظمن اوزر به مرد اشیرا شماره مع مند
	۲	ماقیه اوزر به سوزنه اشیرا شماره مع مند
	۲	یازده شماره مع مند
	۲	مرد و بچو اشیرا آیدست هولیس
	۲	مرد اشیرا ایاده هولیس
	۸	مرد اشیرا آیدست هولیس
	۸	مرد اشیرا ایاده هولیس
	۲	اوستوز آیدست من فر بوجو کا
	۲	اوستوز اوزاب بوجو کا
	۱	صدق مرد اشیرا جاشید پوسته دک
	۱۰	صدق مرد اشیرا سرتبه با ظمن
	۲۰	صدق و بیاضه مرد اشیرا طعم هولیس
۲	صدق مرد اشیرا اظمن سفده	
۲	ماقیه اوزر به سوزنه اشیرا سفده	
۱	بیاضه مرد اشیرا اظمن سفده	

Şekil A.124 : Y.PRK.HH. 27/64.

تاریخ	تاریخ	کتابخانه
۱۳۱۷ ۱۳۱۷	مهرماه	۶۷۱۸
<p>خداوند... خاندان... کبریا... و... ۵۰۰۹ سر...</p>		
<p>۲ ... ۵۰۰۰ ...</p>		
<p>۳ </p>		
<p>۴ </p>		

Y.EE. 149/57

Şekil.A.126 : Y.EE 149/57.

EK. B: Transkripsiyonlar

Bu tezde kullandığımız arşiv belgelerinin transkripsiyonu, ilgili kayıtların tezle örtüşecek bölümleri göz önüne alınarak yapılmıştır. Bu sebeple transkripsiyonu yapılan defterlerin sayfa numarası değil görüntü numarası dikkate alınmalıdır.

HH.d 6486 (Şekil A.90-112)

2

Devletlû ismetlû Nâile Sultan hazretlerinin levâzım-ı cihâziyelerinden İşlemeci Madam Efijeni'ye teslîm olunan sırmalar ile teslîm olunan eşyaların daraları.

3

Bu sayfa defterin fihristidir. İçerisindekilerin tamamı alındığından fihristi ayrıca yazılmadı.

4

Çizelge C.1: HH.d.6486 İşlemeci Madam Efijeni'ye teslîm olunan eşyanın daraları.

Dirhem-i atık			
310 buçuk	Beyaz ilk güne mahsûs entârinin arka uzun eteği	1 parça	3 Şubat 320
264 buçuk	Beyaz ilk güne mahsûs entârinin ön eteği	1 parça	
79	Beyaz ilk güne mahsûs entârinin beden parçaları	2 parça	4 Şubat 320
	Beyaz ilk güne mahsûs entârinin tül parçaları	2 parça	
20	Beyaz ilk güne mahsûs entârinin dantelası	1 parça	
400	İkinci güne mahsûs mavi entârinin arka uzun eteği	1	4 Şubat 320
	İkinci güne mahsûs mavi entârinin ön kısa eteği	1	
66	İkinci güne mahsûs mavi entârinin beden parçaları	2	
	İkinci güne mahsûs mavi entârinin kol parçaları	2	
453	Resm gününe mahsûs beyaz atlasdan kürk ön ve arka kolları	Tekmîl	4 Şubat 320
29	Duvak	1	4 Şubat 320

5

Çizelge C.2: HH.d.6486 İşlemeci Madam Efijeni'ye teslim olunan eşyanın daraları.

		Parçası	
431	Beyaz atlas yorgan	1	4 Şubat 320
	Arka uzun yastığı	1	
	Kısa yan yastıkları	2	
	Dört köşe yastığı	2	
29 buçuk	Beyaz yorgan için dantela en 13 cm, boy 28 m	1	5 şubat 320
237	Penbe renkte uzun yan yastığı	1	5 şubat 320
	Penbe renkte uzun baş yastığı	2	
	Penbe renkte dört köşe yastık	2	
	Penbe renkte yastık başı	4	
262	Penbe renkte yorgan	1	
44 buçuk	Fes örtüsü maa astar		7 şubat 320

6

İnci işlenmek için depo mevcûdundan sarı sırma işlenmiş bir aded seccâde komisyon-ı mahsûsundan alınmıştır, 5 şubat 320

Beyaz sırma işlenmiş iki aded havlu inci işlenmek üzere komisyon-ı mahsûsundan alınmıştır, 5 şubat 320

7-8

Çizelge C.3: Mahmudpaşa başında iğneciler çarşısında 19 numarada mukîm Sırmacı Sipon Civanyan Efendi'den emâneten alınan sırma hesabı.

Dirhem-i atfık			
200	Sarı şîshâne tırtıl	Bedeli tesviye edilmediğine dâir yedine 7 Şubat 320 tarihli pusula verilmiştir	7 Şubat 320
400	Parlak donuk düz tırtıl	Bedeli tesviye edilmediğine dâir yedine 7 Şubat 320 tarihli diğer bir kıta pusula verilmiştir	7 Şubat 320
200		Bedelinin tesviye edilmediğine dâir yedlerine verilen ilm u haberler tesviye evrâkına rabt edilmiştir	8 Şubat 320
400		Bu dahi bedelinin tesviye edilmediğine dâir yedlerine verilen ilm u haberler tesviye evrâkına rabt edilmiştir	8 Şubat 320

Çizelge C.4: HH.d 6486, 9.

1 numara yetmişbeşlik

18 kırat 13 miskal	hazîne mevcûdundan Hasan Efendi'ye verilmiştir	6 Şubat 320
7 kırat 4 miskal	Sarf olunan	17 ilâ 18 Şubat 320

3 numara yüzellilik

20 miskal	Bu kerre mubâyaa edilen, Hasan Efendi'ye verilmiştir	6 Şubat 320
12 kırat 8 miskal	Evvelce hazînededen verilen	

Çizelge C.5: HH.d 6486, 10.

3 numara doksanlık

20 kırat 14 miskal	Hazîne mevcûdundan Hasan Efendi'ye verilmiştir	6 Şubat 320
12 kırat 5 miskal	Sarf olunan	

4 numara ikiyüzlük

20 miskal	Bu kerre mubâyaa edilen, Hasan Efendi'ye verilmiştir	6 Şubat 320
8 miskal	İkinci defa mubâyaa edilen	11 Şubat 320

Çizelge C.6: HH.d 6486, 11.

5 numara üçyüz ilâ dörtyüzlük

4 kırat 27 miskal	Hazîne mevcûdundan Hasan Efendi'ye verilmiştir	6 Şubat 320
8 miskal	Bu kerre mubâyaa edilen	11 Şubat 320

7 numara beşyüzlük

16 kırat 22 miskal	Hazîne mevcûdundan Hasan Efendi'ye verilmiştir	6 Şubat 320
8 miskal	Bu kerre alınan	11 Şubat 320

Çizelge C.7: HH.d 6486, 12.

6 numara dörtyüzlük

8 kırat 33 miskal	Hazîne mevcûdundan Hasan Efendi'ye verilmiştir	6 Şubat 320
8 miskal	Bu kerre alınan	11 Şubat 320

8 numara altıyüzlük

16 kırat 11 miskal	Altıyüzlük hazîne mevcûdundan verilmiştir	6 Şubat 320
--------------------	---	-------------

13

(Sarı sırma oya için) 7 numara

400, yalnız dörtyüz dirhem alınmıştır, 4 Şubat 320

Çizelge C.8: HH.d 6486, Madam Efijeni'ye teslîm edilen sırmalar hesabı, 14-15.

Dirhem-i atfk		
600	Yalnız altıyüz dirhem alınmıştır	3 Şubat 320
3 buçuk	Numûne olarak geri alınmıştır	
596 buçuk		
1405	Yalnız bindörtyüzbeş dirhemdir	3 Şubat 320

Sipon'dan alınan sırmalardan		
1600	Üç yaldızlı sarı sırma alınmıştır	5 Şubat 320
400	Üç yaldızlı sarı sırma alınmıştır	7 Şubat 320
400	Üç yaldızlı sarı sırma alınmıştır	
1400	Üç yaldızlı sarı sırma alınmıştır	

1000	Üç yaldızlı sarı sırma alınmıştır	10 Şubat 320
------	-----------------------------------	--------------

Sarı sırma 5 numara

600	Yalnız altıyüz dirhem alınmıştır	3 Şubat 320
3 buçuk	Numûne olarak geriye alınmıştır	
596 buçuk		
1404	Yalnız bindörtyüzdört dirhemdir	3 Şubat 320

Çizelge C.9: HH.d 6486, 16-17.

Şişhâneli sarı tırtıl (işleme için)

Dirhem-i atık			
112 buçuk	Yalnız yüzoniki buçuk dirhem alınmışdır	3 Şubat 320	Kasa mevcûdundan verilmişdir

200	Yalnız ikiyüz dirhem-i atık tırtıl alınmışdır	7 Şubat 320	Sipon'dan emâneten alınan sırma
148	Yalnız yüzkırksekiz dirhem tırtıl alınmışdır	7 Şubat 320	Sipon'dan

Çizelge C.10: HH.d 6486, 18.

Düz parlak sarı tırtıl

27	Yalnız yirmiyedi dirhemdir	3 Şubat 320
252	Yalnız ikiyüzelliiki dirhemdir	7 Şubat 320
200	Yalnız ikiyüz dirhem alınmışdır	7 Şubat 320

19

1233 dirhem sarı sırma
200 dirhem beyaz sırma
549 dirhem tırtıl
7 dirhem kantin?
1880 buçuk dirhem

Devletlû ismetlû Nâile sultan aliyetüş-şân hazretlerinin cihâz takımları için mukaddemce alınan sırma ve kantin ve tırtılın mütebâkîsi olub bi'l-vezne bin ikiyüz seksendokuz buçuk dirhemden ibâret olarak komisyon-ı mahsûsuna teslîm edilmişdir

22 Şubat 320

Madam Efijeni'den iâdeten alınan

İşbu sırmalar komisyonun 16 Nisan 321 tarihli mazbatası mûcibince Fatma ve Münîre Sultanlar hazerâtı levâzım-ı cihâziyelerine sarf edilmişdir

Çizelge C.11: HH.d 6486, 20.

Beyaz sırma

Dirhem-i atık		
200	Yalnız ikiyüz dirhemdir	3 Şubat 320

Çizelge C.12: HH.d 6486, 21.

Parlak şîşhâneli sarı kalın tırtıl (oya için)

98	Yalnız doksanseviz dirhem alınmışdır	4 Şubat 320
98	Numûneye muvâfik olmadığı için sâhibine iâde kılınmışdır	5 Şubat 320

Çizelge C.13: HH.d 6486, 22.

İşlemelik donuk sarı tırtıl

98	Yalnız doksanseviz dirhem alınmışdır	4 Şubat 320
200	Yalnız ikiyüz dirhem alınmışdır	7 Şubat 320

23

Bu sayfada sadece hesapların yapıldığı bir adet pusula bulunmaktadır

BOA Y.PRK.HH 25/57 (Şekil. A. 113)

Ser-mefrûşâtî-i hazret-i şehriyârî Leon Rozental,
Léon Rosenthal, Á la Renaissance, Meubles sur Commande et Etoffes de Luxe,
Grand Rue de Péra 288, Fournisseur et Tapiser de S. M. I. le Sultan,

Zât-ı hazret-i şehin-şâhîye takdîm kılınan kumaşların hisâbâtı

Perde 120 çift, beheri 400 krş, 4800 krş

Sarı zemin ve ensiz sopalı yünlü ve ipekli kumaş, 65 çift, beheri 40 krş, 54 m, 2160 krş

Hevâî ve sarı zemin ipekli kumaş, 39 çift, beheri 100 krş, 36 m 55 cm., 3655 krş

Sarı zemin yünlü kumaş, 64 çift, beheri 32 krş, 51 m 20 cm., 1638 buçuk krş

Sarı zemin elvan çiçekli yünlü ve ipekli kumaş, 604 çift, beheri 75 krş, 55 m. 90 cm., 4192 buçuk krş

Penbe zemin ipekli ve yünlü kumaş, 54 çift, beheri 54 krş, 55 m 10 cm., 2975 buçuk krş

Atlas, beheri 50 krş, 20 m. 1000 krş

Araba ve sâire masârifâtı 120 krş

Toplam: 20541 buçuk krş, yalnız yirmibinbeşyüzkırkbirbuçuk kuruşdur, fî 14 Temmuz sene 308

BOA Y.PRK.HH 18/67 (Şekil. A.114-118)

Çizelge C.14: BOA Y.PRK.HH 18/67, Döşemecibaşı Mösyö Leon tarafından Leylî Kız Sanâyi Mektebi'ne sipâriş olunan eşyanın defteri, 1.

Kuruş	Fiyatı	Mikdârı	
			Yıldız Sarây-ı hümâyûnunun Şale Köşkü civârında yeni yapılan salon için imâl kılınan
5832	12	486 metre	Yün ipekden püsküllü saçak
988	2	494 metre	Bu dahi nakışlı şerid
1232	8	154 aded	Farbela için püskül
462	3	154 aded	Farbela için gül
1320	20	66 adet	Farbela için ma'a kordon büyük gül
172	8	22 adet	Farbela için büyük gül
2080	40	52 adet	Perde kolu
1100	10	110 metre	Tırtırlı kalın kordon
248	8	31 metre	Yaldızlı sandalye için kordon
12	3	4 metre	Bu dahi ince kordon
13450 krş			

Yıldız sarây-ı hümâyûnu mefrûşâtı lâzimesi için Döşemecibaşı Mösyö Leon tarafından Leylî Kız Sanâyi Mektebi'ne sipâriş buyrulub imâl kılınan on kalem eşyanın esmânı mecâdiye ondokuz kuruş hesâbıyla onüçbindörtüüzelli kuruşdan ibâret olduğunu mübeyyin işbu defter tanzim kılındı. Fî 31 Mart 303

İşbu defterde muharrer bulunan yalnız on kalem eşyâ-yı mütenevvia Döşemecibaşı Mösyö Leon'un 8 Nisan 303 tarihli tasdik kılınan bir kıta defter-i mahsûsunda muharrer bulunduğu gibi eşyâ-yı mütenevvia-i mezkûre Kız Sanayi Mektebi'nde bil-imâl bâlâda gösterilen mahall-i âlîlerin mefrûşâtı meyânında mevcûd bulunduğu tasdikân işbu mahalle şerh verilmiş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehu'l-emrindir 22 Nisan 303
Müdîr-i mektebler Sâlim

Çizelge C.15: BOA Y.PRK.HH 18/67, 2.

Santim	Kuruş	Fiyatı	Mikdârı	
	135	15	9 m.	Mâbeyn-i hümâyûnun orta katında hatab sandığı için sırmalı kordon
	200	20	10 m.	Bu dahi kalın kordon
	80	20	4 aded	Bu dahi püskül
	26	20	1,30 m.	İpekli sırmalı ensiz saçak
	175	5	35 m.	Efendimizin yatak odası için meşin kaplı serfiyon? Kanepenin için saçak
	75	15	5 m.	Bu dahi kalın kordon
	60	30	2 aded	Kafesli düğmeli püskül
	20	10	2 aded	Kafesli gül
	60	15	4 aded	Kafesli orta püskül
	30	5	6 aded	Bu dahi kafesli gül
	20	20	1 m.	İbrişimli kafesli saçak
	240	30	8 m	İpekli düğmeli saçak
	45	4,20	10 m	Çiçekli nakışlı saçak
	24	3	8 aded	Nakışlı büyük çivili düğme
	42	40	110 aded	Serdâbda yaldızlı kanepenin için düğme
	104	8	13 m	Bu dahi nakışlı şerid
	870	30	29 m	Yıldız sarây-ı hümâyûnunda Mâbeyn Müşîri Osman Paşa'nın odasındaki kanepenin için saçak
	200	40	500 aded	Bu dahi nakışlı düğme
	37	40,30	50 m	Bu dahi şerid
	80	10	8 aded	Bu dahi güllü yassı püskülü
	100	5	20 m	Bu dahi kordon
	50	50	1 takım	Yasdık takımı
50	2673 krş			

Yıldız sarây-ı hümâyûnu mefrûşâtı lâzimesi için Döşemecibaşı Mösyö Leon tarafından Leylî Kız Sanayi Mektebi'ne sipariş buyrulub imal kılınan yirmi takım eşyanın esmânı mecîdiye ondokuz kuruş hesabıyla ikibinaltıyüzyetmişüç kuruş yirmi pradan ibâret bulunduğunu mübeyyin işbu defter bit-tanzîm takdîm kılındı. 31 Mart 303

Müdür-i Mekteb-i Sanâyi Nazîf

İşbu defterde muharrer bulunan yirmiiki takım eşyâ-yı mütenevvia Döşemecibaşı Mösyö Leon'un 8 Nisan 303 tarihli tasdîk kılınan bir kıta defter-i mahsûsunda muharrer bulunduğu gibi eşyâ-yı mütenevvia-i mezkûre Kız Sanayi Mektebi'nde bil-imâl bâlâda gösterilen mahall-i âlilerin mefrûşâtı meyânında mevcûd bulunduğu tasdîkan işbu mahalle şerh verilmiş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehu'l-emrindir 22 Nisan 303

Müdür-i mektebler Sâlim

Çizelge C.16: BOA Y.PRK.HH 18/67, 3.

Santim	Kuruş	Fiyatı	Mikdârı	
				Yıldız sarây-ı hümâyûnu için Mihal tarafından sipâriş olunan
	225	15	15 m	Tırtırlı kalın kordon
	245	5	49 m	Tırtırlı orta kordon
	210	3,20	60 m	İpekli tırtırlı kordon
	212	40	530 aded	Nakışlı düğme
	80	10	8 aded	Tırtırlı düğme
	60	5	2 aded	Gül
	1032			Yekûn

Yıldız sarây-ı hümâyûnu mefrûşâtı lâzimesi için Döşemecibaşı Mösyö Leon tarafından Leylî Kız Sanâyi Mektebi'ne sipâriş buyrulub imâl kılınan altı kalem eşyânın esmânı mecîdî ondokuz kuruş hesâbıyla binotuziki kuruşdan ibâret olduğunu mübeyyin işbu defter tanzîm kılındı. Fî 31 Mart 303
Kız Sanayi Mektebi Müdürü Nazîf

İşbu defterde muharrer bulunan yalnız altı kalem eşyâ-yı mütenevvia görünen lüzûmuna binâen Kız Sayı Mektebi'nde bi'l-imâl İsviçre Kasrı-ı âlîsinin alt kat kule odasında bulunan dört ayaklı kebîr kıta sedîre Mihal marifetiyle kâmil sarf edildiğini mübeyyin işbu mahalle şerh verilmiş olmağın ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehu'l-emrindir. 22 Nisan 303
Müdür-i mektebler Sâlim

Santim	Kuruş	Fiyatı	Mikdârı	
				Yıldız sarây-ı hümâyûnu hazînedârının duvarına muttasıl oda için imâl kılınan
	1386	18	77 m	Kordonlu saçak
	184	2	92 m	İpekli inci kordon
	800	12,20	64 m	Duvarların etrafı için ipekli kalın kordon
	105	3,20	30 m	Nakışlı şerid
	480	20	24 aded	Farbela için ipekli püskül
50	117	5	23,50 m	Enli şerid
	600	60	10 aded	Perde kolu
	360	30	12 m	Kanepe için kordonlu saçak
35	48	00,30	65 m	Sandalye için şerid
	64	40	160 aded	İpekli düğme
	50	50	1 takım	Yasdık takımı
25	4195			Yekûn

Yıldız sarây-ı hümâyûnu mefrûşâtı lâzimesi için Döşemecibaşı Mösyö Leon tarafından Leylî Kız Sanâyi Mektebi'ne sipâriş buyrulub imâl kılınan onbir kalem eşyânın esmânı mecîdiye ondokuz kuruş hesâbıyla dörtbinyüzdoksanbeş kuruş on paradan ibâret bulunduğunu mübeyyin işbu defter bit-tanzîm takdîm kılındı. Fî 31 Mart 303
Kız Sanayi Mektebi Müdürü Nazîf

İşbu defterde muharrer bulunan yalnız onbir kalem eşyâ-yı mütenevvia Döşemecibaşı Mösyö Leon'un 8 Nisan 303 tarihli tasdik kılınan bir kıta defter-i mahsûsunda mukayyed bulunduğu gibi eşyâ-yı mütenevvia-i mezkûre Kız Sanayi Mektebi'nde bil-imâl bâlâda gösterilen mahall-i âlilerin mefrûsâtı meyânında mevcûd bulunduğunu tasdikân işbu mahalle şerh verilmiş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehu'l-emrindir 22 Nisan 303
Müdür-i mektebler Sâlim

Çizelge C.17: BOA Y.PRK.HH 18/67, 4.

Yekûn		Müfredât		Fiyatı	Mikdârı	Mevâd
Santim	Kuruş	Santim	Kuruş	Santim Kuruş		
						Çit Kasrı Hümâyûnunda bulunan hatab sandığı için imâl kılınan eşyâ
			108	27	4 m	Çiçekli püsküllü saçak
			48	8	6 m	Tırtırlı kalın kordon
50	201	50	45	3,20	13 m	Tırtırlı orta kordon
						Zülvecheyn Dâiresi'nde Hanımefendi'nin odası için imâl kılınan eşyâ
			645	30	21,50 m	Tırtırlı sandalye saçağı
			360	15	24 aded	Güllü büyük püskül
		35	414	3,20	118,50 m	Tırtırlı orta kordon
			175	2	87,50 m	Tırtırlı ince kordon
			444	6	74,50 m	Tırtırlı kalın kordon
			600	40	1500 aded	Düğme
			1440	120	12 aded	Büyük perde kolu
35	4270		192	12	16 m	Tırtırlı kalın kordon
						Çit Kasrı'nın câmekânı için imâl kılınan eşyâ
	70		70	20	3,50 m	Beyaz korniş saçağı
						Nevbet yerinin sandalyeleri için imâl kılınan eşyâ
			36	2	18 m	Çiçekli şerid
			828	12	69 m	İpekli püsküllü saçak
	1074		210	35	6 aded	Perde kolu
25	5416					

Yekûn		Müfredât		Fiyatı	Mikdârı	
Santim	Kuruş	Santim	Kuruş			
25	5416					
						Efendimizin yatak odasının şemsiyeleri için imâl kılınan eşyâ
			875	35	25 m	Çiçekli ibrişimli saçak
			400	10	40 m	Çiçekli ibrişimli şerid
	1575		300	12	25 aded	Çiçekli güllü püskül
25	7191					

Yıldız sarây-ı hümayûnu mefrûşâtı için Döşemecibaşı Mösyö Leon tarafından Leylî Kız Sanâyi Mektebi'ne sipâriş buyrulub imâl kılınan onsekiz kalem eşyânın esmânı mecîdiye ondokuz kuruş hesâbıyla yedibinyüzdoksanbir kuruş on paradan ibâret bulunduğunu mübeyyin işbu defter bit-tanzîm takdîm kılındı. 19 Temmuz 303
Kız Sanayi Mektebi Müdürü Nazîf

Döşemeci Leon'un akdemleri tasdîk kılınan otuzdokuzbin sekizyüzkırkbeş kuruş otuz paralı bir kıta defterin zîrinde muharrer bulunduğu gibi bâlâda muharrer onsekiz kalem eşyâ-yı mütenevvia Kız Sanayi Mektebi'nde bil-imâl bâlâda zikrolunan mahall-i âlîlerin tefrîşâtı meyânında mevcûd olduğunu tasdîkan işbu mahalle şerh verilmiş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehu'l-emrindir 4 Eylül 303
Müdür-i mektebler Sâlim

Çizelge C.18: BOA Y.PRK.HH 18/67, 5.

Santim	Kuruş	Fiyatı	Mikdârı	
	1600	8	200 m	Nevbet yerinde kadifeli ve şal kumaşının paravanaları için ipekli kafesli şerid
	1500	15	100 m	Nevbet yerinin sandalyeleri için ipekli yünlü banda?
	1080	90	12 aded	İkinci İkbâl Hanım'ın odası için ipekli kafesli perde kolu
	4180			

Yıldız sarây-ı hümayûnu mefrûşâtı lâzimesi için Usta Mihâl tarafından Leylî Kız Sanâyi Mektebi'ne sipâriş buyrulub imâl kılınan üç kalem eşyânın esmânı mecîdi ondokuz kuruş hesâbıyla dörtbinyüzseksen kuruşdan ibâret bulunduğunu mübeyyin işbu defter bit-tanzîm takdîm kılındı. 19 Temmuz 303

Görünen lüzûmuna binâen bâlâda muharrer üç kalem eşyâ-yı mütenevvia mekteb-i mezkûrda bil-imâl bâ-irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî merkûm Mihâl marifetiyle zikrolunan paravana ve nevbet yeri sandalyelerine ve İkbâl Hanımefendi odasına kâmilen sarf olunduğunu tasdîkan işbu mahalle şerh verilmiş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehu'l-emrindir 3 Eylül 303
Müdür-i mektebler Sâlim

BOA Y.PRK.HH 23/18 (Şekil A.119-123)

Cennet-mekân Firdevs-âşiyân Fatma Sultan hazretlerinin Baltalimanı'nda saray-ı âlilerinde ref' olunub dâire-i hazîne-i hümâyûnun mahall-i mahsûsunda mahfûz bulunan muhallefâtının ber-vech-i zîr müfredâtını mübeyyin bir kıta defteridir, 12 Temmuz 306

Çizelge C.19: BOA Y.PRK.HH 23/18, 1.

Aded	Cins-i Eşyâ
6	Mütenevvi çuka saf seccâdesi
5	Kılabdanlı ve ipek işlemeli ve etrafı ibrişim saçaklı arâkıye seccâde
1	Mâi zemin sûzeni işlemeli maa minder lâhurâki seccâde
1	Penbe döpiyes üzerine sûzeni işlemeli maa minder seccâde

Çizelge C.20: BOA Y.PRK.HH 23/18, 2.

Aded	Cins-i eşyâ
6	Maa minder yazma seccâde
9	Mütenevvi canfes üzerine ipek sûzeni işlemeli maa minder seccâde
1	Tirşe canfes üzerine sûzeni işlemeli maa minder seccâde
1	İpekli kadifeden maa minder seccâde
1	Sof üzerine ipek işlemeli maa minder seccâde
1	Tenteden sehpâ pûşîdesi
1	Canfes üzerine beyaz pul işlemeli maa minder seccâde
2	Tahta sandık derûnunda yeşil çukadan uzun saf seccâdesi

Çizelge C.21: BOA Y.PRK.HH 23/18, 3.

Aded	Cins-i eşyâ
2	Kılabdanlı abdest futası
4	Sırmalı abdest havlusu
11	İpek başlı hamam takımı parça
14	Bursakârî hamam takımı
3	Sarı kılabdanlı abdest havlusu
4	Beyaz kılabdanlı abdest havlusu
4	Elvan tîre işlemeli âdî abdest havlusu
4	Kılabdanlı abdest futası
5	Sarı pul işlemeli abdest havlusu
2	Elvan pul işlemeli abdest havlusu
1	Beyaz pul işlemeli abdest havlusu
11	Kılabdanlı abdest havlusu

Çizelge C.22: BOA Y.PRK.HH 23/18, 4.

Aded	Cins-i eşyâ
1	İnci ve sırma işlemeli abdest havlusu
1	Kılabdanlı hamam havlusu
2	Başları tîre işlemeli havlu
7	Âdî havlu
2	Kılabdanlı şerbet havlusu
1	İşlemeli nihâli
15	Beyaz hümâyûn üzerine sîm tel işlemeli taam sofrası 1, havlu 14 parça
8	Tarçînî atlas üzerine beyaz sırma işlemeli taam sofrası 1, beyaz sırma işlemeli havlu 7 adet
9	Beyaz hümâyûn üzerine sarı sırma işlemeli taam sofrası 1, havlu 8 adet
5	Beyaz pul işlemeli şerbet makraması
1	Güvez atlas üzerine beyaz sırma işlemeli taam sofrası
7	Beyaz ve sarı sırma işlemeli şerbet makraması
3	Beyaz hümâyûn üzerine sarı sırma işlemeli şerbet makraması
5	Sûzeni işlemeli sofra
2	Basma sofra
1	Sûzeni işlemeli taam nihâlisi
2	Âdî havlu
7	Başları tîre işlemeli taam havlusu
3	Kılabdanlı şerbet makraması
1	Mor kadife üzerine sarı pul işlemeli sofra
10	Hümâyûn üzerine sarı tel işlemeli şerbet makraması
7	Hümâyûn üzerine elvan sarı tel işlemeli şerbet makraması
2	Hümâyûn üzerine sarı pul işlemeli şerbet makraması
1	Sakankor üzerine kılabdan işlemeli şerbet makraması
2	Hümâyûn üzerine beyaz pul işlemeli şerbet makraması
1	Hümâyûn üzerine tîre işlemeli sofra
4	Hümâyûn üzerine inci ve sırma işlemeli şerbet makraması

Çizelge C.23: BOA Y.PRK.HH 23/18, 5.

Aded	Cins-i eşyâ
1	Merinoz üzerine sarı tel işlemeli sagîr sofa
1	Hümâyûn üzerine sarı pul işlemeli şerbet makraması
1	Hümâyûn üzerine kılabledan işlemeli sofa
1	Halebkârî sofa
1	Hümâyûn üzerine elvan pul işlemeli şerbet makraması
1	Beyaz sırma işlemeli şerbet makraması
8	Hümâyûn üzerine elvan tîre işlemeli taa nihâlisi
1	Canfes üzerine sûzeni işlemeli kahvaltî sofrası
1	Hümâyûn üzerine tîre işlemeli kahvaltî sofrası
6	İpekli şerbet yağlığı
4	Başları kılabledanlı sagîr şerbet makraması
4	İpek sûzeni işlemeli sagîr şerbet makraması
20	Dülbend kahvaltî tepsi örtüsü 12, futa 1, patiska peçete 4, patiska sagîr sehpa örtüsü 3 adet
6	İpek sûzeni işlemeli sofa 1, peşkiri 5 adet

BOA Y.PRK.HH 27/64 (Şekil A.124-125)

Çizelge C.24: BOA Y.PRK.HH 27/64, Naîme Sultan'ın çeyiz defteri, 1.

Devletlû ismetlû Naîme Sultan hazretleri tertîbât-ı cihâziyelerinin emsâl-i sevâbıkına nazaran ber-vech-i tahmîn mikdârı

Ber-vech-i tahmîn kuruş	Mevâd
200000	Atiyye-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî
0	Mücevherât esmânı
158000	Melbûsât masârifi
26100	Nişan takımı masârifi
17142	Dâmâd-ı şehriyârî Beyefendiye itâsı mutâd olan çamaşır ve sâire bahâsı
106700	Sırma ve inci işlemeli seccâde ve abdest ve hamam takımları esmânı
99400	Kezâlik sırma ve inci işlemeli ytak takımları esmânı
201800	Evânî-i sîmiye esmânı
28750	Kiler ve matbah takımları esmânı
27500	Saraylarda cemiyet esnâsında taam masârifi
7500	Nakliye ve masârif-i müteferrika
41000	Akd cemiyeti günü itâ olunan avâid ve masârif-i sâire
500000	Defterdarburunu'ndaki saraylardan müşârünileyhâ hazretlerine tahsîs buyrulan sarayın mefrûşâtıyla tezyînâtına sarfi lâzım gelen
1413892	

Çizelge C.25: BOA Y.PRK.HH 27/64, Bınlâ ve inci işlemeli seccâde ve abdest ve hamam takımlarının müfredat defteri, 2.

Sırma ve inci işlemeli seccâde ve abdest ve hamam takımlarının müfredat defteri		
Kuruş	Mikdârı	Esâmî
	1	Kılabdanlı ağır abdest futası
	2	Sarı kılabdan işlemeli hamam takımı
	1	Beyaz sırma işlemeli atlas leğen pûşîdesi
	1	Sırma işlemeli güvez ehrâm
	2	Kadife üzerine sîm kaplı sandık
	5	Beyaz sırma işlemeli terpûş?
	3	Sırma işlemeli marikon taam nihâlisi
	1	Kadife üzerine sırma ve inci işlemeli seccâde maa minder
	1	Atlas üzerine sırma işlemeli seccâde maa minder
	2	Mantin üzerine sûzeni işlemeli seccâde maa minder
	4	Yazma seccâde maa minder
	2	Sırma ve inci işlemeli abdest hvlusu
	2	Sırma işlemeli ayak havlusu
	8	Sırma işlemeli abdest havlusu
	8	Sırma işlemeli ayak havlusu
	2	Ustufa abdest takımı boğçası
	4	Ustufa esvâb boğçası
	1	Sarı sırma işlemeli çeşnigir pûşîdesi
	10	Sarı sırma işlemeli şerbet yağlığı
	20	Sarı ve beyaz sırma işlemeli taam havlusu
	2	Sarı sırma işlemeli atlas sofra
	4	Mantin üzerine sûzeni işlemeli sofra
	1	Beyaz sırma işlemeli atlas sofra
106700		

BOA İ.TAL 1323/S-16 (Şekil A.126)

İşlemeci ressamı Andonaki Efendi'ye 4. rütbeden Osmanî, kuyumcubaşı katibi Kemal Efendi'ye 4. rütbeden ve hazine-i hassa evânî-i sîmiye müteahhidi Retoos Efendi'ye 5. rütbeden Mecidî ve terzi Madam Efijeni'ye 3. rütbeden şefkat nişanı verildiğine dair irâde-i seniyye, Başkatip Tahsin Paşa'nın imzası mevcuttur, 27 mart 1321;

BOA Y.EE 149/57 (Şekil A.127)

Halı imâli emrinde say ü gayretlerine binâen kız sanâyi mektebi müdiresi Adviye Hanım'a tebdilen 2. ve halı ve dival ustası Hadice ve dikiş ustaları Emine, Leylâ ve Râsime Hanımlara müceddeden 3. rütbelerden şefkat nişanı ve usta muavineleri Pakize ve Hâmide ve Fatma Hanımlara sanayi madalyası ihsan buyurulduğu, 20 cemaziyelâhire 1317;

EK C: SÖZLÜK

Abanî: Sarı ipekle kasnak işi işlenmiş, zemini açık sarı veya beyaz ince kumaş. Aynı isimle tanınan ve aynı desen özelliği gösteren dokuma kumaşın işlemeye geçirilmiş şeklidir.

Antika: Çarşaf, mendil, mahrama ve her çeşit örtünün kenar temizliğinde dokumaların kenarlarındaki yatay ipliklerin çekilerek, dikey ipliklerin sarılarak toplanması sonucu el işiyle yapılan kenar bastırma türü. (Sıçandışi, ajur)

Aplike: Kumaştan kesilen motifin, bir başka kumaş üzerine işleme teknikleri kullanılarak dikilmesi.

Arakiye: Yün ve tiftikten yapılmış ince keçeye denilir. Arakiye seccadelerin kullanımı sarayda kabul görmüş, Osmanlı döneminde, renkli ipek iplik ve metal tel ipliklerle dival ve sarma işiyle işlenen arakiye seccadeler rağbet görmüştür.

Atlas: Çözüğü ipek, atkısı pamuk olan parlak ve tok kumaş. Bu teknikte atkısı ve çözüğü ipek olan atlasda dokunmuştur. Saray işlemlerinde zemin olarak en çok kullanılan kumaş türüdür.

Avrupa: Salta, kısa ceket. Saray'da kalfalar entarilerinin üstüne "Avrupa" diye isimlendirilen işlemeli kısa hırka giymiş ve bunları padişahın karşısına çıkarken üniforma gibi kullanmışlardır.

Bindallı: Kadife veya atlas üzerine metal ya da metal bükümlü ipliklerle dival işi ile işlenmiş, kolları ve eteği uzun kollu elbiseler.

Bohça: Kare şeklinde köşeleri birleştiğinde içerisindeki eşyayı sarmaya yarayan kenarları temizlenmiş, astarlı veya astarsız örtülerdir. İşlevlerine ve yapıldıkları kumaşlara göre isimlendirilen ve kullanım amacına göre ölçüsü değişen bohçalar; atlas bohça, çamaşır bohçası, mendil bohçası, hamam bohçası, nişan bohçası gibi çeşitli isimler alırlar. Kırkpare ise, birçok kumaş parçasının bir araya getirilerek dikilmesinden oluşan bohçalara verilen isimdir

Braçol: Perde kanatlarını kenarlara toplamaya yarayan, uçları püsküllü kalın örgü kordonlardır. Çeşitli renk ve modellerde tasarlanmış şekilleri mevcuttur. Saray kayıtlarında da braçol terimi kullanılmıştır.

Bulyon: Perdeleri süslemek için kullanılan farklı malzemelerden seçenekleri bulunan aksesuar. Saçak, püskül gibi.

Canfes: Bez ayağı dokumalı, düz renk ince ipekli kumaş.

Çin iğnesi: Genellikle ipek iplikle, geçişli renkler kullanılarak motifin yüzeyinin atma iplik tekniğinde sarılarak doldurulduğu işleme tarzı.

Çivit yorgan: Çivitle boyanan kumaşlardan dikilen yorgan.

Diba: Kalın ipekli kumaş, gümüş ve altın tellerle dokunmuş ağır örnekleri de vardır.

Dival işi: Bindallı, mıhlama, maraş işi olarak da bilinir. Kadife, atlas gibi kumaşların üzerine genellikle ıhlamur ağacından, kalın çuhadan veya kartondan kesilmiş motiflerin üzerine sarma biçiminde sırma işlenerek yapılır. Saray koleksiyonunda yoğun işleme kompozisyonlu dival işlemeli eserlerde ahşap kalıplar şablon olarak kullanılmıştır. 19. yüzyılda dönemin modası olmuştur.

Elvan: Rengârenk, birkaç renkli.

Ferace: Bedeni ve kolları bol, önden açık ve eteği yere kadar uzanan yakasız, Osmanlı dönemi kadın sokak giysisi. Yazları ipekli olanları, kışları yünlü olanları kullanılan feracelerin ayrıca kürkle astarlı olanları da vardır.

Ferâşet: Genellikle meşinden yapılmış çanta, Ferâşet çantasının bir yüzüne gönderenin diğer yüzüne de alıcının adı işlenir, içlerine alıcılar tarafından konulan hediyelerle Surre Alayı'nın dönüşünde sahiplerine teslim edilirdi.

Futa: Sarı, kırmızı, lacivert zemin rengi üzerine inceli, kalınlı çubuklu veya çubuk kafesli dokumalı ipek peştamal. Esnaf tarafından iş görülürken bele bağlanan önlük.

Gezi: İpek ve pamuk ipliği karışımı ile sık dokunan hareli kumaş. Hind gezisi döneminde rağbet görmüş, entari yapımında kullanıldığı gibi yorgan yüzü, sofrâ örtüsü olarak da kullanılmıştır.

Harç: Sim, sırma ya da renkli ipliklerden hazırlanan dar veya geniş olabilene bantlar.

İğneciler Çarşısı: İşleme ile ilgili malzemenin bulunabildiği ve işleme yaptırılabilen, Kapalıçarşı'nın bitimi ile Mahmudpaşa'nın başlangıcındaki çarşı.

İpekli: Tamamen ipek ipliğinden dokunmuş ya da içinde ipek bulunan kumaşlar.

Kadife: Yüzeyi havlı, parlak, yumuşak kumaş.

Kalemkârî : Kalem işi, tülbind ve bez üzerine ince fırça ile yapılan desen.

Kasnak işi: Gergef ya da kasnağa gerilerek yapılan işlemlerin iğne ile yapılanı.

Kıbrıs basma yorgan : Sarı ve siyah baskılı basmadan dikilmiş yorgan.

Kılabdan: İşlemede ipek veya pamuk ipliğe sarılarak kullanılan tel. Altın tel veya yaldızlı gümüşten çekilmiş sarı tel, sarı ipek iplik üzerine sarıldığında, altınlı kılapdan, gümüş tel, beyaz ipek iplik üzerine sarıldığında gümüşlü kılapdan elde edilir.

Kırkpare: Birçok kumaş parçasının bir araya getirilerek dikilmesinden oluşan bohçalara verilen isim.

Kıyye: Eskiden kullanılan ağırlık ölçüsü, günümüzde 1282 gram. Okka.

Kordon: Daha çok ipek ipliklerin bir arada makina ya da elle bükülmesiyle elde edilen kalın ip.

Kordon tutturma: Kumaş üzerine iğne iplik yardımıyla kıvrılmış kordonun bitkisel ya da geometrik motifler oluşturacak şekilde tutturulmasıyla yapılan süsleme tekniği.

Korniş saçağı: Kornişe tutturularak farbelanın üzerinde bir kat daha perde varmış gibi duran veya sadece farbela yerine kullanılan saçak.

Kutni: Kutnu, Çözgüsü ipek atkısı pamuk renk renk yollu kumaş.

Lahuraki: İnce yünlü kumaş, entarilik olarak kullanıldığı gibi yorgan yüzü ve bohça olarak da kullanılmıştır.

Lübnankâri: Zemin dokusu içerisinde sadece desenin bulunduğu yerde kullanılıp, geri dönen ipliğin ilik şeklinde açıklıklar oluşturmasıyla, bir nevi ilikli kilim tekniğiyle dokunan kumaş. Bu kumaşlardan yapılmış mefruşat Milli Saraylar Koleksiyonu'nda bulunmakta ve kayıtlarda "Lübnankâri" olarak adlandırılmaktadır.

Maa: Beraber.

Mahrama: Saray yaşamında servis yapan görevliler tarafından kullanılan kenarları işlemeli örtü. Mahramalar kare, oval ve dikdörtgen formlu olup işlevine göre isimlendirilmiştir. Şerbet mahraması, yemek mahraması gibi.

Mermerşâhi: Tülbentten daha sık dokunmuş, pamuklu beyaz bez.

Muhallefat defteri : Vefat eden kimsenin bıraktıklarının yazılı olduğu defter.

Muşabbak: Verev iğne ile yapılan işleme tekniği. İşlemenin iki yüzü de aynı görüntüyü verir.

Mürver: İğne ile yapılan işleme tekniği. İşlemenin iki yüzü farklı görünüm verir.

Nihali: Genellikle yuvarlak ve işlemeli sofraltlığı.

Pamuklu: Yalnız pamuk ipliği ya da pamuk ipliğine başka iplikler karıştırılarak dokunmuş kumaş.

Pesend: Geleneksel iğne işi tekniği, teknik dokumaya bağlı olarak düz (yatay) ya da verev (diagonal) sıralar biçiminde yapılır. Düz pesent, verev pesent gibi çeşitleri vardır.

Peştemal: Hamamda örtünmek ve kurulanmak üzere kullanılan ince dokuma. İş görülürken bele bağlanan önlük.

Pul işi: Aynı veya farklı boyutlarda pulların tek ya da diziler halinde iğne iplik aracılığıyla desen üzerine çeşitli şekillerde tutturulmasıyla oluşan işleme tekniği. Saray işlemlerinin bir kısmında pul işi, içerisi pamukla doldurularak yükseltilen desenin üzerine işlenmiştir.

Puşide: Türbelerde sandukalar üzerine örtülen örtü. Genel olarak örtü anlamında kullanılmış işlevine göre isimlendirilmiştir. Sital puşidesi, sofra puşidesi gibi.

Sarma işi: Desen konturlarının kumaş üzerinde arada boşluk kalmayacak şekilde sarılarak doldurulması.

Serenk: Sırma yerine sarı ipekle motiflenen ipekli kumaş.

Sevai: Çiçekli ve yollu deseni ile işleme görünümü veren ipekli kumaş.

Surre: Kese, akçe kesesi, içi para dolu kese. Osmanlı padişahlarının her yıl hac mevsiminde Haremeyn-i şerifeyn ahalisine, zahidlere, mukaddes yerlerin ve hac yollarının emniyetini sağlayan Mekke şeriflerine ve Hicaz bölgesinde yaşayanlara gönderdikleri para ve eşyalara da surre denilmiştir

Suzeni: Kasnağa geçirilen kumaşa iğne ya da tuğ ile motiflerin sınırı içerisinde zincir şeklinde sürdürülerek gerçekleştirilen teknik. Bu tür işleme adını iğne anlamına gelen “suzen” den almıştır.

Şefkat Nişanı: Sultan II. Abdülhamid tarafından H. 1295, M. 1878 tarihinde ihdâs edilen savaş zamanlarında zelzele, yangın ve su baskını gibi afetlerde yurt ve milletin menfaatine çalışan kadınlara verilen nişandır. I., II. ve III. olmak üzere üç rütbesi vardır.

Şemsiye: Saray’da güneşi kesmek ve daha fazla mahramiyet sağlamak için farbela, boy perdesi ve tülün altında kullanılan şemsiye (stor) perde.

Taam: Yemek. Yenilen şey.

Temiz işçilik: Süsleme örneği iki yüzde de aynı şekilde işlenmiş, örneğine az rastlanan yüksek işçilik. Saray koleksiyonunda dahi az bulunan, çok ender bir işçiliktir.

Tentene: Dantel.

Tırtıl: Sırmanın sarmal biçimde bükülmesiyle yapılan ve işlemeli örtülerin bezenmesinde kullanılan gereç.

Tohum işi: Desen kenarlarının ve içlerinin doldurularak süslenmesi.

Ustufa: Sırma telle ve ipekle dokunmuş ağır kumaş. Rus ustufası ve Hereke ustufası yaygın olarak kullanılmıştır.

Ustufa Bohça: İpekli ve simli bohça, özellikle ferace ve yaşmakların konulduğu bohçalar.

Üçetek: Etek kısmı iki yanı yırtmalı Osmanlı dönemi kadın giysisi. Hizmet ederken hızlı hareket sağlaması ön parçaların kaldırılıp beldeki kuşak ya da kemere yerleştirilmesi nedeni ile sarayda cariyeler tarafından giyilmiştir.

Yaşmak : Yüz örtmek için kullanılan, iki parça, yumuşak dokumalardan kadın sokak baş giyimi. Alt parça buruna kadar ağzı kapatmış, diğer parça alını örtecek şekilde bağlanmıştır.

Yazma: Tülbent, mermerşâhî gibi ince pamuklu kumaşlara kalem denilen fırça ile ya da tahta kalıplarla basılarak bezemelerin aktarıldığı kumaş. Kalemkâri yazmalar, fırça ve kalemle elde yapılan yazmalardır. Güzelliği ile ünlü İstanbul yazmaları arasında en ünlüleri Kandilli yazmalarıdır.

Zincir İşi: Kumaşın üzerine çizilen motifin bir noktada tutturulmuş birbiri içerisinden geçen halkaların aracılığı ile desenin oluşturulduğu tekniktir.

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Ayça Özer DEMİRLİ

Doğum Yeri ve Tarihi: İstanbul, 1976.

Adres: TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı Kültür Tanıtım Başkan Yardımcılığı
Tekstil Birimi, Dolmabahçe Sarayı Beşiktaş- İstanbul.

Lisans Üniversitesi: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü.

Yüksek Lisans: Yeditepe Üniversitesi, Sanat Yönetimi Yüksek Lisans, MBA Art
Management

Yayın Listesi:

Tüm Zamanların Hatırına Sarayda Bir Fincan Kahve; “19. yüzyıl Osmanlı Saray’nda Kahve İkram Töreni”, Özer Demirli, Ayça, Öztürk, Nurten, 2011.

Kahve Kitabı; "19. yüzyıl Osmanlı Kültüründe Kahve ve İkram Töreni", Özer, Demirli, Ayça, Öztürk, Nurten, 2011 (baskıda).

Saray Koleksiyonları Müzesi Son Dönem Osmanlı Sarayında Gündelik Hayatın İzleri; “Saray Çocuk Kıyafetleri”, s.19-23. “Saraylarımızda İşlemeli Eserler”, s. 109-116. “Hereke Fabrikası ve Dokumaları”, s. 95-99. İstanbul, 2011.

Milli Saraylar Kültür-Sanat-Tarih Dergisi, “Osmanlı’da Kahve Kültürü ve Sunumu” Özer, Demirli, Ayça, Öztürk, Nurten, Sayı: 5, Ankara, 2010, s.29-42.

Sandıklarda Saklı Saray Yaşamı, Sergi Kataloğu, TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı Yayını, Yayın no: 35, İstanbul 2006.

Osmanlı Saray Koleksiyonundan/From The Ottoman Court Colleciton, Sergi Kataloğu, TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı Yayını, Yayın no: 36, Abu Dhabi, 2006, s.252-265.

Dolmabahçe Sarayı-Tekstil Bölümü, 2005.

Şehr-i İstanbul, “Dolmabahçe Sarayı”, İstanbul 2004, s.32-37.

MS Tarih- Kültür, Sanat Mimarlık, “Hereke Kumaş Motifleri ve Desen Araştırmaları”, s.2, İstanbul 2004, s.73-82.

Milli Saraylar web sayfası Tekstil Bölümü, 2004.

Basılmamış Yüksek Lisans Tezi –Beylerbeyi Sarayı Tablo Kataloğu, 2002.

Bildiriler:

150. Yılında Dolmabahçe Sarayı Uluslararası Sempozyumu, “Sarayın İşlıtıları İşlemeler”, İstanbul 2006.

Projeler:

Milli Saraylar Daire Başkanlığı bünyesinde bulunan Saray, Köşk ve Kasırların tefriş projeleri.

T.C Cumhurbaşkanlığı Atatürk Müze Köşk tefriş projesi, dokuz farklı desende Hereke kumaşın üretimi ve Köşk’ün tefrişinde kullanılması. 2004-2007.

İzmit Av Köşkü tefriş projesi, üç farklı desende Hereke kumaşın üretimi ve Köşk’ün tefrişinde kullanılması. 2006-2007.

Yalova, Yürüyen Köşk restorasyon projesi, 2008-2009.

Ankara Valilik Binası tefriş projesi, 2009.

Küratörlükler:

Sandıklarda Saklı Saray Yaşamı Sergisi, 2006.

Tüm Zamanların Hatırına Sarayda Bir Fincan Kahve, 2011.